

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ВЕНГЕРОВА ЮЛІЯ ВІТАЛІЇВНА

УДК 343.98: 343.131

**КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА
ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ
ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

081 Право

08 Право

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії (081 – Право)

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ **Ю. В. Венгерова**

Науковий керівник: **Чаплинський Костянтин Олександрович** – завідувач кафедри криміналістики та домедичної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

Дніпро – 2021

АНОТАЦІЯ

Венгерова Ю. В. Криміналістична характеристика та особливості розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право. – Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Дніпро, 2021.

У дисертації вперше на монографічному рівні комплексно досліджено криміналістичну характеристику та особливості розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності.

Встановлено, що криміналістична класифікація злочинів здійснюється на основі широкого кола підстав та критеріїв. Запропоновано класифікацію злочинів у сфері туристичної діяльності проводити у поєднанні кримінально-правових ознак та криміналістичних критеріїв на: базові, споріднені та супутні. До базових слід віднести дії, вчинені шляхом обману та зловживання довірою (шахрайство) та злочинні дії у сфері підприємництва, конкурентних відносин та іншої діяльності суб'єктів господарювання. Допоміжними можна назвати дії, пов'язані з підробкою та викраденням документів, необхідних для відкриття туристичного бізнесу та його успішного функціонування; підкупом службових осіб та осіб, які надають публічні послуги; створенням умов, необхідних для функціонування туристичної діяльності. Водночас, супутніми є злочини, що вчиняються під прикриттям туризму, або в наслідок функціонування туристичної діяльності.

Розглянуто й інші критерії для класифікації злочинів у сфері туристичної діяльності, зокрема залежно від: родового об'єкта; конструкції злочинів у сфері туристичної діяльності; місцевості скоєння; способів та технологій суспільно небезпечних діянь у сфері туристичної діяльності; секторів функціонування сфери туристичної діяльності; видів туризму тощо.

Сформульовано визначення злочинів у сфері туристичної діяльності, проаналізовано погляди вчених щодо поняття та змістовної складової

криміналістичної характеристики. Акцентовано, що кількісний та якісний склад криміналістичної характеристики злочинів є дискусійною проблемою. Втім, теоретичні положення та практичні рекомендації з розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності можуть бути більш аргументованими у разі врахування особливостей законодавства України, що регулює правові відносини між різноманітними суб'єктами в ході функціонування туристичної діяльності; обстановки та умов, в яких вчинявся злочин; механізму вчинення злочинів, залежно від напряму туристичної сфери, а також характеру дій його учасників. Особливе криміналістичне значення має слідова інформація про злочинну подію, оскільки саме виявлення певної групи слідів може вказувати на характер злочину.

Акцентовано, що серед елементів криміналістичної характеристики домінуюче місце посідає спосіб учинення злочину, якому приділено особливу увагу. В основі формування способів учинення злочинів у сфері туристичної діяльності покладено такі критерії: 1) дії пов'язані зі створенням умов, необхідних для безперешкодного відкриття туристичного бізнесу (навіть всупереч встановленим нормам); 2) незаконні дії, пов'язані з намаганням успішного функціонування туристичної діяльності та отриманням надприбутків; 3) дії, що вчиняються під прикриттям туризму.

Розглянуто три основні групи слідів, що утворюються під час вчинення злочинів у сфері туристичної діяльності: ідеальні, матеріальні та віртуальні. Встановлено, що просторово-часові характеристики можуть бути дуже розпливчастими і визначаються, насамперед, сезонними чинниками, географічною та сервісною привабливістю об'єкта, де пропонується туристичний продукт, а також соціально-політичною ситуацією як в країні надання туристичного продукту, так і в країні його отримання.

Розроблено криміналістичну характеристику особи злочинця. Осіб, які вчиняють злочини у сфері туристичної діяльності, об'єднано у три групи: 1) особи, які для досягнення умислу здійснюють різного роду насильство, фізичні та психічні погрози та інші посягання на особу (в основному діють

такі особи під «прикриттям туристичної діяльності»); 2) особи, які використовують задля досягнення кінцевої мети тільки обман чи зловживання довірою (в основному йдеться про шахрайські дії при наданні туристичних послуг); 3) особи, які вчиняють незаконні дії у ході функціонування туристичної діяльності з метою одержання надприбутків. Нерідко такі шахраї вступають у змову з корумпованими чиновниками та іншими особами, які мають відношення до туристичної діяльності.

Встановлено, що потерпілими у кримінальних провадженнях в основному були добропорядні громадяни, з достатнім рівнем матеріального забезпечення, середнього працездатного віку, які намагалися отримати туристичний продукт як компенсацію за тривалі робочі будні. Віктимна поведінка в основному проявлялася у необачливості при обранні суб'єкта туристичної діяльності та неухважному ставленні до підписання низки документів.

Встановлено, що не за усіма кримінальними провадженнями доволі легко прийняти рішення про існування саме злочину, а не іншої події. Не виключенням є й провадження щодо незаконних дій у сфері туристичної діяльності, де термін двадцять чотири години також не є достатнім для віднесення дій до площини кримінального права. Відмежування злочину від цивільно-правового делікту або адміністративного правопорушення є доволі складним процесом, особливо, якщо злочини вчинялися шляхом обману чи зловживання довірою (шахрайство) або злочинні дії стосувалися підприємницької діяльності, пов'язаної з туризмом. Окреслено коло обов'язкових завдань, які визначають зміст початкового етапу розслідування злочинів досліджуваної категорії та впливатимуть на подальший його хід.

Визначено коло обставин, які підлягають встановленню, та окреслено основні версії, які виникають на початковому етапі розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності: 1) протиправне діяння було при обставинах, які зазначив потерпілий; 2) протиправне діяння було, але при інших обставинах; 3) протиправного діяння не було, мало місце завідомо неправдиве

повідомлення про факт злочину; 4) протиправного діяння не було, потерпілим сприйнято цивільно-правовий делікт за факт шахрайства.

Проведено дослідження основних напрямків взаємодії з розслідування злочинів у сфері туризму та координації дій уповноважених компетентних органів щодо їх розслідування в рамках міжнародного співробітництва.

Доведено, що залежно від видів туризму, його напрямків, кількості суб'єктів з надання туристичних послуг, та різновидів злочинів, що вчиняються у туристичній сфері, слідчим органам з питань розслідування вказаної категорії кримінальних правопорушень доцільно здійснювати взаємодію не лише з оперативними підрозділами, але й з відповідними уповноваженими органами, що здійснюють контроль і нагляд у цій сфері. А також, з іншими суб'єктами надання туристичних послуг, з обов'язковим дотриманням вимог щодо оптимального співвідношення функцій, повноважень, методів і засобів, визначених законодавством для кожного суб'єкта такої взаємодії.

Встановлено, що, коли злочинні наслідки від учинених злочинів під видом надання туристичних послуг настають за межами України в іншій державі, а злочинці, що їх вчинили, перебувають на території декількох держав, органам досудового розслідування неможливо ефективно та всебічно здійснити розслідування зі встановленням усіх суб'єктів злочину та обставин, що підлягають доказуванню, без використання положень з міжнародного співробітництва у кримінальних провадженнях, та здійснення належної координації дій з розслідування таких злочинів в сфері туризму.

Особливу увагу приділено організаційно-тактичним особливостям проведення слідчих (розшукових) дій. Висвітлено тактичні особливості проведення допиту підозрюваних, свідків та потерпілих від злочинів у сфері туристичної діяльності. Встановлено, що типовими помилками організаційно-підготовчого етапу допиту при розслідуванні злочинів у сфері туристичної діяльності є: формальний підхід до вивчення особливостей методики розслідування злочинів даної категорії, а також до тактики допиту, залежно

від процесуального становища особи, у якої отримуються показання, та від категорії провадження; ігнорування допомоги спеціалістів при підготовці до проведення допиту; поверхневе відношення до складання попереднього плану проведення допиту, в якому повинні бути визначені усі складові проведення допиту, тактичні прийоми впливу на допитуваного; недостатній рівень ознайомлення з матеріалами кримінального провадження, а також поверхневе вивчення особистості допитуваного; замість проведення допиту особисто слідчим – надання оперативним працівникам доручення про проведення ними допиту, в той час, як допитуваний володіє важливою інформацією тощо.

Акцентовано, що серед слідчих (розшукових) дій, спрямованих на вилучення інформації від матеріальних джерел, найпоширенішими є огляд та обшук. При встановленні фактів, пов'язаних із відкриттям підприємницької діяльності (туристичної, у сфері готельно-ресторанного бізнесу) всупереч норм закону, основну роль відіграють ліцензійні, статутні та фінансові документи, бухгалтерського обліку та статистичної звітності тощо.

Наголошено, що вирішення завдань, які стоять перед правоохоронними органами, неможливе без системного підходу, що полягає у комплексному поєднанні СРД, організаційних і спеціальних оперативно-розшукових заходів. Запропоновано низку тактичних операцій, які застосовуються під час розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності, зокрема: «встановлення статусу суб'єкта злочину», «пошук та затримання злочинців», «фіктивність туристичного підприємства», «епізод», «встановлення свідків», «встановлення умислу», «встановлення співучасників», «подолання протидії», «корупційні зв'язки», «дії під прикриттям туризмом» та ін.

Сформульовано ряд конкретних пропозицій та практичних рекомендацій, спрямованих на удосконалення теоретико-правових засад кримінально-процесуальних відносин, уточнено та сформульовано деякі категорії кримінального процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності.

Результатом практичного впровадження основних положень дисертації, сформульованих та аргументованих теоретичних положень, висновків і

пропозицій є те, що вони впроваджені та надалі можуть бути використані в: *науковій діяльності* – для подальшого удосконалення методики розслідування окремих видів кримінальних правопорушень на основі сформульованих і викладених теоретичних положень, висновків та рекомендацій (Акти впровадження Університету митної справи та фінансів від 05.01.2021 р., Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 07.12.2020 р. та 14.01.2021 р., Харківського національного університету внутрішніх справ від 29.01.2021 р.); *освітньому процесі* – при викладанні навчальних дисциплін «Криміналістика», «Кримінальний процес», «Організація розслідування кримінальних правопорушень», «Криміналістичні засоби та методи розслідування кримінальних правопорушень», а також при підготовці підручників, посібників, текстів лекцій і навчально-методичних матеріалів, проведенні семінарів і практичних занять з кримінального процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності (Акти впровадження Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 07.12.2020 р. та 14.01.2021 р., Одеського державного університету внутрішніх справ від 20.01.2021 р., Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» від 20.01.2021 р.); *правозастосовній діяльності* – для вдосконалення діяльності органів прокуратури та оперативних, слідчих й експертних підрозділів Національної поліції України (Акти впровадження Управління стратегічних розслідувань у Дніпропетровській області ДСР Національної поліції України від 22.03.2021 р., Дніпропетровського НДЕКЦ МВС від 30.04.2021 р.).

Ключові слова: злочини у сфері туристичної діяльності, туризм, турагент, туроператор, криміналістична характеристика, досудове розслідування, кримінальне провадження, організація, тактика, міжнародне співробітництво, слідча (розшукова) дія, взаємодія, тактична операція.

SUMMARY

Venherova Yu. V. Forensic description and particularities of investigation of crimes in tourist industry. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Thesis for a Doctor of Philosophy, 081 – Law. – Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs, Dnipro, 2021.

In the dissertation for the first time at the monographic level the criminological characteristic and features of investigation of crimes in the sphere of tourist activity are comprehensively investigated.

It is established that the forensic classification of crimes is carried out on the basis of a wide range of grounds and criteria. It is proposed to classify crimes in the field of tourism in a combination of criminal law and forensic criteria into: basic, related and related. The basic ones should include actions committed through fraud and abuse of trust (fraud) and criminal acts in the field of entrepreneurship, competition and other activities of economic entities. Auxiliary actions include forgery and theft of documents necessary for the opening of a tourism business and its successful operation; bribery of officials and persons providing public services; creating the conditions necessary for the functioning of tourism. At the same time, concomitant are crimes committed under the guise of tourism, or as a result of the functioning of tourism.

Other criteria for the classification of crimes in the field of tourism, in particular, depending on: the generic object; constructions of crimes in the sphere of tourist activity; areas of commission; methods and technologies of socially dangerous acts in the field of tourism; sectors of functioning of the sphere of tourist activity; types of tourism, etc.

The definition of crimes in the field of tourism, which are socially dangerous, guilty, criminally punishable acts that occurred during the creation, promotion, sale of a tourist product, the provision of a range of tourist services, as well as related to the order of tourism business sub objects of tourist activity, or committed under the guise of tourism.

The views of scientists on the concept and content of the forensic characteristics are analyzed. It is emphasized that the quantitative and qualitative composition of the forensic characteristics of crimes is a debatable problem. However, theoretical provisions and practical recommendations for the investigation of crimes in the field of tourism can be more reasoned, taking into account the peculiarities of the legislation of Ukraine governing legal relations between various entities in the course of tourism; the circumstances and conditions in which the crime was committed; mechanism of committing crimes, depending on the direction of the tourism sector, as well as the nature of the actions of its participants. Of particular forensic importance is the trace information about the criminal event, because the very detection of a certain group of traces may indicate the nature of the crime.

It is emphasized that among the elements of forensic characterization the dominant place is occupied by the method of committing a crime, which is given special attention. The formation of methods of committing crimes in the field of tourism is based on the following criteria: 1) actions related to the creation of conditions necessary for the unimpeded opening of the tourism business (even contrary to established norms); 2) illegal actions related to the attempt to successfully operate tourism activities and generate excess profits; 3) actions committed under the guise of tourism.

Three main groups of traces formed during the commission of crimes in the field of tourism are considered: ideal, material and virtual. It is established that the spatio-temporal characteristics can be very vague and are determined primarily by seasonal factors, geographical and service attractiveness of the object where the tourist product is offered, as well as the socio-political situation in the country of tourist product and in its country receiving.

The forensic characteristic of the person of the criminal is developed. Persons who commit crimes in the field of tourism are divided into three groups: 1) persons who commit various types of violence, physical and mental threats and other assaults on persons to achieve intent (mostly such persons operate under the guise of tourist activities»); 2) persons who use only deception or abuse of trust to

achieve the ultimate goal (mainly fraudulent actions in the provision of tourist services); 3) persons who commit illegal acts in the course of the functioning of tourist activities in order to obtain excess profits. These persons mostly forge documents, seals and stamps of organizations related to agreements related to tourism activities. Often such fraudsters conspire with corrupt officials and other persons involved in tourism (mainly criminal acts occur in the case of illegal use of the mark, brand name of a tourist product, doing business (tourism) contrary to law, etc.).

It was established that the victims in the criminal proceedings were mostly decent citizens, with a sufficient level of material security, middle-aged, who tried to get a tourist product as compensation for long working days. Victim behavior was mainly manifested in carelessness in choosing the subject of tourist activity and careless attitude to signing a number of documents.

It has been established that it is not easy to decide on the existence of a crime and not another event in all criminal proceedings. Proceedings concerning illegal actions in the field of tourism are also not included, where the period of twenty-four hours is also not sufficient to classify actions as criminal law. Distinguishing a crime from a civil tort or administrative offense is a rather complex process, especially if the crimes were committed through fraud or abuse of trust (fraud) or criminal acts involving tourism-related business activities. The range of mandatory tasks is defined, which determine the content of the initial stage of the investigation of crimes of the studied category and will affect its further course, which directly depends on the completeness of information available at the time of criminal proceedings and its evaluation.

The range of circumstances to be established is determined, and the main versions that arise at the initial stage of the investigation of crimes in the field of tourism are outlined: 1) the illegal act was in the circumstances specified by the victim; 2) the act was unlawful, but in other circumstances; 3) there was no illegal act, there was a knowingly false report of a crime; 4) there was no illegal act, the victim was perceived a civil tort for the fact of fraud.

A study of the main areas of cooperation in the investigation of crimes in the field of tourism and coordination of actions of the competent authorities for their investigation in the framework of international cooperation.

It is proved that depending on the types of tourism, its directions, the number of entities providing tourist services, and the types of crimes committed in the tourism sector, the investigative bodies for the investigation of this category of criminal offenses should cooperate not only with operational units but also with the relevant authorized bodies exercising control and supervision in this area. And also, with other subjects of providing tourist services, with obligatory observance of requirements concerning an optimum parity of functions, powers, methods and means defined by the legislation for each subject of such interaction.

It is established that when the criminal consequences of crimes committed under the guise of providing tourist services occur outside Ukraine in another state, and the perpetrators are in several states, pre-trial investigation authorities can not effectively and comprehensively investigate with the establishment of all entities. crime and circumstances subject to proof, without the use of provisions on international cooperation in criminal proceedings, and the proper coordination of actions to investigate such crimes in the field of tourism.

Particular attention is paid to the organizational and tactical features of investigative (search) actions. The tactical features of interrogation of suspects, witnesses and victims of crimes in the field of tourism are highlighted. It is established that the typical mistakes of the organizational and preparatory stage of interrogation in the investigation of crimes in the field of tourism are: a formal approach to studying the peculiarities of investigating crimes of this category, as well as interrogation tactics, depending on the procedural position of the person receiving testimony proceedings; ignoring the assistance of specialists in preparing for the interrogation; superficial attitude to the preparation of a preliminary plan for the interrogation, which should determine all the components of the interrogation, tactics of influencing the interrogated; insufficient level of acquaintance with the materials of the criminal proceedings, as well as a superficial

study of the personality of the interrogated; instead of conducting an interrogation in person by the investigator – giving the operatives an order to conduct an interrogation, while the interrogated has important information, etc.

It is emphasized that among the investigative (search) actions aimed at extracting information from material sources, the most common are inspection and search. In establishing the facts related to the opening of business (tourism, hotel and restaurant business) contrary to the law, the main role is played by licensing, statutory and financial documents, accounting and statistical reporting, etc.

It is emphasized that the solution of tasks facing law enforcement agencies is impossible without a systematic approach, which consists in a comprehensive combination of investigative (search) actions, organizational and special operational and investigative measures. A number of tactical operations used in the investigation of crimes in the field of tourism, including: «establishing the status of the subject of the crime», «search and detention of criminals», «fictitious tourist enterprise», «episode», «identification of witnesses», «establishment of intent», «establishment of accomplices», «overcoming opposition», «corruption ties», «actions under the guise of tourism»", etc.

A number of specific proposals and practical recommendations aimed at improving the theoretical and legal foundations of criminal procedure, formulated and formulated some categories of criminal procedure, forensics and operational and investigative activities.

The result of practical implementation of the main provisions of the dissertation, formulated and reasoned theoretical positions, conclusions and proposals is that they are implemented and can be further used in: *research*– to further improve the methodology of investigation of certain types of criminal offenses based on formulated and stated theoretical provisions, conclusions and recommendations (Acts of implementation of the University of Customs and Finance from 05.01.2021, Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs from 07.12.2020 and 14.01.2021, Kharkiv National University of Internal Affairs from 29.01.2021); *educational process*– in the teaching of disciplines «Criminology»,

«Criminal Procedure», «Organization of investigation of criminal offenses», «Forensic tools and methods of investigation of criminal offenses», as well as in the preparation of textbooks, manuals, texts of lectures and teaching materials, conducting seminars and practical classes on criminal procedure, criminology and operational and investigative activities (Acts of implementation of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs from 07.12.2020 and 14.01.2021, Odessa State University of Internal Affairs from 20.01.2021, Open International University human development «Ukraine» from 20.01.2021); *law enforcement activities* – to improve the activities of the prosecutor's office and operational, investigative and expert units of the National Police of Ukraine (Acts of implementation of the Department of Strategic Investigations in the Dnipropetrovsk region DSR National Police of Ukraine from 22.03.2021, Dnipropetrovsk Scientific Research Expert Center of the Ministry of Internal Affairs from 30.04.2021).

Key words: crimes in the sphere of tourist activity, tourism, travel agent, tour operator, criminological characteristics, pre-trial investigation, criminal proceedings, organization, tactics, international cooperation, investigative (search) action, interaction, tactical operation.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Венгерова Ю.В. Криміналістична класифікація злочинів у сфері туристичної діяльності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*: Науковий журнал. 2019. № 4 (101). 316 с. С. 202–209.

2. Венгерова Ю.В. Концептуальные подходы к формированию криминалистической характеристики преступлений, связанных с туристической деятельностью. *Visegrad journal on human rights*. 2019. № 6-2. P. 293–298. (Словацкая Республика).

3. Венгерова Ю.В. Способи вчинення злочинів у сфері туристичної діяльності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету*

внутрішніх справ: Науковий журнал. 2020. № 1 (104). 334 с. С. 244–250.

4. Венгерова Ю.В. Проблемні аспекти організаційно-тактичного забезпечення допиту при розслідуванні злочинів у сфері туристичної діяльності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*: Науковий журнал. 2020. № 3 (106). 328 с. С. 251–256.

5. Венгерова Ю.В. Слідчі (розшукові) та інші процесуальні дії з вилучення документальних джерел доказів під час розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності. *Науково-практичний господарсько-правовий журнал Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 12 (298). 324 с. С. 250–255.

6. Vengerova Yulia Features of obtaining information from victims, witnesses and suspects in the investigation of crimes committed in tourist industry. *Scientific Bulletin of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs* : Scientific Journal. 2020. Special Issue № 1 (109). 390 p. P. 289–293.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Венгерова Ю.В. Криміналістична характеристика осіб, які вчиняють злочини у сфері туристичної діяльності. *Актуальні питання досудового розслідування* : матер. V Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Кривий Ріг, 11 жовт. 2019 р.). Ред. кол.: О. О. Волобуєва, Т. О. Лоскутов, А. С. Політова. Кривий Ріг: Поліграфічна компанія «Геліос-Принт», 2019. 151 с. С. 141–143.

8. Венгерова Ю.В. Слідова картина як джерело інформації при розслідуванні злочинів, пов'язаних із туристичною діяльністю. *Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі: зимові диспути*: тези доп. I Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Дніпро, 6–7 лют. 2020 р.). Дніпро, 2020. – Т. 1. 561 с. С. 191–195.

9. Венгерова Ю. В. Можливість проведення комплексів тактичних операцій під час розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності. *Актуальні питання виявлення та розкриття злочинів Національною поліцією: вітчизняний та зарубіжний досвід* [Текст] : матеріали Міжнар.

наук.-практ. круглого столу (м. Київ, 19 лют. 2020 р.) / [ред. кол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 246 с. С. 163–167.

10. Венгерова Ю.В. Характеристика злочинних дій на етапі відкриття туристичного бізнесу. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти* : матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 13 бер. 2020 р.). Дніпро : Дніпропетр. держ. ун-т внутрішніх справ, 2020. 414 с. С. 354–356.

11. Vengerova J.V. Characteristics of criminal actions at the stage of the opening of the tourist business. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених* : тези доп. учасників наук.-практ. конф. з нагоди святкування Дня науки (м. Харків, 15 трав. 2020 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : ХНУВС, 2020. 402 с. С. 65–67.

12. Венгерова Ю.В. Оцінка первісної інформації на початковому етапі розслідування злочинів, пов'язаних із туристичною діяльністю. *Актуальні проблеми експертного забезпечення досудового розслідування* : матер. наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 29 трав. 2020 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 372 с. С. 193–195.

13. Венгерова Ю.В. Застосування відеозаписувальних технічних засобів під час допиту осіб, які вчинили злочини у сфері туристичної діяльності: тактичний та процесуальний аспекти. *Сучасний рух науки*: тези доп. XI Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Дніпро, 8–9 жовт. 2020 р.). – Дніпро, 2020. – Т. 1. 440 с. С. 114–116.

14. Венгерова Ю.В. Типові помилки в організації проведення допитів, обшуків та інших слідчих (розшукових) дій під час розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності. *Актуальні питання криміналістики та судової експертизи* [Текст] : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 19 листоп. 2020 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 461 с. С. 122–125.

15. Венгерова Ю.В. Криміналістичне забезпечення розслідування кримінальних правопорушень у сфері туристичної діяльності: наукові дискусії та реалії практики. *Кримінальний процес та криміналістика: сучасний стан та перспективи*: тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 26 листоп. 2020 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2020. 431 с. С. 82–83.

16. Венгерова Ю.В. Тактичні прийоми допиту під час розслідування злочинів, пов'язаних із туристичною діяльністю. *Актуальні проблеми кримінально-правового, кримінально-процесуального та криміналістичного забезпечення безпеки України та світу*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 27 лист. 2020 р.). – Дніпро: Видавець Біла К. О., 2021. 224 с. С. 45–47.

17. Венгерова Ю.В. Криміналістичний аналіз способів учинення кримінальних правопорушень у сфері туристичної діяльності. *Теоретичні та практичні проблеми розвитку кримінального права і процесу*: матер. ІХ Всеукр. наук.-практ. семінару (м. Івано-Франківськ, 04 груд. 2020 р.). – Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2020. 185 с. С. 19–22.

18. Венгерова Ю.В. Обставини, що підлягають встановленню при розслідуванні злочинів у сфері туристичної діяльності. *Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 29–30 січ. 2021 р.) – Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2021. – Ч. 2. 116 с. С. 93–96.

19. Венгерова Ю.В. Основні напрями взаємодії та міжнародного співробітництва у попередженні, виявленні та розслідуванні злочинів у сфері туристичної діяльності. *Актуальні питання розвитку та взаємодії публічного та приватного права*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 19–20 берез. 2021 р.). – Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2021. – Ч. 2. 116 с. С. 90–93.

ЗМІСТ

Перелік умовних позначень.....19

ВСТУП.....20

РОЗДІЛ 1

**КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ
ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**.....32

1.1. Характеристика туристичного бізнесу та класифікація злочинів,
пов'язаних із туристичною діяльністю.....32

1.2. Концептуальні підходи до формування криміналістичної характеристики
злочинів, пов'язаних із туристичною діяльністю.....48

1.3. Окремі елементи криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних
із туристичною діяльністю.....58

Висновки до розділу 1.....84

РОЗДІЛ 2

**ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ
ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**.....87

2.1. Особливості початку досудового розслідування та коло обставин, що
підлягають встановленню.....87

2.2. Основні напрями взаємодії та міжнародного співробітництва у
попередженні, виявленні та розслідуванні злочинів, що вчиняються в
сфері туризму.....99

Висновки до розділу 2.....120

РОЗДІЛ 3

**ТАКТИЧНІ ОСНОВИ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ
ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**.....122

	18
3.1. Особливості отримання інформації від потерпілих, свідків та підозрюваних під час їх допитів.....	122
3.2. Проведення слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, спрямованих на вилучення та дослідження документальних джерел інформації.....	139
3.3. Тактичні операції, спрямовані на викриття злочинних схем з організації туристичного бізнесу та «під прикриттям туризму».....	160
Висновки до розділу 3.....	177
ВИСНОВКИ.....	180
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	188
ДОДАТКИ.....	215

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ГУНП	–	Головне Управління Національної поліції
ДМС	–	Державна міграційна служба
ЄРДР	–	Єдиний реєстр досудових розслідувань
КК	–	Кримінальний кодекс
КПК	–	Кримінальний процесуальний кодекс
МВС	–	Міністерство внутрішніх справ
НДЕКЦ	–	Науково-дослідний експертно-криміналістичний центр
ОГ	–	Організована група
ОЗГ	–	Організована злочинна група
ОЗУ	–	Організоване злочинне угруповання
ОРД	–	Оперативно-розшукова діяльність
ОРЗ	–	Оперативно-розшуковий захід
СБУ	–	Служба безпеки України
СОГ	–	Слідчо-оперативна група
СРД	–	Слідчі (розшукові) дії
НСРД	–	Негласні слідчі (розшукові) дії
НТЗ	–	Науково-технічні засоби
п.	–	Пункт
р.	–	Рік
с.	–	Сторінка (сторінки)
ст.	–	Стаття
ЦК	–	Цивільний кодекс України
ЦПК	–	Цивільний процесуальний кодекс України
ч.	–	Частина

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Одним із важелів розвитку національної культури і економіки України є туристична галузь, що з кожним роком набирає обертів та привертає великі інвестиції з боку фізичних та юридичних осіб. Розвиток власної туристичної інфраструктури та зростання туристичного потенціалу, а також вихід України на міжнародну туристичну арену одночасно зумовили високу конкуренцію серед суб'єктів туристичної діяльності, які, на шляху до отримання надприбутків, стали діяти всупереч закону. Поряд із цивільно-правовими відносинами, що врегульовані низкою нормативно-правових актів, стали вчинятися різноманітні злочинні дії. Слідчій практиці відома достатня кількість кримінальних правопорушень, пов'язаних із туристичною діяльністю. Серед таких домінує місце займає шахрайство та злочинні дії у сфері підприємництва, конкурентних відносин та іншої діяльності суб'єктів туристичної галузі, пов'язаної зі створенням умов для безперешкодного ведення бізнесу та отримання надприбутків.

Разом з цим, злочинні дії нерідко вчиняються під прикриттям туризму або внаслідок функціонування туристичної діяльності. Через митний кордон України особами, які маскуються під туристів, переміщуються культурні цінності, отруйні, сильнодіючі, вибухові речовини, радіоактивні матеріали, зброя або боєприпаси, наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги чи прекурсори або фальсифіковані лікарські засоби. Під прикриттям туристичної діяльності громадян все частіше залучають до трудової або сексуальної експлуатації. У деяких випадках цьому можуть сприяти суб'єкти туристичної діяльності, митні органи та ін. Не без уваги туристична сфера залишилася й для організованих злочинних угруповань, які, маючи корумповані зв'язки в органах державної влади й управління, правоохоронних органах, реалізують новітні злочинні схеми у туристичному бізнесі.

За офіційними даними Генеральної прокуратури України, у 2014 р. обліковано 41814 фактів шахрайства, 2015 р. – 45653, 2016 р. – 45764, 2017 р. – 36650, 2018 р. – 33136, 2019 р. – 32156, 2020 р. – 26595. Втім, вельми складно оцінити справжні масштаби злочинної діяльності у сфері туристичної діяльності, оскільки офіційна статистика стосовно цієї категорії кримінальних правопорушень не ведеться, і більшість фактів залишається латентними.

Вказане зумовлює необхідність у застосуванні криміналістичних засобів, прийомів та методів боротьби з такими кримінальними правопорушеннями, а також визначення чіткої організації і тактики проведення комплексу дій під час їх розслідування.

Підґрунтя дисертаційного дослідження становлять основоположні роботи вчених в галузі криміналістики та кримінального процесу, зокрема: В. П. Бахіна, Р. С. Белкіна, В. Д. Берназа, А. Ф. Волобуєва, В. І. Гаєнка, С. В. Головіна, В. В. Дарагана, Є. В. Дехтярьова, В. Г. Дрозд, В. А. Журавля, В. В. Зарубей, Г. Г. Зуйкова, А. В. Іщенко, Т. О. Калюги, Н. Ю. Кириленко, Н. І. Клименко, О. Н. Колесніченка, В. П. Колмакова, В. О. Коновалової, В. С. Кузьмічова, В. К. Лисиченка, В. В. Лисенка, В. Г. Лукашевича, Є. Д. Лук'янчикова, О. Л. Мусієнка, О. В. Одерія, Н. В. Павлової, І. В. Пирога, О. В. Пчеліної, В. О. Образцова, В. Л. Ортинського, М. В. Салтевського, М. О. Селіванова, Р. Л. Степанюка, О. Ю. Татарова, В. В. Тіщенко, К. О. Чаплинського, Ю. М. Чорноус, С. С. Чернявського, В. Ю. Шепітька, П. В. Цимбала, О. О. Юхна, М. П. Яблокова та ін.

Науковими працями, що стали підґрунтям з проблематики дослідження, можна назвати наступні: В. В. Білоус «Проблеми методики розслідування фіктивного підприємництва» (м. Харків, 2004 р.), Д. Б. Санакоев «Розслідування торгівлі людьми, вчиненої організованими групами» (м. Дніпро, 2009 р.), Я. В. Фурман «Основи методики розслідування контрабанди культурних цінностей» (м. Київ, 2009 р.), Є. В. Дехтярьов «Особливості розслідування шахрайств, вчинених у сфері виконання

господарсько-договірних зобов'язань» (м. Київ, 2011 р.), Н. Ю. Кириленко «Методика розслідування шахрайств у сфері побутових відносин» (м. Одеса, 2013 р.), І. Л. Рудницький «Особливості виявлення та розслідування контрабанди наркотичних засобів, що вчиняються організованими злочинними групами» (м. Львів, 2019р.), Т. О. Калюга «Розслідування шахрайства у сфері надання туристичних послуг» (м. Київ, 2019 р.), К. Д. Заяць «Методика розслідування шахрайств» (м. Харків, 2020 р.). Водночас, наукових праць, в яких би комплексно досліджувалися проблеми розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності, на сьогодні в Україні немає, що зумовлює суттєві труднощі у процесі доказування та організаційно-тактичному забезпеченні їх розслідування. Наведені обставини у своїй сукупності характеризують актуальність окресленої проблематики, її наукову, теоретичну та практичну значущість, а також визначають вибір напрямку дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертацію виконано відповідно до Закону України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 р., положень Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» (Указ Президента України № 5/2015), Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України № 392/2020), Стратегії боротьби з організованою злочинністю (розпорядження Кабінету Міністрів України № 1023-р/ 16.09.2020), Стратегії розвитку системи Міністерства внутрішніх справ України до 2020 року (розпорядження Кабінету Міністрів України № 1023-р/2017), Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 рр. (наказ МВС України № 275/2015), Порядку взаємодії Генеральної прокуратури України та МВС України щодо обміну інформацією з ЄРДР та інформаційних систем органів внутрішніх справ (спільний наказ ГПУ та МВС України № 115/1046), Концепції державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю, схваленої Указом Президента України від 21.10.2011 р. № 1000/2011, Переліку пріоритетних напрямів наукових досліджень в Україні з проблем наук кримінально-правового

циклу (рішення Національної академії правових наук України № 3/2019), Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 роки, що затверджені на загальних зборах Національної академії правових наук України 03.03.2016 р., Основних напрямів наукових досліджень Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ на 2015–2020 рр. (рішення Вченої ради ДДУВС від 12.02.2015 р. (протокол № 6) та загальноуніверситетської наукової теми Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ «Актуальні проблеми кримінально-правового, кримінального процесуального та криміналістичного забезпечення протидії злочинності в Україні» (державний реєстраційний номер 0118U100431).

Тему дисертації затверджено Вченою радою Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ 28 листопада 2019 р. (протокол № 3) та включено до Переліку тем дисертаційних досліджень з юридичних наук НАПрН України (п. 907, 2019 р.).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є вирішення конкретного наукового завдання з розробки криміналістичної характеристики злочинів у сфері туристичної діяльності, а також визначення типових особливостей їх розслідування.

Різновекторність та комплексність мети визначили потребу розв'язання таких *завдань*:

– здійснити криміналістичний аналіз туристичного бізнесу та класифікувати злочини, пов'язані з туристичною діяльністю, на підставі чого сформулювати дефініцію злочинів у сфері туристичної діяльності;

– визначити сутність та структуру криміналістичної характеристики злочинів у сфері туристичної діяльності;

– окреслити типові способи вчинення злочинів у сфері туристичної діяльності, а також особливості слідової картини;

– виокремити криміналістично вагомні ознаки особи злочинця та потерпілого;

– виявити проблемні питання початку досудового розслідування

злочинів у сфері туристичної діяльності, та визначити коло обставин, що підлягають встановленню;

– охарактеризувати основні напрями взаємодії та міжнародного співробітництва у попередженні, виявленні та розслідуванні злочинів, що вчиняються у сфері туристичної діяльності;

– розкрити особливості отримання інформації від потерпілих, свідків та підозрюваних під час їх допитів;

– висвітлити організаційно-тактичні особливості проведення окремих слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, спрямованих на вилучення та дослідження документальних джерел інформації;

– сформувані типові тактичні операції, спрямовані на вирішення завдань розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають внаслідок функціонування туристичної діяльності, законодавство, що встановлює кримінальну відповідальність за злочини, вчинені у сфері туристичної діяльності, а також діяльність правоохоронних органів з розслідування злочинів даної категорії.

Предметом дослідження є криміналістична характеристика та особливості розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційного дослідження складають загальний *діалектичний метод*, а також *загальнонаукові та спеціальні методи*, які є засобами наукового пошуку. Зокрема, *порівняльно-правовий метод* використано під час аналізу норм кримінально-процесуального, кримінального, цивільного законодавства (підрозділи 1.1, 1.2). *Системно-структурний метод* використовувався при розгляді структури криміналістичної характеристики злочинів у сфері туристичної діяльності, при розгляді різновидів способів вчинення таких кримінальних правопорушень, класифікації слідчих ситуацій, тактичних завдань та засобів їх вирішення тощо (розділи 1–3). *Функціональний метод* дозволив визначити особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій

(підрозділи 3.1, 3.2). *Метод моделювання та синтезу* дозволив сформулювати висновки до окремих розділів роботи та дослідження в цілому, надати певні пропозиції (розділ 1–3). *Статистичні методи* використовувалися для аналізу статистичних і емпіричних даних з наведеної проблематики (розділи 1–3).

Емпіричну базу дослідження складають результати аналізу 167 кримінальних проваджень щодо злочинів у сфері туристичної діяльності, які вчинялися на території Вінницької, Волинської, Дніпропетровської, Донецької, Запорізької, Івано-Франківської, Київської, Львівської, Миколаївської, Одеської, Полтавської, Рівненської, Херсонської та Чернівецької області, м. Києва) за період з 2012 по 2021 рр.; узагальнення судової практики розгляду кримінальних проваджень щодо злочинів у сфері туристичної діяльності за 2012–2021 рр.; відомості офіційної статистичної звітності Генеральної прокуратури та МВС України за 2012-2021 рр.; зведені результати опитування 120 працівників оперативних підрозділів, 135 слідчих, 86 працівників прокуратури та 98 обізнаних осіб.

Під час дослідження використано власний багаторічний досвід роботи в органах прокуратури України.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що дисертаційна робота є одним із перших у вітчизняній науці комплексним монографічним дослідженням основ методики розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності, в якому сформульовано низку наукових положень і рекомендацій, що вирізняються науковою новизною та мають важливе теоретичне й практичне значення.

Науковими працями, в яких розглядалися проблемні питання протидії та розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності стали дослідження: В. В. Білоус «Проблеми методики розслідування фіктивного підприємництва» (м. Харків, 2004 р.), в якому вчений дослідив роль і механізми використання фіктивних підприємств при вчиненні різних злочинів, розглянув особливості створення суб'єкта підприємницької діяльності – юридичної особи з метою прикриття незаконної діяльності або

здійснення видів діяльності, щодо яких є заборона, запропонував рекомендації щодо розслідування таких злочинів. У дослідженні Д. Б. Санакоева «Розслідування торгівлі людьми, вчиненої організованими групами» (м. Дніпро, 2009 р.), серед інших злочинних дій розглядається й вивіз за кордон людей під виглядом туристів, з метою їх трудової та сексуальної експлуатації. Є. В. Дехтярьов «Особливості розслідування шахрайств, вчинених у сфері виконання господарсько-договірних зобов'язань» (м. Київ, 2011 р.), окреслив специфіку факторів економічної системи, що зумовлюють вчинення шахрайських посягань під час здійснення господарської діяльності, у тому числі й туристичної, а також сформулював рекомендації, спрямовані на удосконалення й оптимізацію діяльності слідчих і оперативних підрозділів щодо виявлення та розслідування даної категорії злочинів. Дисертація Н. Ю. Кириленко «Методика розслідування шахрайств у сфері побутових відносин» (м. Одеса, 2013 р.), присвячена теоретичним та практичним проблемам формування методики розслідування шахрайства у сфері побутових відносин, в якій сформульовано пропозиції з удосконалення тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій у кримінальних провадженнях, пов'язаних із шахрайством у сфері побутових відносин. Т. О. Калюга у своїй дисертації «Розслідування шахрайства у сфері надання туристичних послуг» (м. Київ, 2019 р.), на монографічному рівні дослідила теоретичні й практичні особливості організаційно-тактичного забезпечення розслідування шахрайства у сфері надання туристичних послуг, а також окреслила й охарактеризувала складові елементи криміналістичної характеристики такого злочину, здійснила криміналістичний аналіз функціонування сфери туризму. У роботі К. Д. Заяць «Методика розслідування шахрайств» (м. Харків, 2020 р.) серед питань, присвячених розслідуванню шахрайств, приділяється увага й шахрайським посяганням у сфері туристичної діяльності.

Втім, на сьогодні комплексного наукового дослідження криміналістичної характеристики та особливостей розслідування злочинів у

сфері туристичної діяльності, не здійснювалося.

Основні наукові положення, які виносяться на захист:

вперше:

– класифіковано злочини у сфері туристичної діяльності на базові, допоміжні та супутні. Сформовано дефініцію злочинів у сфері туристичної діяльності, до яких можуть входити суспільно-небезпечні, винні, кримінально-карані діяння, які мали місце під час створення, просування, продажу туристичного продукту, надання комплексу туристичних послуг, а також пов'язані з порядком ведення туристичного бізнесу суб'єктами туристичної діяльності, або вчинені під прикриттям туризму;

– виділено та систематизовано способи злочинних дій у сфері туристичної діяльності, за такими групами: 1) злочинні дії, пов'язані зі створенням умов, необхідних для безперешкодного відкриття туристичного бізнесу; 2) злочинні дії, вчинені в ході функціонування туристичної діяльності; 3) злочинні дії, пов'язані з прагненням отримання незаконних надприбутків суб'єктом туристичної діяльності (незаконне використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування іншого суб'єкта туристичної діяльності, організація мисливського, гірського, танатотуризму та інших видів туризму всупереч встановленим нормам та правилам); 4) шахрайські дії під виглядом надання послуг з організації туристичної подорожі; 5) злочинні дії, вчинені під прикриттям туризму;

– аргументовано підхід до розгляду методики розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності через призму тактичних операцій, спрямованих на викриття злочинних схем з організації туристичного бізнесу та «під прикриттям туризму», з оптимальним комплексом дій для кожної з них, зокрема: «встановлення статусу суб'єкта злочину», «фіктивність туристичного підприємства», «епізод», «встановлення умислу», «встановлення співучасників», «корупційні зв'язки», «дії під прикриттям туризмом» та ін.;

удосконалено:

– систему знань про сліди вчинення злочинів у сфері туристичної діяльності, з урахуванням ролі документальних джерел доказів та віртуальних слідів, які залишаються через активне застосування мережі Інтернет суб'єктами туристичної діяльності;

– характеристику осіб, які вчиняють злочини у сфері туристичної діяльності, з урахуванням соціально-демографічних, морально-психологічних та біологічних ознак;

– положення щодо системи даних про обстановку та умови вчинення злочинів у сфері туристичної діяльності, зокрема, просторово-часові характеристики можуть бути дуже розпливчасті і визначаються, насамперед, сезонними чинниками, географічною та сервісною привабливістю об'єкта, де пропонується туристичний продукт, а також соціально-політичною ситуацією як в країні надання туристичного продукту, так і в країні його отримання;

– форми й основні напрями взаємодії та міжнародного співробітництва у попередженні, виявленні та розслідуванні злочинів, що вчиняються у сфері туристичної діяльності;

– дослідження особи потерпілого та особливостей її віктимної поведінки, що в основному проявляється у необачливості при обранні суб'єкта туристичної діяльності та неуважному ставленні до підписання низки документів;

– комплекс слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій, які забезпечують ефективне вирішення тактичних завдань в межах тактичних операцій під час розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності;

дістало подальшого розвитку:

– теоретичні положення щодо поняття криміналістичної характеристики злочинів, її структури та значення при розслідуванні кримінальних правопорушень;

– система типових способів підготовки, учинення та приховування злочинів; визначено найбільш часто застосовувані з них правопорушниками;

– положення щодо початку досудового розслідування у кримінальних провадженнях щодо злочинів у сфері туристичної діяльності, та процедура прийняття рішення про відкриття кримінального провадження;

– комплекс обставин, які підлягають встановленню при розслідуванні злочинів у сфері туристичної діяльності;

– обґрунтування необхідності удосконалення законодавчої, відомчої регламентації з питань взаємодії між уповноваженими компетентними правоохоронними органами у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів у сфері туризму, а також взаємодії з органами місцевих державних адміністрацій, місцевого самоврядування, що забезпечують формування та реалізацію державної політики у сфері надання туристичних послуг;

– теоретичні положення щодо криміналістичного забезпечення проведення окремих слідчих (розшукових) дій, які направлені на отримання даних з матеріальних об'єктів (огляд, обшук, тимчасовий доступ до речей і документів) та особистісних джерел (допит підозрюваного, потерпілого, свідка);

– комплекс тактичних помилок й прорахунків, яких припускаються працівники слідчих підрозділів під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що висвітлені в дисертації теоретичні положення, висновки та рекомендації можуть використовуватися у:

– *науковій діяльності* – для подальшого удосконалення методики розслідування окремих видів кримінальних правопорушень на базі сформульованих і викладених теоретичних положень, висновків та рекомендацій (Акти впровадження Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 07.12.2020 р. та 14.01.2021 р., Університету митної справи та фінансів від 05.01.2021 р., Харківського національного університету внутрішніх справ від 29.01.2021 р.);

– *освітньому процесі* – при викладанні навчальних дисциплін

«Криміналістика», «Кримінальний процес», «Організація розслідування кримінальних правопорушень», «Досудове розслідування» тощо, а також під час підготовки навчально-методичних матеріалів, підручників, посібників, лекцій з кримінального процесу та криміналістики (Акти впровадження Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 07.12.2020 р. та 14.01.2021 р., Одеського державного університету внутрішніх справ від 20.01.2021 р., Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» від 20.01.2021 р.);

– *правозастосовній діяльності* – для вдосконалення діяльності правоохоронних органів під час розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності (Акти впровадження Управління стратегічних розслідувань у Дніпропетровській області ДСР Національної поліції України від 22.03.2021 р., Дніпропетровського НДЕКЦ МВС від 30.04.2021 р.).

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення й висновки дисертації в цілому та окремі її аспекти оприлюднені на науково-практичних конференціях, семінарах та круглому столі, зокрема: «Актуальні питання досудового розслідування» (м. Кривий Ріг, 2019 р.), «Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі: зимові диспути» (м. Дніпро, 2020 р.), «Актуальні питання виявлення та розкриття злочинів Національною поліцією: вітчизняний та зарубіжний досвід» (м. Київ, 2020 р.), «Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти» (м. Дніпро, 2020 р.), «Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених» (м. Харків, 2020 р.), «Актуальні проблеми експертного забезпечення досудового розслідування» (м. Дніпро, 2020 р.), «Сучасний рух науки» (м. Дніпро, 2020 р.), «Актуальні питання криміналістики та судової експертизи» (м. Київ, 2020 р.), «Кримінальний процес та криміналістика: сучасний стан та перспективи» (м. Харків, 2020 р.), «Актуальні проблеми кримінально-правового, кримінально-процесуального та криміналістичного забезпечення безпеки України та світу» (м. Дніпро, 2020 р.), «Теоретичні та практичні проблеми розвитку кримінального права і процесу» (м. Івано-

Франківськ, 2020 р.), «Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України» (м. Львів, 2021 р.), «Актуальні питання розвитку та взаємодії публічного та приватного права» (м. Львів, 2021 р.).

Публікації. Основні результати наукового дослідження опубліковано в 19 наукових публікаціях за темою дисертації, серед яких 5 наукових статей у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових з юридичних наук, 1 стаття – у зарубіжному науковому періодичному виданні (Словацька Республіка), 13 наукових праць – у збірниках наукових доповідей оприлюднених на науково-практичних конференціях, семінарах та круглому столі.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається із анотації, основної частини (вступ, три розділи, які логічно об'єднані у вісім підрозділів, висновків), списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 264 сторінки, з яких основний текст – 188 сторінки. Список використаних джерел складається з 246 найменувань і займає 27 сторінок. Додатки викладено на 49 сторінках.

РОЗДІЛ 1

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Характеристика туристичного бізнесу та класифікація злочинів, пов'язаних із туристичною діяльністю

Туристичний бізнес можна справедливо вважати одним з найбільш динамічних і прибуткових серед усіх галузей світового господарства [185, с. 198]. Втім, на шляху до отримання надприбутків, туристична галузь все частіше привертає увагу злочинних елементів.

Як наголошує А. І. Нестерова злочинність у сфері туристичного бізнесу повинна включати не тільки злочини, пов'язані з наданням туристичних послуг. Не слід забувати, що туристичний бізнес є підприємницькою діяльністю, а її суб'єкти зобов'язані дотримуватись встановлених законодавством вимог щодо її здійснення. З огляду на це, слід погодитися із вченою, що дослідження злочинності у сфері туризму має охоплювати і діяння, які стосуються порядку ведення туристичного бізнесу (йдеться, приміром, про такий злочин, як ухилення від сплати податків). Туристичний бізнес охоплює й відносини, які виникають між усіма учасниками ринку туристичних послуг і включає не лише підприємців, але й споживачів туристичного продукту, а також найманих працівників (зокрема, менеджерів туристичних компаній). Тому злочинність у сфері туристичного бізнесу включає діяння, вчинені як суб'єктами підприємництва, так і іншими учасниками туристичного ринку. При цьому йдеться не про будь-які діяння, вчинені вказаними суб'єктами, а про злочини, пов'язані з наданням туристичних послуг та з порядком ведення туристичного бізнесу [128, с. 316].

Водночас, правильно розібратися в криміналістичній суті вчиненого діяння можна лише за певних умов.

Слідчий повинен мати уявлення про типові криміналістично значущі риси різних видів злочинної діяльності, а також уміти цілеспрямовано виявляти необхідну для цього криміналістичну інформацію в кожному конкретному злочині. Істотну допомогу в цьому надає класифікація злочинів [72, с. 300]. Без цього збудувати систему окремих криміналістичних методик вельми складно.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблемисвідчить, що криміналістична класифікація злочинів час від часу ставала об'єктом уваги вчених, які досліджували проблеми криміналістичної методики окремих видів злочинів, зокрема: Р. С. Белкіна, А. Ф. Волобуєва, В. А. Журавеля, Г. Г. Зуйкова, О. Н. Колесниченка, В. П. Колмакова, В. О. Коновалової, В. Г. Лукашевича, В. О. Образцова, М. В. Салтевського, А. М. Селіванова, В. Ю. Шепітька, М. П. Яблокова та інших. Між тим, проведений аналіз показав, що відсутній єдиний підхід до розробки криміналістичних класифікаційних систем злочинів, а питання криміналістичної класифікації злочинів, вчинених у сфері туристичної діяльності, вченими взагалі не розглядалися. В той час, як питання ефективного розслідування останніх потребує більш глибокого та детального вивчення, урахування всіх особливостей сучасного законодавства та реалій сьогодення.

Підґрунтя для розроблення криміналістичної класифікації злочинів було закладено ще у 70 роках минулого століття. Між тим, у ході розкриття змісту вказаної наукової категорії виникало ряд питань та дискусій щодо співвідношення криміналістичної та кримінально-правової класифікації злочинів та взагалі щодо необхідності існування криміналістичної класифікації злочинів.

У теорії кримінального права виділяють декілька критеріїв, за якими класифікують злочини. Кожен із таких критеріїв займає певне місце у процедурі проведення диференціації та категоризації кримінальної відповідальності. Найбільш поширеною є класифікація за ступенем

суспільної небезпеки, яка закріплена в ст. 12 КК України [93, с. 120]. У цьому розрізі О. П. Литвин звертає увагу, що класифікація злочинів у чинному українському кримінальному законодавстві така: 1) невеликої тяжкості; 2) середньої тяжкості злочини; 3) тяжкі; та 4) особливо тяжкі; 5) всі інші, котрі не ввійшли в чотири виділені законодавцем групи, малозначні і ті, які не представляють великої суспільної небезпеки. Між тим, вчений акцентує, незважаючи на те, що в КК України є єдина норма про класифікацію злочинів, класифікацію злочинів у кримінальному законодавстві ще не завершено [104, с. 342].

Переслідує кримінально-правові цілі й класифікація злочинів, залежно від поділу на роди (групи злочинів, об'єднаних одним розділом Особливої частини Кримінального кодексу) і види [240, с. 340]. Як підкреслив М. Й. Коржанський, поділ злочинів на групи (глави, розділи) за об'єктом посягань є важливим для визначення підслідності, підсудності та обумовлює ефективність боротьби зі злочинністю на певних етапах розвитку суспільства [99, с. 8].

Натомість, ряд авторів вважає, що поділ злочинів за розділами Особливої частини КК не в усіх випадках забезпечує потреби криміналістичної науки, адже не враховуються закономірності, важливі з криміналістичних позицій, оскільки деякі криміналістично подібні види злочинів можуть бути розміщені у різних розділах КК. Певні види злочинів можуть поєднуватися поміж собою, бути взаємопов'язаними, а їх розкриття та розслідування потребують комплексного підходу [180, с. 10].

Прихильником такої точки зору є О. В. Пчеліна, яка на прикладі злочинів у сфері службової діяльності показала, що останні характеризуються, по-перше, розкиданістю по всій Особливій частині кримінального закону, а, по-друге, взаємообумовленістю – в якості засобів досягнення єдиного злочинного задуму виступають різні склади злочинів (тобто сукупність злочинів є окремими сходинками на шляху реалізації спільної злочинної мети). Все перераховане вказує на комплексність

злочинів, а значить на необхідність розроблення комплексної методики розслідування таких злочинів [177, с. 267].

Наші дослідження також показали, що злочинні дії, пов'язані із туристичною діяльністю, можуть кваліфікуватися за складами злочинів, розміщених у різних розділах КК України. Комплексний підхід особливо набуває актуальності, якщо йдеться про дії, вчинені під прикриттям туризму.

На відміну від кримінально-правового критерію, криміналістичний дозволяє врахувати особливості механізму вчинення злочину (технології злочинної діяльності), які у свою чергу обумовлюють діяльність з розслідування кримінальних правопорушень [177, с. 268].

О. М. Васильєв та М. П. Яблоков висловили думку, що класифікація в методиці розслідування повинна виходити не з кримінально-правових характеристик, а з криміналістичних за різними підставами, що мають значення для розкриття злочинів, і, головним чином, за способом скоєння злочинів, застосованим знаряддям та засобам, механізмом формування доказів [94, с. 425].

Натомість, Р. С. Белкін хоча і допускав використання терміну «криміналістична класифікація», але визначав її як систему, що будується на підставі кримінально-правової характеристики злочинів. Вона включає класифікацію злочинів, пов'язаних із суб'єктом злочину (одноосібно, групою осіб, повторно, вперше), з об'єктом злочинного посягання, з об'єктивною стороною (за способом учинення та способом приховування злочину) та суб'єктивною стороною злочину [9, с. 131].

О. Н. Колесніченко, наголошуючи на істотному значенні криміналістичної класифікації злочинів для методики розслідування, також акцентував на важливості правильного поєднання критеріїв кримінально-правової та криміналістичної характеристики злочинів. Як визначає вчений, з криміналістичною класифікацією злочинів пов'язана структура криміналістичної методики, на підставі якої розробляються методики розслідування окремих видів злочинів. У криміналістиці питання

криміналістичної класифікації, в свою чергу, є одними з дискусійних. Криміналістична класифікація повинна виходити не лише з кримінально-правових, а й з криміналістичних критеріїв, які мають значення для розкриття та розслідування злочинів [86, с. 10].

Деякі із вчених вважають, що класифікація злочинів у криміналістиці повинна базуватися тільки на криміналістичних даних, що мають безпосереднє значення для розкриття злочинів, насамперед за способом їх вчинення, іншими ознаками. Розроблення класифікації пропонується, із врахуванням таких критеріїв: 1) залежно від суб'єкта вчинення: а) неповнолітніх; б) рецидивістів; в) вчинених засудженими в місцях позбавлення волі; г) вчинених організованими групами та злочинними організаціями; д) вчинені іноземними громадянами та ін.; 2) залежно від часу вчинення: а) які розкриваються «по гарячих слідах»; б) злочини минулих років; 3) залежно від місця вчинення: а) на транспорті; б) в курортних зонах та місцях масового туризму; в) у екстремальних кліматичних або територіальних та виробничих умовах тощо; 4) залежно від особи потерпілого: а) проти іноземців; б) проти осіб з дефектами та розладами психіки тощо [73, с. 268].

У той же час, Б. В. Щур зроблено застереження про те, що спроби створити криміналістичні класифікації злочинів за криміналістичними критеріями є схвальними і потребують подальших наукових досліджень. Однак, не можна обмежуватися у класифікаційних побудовах лише криміналістичними ознаками (критеріями), а необхідно виходити з кримінально-правової класифікації злочинів, яка у цьому сенсі, фактично є базовою. Прагматична роль криміналістичної класифікації злочинів, на думку автора, полягає у тому, що вона є основою для вироблення цілеспрямованих наукових рекомендацій та розроблення окремих криміналістичних методик. При цьому криміналістична класифікація злочинів передбачає врахування криміналістично значущих ознак [242, с. 16].

М. В. Кривонос цілком слушно звертає увагу на думку С. С. Чернявського та Р. С. Довбаш, які пропонують класифікацію злочинів проводити у поєднанні кримінально-правових ознак та криміналістичних критеріїв на базові, споріднені та супутні. Так, базові злочини становлять визначальний елемент механізму злочинної діяльності. До цієї групи слід зараховувати головні, найчисельніші з яких визначають домінуючу спрямованість протиправної діяльності особи або групи осіб та задовольняють злочинну мету. Споріднені (допоміжні) злочини, протиправні прояви яких є способом або необхідною умовою підготовки, вчинення та приховування базових злочинів або окремих епізодів, маскуванню слідів протиправної діяльності тощо. Супутні злочини – схожі за багатьма ознаками з базовими, але мають деякі кримінально-правові та криміналістичні відмінності [231, с. 22–23; 92].

Втім, якщо застосовувати такі критерії для класифікації злочинів у сфері туристичної діяльності, то до базових скоріше за все можна віднести дії, вчинені шляхом обману та зловживання довірою (шахрайство) та злочинні дії у сфері підприємництва, конкурентних відносин та іншої діяльності суб'єктів господарювання. Допоміжними можна назвати дії, пов'язані із піддробкою та викраденням документів, необхідних для відкриття туристичного бізнесу та його успішного функціонування, підкупом службових осіб та осіб, які надають публічні послуги, створенням умов, необхідних для функціонування туристичної діяльності.

Водночас, певною мірою хотілось би внести корективи до визначення супутніх злочинів. На наше переконання, вищезазначені твердження щодо їх схожості з базовими злочинами із відповідною відмінністю за деякими кримінально-правовими та криміналістичними критеріями не повною мірою відбиває їх зв'язок та розкриває зміст. Наприклад, торгівля людьми; вчинення злочинних дій у сфері недоторканості державних кордонів; незаконні дії, пов'язані із переміщенням через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю культурних

цінностей, вибухових речовин, зброї та боєприпасів, наркотичних засобів тощо не мають схожості з базовими злочинами у сфері туристичної діяльності. Поряд з цим, подібні злочинні дії нерідко вчиняються під прикриттям туризму, або в наслідок функціонування туристичної діяльності.

Прихильники класифікації злочинів за видами злочинної діяльності вважають, що такий підхід логічно відокремлює та допомагає зарахувати схожі за змістом та спрямованістю злочинного наміру діяння до певних груп, в рамках яких є можливість зробити їх подальшу детальну класифікацію за криміналістично-важливими ознаками [92, с. 132].

Деякі вчені допускають існування внутрішньовидової та міжвидової криміналістичної класифікації злочинів. Згідно цієї позиції – в окремі види необхідно об'єднувати злочини на основі криміналістично важливого елемента злочину (залежно від способу й від об'єкта). Відповідно до міжвидової класифікації злочини повинні бути об'єднані в окремі класифікаційні групи з метою розробки загальної методики скоєння злочину, а також вони повинні мати загальний елемент. Підстави й критерії є похідними від основних елементів структури й механізму злочинної діяльності (способів вчинення й приховування злочинів; суб'єкту злочину; потерпілого і особливості його поведінки в ході злочину; мети й мотиву злочину; предмету злочинного посягання; місця, часу, обстановки злочину; злочинного результату та ін. [59]. Крім того, Б. Є. Лук'янчиков зазначає, що критеріями класифікації міжвидових методик розслідування можуть бути закономірності, що виявляються як під час вчинення злочину, так і в ході розслідування. При цьому для класифікації необхідно використовувати не формальну ознаку (об'єкт злочинного посягання), а змістовну (криміналістичні ознаки, що впливають на процес розслідування) [111].

О. Л. Мусієнко зосереджує увагу, що у деяких випадках як підстави класифікації можуть використовуватися властивості й особливості механізму злочинної діяльності, під яким зазвичай розуміють закономірності й послідовність здійснення окремих злочинів або серії таких діянь (наприклад,

при серійних злочинах, організованій злочинній діяльності, корупційній діяльності та ін.). Підставами криміналістичної класифікації злочинів зазвичай є узагальнені відомості про типи злочинної діяльності й окремі елементи криміналістичної характеристики різних видів злочинів, особливо тих, групування яких забезпечує найбільш цілеспрямовану й результативну діяльність слідчого [124, с. 110].

З цього виходить, що криміналістична класифікація злочинів здійснюється на основі широкого кола підстав і критеріїв. Проте, ми підтримуємо підхід, що містить в собі поєднання кримінально-правових та криміналістичних ознак і пропонуємо його взяти за основу.

Деякі вчені пропонують під злочинами у сфері туристичної діяльності розуміти передбачені відповідними статтями КК України кримінальні правопорушення, пов'язані зі створенням туристичного продукту, наданням туристичних послуг чи здійсненням посередницької діяльності з надання туристичних та супутніх послуг, вчинені представниками суб'єктів туристичної діяльності або іншими особами, причетними до такої діяльності. Втім, злочинність у цій сфері, якщо розглядати її загалом, це – сукупність зазначених вище злочинів, вчинюваних на певній території певною кількістю осіб за певний проміжок часу [82, с. 36-37].

Виходячи з цього, можна зрозуміти, що в контексті розгляду злочинів у сфері туристичної діяльності вченими також обирається комплексний підхід у розрізі кримінального права та криміналістики, з урахуванням об'єктивної та суб'єктивної сторони, відомостей щодо суб'єкта злочину, місця та часу вчинення кримінальних правопорушень у вказаній галузі.

У науковій літературі можна зустріти спроби класифікувати злочини у сфері туристичного бізнесу. Так, А. В. Андрушко провів всебічний аналіз існування злочинності у сфері туристичного бізнесу, і дійшов висновку, що спектр злочинів, вчинюваних у вказаній сфері, є дуже вузьким: зокрема, це діяння, передбачені ст.ст. 149, 190, 191, 200, 212, 358, 366, 368 КК України. У процентному співвідношенні структура злочинності у сфері надання

туристичних послуг має такий вигляд: 1) шахрайство (ст. 190 КК України) (92,34 %); 2) підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів (ст. 358 КК України) (3,51 %); 3) діяння, передбачені ст. 191 «Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем» і ст. 368 «Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою» КК України (1,43 % і 0,48 % відповідно); 4) службове підроблення (ст. 366 КК України) (0,96 %); 5) торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини (ст. 149 КК України) (0,96 %); б) незаконні дії з документами на переказ, платіжними картками та іншими засобами доступу до банківських рахунків, електронними грошима, обладнанням для їх виготовлення (ст. 200 КК України) (0,16 %) [4, с. 36-37].

Натомість, О. Клименко зазначає, що спектр злочинів, які гіпотетично можуть бути вчинені у сфері туристичної діяльності, вельми широкий: від контрабандного перевезення туристами заборонених предметів до грабежів чи розбійних нападів на них; від шахрайства при оплаті туристичних послуг до торгівлі людьми для забезпечення сексуального туризму; від підроблення виїзних документів до викрадення туристів, у тому числі з метою одержання викупу; від незаконного доведення до банкрутства суб'єкта господарської діяльності у сфері туризму до вербування осіб з ціллю використання у збройних конфліктах (найманство); від порушень недоторканності приватного життя туристів до заподіяння їм тілесних ушкоджень або умисного чи необережного знищення їхнього майна [82, с. 36-37].

Є. Л. Писаревський взагалі злочинність у сфері туризму трактує як сукупність злочинів, що вчиняються відносно туристів. До таких він відносить: насильницькі злочини (умисне вбивство, умисне заподіяння шкоди здоров'ю різного ступеня тяжкості, побіи, мордування, погрозу вбивством), зараження венеричними хворобами, торгівлю людьми, крадіжки, грабежі, розбої, шахрайства, вимагання, зґвалтування тощо [148]. Проте,

вважаємо такий підхід до розуміння сутності злочинності у сфері туризму дещо широким.

До того ж, такому розумінню злочинності у сфері туризму сприяє законодавче визначення туризму не як виду діяльності з виробництва і реалізації туристичного продукту для потреб туристів, а як тимчасового виїзду особи з місця проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці, куди особа від'їжджає. Внаслідок, вчений доходить таких висновків: 1) хоча кримінологи, які аналізують проблему «туризм і злочинність», як правило, не акцентують увагу на злочинах, пов'язаних з наданням туристичних послуг (у сфері туристичного бізнесу), вони є невід'ємною її частиною. У зв'язку з цим поняття «злочинність у сфері туризму» є ширшим, ніж поняття «злочинність у сфері туристичного бізнесу»; 2) відмінність злочинності у сфері туристичного бізнесу від злочинності у сфері туризму в тому, що перша невід'ємно пов'язана з наданням комплексу туристичних послуг та порядком ведення туристичного бізнесу суб'єктами туристичної діяльності, тоді як злочинність у сфері туризму є значно ширшим поняттям, що включає в себе будь-які кримінально карані діяння, вчинені під час подорожі як туристами, так і щодо них [4, с. 28-29].

Проблема в тому, що, не дивлячись на неодноразове вживання в нормативних актах терміну «туристична діяльність», законодавчо це поняття не прописано. Тому у більшості випадках таку діяльність ототожнюють з поняттям «туризм», «туристичний бізнес» та ін., що ускладнює уявлення й щодо незаконних дій.

На нашу думку, достатньо переконливо аргументує підхід до визначення туристичної діяльності Н. А. Опанасюк, яка вказує, що туристична діяльність за сучасних умов здійснюється, як правило, на засадах підприємництва. Тому з метою з'ясування сутності туристичної діяльності, її значення та місця в економіці необхідно звернутися до ст. 42 ГК України, яка визначає підприємництво як самостійну, ініціативну, систематичну, на

власний ризик господарську діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку [55; 137]. На підставі системного аналізу чинного законодавства України, що регламентує діяльність у сфері туризму, вченою наведено основні елементи, з яких складається туристична діяльність, та які характеризують її як особливий вид підприємництва, внаслідок чого надає дефініцію «туристична діяльність», якою є врегульована нормами права господарська діяльність суб'єкта підприємництва з організації (формування), просування, продажу та виконання окремих або комплексних туристичних послуг (типових і нетипових) та/або туристичного продукту, що провадиться на підставі ліцензії [136, с. 101].

Виходячи з вищевикладеного, можна зробити висновок, що до злочинів у сфері туристичної діяльності можуть входити суспільно-небезпечні, винні, кримінально-карані діяння, які мали місце під час створення, просування, продажу туристичного продукту, надання комплексу туристичних послуг, а також пов'язані із порядком ведення туристичного бізнесу суб'єктами туристичної діяльності, або вчинені під прикриттям туризму.

На наше переконання, спектр злочинів в окресленій галузі охоплюється низкою розділів КК України [27, с. 205].

Так, залежно від родового об'єкта можна виділити декілька груп злочинів у сфері туристичної діяльності:

- злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг: зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК); зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги (ст. 365 КК); службове підроблення (ст. 366 КК); прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою (ст. 368 КК); підкуп особи, яка надає публічні послуги (ст. 368⁴). Окреслені склади нерідко супроводжують різноманітні незаконні дії у сфері туристичної діяльності;

- злочини проти власності: шахрайство (ст. 190 КК); привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 КК); самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво (якщо це відбувається в курортних зонах) (ст. 197⁻¹);

- злочини у сфері господарської діяльності: контрабанда (ст. 201 КК України); підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців (ст. 205⁻¹); легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (ст. 209 КК); ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) (ст. 212); незаконне використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару (ст. 229 КК);

- злочини у сфері охорони державної таємниці, недоторканості державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації: незаконне переправлення осіб через державний кордон України (ст. 332) тощо;

- злочини проти довкілля: порушення правил полювання (ст. 248 КК) тощо;

- злочини проти громадської безпеки та моральності: ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів (ст. 301 КК);

- злочини проти волі, честі та гідності особи: торгівля людьми (ст. 149 КК); незаконне позбавлення волі або викрадення людини (ст. 146 КК) тощо;

- злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів: контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів (ст. 305 КК) тощо;

- злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян: примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань (ст. 355 КК); викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх

пошкодження (ст. 357 КК); підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів (ст. 358 КК) тощо.

Туристична діяльність тісно пов'язана із господарською діяльністю, на яку посягають злочинці.

Специфіка зловживань в окресленій сфері полягає в тому, що вони вчиняються не лише у зв'язку чи в процесі функціонування економічних відносин у певній сфері, але й завдають економіці чи окремим громадянам збитків, що полягає в порушенні функціонування окремих господарських галузей чи господарських процесів [178, с. 203].

У зв'язку з цим, пропонуємо наступним критерієм для класифікації обрати відношення до функціонування певної галузі господарської діяльності:

За конструкцією злочини у сфері туристичної діяльності можна поділити на:

- прості, відповідальність за вчинення яких передбачена однією нормою кримінального кодексу;

- складні – містять в собі декілька злочинів, пов'язаних єдиною метою.

Залежно від місцевості скоєння:

- вчинені тільки на території України;

- розпочаті на території України, а завершені на території іноземних держав та навпаки;

- вчинені на території іноземних держав;

- злочини, місце вчинення яких не має певного територіального характеру, а пов'язане з якою-небудь організаційною структурою.

Залежно від способів і технологій суспільно небезпечних діянь у сфері туристичної діяльності:

- вчинені шляхом обману та зловживання довірою;

- вчинені із застосуванням насильства;

- вчинені із застосуванням корупційних схем в органах державної влади та з особами, які здійснюють професійну діяльність, пов'язану із наданням публічних послуг;

- вчинені під прикриттям туристичної діяльності;

Проводячи класифікацію злочинів у сфері туристичної діяльності, залежно від поділу на основні, додаткові (допоміжні) та супутні:

- основні: шахрайство, злочинні дії у сфері підприємництва, конкурентних відносин та іншої діяльності суб'єктів господарювання тощо;

- додаткові (допоміжні): самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво (якщо це відбувається в курортних зонах); підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців; незаконне використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару; порушення правил міжнародних польотів; знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу; примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань; викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження; підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів тощо. Вказані дії пов'язані зі створенням умов, необхідних для безперешкодного відкриття туристичного бізнесу (навіть всупереч встановленим нормам) та успішного функціонування туристичної діяльності.

- супутні: торгівля людиною, а саме вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням примусу, викрадення, обману, шантажу, матеріальної чи іншої залежності потерпілого, його уразливого стану або підкупу третьої особи, яка контролює потерпілого, для отримання згоди на його експлуатацію; незаконне переправлення осіб через державний кордон України тощо; незаконне перетинання державного кордону України;

контрабанда, тобто переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, вибухових речовин, радіоактивних матеріалів, зброї та боєприпасів, а також спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації; контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів; легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом; ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів; ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію тощо.

До супутніх можна також віднести злочинні дії, пов'язані із використанням туризму для інших цілей (переховування особи від правоохоронних органів під виглядом туриста, оформлення документів для здійснення туристичної подорожі, внаслідок - працевлаштування за кордоном тощо).

Вказані злочинні дії вчиняються під прикриттям туризму, або в наслідок функціонування туристичної діяльності.

За секторами функціонування сфери туристичної діяльності:

- злочинні дії, пов'язані із галуззю первинного циклу – під час створення туристичного продукту, надання-отримання послуг з перевезення споживачів, надання готельних послуг та послуг закладів харчування;

- злочинні дії, пов'язані із галуззю вторинного циклу внаслідок відносин між посередниками, виробниками послуг і споживачами;

- злочинні дії, пов'язані із галуззю третинного циклу – із використанням підприємств, що надають послуги, необхідні для функціонування перших двох секторів: страхові та юридичні компанії, банки, медичні установи, екскурсійні бюро, спортивно-оздоровчі та побутові послуги;

- злочинні дії, пов'язані із галуззю четвертого циклу, вчинені підприємствами, що надають довідково-інформаційні послуги [236].

За організаційними формами туризму:

- злочинні дії, пов'язані із міжнародним в'їзним туризмом;
- злочинні дії, пов'язані із міжнародним виїзним туризмом;
- злочинні дії, пов'язані із внутрішнім туризмом.

За видами туризму, що застосовувався злочинцями для вчинення злочинних дій, або під прикриттям якого вони діяли: дитячий; молодіжний; сімейний; для осіб похилого віку; для осіб з інвалідністю; культурно-пізнавальний; лікувально-оздоровчий; спортивний; релігійний; екологічний (зелений); сільський; підводний; гірський; пригодницький; мисливський; автомобільний; самодіяльний тощо [173].

Таким чином, криміналістична класифікація злочинів здійснюється на основі широкого кола підстав і критеріїв. Аналіз думок вчених показав, що одні вчені дотримуються позиції, згідно якої в основу криміналістичної класифікації повинні покладатися кримінально-правові ознаки. Інші – наполягають на розмежуванні кримінально-правових критеріїв і криміналістичних і відстоюють точку зору щодо врахування лише криміналістичних ознак. Натомість, ми підтримуємо підхід, що містить в собі поєднання кримінально-правових та криміналістичних ознак і пропонуємо його взяти за основу. Формування окремої криміналістичної методики злочинів, вчинених у сфері туристичної діяльності, є можливим лише завдяки здійсненню класифікації на різних рівнях – як на родовому, так і видовому. До того ж, врахування даних щодо окремих елементів криміналістичної характеристики та механізму вчинення злочинів даної категорії в цілому слугуватиме обранню правильної стратегії розслідування і тактики проведення слідчих (розшукових) дій, з урахуванням специфіки базових, допоміжних і супутніх кримінальних правопорушень, за допомогою яких і під прикриттям яких стало можливе вчинення комплексу злочинних дій.

1.2. Концептуальні підходи до формування криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних із туристичною діяльністю

Початком досудового розслідування, згідно КПК України, є внесення відомостей до ЄРДР. Водночас, не дивлячись на прийняття рішення про відкриття кримінального провадження, слідчий стикається з проблемою нестачі інформації щодо події злочину та її учасників, особливо на початковому етапі розслідування. Встановивши приводи та підстави для відкриття кримінального провадження, слідчий нерідко має тільки вірогідні дані (обставини), що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення. Надалі завданням слідчого є висунення, перевірка та оцінка слідчих версій щодо осіб, які мають відношення до вчинення злочинних дій, потерпілих, свідків, способів вчинення злочину, можливих слідів, обстановки, в якій вчинявся злочин тощо, на підставі чого планується розслідування та визначається тактика проведення слідчих (розшукових) дій [26, с. 294].

Водночас, сформувавши об'єктивне уявлення про злочин та отримати відомості про криміналістично значущі його ознаки, закономірні зв'язки між цими ознаками, можна шляхом дослідження такої наукової категорії як криміналістична характеристика.

Як справедливо наголошують фундатори криміналістики О. Н. Колесниченко та В. О. Коновалова, збирання відомостей про ознаки здійснюється за пошуково-деталізованими програмами. Ці програми складаються на підставі досвіду передової слідчої практики, котра показує ймовірне значення окремих ознак та їх можливі взаємозв'язки [87, с. 51]. Цю думку відстоюють й Л. Г. Відонов та В. Л. Відонов, адже успіх розкриття злочинів у складних умовах заснований на накопиченні знань суб'єктами розслідування про закономірні зв'язки між даними про різні елементи складу злочину і фактом самого злочину. Незважаючи на індивідуальність кожного злочину певного виду, у них відзначається множинність даних, що

співпадають та характеризують склад злочину. Знання взаємозв'язку між цими даними є головною основою, що забезпечує успішне розкриття та розслідування будь-якого злочину певного виду [44, с. 96].

У сучасних наукових дослідженнях криміналістична характеристика злочинів також є основою для побудови методичних рекомендацій з розслідування певного виду або групи злочинів. Разом із цим, існують суттєві суперечності у її визначенні, підходах до сутності, структури, методології формування та можливостей практичного використання. На думку Р. Л. Степанюк, основною причиною розбіжностей у цих питаннях є неоднозначне розуміння різних рівнів криміналістичних характеристик, адже на сьогодні в науковій літературі фактично розглядається три значення криміналістичної характеристики злочинів: а) як назви криміналістичного вчення (окремої теорії); б) як частини окремої криміналістичної методики; в) як опису ознак окремого злочину [210, с. 173].

Загалом, становлення та розвиток поняття «криміналістична характеристика злочину» умовно можна поділити на два етапи: 1) перший етап – радянський; 2) другий етап – сучасний [12, с. 173].

Проведемо аналіз дефініцій криміналістичної характеристики злочинів, що існують в теорії криміналістики, сформованих як радянськими вченими, так і сучасними.

Так, І. М. Лузгін криміналістичну характеристику злочинів визначає як інформаційну модель подій певного виду, що виконує евристичні, пізнавальні, організаційно-методичну й оціночну функції [109, с. 18]. На думку В. О. Образцова криміналістична характеристика злочину – це сукупність даних стосовно механізму вчинення злочину, засобів відображення, відображуваних, відображаючих об'єктів, які взаємодіють між собою; особливостей та джерел формування ними фактичної інформації, яка має значення для розкриття певних категорій злочинів шляхом застосування обумовлених ними криміналістичних засобів, прийомів та методів, а також розробки наукових рекомендацій щодо оптимального вирішення цього

завдання [132, с. 105]. Л. Г. Відонов та В. Л. Відонов розглядають цю наукову категорію як систему закономірно взаємопов'язаних криміналістичних даних про елементи складу злочину певних видів злочинів, що сприяють їх розкриттю і розслідуванню [44, с. 97]. Через сукупність типових даних про злочини певного виду і пов'язані з ними обставини, що мають значення для розслідування, підійшли до визначення криміналістичної характеристики злочину М. О. Селіванов [192, с. 130] та В. П. Бахін [6, с. 179].

В. Ю. Шепітько розглядає криміналістичну характеристику як систему відомостей про певні види злочинів, ознаки суб'єкта злочину, його мотиви, предмет посягання, обстановку, злочинні способи, що мають значення для виявлення, розкриття цих діянь криміналістичними засобами і методами [98]. У свою чергу, П. В. Берназ, посилаючись на думку Л. Я. Драпкіна, підкреслює, що криміналістична характеристика злочину – це наукова категорія, в якій із достатнім ступенем конкретності описані типові ознаки і властивості події, обстановка, способи і механізми здійснення суспільно небезпечних дій певної класифікаційної групи, процес освіти і локалізації доказів, типологічні ознаки особи і поведінки обвинувачених, потерпілих, а також стійкі особливості інших об'єктів замахів [64, с. 17; 12, с. 35].

Ми навели далеко не всі визначення криміналістичної характеристики злочину. Проте, навіть виходячи із вказаних дефініцій, можна побачити єдність поглядів щодо деяких складових поняття. Насамперед, більшість вчених сходяться на тому, що криміналістична характеристика є інформаційною моделлю про криміналістично важливі дані. Ці дані слугують основою вирішення завдань розкриття та розслідування злочинів. До того ж, майже всі вчені вважають, що цінність криміналістичної характеристики злочинів полягає у прояві певних взаємозв'язків поміж її окремими елементами.

Значимість кореляційних зв'язків В. Ю. Шепітько пояснює тим, що, за наявності одних ознак слідчий може припустити існування інших (приміром,

сліди, залишені на місці події, можуть указати на професійні навички злочинця, його вік, стать, аномалії психіки тощо) [180, с. 13].

У ході дослідження ми дійшли висновку, що кількісний та якісний склад криміналістичної характеристики злочинів є також дискусійною проблемою.

Аналіз криміналістичної літератури показав, що кількісний підхід до змісту криміналістичної характеристики злочинів, одним із перших започаткував Л. А. Сергєєв. Вчений серед елементів, які входять до вказаної наукової категорії, виділив: особливості способів і слідів певних видів кримінальних правопорушень; обставини, що характеризують учасників кримінальних правопорушень та їх злочинні зв'язки; об'єктивна сторона складу злочину; час, місце і обстановку вчинення кримінальних правопорушень; об'єкт замаху, а також взаємозв'язок факторів, що детермінують учинення злочину [193, с. 43].

В. Г. Танасевич відніс до таких елементів: спосіб вчинення злочину; обстановку вчинення злочину; безпосередній предмет злочинного посягання; умови охорони його від посягання, суб'єкт злочину; приховування злочинного діяння і винних осіб, яке здійснюється і під час вчинення злочину, і після нього [213, с. 92].

В. П. Бахін, В. І. Гончаренко та Н. І. Клименко виокремлюють трохи меншу кількість елементів криміналістичної характеристики: 1) спосіб приготування, вчинення і приховання злочину; 2) місце, час, обстановка, знаряддя і засоби вчинення злочину; 3) предмет замаху; 4) особа потерпілого; 5) особа злочинця; 6) сліди злочину (в широкому розумінні) [194, с. 35].

В. П. Бахін, О. Н. Колесніченко, В. О. Коновалова, М. В. Салтєвський, П. В. Цимбал, В. Ю. Шепітько та ін. навпаки є прихильниками позиції щодо існування восьми елементів криміналістичної характеристики:

- 1) спосіб злочину;
- 2) місце і обстановка;
- 3) час учинення злочину;

- 4) знаряддя та засоби вчинення злочину;
- 5) предмет злочинного посягання;
- 6) особа потерпілого (жертви);
- 7) особа злочинця;
- 8) типові сліди злочину [237, с. 253; 87, с. 22; 8, с. 244; 187, с. 191].

Як на наш погляд, достатньо спірним є бачення щодо змісту криміналістичної характеристики В. К. Гавло. Вчений виділив такі її елементи, як: а) ситуація, що виникла перед вчиненням злочину; б) спосіб злочину (підготовка, вчинення, приховування); в) слідча реальна ситуація, що склалася на момент порушення кримінальної справи; г) ситуація розслідування на початковому етапі, на момент пред'явлення обвинувачення і після нього [48, с. 123].

Вбачається, що вчений звів дві наукові категорії в одну. Хоча у криміналістиці категорії «криміналістична характеристика» та «слідча ситуація» є більш рівнозначними, ніж підпорядкованими одна одній. Адже обидві вони є частинами криміналістичної методики розслідування злочинів.

На думку вченого, призначенням криміналістичної характеристики злочину залишається надання типової відповіді на питання про те, що та як відбувається в різних ситуаціях підготовки, вчинення й приховування окремих видів злочинів, які сліди чи наслідки вчиненого залишаються саме в цих ситуаціях і чому, якими є їх зв'язки з особистістю злочинця, місцем, часом злочину тощо [49, с. 209]. Виходячи з цього, можна побачити що йдеться про ситуації, що склалися до того, як розпочалося кримінальне провадження. Зокрема, маються на увазі особливості підготовки, вчинення й приховування окремих видів злочинів та механізм слідоутворення. Проте, аж ніяк не можна відносити до криміналістичної характеристики слідчі ситуації, які виникають вже у ході проведення досудового розслідування.

Виходячи із вищевикладеного, можна зрозуміти, що відсутній єдиний підхід до визначення структурних елементів криміналістичної характеристики злочинів. У контексті даної проблематики В. Ф. Єрмолович

справедливо зауважує, що у результаті того, що до одного і того ж поняття вміщується різний зміст, а логічний обсяг поняття то звужується, то розширяється, виникають помилки та неточності у визначенні криміналістичних понять, що призводять до нанесення практичної шкоди [66, с. 13].

С. О. Сафронов наголошує, що структура криміналістичної характеристики злочинів складна і неоднакова для всіх видів злочинів. Із погляду криміналістичної необхідності інтерес становлять виокремлення і вивчення таких видів зв'язків елементів криміналістичної характеристики, що мають характер закономірностей для цього виду злочинів, опираються на дані узагальнення практики. Значення цих зв'язків пояснюється тим, що елементам криміналістичної характеристики, відомим на початку розслідування, відповідатимуть інші елементи, ще невідомі в цей момент розслідування [191, с. 17]. До того ж, на переконання Б. В. Щур, не всі елементи криміналістичної характеристики злочинів «працюють» однаково, одні з них можуть набувати першорядного значення, інші відходити на другий план або взагалі втрачати своє практичне значення [241, с. 173].

О. В. Одерій вважає, що криміналістична характеристика повинна давати об'єктивне уявлення про злочин, а перелік елементів криміналістичної характеристики не має бути жорстким, суворо визначеним, однак він має відображати специфічні особливості та властивості конкретного виду (групи) злочинів. Окремий злочин становить безліч елементів, ознак, зв'язків, не всі з яких можуть мати криміналістичне значення, тож лише притаманне всім злочинам цієї групи потрібно брати до уваги [133, с. 99–100].

Слушною є думка Р. Л. Степанюка, який зауважує, що структура криміналістичної характеристики злочинів відрізняється варіативністю у залежності від об'єкта дослідження [210, с. 176]. Наприклад, у нашій дисертації об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають внаслідок функціонування туристичної діяльності, а також діяльність

правоохоронних органів з розслідування злочинів даної категорії. Виходячи з цього, можна сказати, що теоретичні положення та практичні рекомендації з розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності можуть бути більш аргументованими у разі врахування особливостей законодавства України, що регулює правові відносини між різноманітними суб'єктами у ході функціонування туристичної діяльності; обстановки та умов, в яких вчинявся злочин; механізму вчинення злочинів, залежно від напряму туристичної сфери, а також характеру дій його учасників. Особливе криміналістичне значення має слідова інформація про подію, оскільки саме виявлення певної групи слідів може вказувати на характер злочину.

Разом з тим для окремих видів, груп кримінальних правопорушень, процес формування елементів, що становлять структуру цієї характеристики, не може не враховувати загальну структуру злочинної діяльності, характерну для її відповідного виду [96, с. 19].

Як зауважує М. П. Яблоков «криміналістична характеристика кримінального правопорушення може бути декількох рівнів (окремого кримінального правопорушення, виду, різновиду, групи кримінальних правопорушень)» [96, с. 19]. Як ми вже зазначали раніше, окрім базових злочинів у сфері туристичної діяльності (шахрайство; злочинні дії у сфері підприємництва (туристичного), конкурентних відносин та іншої діяльності суб'єктів господарювання (суб'єктів туристичної діяльності)), вчиняється ряд інших злочинних дій (пов'язаних із створенням умов, необхідних для функціонування туристичної діяльності, а також вчинених під прикриттям туризму тощо). Отже виникає необхідність у максимальному охопленні напрямів туристичної діяльності та видів злочинної діяльності, пов'язаної із туризмом, із вивченням специфіки кожного виду.

«Характеристика групи, виду кримінальних правопорушень є найбільш інформативною і важливою в справі їх розкриття та розслідування. Видові і групові криміналістичні характеристики є типовими, тобто містять цілісне науково-узагальнене уявлення про відповідний вид або групи кримінальних

правопорушень» - зазначає М. П. Яблоков [96, с. 19]. М. В. Кривonos при цьому наголошує, що класифікація злочинів за видами злочинної діяльності допомагає зарахувати схожі за змістом та спрямованістю злочинного наміру діяння до певних груп, в рамках яких є можливість зробити їх подальшу детальну класифікацію за криміналістично-важливими ознаками, визначити та описати елементи криміналістичної характеристики, на основі якої виробити адекватні реаліям сьогодення рекомендації з тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій [92, с. 132].

Отже, вважаємо доцільним формувати криміналістичну характеристику за видами злочинної діяльності у сфері туризму. Виходячи із проведеного аналізу та думок практичних працівників, які висловили думки щодо елементів, які є найбільш значущими і допомагають сформувати об'єктивне уявлення про злочин, пов'язаний із туристичною діяльністю, можна виділити наступні елементи криміналістичної характеристики злочинів у сфері туристичної діяльності.

До таких ми віднесли:

- спосіб вчинення злочину;
- типові наслідки його застосування у вигляді слідів (слідова картина);
- особу злочинця;
- особу потерпілого;
- мотив і мету злочину;
- місце, час та обстановка в розрізі законодавчого регулювання туристичної діяльності.

Розглянемо теоретичні засади формування деяких елементів в науці криміналістиці.

Серед елементів криміналістичної характеристики домінуюче місце посідає спосіб вчинення злочину. Між тим, у науковій літературі дотепер тривають дискусії з приводу поняття, змістовної складової способу вчинення злочину та його елементів.

Немає однаковості в думках й з приводу структури способу. Так, Р. С. Белкін, І. М. Лузгін, В. П. Лавров та ін. дотримувалися точки зору, що спосіб вчинення злочину і спосіб приховування злочину є двома самостійними елементами криміналістичної характеристики, оскільки приховування – це діяльність, спрямована на перешкоджання розслідуванню шляхом утаювання, знищення, маскування чи фальсифікації слідів злочину і злочинця та їх носіїв [10, с. 48; 110, с.80], з чим ми не погоджуємося, оскільки злочинці вже на етапі підготовки можуть продумувати дії з приховування, що входять до загального механізму вчинення злочину. У цьому розрізі більше підтримуємо позицію В. В. Вандишева, який припускав, що спосіб приховування злочину може бути як самостійним елементом, так і частиною способу злочину в залежності від наявності чи відсутності єдиного злочинного замислу, який охоплює всі стадії злочинної діяльності [20, с.49-50].

Більшість вчених, таких, як: Є. Д. Куранова, І. Ф. Герасимов, Г. Г. Зуйков та інші є прихильниками повноструктурного варіанту способу вчинення злочину, тобто даний елемент слід розглядати як комплекс дій з підготовки, скоєння та приховування злочину, визначений винними відповідно до мети, а також залежно від умов, в яких реалізувався злочинний замисел [102, с. 165].

В. В. Білоус, обґрунтовуючи повноструктурність способу, слушно зауважує, що під час готування до злочину, при вчиненні злочину і після нього особа керується логікою досягнення злочинного результату та уникнення відповідальності. Злочинець, маючи наміри приховати злочин, ретельно обмірковує спосіб його вчинення з тим, щоб надійно приховати сліди злочину. Крім вибору місця і часу вчинення злочину, підготовка до нього включає визначення: а) способу вчинення злочину; б) знарядь злочину; в) способу приховування (дійсного приховування і притворної поведінки, що відображає позицію, обрану злочинцем) г) способу приховування слідів. Таким чином, злочинець уявно формулює модель майбутньої події, реальне втілення якої буде залежати від ситуації, що об'єктивно складеться.

Моделювання включає і варіанти зміни намірів і злочинної поведінки у випадку, якщо обрана схема не може бути реалізована [15, с. 40].

Ми є прихильниками повноструктурного варіанту способу вчинення злочину і у своїй роботі вважаємо доцільним розглядати спосіб вчинення злочинів у сфері туристичної діяльності як комплекс дій з підготовки, безпосереднього скоєння та приховування злочинних дій.

При розслідуванні злочинів у сфері туристичної діяльності особливий інтерес становить особа злочинця.

У криміналістичній літературі існує низка поглядів стосовно поділу на групи ознак, які характеризують особу злочинця. Між тим, не вдаючись до тривалих наукових дискусій, схилиємося до поділу всіх ознак за трьома критеріями: соціально-демографічні, морально-психологічні та біологічні ознаки. Саме ця група ознак сприятиме встановленню даних особи, яка вчинила злочин.

Щодо особи потерпілого, то вважаємо доцільним її розгляд з позиції віктимологічних даних, психологічних особливостей особи, яка постраждала від злочину, та встановлення її зв'язку зі злочинцем. Такі зв'язки можуть визначати умисел на початку вчинення злочину, а також мотив і мету злочину в цілому.

З огляду на часово-просторові характеристики, які необхідно визначати при проведенні слідчих (розшукових) дій, характеризує подію обстановка вчинення злочину. Цей елемент криміналістичної характеристики має істотний вплив на дії злочинця, між тим, аналіз криміналістичної літератури показав, що він є самим дискусійним.

Виходячи з цього, можна сказати, що розроблення криміналістичної характеристики злочинів у сфері туристичної діяльності потребує вивчення особливостей правового регулювання тієї галузі правовідносин, де вони вчиняються, тобто сфери туризму.

1.3. Окремі елементи криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних із туристичною діяльністю

Як вже було зазначено, серед елементів криміналістичної характеристики домінуюче місце посідає спосіб вчинення злочину. З огляду на вищевикладене, пропонуємо більш докладно зупинитися на способах вчинення злочинів у сфері туристичної діяльності, які, на наше переконання, мають повну структуру і складаються із дій щодо підготовки, безпосереднього вчинення та приховування, спрямованих на досягнення єдиного результату.

Як показав аналіз наукової літератури та судово-слідчої практики, типовими способами підготовки до вчинення злочинних дій у сфері туристичної діяльності є:

- обрання напряму туристичної діяльності (яхтинг; поїздки на квадрациклах; мисливські тури; тури-сафарі; гірськолижний відпочинок; польоти на повітряних кулях; дайвінг; лікувально-оздоровчий напрям; релігійний напрям; культурно-пізнавальний; розважально-відпочинковий тощо). За даними П. О. Масляк, найпопулярнішими напрямками сучасної туристичної діяльності є лікувально-курортний туристичний напрям, спортивна діяльність (яка включає в себе пішохідний, водний, велосипедний, гірськолижний туризм), пізнавальна діяльність (яка складається з релігійного туризму) та розважально-ділова діяльність, яка відображає гральний бізнес, виставкову діяльність, діловий туризм та міський туризм [116, с. 146]. При цьому, слід враховувати, що певний напрям (вид туризму) нерідко обирається і у випадку здійснення злочинних дій під прикриттям туристичної діяльності;

- обрання місця (місць) знаходження суб'єкта туристичної діяльності (виробника туристичного продукту; посередницької фірми, що просуває

туристичний продукт; суб'єктів надання туристичних послуг (розміщення, перевезення, харчування, туристичного обслуговування тощо)).

- підшукування осіб на роль засновників та керівників підприємства та підбір персоналу;

- підготовка та надання необхідного пакету документів до офіційних установ з метою державної реєстрації суб'єкта підприємництва або підробка установчих документів шляхом внесення до них недостовірних даних про засновників та про інші суттєві обставини; або державна реєстрація шляхом застосування інших способів обману (за втраченими або викраденими документами, документами на померлу особу тощо);

- отримання дозволів на початок роботи в органі санітарно-епідеміологічного контролю, державного пожежного нагляду, державного нагляду за охороною праці тощо;

- відкриття банківського рахунку і внесення на нього грошових коштів;

- обладнання приміщення, в якому здійснюватиметься туристична діяльність, необхідним устаткуванням, атрибутами, створення належної сприятливої атмосфери.

У деяких випадках, з метою створення суб'єкта туристичної діяльності, здійснюється будівництво нових, реконструкція і модернізація туристичних об'єктів, що діють. За таких обставин отримуються необхідні дозволи в органах державного архітектурно-будівельного контролю.

- організація умов відпочинку, створення чи удосконалення інфраструктури. Саме наявність туристичної інфраструктури (готелі, мотелі, будинки відпочинку, пансіонати, санаторії, заклади харчування, транспортні засоби, заклади для розваг, атракції та ін.) є найголовнішим в ефективному використанні рекреаційних ресурсів [23, с. 44].

- створення портфоліо, фотоальбомів із туристичною продукцією.

- розміщення реклами в ЗМІ, в мережі Інтернет, створення сайтів, аккаунтів тощо.

- налагодження корупційних зв'язків із органами державної влади, суб'єктами, що мають відношення до створення, просування та реалізації туристичного продукту, із представниками митних органів, консульських установ, міграційної служби тощо.

Таку позицію підтримує й Т. О. Калюга, яка фактично погоджується з тим, що зміст злочинних дій залежить від обраних схем з організації «туристичного бізнесу» та виду пропонованого туристичного продукту, наявності корупційних зв'язків з органами державної влади й управління, які мають відношення до видачі необхідних документів та здійснюють «прикриття» злочинної діяльності шахраїв, та від обраного способу вчинення злочину цієї категорії загалом [76, с. 64].

Щодо безпосередніх способів вчинення злочинних дій у сфері туристичної діяльності, слід зауважити, що такі дослідження проводилися лише в межах кримінально-правових та кримінологічних аспектів. Так, найбільший інтерес виявили до цієї проблематики А. В. Андрушко [4], О. А. Клименко [83], А. І. Нестерова [129; 130], Л. М. Томаневич [217], які намагалися групувати злочинні дії у сфері туризму та надали їм кримінально-правову характеристику.

У криміналістичному розумінні вперше визначено та систематизовано на групи типові способи шахрайських дій у сфері надання туристичних послуг Т. О. Калюгою, яка шахрайські дії поділила на три групи, беручи за основу характер відношення шахраїв до туристичної діяльності. До першої групи віднесено способи дій, пов'язані зі: збиранням туроператором (турагентом) коштів від туристів без наміру виконати зобов'язання з надання туристичних послуг, заявлених у договорі; збирання туроператором (турагентом) коштів, призначених для отримання туристом туристичного продукту високої якості, заздалегідь розуміючи, що послуги надаватимуться низької якості або не у повному обсязі; «працевлаштування» під виглядом надання туристичних послуг; збирання коштів від туристів туристичними фірмами, які офіційно визнані банкрутом, що заздалегідь унеможливорює

виконання зобов'язань перед споживачами туристичних послуг; шахрайські дії у відношенні туроператора з боку турагентства, та навпаки. До другої групи належать такі способи дій: створення фіктивної юридичної особи у вигляді туристичного агентства; створення в мережі Інтернет сайту-двійника туроператора (турагента) та пропонування в он-лайн режимі неіснуючих турів з вимогою перевести кошти на рахунки «підставних осіб»; запрошення туристів до офісу «фіктивного» туристичного агентства з метою взяття ними участі у «розіграші турів», із пропозицією внести певну суму коштів за частину послуг. До третьої групи належать дії, пов'язані із вчиненням шахрайства під час: отримання віз для перетину кордону з метою туристичної подорожі; отримання закордонних паспортів та ID-карток; страхування – як обов'язкової вимоги туристичної подорожі; навмисного зменшення обсягу та якості заявлених туристичних послуг або їх відсутності з боку осіб, на яких було покладено договірні зобов'язання щодо надання сплачених послуг (авіакомпанії, готельні підприємства, підприємства екскурсійного обслуговування тощо) [77, с. 15].

Вважаємо, що вчена зробила вагоме підґрунтя в методику розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності, дослідивши шахрайства, оскільки злочини даної категорії складають високий відсоток серед усієї кількості зловживань у цьому напрямі.

Відтак, формуючи способи вчинення злочинів у сфері туристичної діяльності, за основу пропонуємо взяти:

- по-перше, дії пов'язані зі створенням умов, необхідних для безперешкодного відкриття туристичного бізнесу (навіть всупереч встановленим нормам);

- по-друге, незаконні дії, пов'язані із намаганням успішного функціонування туристичної діяльності та отриманням надприбутків;

- по-третє, дії, що вчиняються під прикриттям туризму [38, с. 246].

При цьому, слід зауважити, що злочинні дії у сфері туристичної діяльності можуть вчинятися як з боку справжніх суб'єктів туристичної

діяльності, так і з боку фіктивних підприємств. Втім, В. В. Білоус зазначає, що фіктивне підприємство може створюватись: 1) з формальним дотриманням вимог чинного законодавства; 2) з порушеннями вимог законодавства. Слід погодитися з вченим, що технологія створення фіктивних підприємств постійно ускладнюється та вдосконалюється. Так, для уникнення виявлення фіктивності підприємства на стадії його державної реєстрації таке підприємство створюється за документами реально існуючих засновників і на керівні посади в ньому призначається також реально існуючі особи. Процедура створення здійснюється з максимальним дотриманням вимог чинного законодавства щодо державної реєстрації та своєчасності постановки на облік у всіх відповідних органах. Вже після державної реєстрації і постановки підприємства на податковий облік склад учасників та керівництво щойно створеного товариства замінюється на неіснуючих або підставних осіб. В цьому випадку неіснуючі особи (нові засновники та керівники) не проходять перевірку в органах державної податкової служби за місцем реєстрації підприємства. В орган податкової служби надається інформаційна довідка про зміни в складі засновників та призначення нового директора, яка надходить в канцелярію податкового органу в загальній масі документів і залишається без належної уваги. Державні органи можуть взагалі залишатись непоінформованими відносно зміни носіїв корпоративних прав [15, с. 44].

А. Ф. Волобуєв у цьому розрізі додає, що в багатьох випадках підготовку документів, необхідних для державної реєстрації фіктивного підприємства, а також низку юридично значимих дій, пов'язаних зі створенням юридичної особи, здійснюють юристи (або інші фахівці) – співробітники суб'єктів господарювання, керівники яких входять до складу організованих злочинних угруповань, в інтересах яких створюються мережі фіктивних підприємств. Нотаріальне посвідчення установчих документів здійснюють нотаріуси на підставі втрачених (викрадених) паспортів, без встановлення дієздатності їх пред'явників [47, с. 55].

Що стосується законодавчого закріплення, то у вересні 2019 р. Президент України підписав прийнятий Верховною Радою Закон № 1080 «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо зменшення тиску на бізнес». Цим Законом з Кримінального кодексу України виключено ст. 205 щодо фіктивного підприємництва [156]. Хоча, як показує практика, «фіктивні фірми» завжди були і залишаються важливим інструментом у різноманітних злочинних схемах. Разом з тим, необхідно зазначити, що за внесення в документи, які відповідно до закону подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи або фізичної особи - підприємця, завідомо неправдивих відомостей, а також умисне подання для проведення такої реєстрації документів, які містять завідомо неправдиві відомості, законодавець передбачив кримінальну відповідальність за ст. 205¹ КК України [100].

Оскільки туристична діяльність відноситься до підприємницької, обов'язковою правовою дією як умова здійснення будь-якої підприємницької діяльності, зокрема, туристичної, є державна реєстрація. Адже з моменту державної реєстрації туристичне підприємство вважається створеним і набуває прав юридичної особи та включається до Єдиного державного реєстру підприємств і організацій України [138].

Крім того, відповідно до Законів України «Про туризм» і «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» туристична діяльність не може здійснюватися без отримання ліцензії [166; 164].

Як свідчить практика, не завжди здобувач ліцензії для її отримання відповідає ліцензійним умовам, що розробляються органами ліцензування [30]. Тому, для відкриття «бізнесу» нерідко підробляються документи, зокрема, що засвідчують особу; документи, що повинні засвідчувати «кадровий потенціал» майбутнього підприємства (кількість, наявність у певних працівників відповідної освіти, кваліфікації та (або) стажу роботи тощо); документи, що підтверджують наявність певної матеріально-

технічної бази; відомості щодо місць провадження туropolераторської діяльності; документи, що підтверджують відносини із страховою компанією; документи, що підтверджують фінансове забезпечення цивільної відповідальності перед туристами (гарантія банку або іншої кредитної установи); документи, що підтверджують платоспроможність туристичного підприємства та відсутність банківських боргів тощо.

У науковій літературі можна навіть зустріти роботи, в яких пропонуються найбільш прийнятні до застосування банками моделі оцінки платоспроможності клієнтів, залежно від сегментації кредитного портфеля, накопичених статистичних даних окремого банку, характеру та складності здійснюваних ними операцій, з метою обчислення ймовірності дефолту боржників тощо [246, с. 3].

Розуміючи, що відповідні реєстраційні органи та органи ліцензування не видадуть відповідні документи для провадження туристичної діяльності, суб'єкти, що мають намір здійснювати таку діяльність, можуть вчиняти такі дії:

- вносять в документи, які відповідно до закону подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи або фізичної особи – підприємця, завідомо неправдиві відомості;

- умисно подають для проведення такої реєстрації документів, які містять завідомо неправдиві відомості;

- викрадають, привласнюють, вимагають офіційні документи, штампи чи печатки або заволодівають ними шляхом шахрайства чи зловживання особи своїм службовим становищем;

- підроблюють посвідчення або інші офіційні документи, які видаються чи посвідчується підприємством, установою, організацією, громадянином-підприємцем, нотаріусом, державним реєстратором, суб'єктом державної реєстрації прав, особою, яка уповноважена на виконання функцій держави щодо реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців тощо, а також

виготовляють підроблені печатки, штампи чи бланки підприємств, установ чи організацій [100].

Нерідко суб'єктам туристичної діяльності у відкритті туристичних підприємств сприяють службові особи, які, зловживаючи владою або службовим становищем, з метою одержання неправомірної вигоди, використовують можливості службового становища, або особи, які надають публічні послуги (державні реєстратори, державні оцінювачі, інші особи, які надають адміністративні послуги).

Як вже раніше зазначалося, запорукою успішності суб'єктів туристичної діяльності є налагоджена інфраструктура та комфорт у місці відпочинку, особливо, якщо місце знаходиться близько з водними об'єктами або заповідною зоною. У зв'язку з цим, ряд підприємців у галузі туризму нехтує правилами законної забудови та зайняття земельних ділянок та, всупереч законним нормам та правилам, здійснюють будівництво без проектної документації і дозволів відповідних органів, або, використовуючи корупційні зв'язки, отримують такі дозволи завдяки органам, які уповноважені їх надавати. В той час, як за самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво передбачено кримінальну відповідальність за ст. 197⁻¹ КК України.

У цьому розрізі слід зазначити, що, статтею 376 ЦК України самочинне будівництво – це те, що було здійснене або здійснюється за наявності таких обставин: 1) на земельній ділянці, що не була відведена для цієї мети; 2) без належного дозволу чи належно затвердженого проекту; 3) з істотними порушеннями будівельних норм і правил [226].

Часто об'єкти туристичної діяльності (споруди) незаконно розташовують на прибережних зонах, на землях природно-заповідного фонду тощо. У разі належності земельної ділянки до особливо цінних земель, земель в охоронних зонах, зонах санітарної охорони, санітарно-захисних зонах використання земель вчинене вже слід кваліфікувати за ч. 2 ст. 197-1 КК України [100].

Враховуючи специфіку земельної ділянки як нерухомого майна та об'єкта права власності, а також на підставі аналізу судової практики, діями, які свідчать про самовільне зайняття земельної ділянки і в яких знаходить своє вираження спосіб вчинення цього злочину є дії, що пов'язані зі зміною площі прибережної зони самовільно зайнятої земельної ділянки або зі зміною площі водойми шляхом влаштування дамб (утворення ставків) [71,с. 84].

Іноді суб'єкти підприємницької діяльності, бажаючи побудувати об'єкти туристичної діяльності на певній ділянці, вступають у змову із представниками влади та органів місцевого самоврядування. Так, на початку травня 2007 року фізична особа – підприємець ОСОБА_2, що здійснює свою підприємницьку діяльність на підставі свідоцтва про державну реєстрацію серії НОМЕР_1, виявив бажання отримати на умовах оренди земельну ділянку по АДРЕСА_2 під розміщення культурно-оздоровчого центру для туристів. Для цього він звернувся з відповідною заявою на адресу Сумського міського голови, який допоміг виділити таку ділянку (незаконно)[197].

Отже, ми бачимо, що для створення умов, необхідних для безперешкодного відкриття туристичного бізнесу, суб'єкти туристичної діяльності нерідко йдуть всупереч закону, порушуючи низку кримінально-правових норм, втягуючи в цей ланцюг беззаконня службових осіб, та осіб, які надають публічні послуги, які за винагороду здатні приймати незаконні рішення та сприяти вчиненню незаконних дій.

Відтак, перейдемо до способів вчинення злочинів, вчинюваних у ході функціонування туристичної діяльності та пов'язаних із прагненням отримання незаконних надприбутків.

Безумовно, найчастіше всього злочинні дії у сфері туристичної діяльності вчиняються завдяки застосуванню обману та зловживання довірою, який застосовують злочинці для отримання надприбутків.

Як показав аналіз судово-слідчої практики, на першому місці серед всіх шахрайств у сфері туристичної діяльності посідає такий спосіб, як відкриття «фіктивної» туристичної фірми-одноденки та збирання грошей у громадян

під виглядом надання послуг із організації туристичної подорожі, після чого, отримавши гроші клієнта (туриста), шахраї зникають, так і не виконавши зобов'язання.

Так, гр-ка К., створивши таку «туристичну фірму» із організації подорожей за кордон, заздалегідь не маючи можливості, а також наміру виконувати перед туристами заявлених зобов'язань, шляхом обману заволоділа грошима декількох потерпілих на загальну суму 45 000 гривень. Після того, як потерпілі, не отримавши послуг із організації подорожі, стали вимагати повернути гроші, гр-ка К. зникла [196].

Хоча, як свідчить практика, іноді такі шахрайські дії вчиняють й справжні туристичні агентства.

На другому місці такий спосіб, як умисне зменшення обсягу послуг, що були включені до вартості туристичного продукту та оплачені замовниками з метою отримання прибутку від різниці.

Поширення такого способу шахрайства відзначає й А. І. Нестерова та додає ще до цього надання недостовірної інформації замовникам туристичного продукту або умисне її приховування, замовчування про обставини, що їх винний зобов'язаний був повідомити особі, але, не зробивши це, ввів її в оману [129, с. 9].

Наступним за поширеністю є вчинення шахрайських дій при оформленні страховки (видача страхового полюсу страховою компанією, що насправді не існує; прописування умов у страховому полюсі таким чином, щоб турист не зміг отримати компенсацію медичних витрат, які можуть виникнути в закордонній поїздці внаслідок раптового захворювання або нещасного випадку безпосередньо в країні (місці) тимчасового перебування; отримання страховою компанією (або суб'єктом туристичної діяльності, який взяв на себе зобов'язання оформити таку страховку) грошей за страховий полюс із набагато більшим пакетом страхових випадків, які підлягають компенсації, а видача замість нього часткової страховки тощо).

Трохи менший відсоток мають шахрайства при оформленні віз для виїзду за кордон з метою туристичної подорожі. Так, у 2017 році у Києві заблокували схему «візового» шахрайства для виїзду в США працівники Департаменту боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми в тісній взаємодії зі Службою дипломатичної безпеки Посольства США. Директор комерційної фірми організувала шахрайську схему заволодіння грошима українців під прикриттям отримання віз. Зокрема, зловмисники виготовляли фіктивні довідки з місця роботи та з банків про наявність коштів. Виготовлення підробленого «пакету документів» для «турпоїздки» або «на лікування» коштувало близько 30 тис. грн. з людини. Надавши до посольства ці «документи», ошукані громадяни отримували відмову [222]. Або ще приклад. Так, ОСОБА_4., маючи на меті заволодіти чужим майном шляхом обману та зловживання довірою, не будучи зареєстрованою у встановленому законом порядку як суб'єкт підприємницької діяльності з надання туристичних послуг у сфері зарубіжного туризму та екскурсійної діяльності, не маючи ліцензії на право зайняття такою діяльністю і надавати посередницькі послуги фізичним та юридичним особам, не маючи можливостей надати такі послуги, умисно стала видавати себе за представника фірм, які надали їй право займатися від їх імені посередницькою діяльністю для надання фізичним особам посередницьких послуг по відкриттю віз по виїзду за кордон. У такий спосіб було ошукано чимало громадян [198].

Останнім часом шахраї все частіше створюють сайти у мережі Інтернет та під виглядом суб'єктів туристичної діяльності пропонують бронювання «гарячих» турів шляхом перерахування грошових коштів на рахунки підставних осіб. Звісно, гроші отримуються за тури, яких насправді не існує.

Так, ОСОБА_14 з метою заволодіння шахрайським шляхом грошовими коштами громадян, розробила план злочинних дій, відповідно до якого пропонувала потерпілим заплатити за «гарячі» тури передплату, обіцяючи

при цьому організовувати їх туристичні поїздки, нібито з метою відпочинку, за нижчими цінами [203].

При наданні супутніх послуг з організації відпочинку туристів також може вчинятися шахрайство. Такі дії можуть вчинятися як з боку осіб, які мають відношення до туристичного бізнесу, так і особами, які використовують довірливість туристів для незаконного збагачення. Наприклад, все більше громадян мають на меті пройти обряди, ритуали, характерні для певних народностей, представників різних віросповідань, або намагаються стати свідками таких дійств, відвідати святині місця. У зв'язку із чим набув поширення релігійний туризм.

Туристичні фірми організовують доставку груп до святих місць і розміщення поблизу, надають екскурсійне обслуговування, можуть організувати маршрут за індивідуальними запитам [16]. Релігійний туризм М. П. Мальська визначає як подорожі, які мають на меті які-небудь релігійні процедури, місії. Вона виокремлює такі види поїздок, як: паломництво, тобто відвідування святих місць, щоб вклонитися церковним реліквіям, святиням і взяти участь у відправленні релігійних обрядів; екскурсійний туризм релігійної тематики (пізнавальні поїздки) - щоб ознайомитися з релігійними пам'ятками, історією релігії та релігійною культурою; науковий туризм з релігієзнавчими цілями [113]. Але, нерідко такі заходи є лише способом виманювання грошей від туристів і нічого подібного з релігійним туризмом не мають. Так, ОСОБА_1, маючи умисел на шахрайське заволодіння майном, шляхом обману, діючи умисно, з корисливих мотивів, під приводом проведення релігійного ритуалу, заволоділа грошима ОСОБА_2 в сумі 1 000,00 грн. [200]. Крім того, 21.02.2019, ОСОБА_2, шляхом обману та зловживання довірою, під приводом вигаданої історії про своїх знайомих, які час від часу відвідують місто Єрусалим, Ізраїль, та в змозі там придбати освячену воду та землю, амулети, пройти ритуали, що в свою чергу може покращити стан здоров'я, запропонував потерпілій передати йому грошові

кошти за туристичну подорож з метою відвідування цих місць та придбання вказаних об'єктів [199].

В межах релігійного туризму можуть також мати місце дії, пов'язані із посяганням на здоров'я людей під приводом проповідування релігійних віровчень чи виконання релігійних обрядів (стаття 181 КК).

Загалом, з метою організації комфортного відпочинку та дозволя, суб'єктами туристичної діяльності продумується надання низки торгівельно-побутових послуг: з боку екскурсоводів, гідів-перекладачів, інструкторів, провідників; підприємств зв'язку, торгівлі та транспорту, а також з виробництва сувенірів, специфічних для певної місцевості товарів, туристичного спорядження; послуги закладів розміщення, громадського харчування, розваг, культури, науки, освіти, ділового, пізнавального, лікувально-оздоровчого, фізкультурно-спортивного, побутового обслуговування та іншого призначення [84].

Як свідчить практика, найчастіше обман має місце при наданні екскурсійних послуг, а також послуг з оволодіння певним видом спорту чи мистецтва (дайвінгу, стрільби, скелелазіння, горно-лижного катання, верхової їзди тощо), що виражається у збиранні грошей без мети надання вказаних послуг, або надання послуг особами, котрі не мають ніякого відношення до вказаної практики (іноді надання здійснення інструкторської діяльності некваліфікованими особами призводить навіть до травматизму та загибелі, що тягне інші види кримінальної відповідальності).

Л. М. Томаневич та М. В. Рібун, здійснюючи аналіз туристичного бізнесу як об'єкта шахрайських дій, виділяють шахрайство, ініційоване готелями. Посилаючись на статистику, вони стверджують, що дуже часто у туристів вимагають оплати послуг, які вже безпосередньо були включені до програми туру. Також спостерігаються випадки з низьким рівнем обслуговування туристів; низькою кваліфікацією працівників; частішають проблеми у сфері страхування готельних послуг. Шахрайство з боку фірм-перевізників характеризується завищенням реальних витрат із метою

підвищення вартості подорожі; невідповідністю умов перевезення вимогам законодавства; використанням морально та фізично застарілої техніки; упередженістю водіїв та низькою культурою роботи із клієнтами; значною ризикованістю діяльності з перевезень пасажирів та вантажів [218, с. 159].

Натомість, ми не погоджуємося, що всі названі науковцями дії є шахрайськими. Наприклад, аж ніяк не можна називати шахрайством використання морально та фізично застарілої техніки або значну ризикованість діяльності з перевезень пасажирів та вантажів та ін. Ці дії більш за все пов'язані із порушенням експлуатації транспортних засобів. Так, відповідно до Постанови Пленуму Верховного суду України від 23.12.2005 № 14, грубими порушеннями правил експлуатації транспорту, що унеможливають дорожній рух, є відсутність контролю за технічним станом транспортних засобів; надання дозволу на використання транспортного засобу, не обладнаного належним чином для перевезення пасажирів, а також перевантаженого чи завантаженого з порушенням вимог правил дорожнього руху тощо. Між тим, кримінальна відповідальність за ст. 287 КК України настає лише у випадку, якщо особа, відповідальна за технічний стан чи експлуатацію транспортних засобів, усвідомлювала наявність обставин, які унеможливають експлуатацію таких засобів. Службові особи, які не є суб'єктами цього злочину, але внаслідок зловживання службовим становищем чи несумлінного виконання своїх обов'язків сприяли настанню тяжких наслідків, з урахуванням конкретних обставин справи можуть нести кримінальну відповідальність за злочини у сфері службової діяльності [172]. Слід сказати, що, іноді суб'єкти туристичної діяльності, з метою економії коштів, дійсно винаймають перевізників, які мають «сумнівну» репутацію.

З цього виходить, що прагнення до наживи та незаконного збагачення зі сторони ряду суб'єктів, які мають відношення до туристичної сфери, може наражати туристів на небезпеку, особливо при наданні послуг з туристичного обслуговування. На підприємствах харчування, що обслуговують туристів, також внаслідок недбалості персоналу можуть постраждати туристи (масові

харчові отруєння тощо). Як зазначає П. Р. Пуцентейло, на таких підприємствах слід беззаперечно дотримуватися санітарно-гігієнічних норм і правил, установлених органами санітарно-епідеміологічного нагляду щодо чистоти приміщень, стану сантехнічного та виробничого устаткування, видалення відходів і ефективного захисту від комах і гризунів. На кожного працівника повинна заводитися особиста медична книжка, в яку вносять результати медичних обстежень, зведення про перенесені інфекційні захворювання, про здачу санітарного мінімуму. До роботи на підприємстві не допускаються особи, які є джерелом інфекційних захворювань [175]. Втім, існують випадки, коли через халатність осіб, які відповідають за безпеку, виникають випадки травматизму, масових отруєнь, інші події, що мають тяжкі наслідки для туристів.

У випадку умисного недоотримання встановлених норм та правил, що призвело до тяжких наслідків, суб'єкти туристичної сфери нестимуть кримінальну відповідальність. Наприклад, за порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки, якщо воно спричинило виникнення пожежі, якою заподіяно шкоду здоров'ю людей або майнову шкоду у великому розмірі, передбачено кримінальну відповідальність за ст. 270 КК України.

Так, в курортній зоні м. Одеси внаслідок порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки, виникла пожежа через неналежне виконання суб'єктом туристичної діяльності ОСОБА_3 своїх обов'язків. На момент виникнення пожежі у приміщенні готелю знаходилося та працювало 270 готельних номерів, з яких евакуйоване 136 осіб, госпіталізовано 10 осіб, з них 4 особи знаходяться у важкому стані, загинуло під час пожежі 9 осіб [201]. До того ж, за невиконання або неналежне виконання керівником підприємства (готельного, харчового, транспортного тощо) своїх службових обов'язків через несумлінне ставлення до них, що заподіяло істотну шкоду охоронюваним законом правам та інтересам окремих громадян, або державним чи громадським інтересам, або інтересам окремих юридичних

осіб може наступати кримінальна відповідальність за 367 КК України. Крім того, у статті 18 Закону України «Про туризм» йдеться про обов'язкове запобігання реалізації товарів, робіт, послуг, небезпечних для життя, здоров'я людей, майна і довкілля [173].

До способів вчинення злочинів у ході функціонування туристичної діяльності можна також віднести незаконне використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару [100]. Зокрема, при розробленні нового туристичного продукту туристична компанія дає йому фірмову назву, розробляє якісні характеристики цього товару, створює дизайн тощо. Як зазначає А.М. Гришук, Ю.О. Масюк, кожен туристичний продукт є цінним тільки тому, що він чимось відрізняється від конкурентів і у якійсь мірі їх перевершує. Диференціація висувається на перший план тому, що вигляд турпродукту має бути кращим, ніж у конкурентів, якщо він заздалегідь виділився з оточення. Турфірма набуває величезної переваги на ринку, якщо турпродукт буде єдиним, що відповідає важливим запитам покупців [57, с. 414]. Між тим, деякі суб'єкти туристичної діяльності, намагаючись привернути увагу туристів, можуть використовувати чужі здобутки.

Доволі перспективним є розвиток мисливського туризму, який, за ствердженням О. А. Мельниченко та В. О. Шведун, може дати великі прибутки. Важливою запорукою розвитку сучасного мисливського туризму є функціонування достатньої кількості спеціалізованих підприємств, які не лише організовують законні полювання, а і пропонують інші послуги: егерські послуги, рибальство, послуги з проживання та харчування, організація обробки трофеїв у мисливському господарстві. Крім того, такий вид насичує ринок сучасною мисливською зброєю, набоями, спорядженням; сприяє розбудові транспортної інфраструктури, будівництву житла належного комфорту, проведенню комплексу різноманітних господарських робіт, спрямованих на поліпшення умов існування, розмноження та збільшення чисельності мисливської фауни [120, с. 79; 119, с. 26].

Поряд з цим, не завжди дії, пов'язані із мисливським туризмом, є законними. Так, нерідко мисливське господарство ведеться всупереч встановленим нормам та правилам, що висуваються для такого роду діяльності, із відстрілом диких тварин і птахів, що занесені в Червону книгу, або у термін, коли полювання заборонено; а також у місцях, що віднесені до Заповідної зони тощо. За порушення правил полювання, якщо воно заподіяло істотну шкоду, передбачається кримінальна відповідальність за ст. 248 КК України. Існують випадки, коли полювання здійснюється з дозволу осіб, які відповідають за безпеку охоронюваних територій (лісників, єгерів та ін.) або завдяки сприянню посадових осіб, що реалізують державну політику у сфері лісового та мисливського господарства. Так, останні можуть незаконно видавати «мисливцям» документи на право полювання (посвідчення «мисливця», дозвіл на право користування вогнепальною мисливською зброєю тощо), а також видавати користувачам мисливських угідь, які мають намір організувати мисливський туризм, дозвільні документи.

Туристичній індустрії став також відомий новий вид туризму – так званий «темний туризм». Незважаючи на те, що «темний» туризм є досить «молодим» видом туризму, розгляду його сутності вже присвячено чимало робіт іноземних та вітчизняних дослідників. Деякі науковці спробували провести поділ «темного» туризму на види, до яких належать туризм катастроф, танатотуризм, містичний туризм та некропольний туризм. Натомість, для задоволення своїх потреб туристам доводиться відвідувати інші країни чи штати, адже в місці їх постійної дестинації провести подібні туристичні заходи неможливо у зв'язку з тим, що певні дії, які наповнюють сутність «темного» туризму, заборонені в цих місцях законом [190, с. 33].

В контексті цього слід сказати, що, намагаючись отримати максимальний прибуток від вибагливих «клієнтів», суб'єкти туристичної діяльності можуть порушувати низку норм, у тому числі кримінально-правового змісту (наруга над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого (ст. 297), незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті

археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини (ст. 298)), тощо.

У 32 % випадків вчиняються злочини під прикриттям «туризму». Так, деякі особи під виглядом туристів можуть незаконно переправлятися через державний кордон України. Також через митний кордон України особами, які маскуються під туристів, можуть переміщуватися культурні цінності, отруйні, сильнодіючі, вибухові речовини, радіоактивні матеріали, зброя або боєприпаси, наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги чи прекурсори або фальсифіковані лікарські засоби.

Сучасний наркобізнес тісно пов'язаний з діяльністю великої кількості осіб (організованих злочинних груп), що передбачає активну діяльність з наркотичними засобами. Вказана злочинна діяльність представляє собою індустрію, яка створена організованими злочинними групами транснаціонального, етнічного та економічного спрямування, які вчиняють контрабанду наркотичних засобів, що утворює систему для отримання надприбутків [183, с. 3]. У деяких випадках цьому можуть сприяти суб'єкти туристичної діяльності, митні органи та ін. Л. Літвін та Г. Мельник також звертають увагу на поширення корупційних зв'язків із представниками владних структур, установ та організацій, забезпеченням їх стійкості з метою створення умов безперервності функціонування каналів нелегальної міграції та уникнення від відповідальності причетних до злочинної діяльності осіб [105, с. 214].

Під прикриттям туризму також може здійснюватися торгівля людьми. Тобто, людину суб'єкти туристичної діяльності відправляють за кордон як туриста, після цього забирають документи і залучають до трудової або сексуальної експлуатації. І. А. Нестерова взагалі повідомляє про факти сексуальної експлуатації дітей у туристичному бізнесі, що почалися більше ніж 30 років тому. Вона зазначає, що міжнародна громадськість, правоохоронні органи різних країн активно включаються у боротьбу з цим ганебним для сучасності явищем, яке руйнує авторитет не тільки туристичної

індустрії, а в першу чергу держава відіграє в цьому процесі велику роль, контролюючи розвиток туризму через органи державної влади, а також регулюючи роботу організацій, які займаються захистом дітей. Міжнародні правові зобов'язання держави також націлюють боротьбу з дитячим секс-туризмом [127, с. 47].

Таким чином, ми намагалися охопити найпоширеніші способи вчинення злочинних дій у сфері туристичної діяльності. Водночас, слід погодитися з А. В. Андрушко та І. А. Нестеровою, що, оцінити реальні масштаби злочинності у сфері туристичного бізнесу вкрай складно. На сьогодні немає жодних офіційних статистичних даних про сучасний стан, структуру та тенденції злочинності у вказаній сфері. Не ведеться офіційна статистика і стосовно окремих видів злочинів, вчинюваних у сфері надання туристичних послуг [4, с. 34].

Вказані нами способи формувалися, виходячи з аналізу змісту вивчених кримінальних проваджень, в яких просліджувалися незаконні дії у сфері туристичної діяльності або під прикриттям туризму, вивчення змісту судових рішень та аналізу юридичної наукової літератури з цього питання.

Отже, способи вчинення злочинів у сфері туристичної діяльності залежать від обраних схем, а також наявності корупційних зв'язків зі службовими особами, які мають відношення до видачі певних документів, необхідних для відкриття туристичного підприємства та успішного його функціонування тощо. Будь-які способи дій у підсумку мають свої відображення у вигляді слідів.

Як зазначає І. Гора, сьогодні ні у кого не викликає сумніву і не потребує окремого доведення положення про те, що способу вчинення злочину притаманні доволі значущі властивості відображення. Саме відображення містять найбільший обсяг інформації про те, як готувався злочин, як і де підшукували, виготовляли знаряддя злочину, інструменти й матеріали, що використовувалися для їх виготовлення, як саме і хто застосовував їх під час учинення злочину тощо [53, с. 37]. Погоджуючись із

цією думкою, слід визнати, що всі елементи криміналістичної характеристики взаємопов'язані між собою і між ними існують відповідні кореляційні зв'язки. Вважаємо, що між способом вчинення злочину та слідами, що є відображеннями злочинних дій, самий тісний зв'язок.

Ми погоджуємося з думкою О. В. Челищевої, яка вважає, що не можна обмежувати криміналістичний аспект дослідження злочинних подій відомостями лише про слідову картину, характерну для застосування того чи іншого способу, тому що система існуючих взаємозв'язків істотно звужується у порівнянні з реально існуючими можливостями. Адже слідова картина, незважаючи на тісний зв'язок із способом злочину, також залежить і від властивостей інших елементів злочину [228, с. 14].

Крім того, цілісність слідової картини можна скласти шляхом вивчення різноманітних слідів, утворених на стадії підготовки, безпосереднього вчинення та приховування слідів злочину [35].

Наприклад, слідова картина у разі переправлення осіб через державний кордон (наприклад, з метою контрабанди, незаконного переміщення осіб під виглядом туристів) – це сукупність відображень дій осіб, причетних до переправлення, і порушників державного кордону від початку реалізації злочинного наміру і до його завершення на території України чи суміжній території (припинення правоохоронними органами) або припинення порушення державного кордону у зв'язку з відмовою від реалізації незаконного переправлення [105, с. 214].

Коло документів, що відображають учинення ухилення від сплати податків суб'єктами туристичних підприємств у ході здійснення туристичної діяльності, залежить від низки причин. При цьому, І. В. Александров зазначає, що матеріальні сліди податкового злочину можуть бути на таких етапах: а) створення або отримання об'єкта оподаткування; б) документального обліку об'єкта оподаткування; в) розрахунку податків, що підлягають сплаті, і документального оформлення розрахунку; г) перерахунку податків до бюджету [2, с. 175].

Порушення у діяльності підприємств туристичного обслуговування можуть відобразитися у документах фінансово-облікової звітності, бухгалтерських документах тощо.

Загалом, сліди можуть міститися в документах, які подаються у різноманітні інстанції для відкриття туристичного підприємства, у реєстраційних, звітних, облікових, фінансових документах туристичних підприємств, у документах, які заповнюються з метою туристичної подорожі тощо. Інформацію про злочинну діяльність можна отримати також внаслідок вивчення електронних документів (реєстри, облікові записи користувачів Інтернет, веб-сторінки, сайти тощо).

Слідову картину також складають різноманітні оголошення, що рекламують діяльність туристичного підприємства та пропонують туристичний продукт; прайси та буклети туристичного підприємства; книги скарг та пропозицій; бланки та копії договорів, ваучерів; печатки та штампи; документи, що посвідчують особи незнайомих громадян, різноманітні закордонні паспорти, страхові полюси; анкети для отримання віз; документи, що підтверджують оплату тощо.

Крім того, як туристами, так і туристичними підприємствами активно використовується мережа Інтернет, внаслідок чого виникає велика кількість віртуальних слідів, огляд, вилучення та дослідження яких допомагатиме встановленню низки обставин.

Використання можливостей Інтернету туристами охоплює такі напрями:

- пошук інформації про бажані тури і місця відпочинку;
- вибір туру і його замовлення через веб-сайт турфірми;
- пошук місць розміщення і онлайн-бронювання номерів;
- замовлення квитків через Інтернет;
- отримання інформації про погоду в певній країні, курси валют та інших актуальних даних;

– «Інтернет-туризм» (використання сервісів Google Earth, WikiMapia тощо).

У свою чергу, туристичні підприємства, як правило, використовують Інтернет у таких напрямках:

- промоція бренду фірми і реклама послуг, що надаються;
- безпосередній продаж турів та інших послуг;
- надання консультацій у режимі «онлайн»;
- зв'язок і співпраця з партнерами по бізнесу;
- створення баз даних, систем онлайн-бронювання та інтернет порталів

[52, с. 151].

Про вчинення злочину можуть свідчити й ідеальні сліди, тобто ті сліди, що залишилися в пам'яті людей (свідків, потерпілих).

У загальному вигляді ідеальні сліди уявляють собою інформацію про подію злочину й особу злочинця, яку люди знають і можуть відтворити [21, с. 440]. Разом з тим, як слушно підмічають О. В. Лускатов та Т. О. Лускатова, їхній зміст можна розкрити лише прийомами та правилами спілкування як процесу обміну інформацією, діалогу слідчого з людьми, що є носіями ідеальних слідів, під час допиту, одночасного допиту двох попередньо допитаних осіб, слідчого експерименту й інших слідчих (розшукових) дій, пов'язаних з отриманням вербальної інформації. Ідеться про прийоми та правила мовного й немовного характеру, а також про комбінації правил і прийомів того й іншого виду. Унаслідок проведення цих слідчих (розшукових) дій слідчий одержує доказову інформацію, виражену у вербальній (словесній) формі. Це показання підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого, свідка. Матеріалізація ідеальних слідів відбувається зазвичай у процесі спілкування учасників кримінального судочинства з використанням вербальних і невербальних засобів. У цьому контексті протоколи вербальних слідчих (розшукових) дій становлять матеріалізоване закріплення слідів пам'яті. Саме завдяки цьому вони стають доступними для стороннього спостерігача й використовуються в процесі доказування [112, с. 48].

В основному інформація у вигляді ідеальних слідів зберігається у пам'яті осіб, які зверталися з консультаціями про бажання здійснити подорож; осіб, які стали потерпілими внаслідок шахрайських дій з боку суб'єктів туристичної діяльності; осіб, які стали потерпілими внаслідок недбалості суб'єктів туристичної діяльності; свідків, які спостерігали незаконні дії на будь-якому етапі вчинення злочинів, пов'язаних із туризмом.

Щодо обстановки, слід сказати, що просторово-часові характеристики можуть бути дуже розпливчасті і визначаються, насамперед, сезонними чинниками, географічною та сервісною привабливістю об'єкта, де пропонується туристичний продукт, а також соціально-політичною ситуацією як в країні надання туристичного продукту, так і в країні його отримання.

До того ж, туризм є однією з найвразливіших галузей до наслідків надзвичайних ситуацій у сфері охорони здоров'я [220]. Так, внаслідок пандемій усі сфери життя зазнають значущих втрат і внаслідок пандемії COVID-19 туристична сфера також істотно постраждала. Обмеження пересування громадян, заборона відкриття тих чи тих об'єктів туристичного спрямування негативно вплинули на всі причетні до організації туристичного бізнесу підприємства. Як зазначають Л. Марценюк та Б. Камерон, фахівці вже склали портрет туриста після скасування карантину. Найбільшим попитом користуватимуться пропозиції самостійних сімейних подорожей власним автотранспортом, відпочинок на природі, розміщення у рекреаційних зонах, заміських відпочинкових комплексах, оренда зелених садиб, індивідуальних будиночків із дотриманням вимог соціальної дистанції та забезпеченням всіма необхідними засобами захисту. Коронавірус надав поштовх країнам переглянути свої позиції, розвиватися самостійно, шукати робочу силу всередині країни, раціонально використовувати наявні в країні ресурси [115, с. 252].

Переходячи до розгляду таких елементів криміналістичної характеристики, як особа злочинця і особа потерпілого, слід зазначити, що

ми схилиємося до поділу всіх ознак, які характеризують вказаних суб'єктів за трьома критеріями: соціально-демографічні, морально-психологічні та біологічні ознаки [28].

Біологічні ознаки залежать від того, до якої саме категорії злочинів відносяться дії, вчинені у сфері туристичної діяльності. Так, шахрайства здебільшого вчиняється особами жіночої статі віком від 25 до 50 років, що пов'язано з поширеним обійманням посад, пов'язаних із наданням туристичних послуг, жінками. Якщо йдеться про дії, вчинені під прикриттям туристичної діяльності, відсоток осіб жіночої статі та чоловічої приблизно однаковий. Ті ж самі дії, пов'язані із застосуванням насильства у відношенні потерпілого (примушування до зайняття проституції, трудової експлуатації після переправлення за кордон під виглядом туриста тощо) у 78 % випадків вчиняються особами чоловічої статі у розвинутій фізичній формі.

Відносно соціально-демографічних ознак особи, що вчиняє злочини у сфері туристичної діяльності, слід зазначити, що більшість з них є мешканцями великих міст, 80 % – громадяни України, 15 % – громадяни іншої країни, 5 % – особи без громадянства. Для шахраїв характерний більш високий освітній рівень, ніж для осіб, які вчиняють злочини у сфері туристичної діяльності із застосуванням насильства. Для 25 % осіб характерна наявність судимості в минулому.

Щодо професійної зайнятості – 55 % осіб мали безпосереднє відношення до туристичної діяльності (туроператори, турагенти, представники готельного бізнесу та ін.). 25 % осіб мали опосередковане відношення до туристичної діяльності. 20 % осіб не мали ніякого відношення до туристичної діяльності. Слід відзначити достатньо високий освітній рівень таких осіб.

Як правило, шахраї, які діють у сфері туристичної діяльності, мають певну психологічну стійкість, самооцінку та самоконтроль, гострий розум, розвинуту уяву та фантазію, вміння зацікавити та прихилити до себе людей. З метою вчинення злочину вони завжди входять у контакт з передбачуваною

жертвою, щоб створити про себе сприятливе враження. Шахраї можуть впливати на свідомість потенційної жертви таким чином, що остання починає сприймати запропоновані інструкції як власні думки. А така довіра дозволяє шахраю виконати свій злочинний намір у повному обсязі. Для того щоб скласти про себе позитивне враження, шахраї нерідко демонструють зв'язок з впливовими особами, показують причетність до відомих фірм, організацій [3, с. 44].

Злочини, вчинені під прикриттям туристичної діяльності нерідко пов'язані із застосуванням насильства у відношенні жертви, що складає портрет жорсткої особи, яка нехтує правилами поведінки та мораллю, схильна до застосування насильства. Ці злочини здебільшого вчиняються злочинними групами на досить високому рівні організованості. Групи створюються, як правило, на ґрунті особистих знайомств, до їх складу входять як громадяни України, так і іноземці. Нерідко злочинці підтримують корумповані зв'язки з працівниками відділів Державної міграційної служби України для оформлення необхідних для виїзду документів, з правоохоронними органами, із страховими компаніями тощо.

З цього приводу П. Д. Біленчук наводить приклад, коли торговці дітьми застосовують такий спосіб, як запрошення хворих дітей до санаторіїв і лікувальних закладів для їх оздоровлення (оздоровчий туризм). Також запрошують школярів до дитячих будинків відпочинку і таборів у Франції, Болгарії, Туреччині та на Кіпрі. Багато хто з тих дітей, які прийняли ці пропозиції, до України не повернулися. Їх використовують як донорів для трансплантації органів, залучають до злочинної діяльності, використовують у секс-індустрії і порнобізнесі [14, с. 355].

У зв'язку із чим, осіб, які вчиняють злочини у сфері туристичної діяльності, можна об'єднати у три групи:

1) особи, які для досягнення умислу здійснюють різного роду насильство, фізичні та психічні погрози та інші посягання на особу (в основному діють такі особи під «прикриттям туристичної діяльності»);

2) особи, які використовують задля досягнення кінцевої мети тільки обман чи зловживання довірою (в основному йдеться про шахрайські дії при наданні туристичних послуг тощо);

3) особи, які вчиняють незаконні дії у ході функціонування туристичної діяльності з метою одержання надприбутків. Ці особи здебільшого здійснюють підробку документів, печаток і штампів організацій, що мають відношення до угод, пов'язаних із туристичною діяльністю. Нерідко такі шахраї вступають у змову із корумпованими чиновниками та іншими особами, які мають відношення до туристичної діяльності (в основному злочинні дії мають місце у разі незаконного використання знака, фірмового найменування туристичного продукту, ведення підприємницької діяльності (туристичної) всупереч закону тощо).

Як зазначає С. О. Філіпов, віктимна поведінка людей створює передумови, за яких правопорушник і потенційна жертва опинилися в одному місці одночасно, стали учасниками конкретних подій чи ситуацій. Незаконне перетинання державних кордонів загалом є одним із віктимізуючих чинників, коли людина, яку переправляють, відчуває, що вона певним чином перебуває «поза законом» у новій для себе державі та побоюється звернутися там за захистом до сил правопорядку [223, с. 220].

Втім, аналіз кримінальних проваджень та опитування практичних працівників, які мали відношення до розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності, показав, що потерпілі в даних провадженнях в основному були добропорядні громадяни, з нормальним рівнем матеріального достатку, середнього працездатного віку, які намагалися отримати туристичний продукт як компенсацію за тривалі робочі будні. Віктимна поведінка в основному проявлялася у необачливості при обранні суб'єкта туристичної діяльності та неуважному ставленні до підписання низки документів.

Отже, криміналістична характеристика злочинів у сфері туристичної діяльності містить в собі низку елементів, які знаходяться у взаємозв'язку

один з одним. Аналізуючи спосіб вчинення злочину можна висунути версії щодо місцезнаходження та механізму утворення слідів, а виявивши сліди, можна припустити, яким способом його вчинено. Водночас, вивчення та дослідження слідів надає змогу отримати інформацію про особу, яка їх залишила, та в цілому зробити висновок про механізм вчинення злочину на кожному етапі, особливо у випадках застосування складних способів. Разом з тим, скласти уявлення про подію злочину в цілому неможливо без вивчення особливостей правового регулювання сфери туризму.

Висновки до розділу 1

Під час дослідження криміналістичної характеристики злочинів у сфері туристичної діяльності нами зроблено такі висновки:

1. Проведений аналіз наукових думок свідчить про відсутність єдиного підходу до розробки криміналістичних класифікаційних систем злочинів, а питання криміналістичної класифікації злочинів, вчинених у сфері туристичної діяльності, вченими взагалі не розглядалися. В той час, як питання ефективного розслідування останніх потребує більш глибокого та детального вивчення, урахування всіх особливостей сучасного законодавства та реалій сьогодення. Підґрунтя для розроблення криміналістичної класифікації злочинів було закладено ще у 70 роках минулого століття. Між тим, у ході розкриття змісту вказаної наукової категорії виникало ряд питань та дискусій щодо співвідношення криміналістичної та кримінально-правової класифікації злочинів та взагалі щодо необхідності існування криміналістичної класифікації злочинів.

2. Криміналістична характеристика злочинів у сфері туристичної діяльності містить в собі низку елементів, які знаходяться у взаємозв'язку один з одним. Аналізуючи спосіб вчинення злочину можна висунути версії щодо місцезнаходження та механізму утворення слідів, а виявивши сліди,

можна припустити, яким способом його вчинено. Водночас, вивчення та дослідження слідів надає змогу отримати інформацію про особу, яка їх залишила, та в цілому зробити висновок про механізм вчинення злочину на кожному етапі, особливо у випадках застосування складних способів. Разом з тим, скласти уявлення про подію злочину в цілому неможливо без вивчення особливостей правового регулювання сфери туризму.

3. Способи вчинення злочинів у сфері туристичної діяльності можна поділити на три групи. По-перше, це способи дій, пов'язані зі створенням умов, необхідних для безперешкодного відкриття туристичного бізнесу; по-друге, незаконні дії, пов'язані із намаганням успішного функціонування туристичної діяльності та отриманням надприбутків; по-третє, дії, що вчиняються під прикриттям туризму.

4. Будь-які способи дій у підсумку мають свої відображення у вигляді слідів. При цьому, цілісність слідової картини можна скласти шляхом вивчення різноманітних слідів, утворених на стадії підготовки, безпосереднього вчинення та приховування слідів злочину. Сліди можуть міститися в документах, які подаються у різноманітні інстанції для відкриття туристичного підприємства, у реєстраційних, звітних, облікових, фінансових документах туристичних підприємств, у документах, які заповнюються з метою туристичної подорожі тощо. Інформацію про злочинну діяльність можна отримати також внаслідок вивчення електронних документів (реєстри, облікові записи користувачів Інтернет, веб-сторінки, сайти тощо).

Слідову картину також складають різноманітні оголошення, що рекламують діяльність туристичного підприємства та пропонують туристичний продукт; прайси та буклети туристичного підприємства; книги скарг та пропозицій; бланки та копії договорів, ваучерів; печатки та штампи; документи, що посвідчують особи незнайомих громадян, різноманітні закордонні паспорти, страхові полюси; анкети для отримання віз; документи, що підтверджують оплату тощо. Крім того, як туристами, так і туристичними підприємствами активно використовується мережа Інтернет, внаслідок чого

виникає велика кількість віртуальних слідів, огляд, вилучення та дослідження яких допомагатиме встановленню низки обставин.

5. Просторово-часові характеристики можуть бути дуже розпливчасті і визначаються, насамперед, сезонними чинниками, географічною та сервісною привабливістю об'єкта, де пропонується туристичний продукт, а також соціально-політичною ситуацією як в країні надання туристичного продукту, так і в країні його отримання.

6. Особу злочинця, що вчиняє злочини у сфері туристичної діяльності слід досліджувати за трьома критеріями: соціально-демографічні, морально-психологічні та біологічні ознаки. Віктимна поведінка потерпілих в основному проявляється у необачливості при обранні суб'єкта туристичної діяльності та неувважному ставленні до підписання низки документів.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Особливості початку досудового розслідування та коло обставин, що підлягають встановленню

Завдання кримінального провадження можуть бути належним чином виконані, а права, свободи та законні інтереси його учасників надійно захищені лише за умови, що кожному факту порушення закону надаватиметься належна правова оцінка шляхом установлення відповідності обставин події, що містить ознаки кримінального правопорушення, фактичним даним [65, с. 268]. Згідно статті ч. 1 ст. 214 КПК України, слідчий, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань, розпочати розслідування та через 24 години з моменту внесення таких відомостей надати заявнику витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань [101].

Між тим, слід зазначити, що не у всіх провадженнях доволі легко прийняти рішення про існування саме злочину, а не іншої події. Не включенням є й справи щодо незаконних дій у сфері туристичної діяльності, де термін двадцять чотири години також не є достатнім для віднесення дій до площини кримінального права [33].

Відмежування злочину від цивільно-правового делікту або адміністративного правопорушення є доволі складним процесом, особливо, якщо злочини вчинялися шляхом обману чи зловживання довірою

(шахрайство) або злочинні дії стосувалися підприємницької діяльності, пов'язаної із туризмом.

При цьому, Т. О. Калюга та К. О. Чаплинський наголошують, що заявник може сприймати цивільно-правовий делікт як злочин, тобто помилятися стосовно правового характеру певних дій або надавати неправдиву або необ'єктивну інформацію про подію [78, с. 82]. Втім, К. О. Чередник стверджує, що наявність формальних (навіть належним чином оформлених) цивільно-правових відносин, за допомогою яких суб'єкт прагне завуалювати свій злочинний умисел, за наявності підстав не повинна бути перешкодою для оцінки скоєного як злочину, передбаченого статтею 190 КК. Зокрема, згідно судової практики для кваліфікації скоєного як шахрайства не має значення рівень витонченості обману, ступінь обачності або, навпаки, легковажності потерпілого. Важливо лише, щоб у конкретній ситуації потерпілий не усвідомлював факту застосування щодо нього обману (зловживання довірою), щоб обманні дії винного були ефективними в аспекті успішного заволодіння чужим майном (правом на нього). Обов'язковою ознакою шахрайства визнається добровільність передачі майна чи права на нього; щоправда, така добровільність має умовний (уявний) характер, адже насправді дії зазначених осіб щодо передачі майна чи права на нього зумовлені тим, що вони введені в оману. Між діянням винного і помилкою потерпілої особи, яка передає майно, повинен бути причинний зв'язок [152; 230].

На думку Л. М. Лобойко, «дійсно, відразу неможливо встановити, про який різновид правопорушення (адміністративний, цивільний, господарський, кримінальний) ідеться й у межах якого юридичного процесу має здійснюватися провадження за заявою» [107, с. 33].

У цьому розрізі Л. Д. Руденко та В. В. Мазюк акцентують, що суб'єкти туристичної діяльності в цілому можуть нести такі види відповідальності:

1) за галузевою приналежністю: господарсько-правова (при організації та здійсненні туристичної діяльності), цивільно-правова (при наданні туристичних послуг), адміністративно-правова, кримінально-правова (при

здійсненні туристичної діяльності та наданні туристичних послуг фізичними особами-підприємцями та іншими суб'єктами туристичної діяльності, які не мають ознак юридичної особи);

2) за кількістю суб'єктів та обсягом відповідальності: одноособова туроператора чи турагента, спільна чи солідарна - і туроператора, і турагента;

3) за правовими підставами: передбачена законом та визначена сторонами у агентському чи іншому договорі;

4) залежно від суб'єкта відповідальності: туристичного оператора; туристичного агента; інших суб'єктів підприємницької діяльності, що надають послуги з тимчасового розміщення (проживання), харчування, екскурсійні, розважальні та інші туристичні послуги; гідів-перекладачів, екскурсоводів, спортивних інструкторів, провідників та інших фахівців туристичного супроводу – фізичних осіб, які проводять діяльність, пов'язану з туристичним супроводом [182, с. 668].

При цьому, кримінально-правова відповідальність може бути для фізичних осіб-підприємців та посадових осіб суб'єктів туристичної діяльності за такі злочини, як:

- шахрайство (ст. 190 КК України);
- привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 КК України);
- ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів (ст. 212 КК України);
- незаконне використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару (ст. 229 КК України);
- незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну таємницю (ст. 231 КК України);
- розголошення комерційної таємниці (ст. 232 КК України) тощо [182, с. 669].

Водночас, як показав аналіз судово-слідчої практики та опитування практичних працівників, під прикриттям туризму, або в наслідок функціонування туристичної діяльності також вчиняється чимала кількість злочинів, кваліфікованих за різними статтями КК України. Наприклад:

- торгівля людьми (для забезпечення сексуального туризму; за сприяння фіктивних або справжніх туристичних фірм тощо);
- викрадення туристів, у тому числі з метою одержання викупу;
- незаконні дії, пов'язані із переміщенням через митний кордон під виглядом туристів України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю культурних цінностей, вибухових речовин, зброї та боєприпасів, наркотичних засобів тощо.

За таких обставин факт віднесення дій до площини кримінально-правових відносин може не викликати сумнівів, однак складнощі з'являються при кваліфікації та визначенні сукупності злочинів.

Загалом, ефективність та якість вирішення тактичних завдань залежить від правильної організації процесу розслідування. До організаційних дій із розслідування конкретного злочину слід віднести планування розслідування, залучення необхідних сил і засобів, налагодження взаємодії з оперативними підрозділами та іншими правоохоронними органами, мобілізація учасників розслідування, керівництво та координація дій учасників розслідування [134, с. 80].

Зокрема, основним тактичним завданням при перевірці заяв і повідомлень про злочини у сфері туристичної діяльності є передусім з'ясування наявності достатніх підстав для відкриття провадження. Зазначене тактичне завдання поділяється на більш дрібні, які полягають, наприклад, у встановленні наявності суспільно небезпечного діяння, ознак складу конкретного злочину, у встановленні можливих очевидців злочинної події, у пошуку та затриманні злочинця «за гарячими слідами» тощо. Тому, насамперед, слід окреслити коло обов'язкових завдань, які визначають зміст початкового етапу розслідування злочинів досліджуваної категорії та впливатимуть на подальший його хід, що безпосередньо залежить від

повноти інформації, що є на момент відкриття кримінального провадження та її оцінки.

Під час вивчення та оцінки початкової інформації необхідно звертатися до зіставлення фактичних даних, отриманих із різних джерел, що дозволяє виявити суперечності, неточності чи неповноту даних. На даному етапі слідчий вирішує, які дані не викликають сумніву і можуть бути оцінені як достовірні, які, навпаки, сумнівні і вимагають перевірки; на які питання можна відповісти стверджувально, а на які – не можна; які дані відносяться до справи, а які – ні [95, с. 222]. До того ж, набуває особливого значення висунення одразу ж всіх можливих в даній слідчій ситуації версій та належна, відповідно до існуючих рекомендацій криміналістичної тактики, їх перевірка [70, с. 144].

Оцінюючи ситуацію, необхідно з'ясувати:

- чи не мав місце цивільно-правовий делікт;
- чи не мало місце адміністративне правопорушення;
- чи не помиляється потерпілий з приводу вчинених щодо нього дій;
- чи не навмисно потерпілий надає неправдиву інформацію про злочин, якого насправді не було;
- коли, де і як злочинці вчиняли дії з підготовки до вчинення злочину і які саме дії вчинялися ними;
- який вплив злочинці здійснювали у відношенні потерпілого (психологічний, фізичний тощо), де і коли здійснювалися злочинні дії щодо потерпілого;
- які були умови угоди і, якщо складався договір, то ким саме;
- які документи використовувалися у ході вчинення злочину, чи не мали ці документи ознак підробки;
- в яких місцях відбувалися злочинні дії;
- чи не має місце факт здійснення ряду злочинів під прикриттям туристичної діяльності тощо [31].

Слід сказати, що протягом 24 годин з'ясувати деякі з окреслених питань не надається можливим. У зв'язку із чим, достатніх підстав, які б свідчили про вчинення кримінального правопорушення у сфері туристичної діяльності, може не бути. Водночас, невизначеність питання стосовно віднесення діяння до конкретного виду правових відносин не дає підстави ігнорувати подію, а зобов'язує слідчого максимально зосередити всі зусилля на зібранні доказової бази, що підтвердить прийняття обґрунтованого рішення.

При цьому, як слушно звертають увагу О. А. Клименко та А. В. Савченко, якщо застосовувати обов'язкові компоненти суспільних відносин до питань вчинення злочинів у сфері туристичної діяльності, слід констатувати, що, зважаючи на положення Закону України «Про туризм», суб'єктами суспільних відносин у сфері надання туристичних послуг є юридичні та фізичні особи, які створюють туристичний продукт, надають туристичні послуги (перевезення, тимчасового розміщення, харчування, екскурсійного, курортного, спортивного, розважального та іншого обслуговування) чи здійснюють посередницьку діяльність із надання характерних та супутніх послуг, а також громадяни України, іноземці та особи без громадянства (туристи, екскурсанти, відвідувачі та інші), в інтересах яких здійснюється туристична діяльність. Предметом досліджуваної групи суспільних відносин є майно (зокрема, грошові кошти) та право на майно, ті матеріальні цінності, з приводу яких виникають такі відносини, а також туристичні послуги (продукт). Змістом таких відносин є правильна діяльність, взаємодія суб'єктів цих відносин, що забезпечують право конкретної особи володіти, користуватися, розпоряджатися своїм майном чи правом на нього, отримувати належний обсяг і якість туристичних послуг, а також обов'язок держави охороняти такі відносини та обов'язок інших суб'єктів суспільних відносин не порушувати зазначене право. Важливим моментом є й те, що при шахрайстві у сфері надання туристичних

послуг шкода може бути заподіяна будь-якому зі структурних елементів цих суспільних відносин [81, с. 83].

Основним об'єктом злочинів даної категорії є встановлений законом порядок здійснення підприємницької діяльності у сфері надання туристичних послуг. Між тим, у разі вчинення злочинних дій під прикриттям туристичної діяльності, може виникнути й додатковий об'єкт: здоров'я, воля і гідність особи (наприклад, торгівля людьми під прикриттям туризму); встановлений законодавством порядок переміщення відповідних предметів через митний кордон України (при контрабанді під виглядом туристів); встановлений порядок перетинання державного кордону України (при незаконному перетинанні державного кордону з сприяння певних осіб, під виглядом туристів тощо) та ін.

За будь-яких обставин, слід в обов'язковому порядку досліджувати умисел особи на момент укладання договору про надання туристичних послуг. Інакше мова йтиме про відсутність складу злочину та наявність цивільно-правового делікту, у тому числі неможливість виконати цивільно-правові зобов'язання у зв'язку із форсмажорними обставинами [78, с. 82]. Встановлення умислу має особливого значення при визначенні ознак торгівлі людьми. Адже злочинці можуть стверджувати, що в них був умисел на вчинення шахрайських дій, а до продажу людей з метою трудової чи сексуальної експлуатації вони не мають відношення. Такі ситуації трапляються у разі бажання запобігти більш суворому покаранню.

На початковому етапі виникає необхідність й у висуненні ряду слідчих версій, які пояснюють ті чи інші події та факти, що мають відношення до справи. Виходячи із вивчення матеріалів судово-слідчої практики, анкетування практичних працівників, ми дійшли висновку, що у провадженнях щодо злочинів у сфері туристичної діяльності поширеними є наступні версії щодо події:

- протиправне діяння було при обставинах, які зазначив потерпілий;
- протиправне діяння було, але при інших обставинах;

- протиправного діяння не було, мало місце завідомо неправдиве повідомлення про факт злочину;

- протиправного діяння не було, потерпілим сприйнято цивільно-правовий делікт за факт шахрайства.

Отже, на початковому етапі розслідування кримінальних проваджень щодо злочинів у сфері туристичної діяльності стоїть ряд завдань, які потребують негайного вирішення. Цього можна досягти через визначення чіткого алгоритму дій, спрямованих на вирішення тактичних завдань початкового етапу розслідування.

Загальним переліком дій у провадженнях даної категорії, є:

– допити потерпілого, підозрюваного, свідків та інших осіб щодо володіння інформацією про предмет договору та умови його виконання;

– отримання інформації, що характеризує особу злочинця (його взаємини із близькими, у суспільстві, наявність судимості, наявність документів, що посвідчують законність діяльності тощо);

– пред'явлення підозрюваного для впізнання;

– обшук житла або іншого приміщення підозрюваного з метою відшукування предметів і документів, що мають відношення до вчинення злочину;

– тимчасовий доступ до речей та документів;

– огляд предметів та документів, у тому числі електронних (текстових документів, графічних зображень, фотографій, відео- та звукозаписів тощо), веб-сайтів (сторінок), мультимедійних та голосових повідомлень тощо);

– проведення одночасних допитів між підозрюваним та потерпілим, підозрюваним і свідками тощо;

– призначення криміналістичних експертиз (почеркознавчих, технічних експертиз документів, дослідження телекомунікаційних систем (обладнання) та засобів тощо);

– проведення негласних слідчих (розшукових) дій з метою зняття інформації з транспортних телекомунікативних та електронних інформаційних систем тощо [78, с. 82].

Слід враховувати, що завдання розслідування будь-яких категорій злочинів зумовлюється колом обставин і питань, що підлягають обов'язковому встановленню та доказуванню, характер яких визначає напрям розслідування та особливості планування у справах цієї категорії [46, с. 7-8].

У кримінальному процесуальному законодавстві предмет доказування відображається у загально-орієнтувальному вигляді відносно усіх складів злочинів. Статтею 91 КПК України визначено вичерпний перелік обставин, що підлягають доказуванню, серед яких:

1) подія кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення);

2) винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, форма вини, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення;

3) вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, а також розмір процесуальних витрат;

4) обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання, які виключають кримінальну відповідальність або є підставою закриття кримінального провадження;

5) обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання;

6) обставини, які підтверджують, що гроші, цінності та інше майно, які підлягають спеціальній конфіскації, одержані внаслідок вчинення кримінального правопорушення та/або є доходами від такого майна, або призначалися (використовувалися) для схиляння особи до вчинення кримінального правопорушення, фінансування та/або матеріального забезпечення кримінального правопорушення чи винагороди за його

вчинення, або є предметом кримінального правопорушення, у тому числі пов'язаного з їх незаконним обігом, або підшукані, виготовлені, пристосовані або використані як засоби чи знаряддя вчинення кримінального правопорушення;

7) обставини, що є підставою для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру [101].

Натомість, у криміналістиці деякі із вказаних елементів є складовими обставини вчинення злочину і, одночасно, належать до обставин, що підлягають встановленню у кримінальному провадженні.

При цьому, М. В. Салтевський слушно зауважує, що структуру криміналістичної характеристики не можна ототожнювати з обставинами, що підлягають доказуванню. Усі елементи предмета доказування не можуть бути охоплені елементами криміналістичної характеристики, які в основному описують типові властивості та ознаки злочину, проте їх поєднання допускається [186, с. 419].

У цьому контексті слід звернути увагу на розбіжність позицій вчених стосовно того, чи є обставини, що підлягають встановленню, ідентичними обставинам, що підлягають доказуванню у кримінальному процесі.

Як показує аналіз наукової літератури, вчені радянських часів здебільшого ототожнювали вказані поняття. На думку Р. С. Белкіна, А. І. Вінберга, В. Я. Дорохова, Л. М. Корнеєвої та ін., предмет доказування – це обставини, які належить обов'язково встановити у кожному кримінальному провадженні [215, с. 185]. А. П. Рижаков при цьому конкретизує на переліку обставин, що підлягають обов'язковому встановленню у кожному кримінальному провадженні, яке надсилається до суду [184, с. 29]. Втім, прив'язка тільки до проваджень, що мають перспективу та направляються до суду, як на наш погляд, суперечить низці засад кримінального процесу і не дозволяє всебічно дослідити всі обставини справи, де ознаки кримінальних правопорушень на початковому етапі розслідування неочевидні.

На думку К. Ю. Назаренко, загальне коло кримінально та кримінально-процесуально значущих обставин, які підлягають доказуванню у кожному кримінальному провадженні, визначено у КПК України. Втім, предмет доказування визначається межами складу злочину, із приводу якого ведеться розслідування і розгляд кримінального провадження. Якщо ж говорити про розслідування конкретного виду злочину, то, крім загального кола обставин, зазначених у законі, може виникнути необхідність і у дослідженні інших доказових фактів, які не входять до предмета доказування, але мають важливе значення для розгляду справи по суті. Тому, вчена пропонує до обставин, які підлягають доказуванню віднести такі: 1) передбачені КПК України; 2) встановлені диспозицією статті КК України; 3) які не входять до предмета доказування, але мають важливе значення для розгляду кримінального провадження по суті [125, с. 64].

В контексті даної проблематики В. А. Журавель вказує, що під час досудового розслідування вирішується широке коло завдань, основними з яких є стратегічні, що впливають з предмета доказування, та локальні, які мають ситуаційну зумовленість та підлягають встановленню під час розслідування окремого різновиду злочинів [68, с. 201]. Виходячи з цього, можна стверджувати, що перелік обставин, які підлягають встановленню, є набагато ширшим, ніж обставини, що підлягають доказуванню, і залежить від конкретної ситуації, її зміни та масштабу тактичних завдань, які необхідно вирішити на певному етапі розслідування.

Водночас, виходити за межі предмету доказування також не можна, оскільки порушуються межі доказування. З цього приводу О. С. Старенький критично зауважує, що необґрунтоване розширення меж доказування зумовлює отримання таких доказів, які вже достовірно встановлені або взагалі можуть не стосуватися відповідного кримінального провадження, що, у свою чергу, призводить до затягування досудового розслідування та судового розгляду, що негативно впливає на самих учасників кримінального провадження. В свою чергу, звуження меж доказування призводить до того,

що окремі обставини кримінального провадження недостатньо або не в повній мірі досліджуються і, як наслідок, у кримінальному провадженні з'являються прогалини у встановленні тих чи інших обставин злочину, що не дозволяє, всебічно, повно і неупереджено розслідувати кримінальне провадження, розглядати його під час судового розгляду та приймати відповідне законне та обґрунтоване процесуальне рішення [209, с. 106].

Загалом, злочини у сфері туристичної діяльності можуть мати достатньо тривалий характер і складатися з ряду етапів, що мають місце у різні часові періоди. Тому, встановлення обставин на кожному етапі матиме значення для з'ясування об'єктивної істини у таких справах.

На підставі узагальнення слідчої практики можна навести перелік загальних обставин, що підлягають встановленню та доказуванню у справах щодо злочинів, вчинених у сфері туристичної діяльності:

- чи дійсно дії, пов'язані із туристичною діяльністю, мають ознаки складу злочину;
- чи не мали місце злочинні дії, вчинені під прикриттям туристичної діяльності;
- якого виду туризму стосувалися дії злочинців;
- в чому полягали підготовчі дії, дії з безпосереднього вчинення та приховування злочину;
- яка тривалість дій щодо досягнення кінцевого результату;
- в яких місцях учинялися злочинні дії, дані щодо обстановки вчинення злочину;
- кількість та характер участі кожного із злочинців у вчиненні злочину;
- відомості, що характеризують кожного злочинця та визначають ступінь вини;
- конкретні наслідки діяння;
- причини та умови, що сприяли чи перешкоджали учиненню злочину;
- чи не було під час злочину вчинено інших правопорушень тощо.

Отже, злочини, пов'язані з туризмом, можуть мати тривалий характер і складатися з ряду етапів, що мають місце у різні часові періоди. Тому, встановлення важливих обставин на кожному етапі є запорукою успіху та надає можливість з'ясувати в цілому механізм вчинення злочину.

2.2. Основні напрями взаємодії та міжнародного співробітництва у попередженні, виявленні та розслідуванні злочинів, що вчиняються в сфері туризму

В теорії кримінального процесу, залежно від наявності законодавчої регламентації чи її відсутності, форми взаємодії поділяють на процесуальні та не процесуальні. Останні визначають ще як організаційно-тактичні форми взаємодії. Процесуальні форми засновані на законі, а не процесуальні законом прямо не передбачені [97, с. 494].

Свого часу, досліджуючи нормативно-правової основи взаємодії, І. П. Козаченко приходять до висновку, що її положення повинні мати не лише чітку законодавчу регламентацію у відповідних законах, але й знаходити своє відображення у відомчих, та міжвідомчих нормативно-правових актах [85, с. 177].

Відомо, що слідчі й оперативні підрозділи мають специфічні, тільки їм властиві засоби і методи розкриття злочинів, тому надзвичайно важливо, щоб ці можливості були використані не розрізнено, а в комплексі [216, с. 252]. Про що наголошує й І. Ф. Герасимов, який, досліджуючи питання взаємодії, зазначав, що саме завдяки правильній взаємодії забезпечується розумне сполучення й найбільш ефективно використання повноважень, методів і засобів, властивих кожному із взаємодіючих органів [50, с. 106]. Крім цього, важливим елементом щодо здійснення ефективної взаємодії під час розслідування виступає також і належне планування, яке дозволяє більш раціонально застосовувати відповідні методи розслідування та більш

ефективно використовувати сили та засоби, і до того ж, дозволяє слідчому контролювати послідовність та необхідність проведення тих чи інших слідчих дій [149, с. 74].

Водночас, як слушно наголошують в своїй роботі О. П. Бойко і В. В. Рогальська, вказана взаємодія обов'язково повинна відбуватися за керівної ролі слідчого, який здійснює кримінальне провадження. Та визначаючи її дефініцію звертають увагу на такі основні аспекти взаємодії як:

1) заснована на законних і підзаконних актах взаємна, узгоджена діяльність слідчих та підрозділів карного розшуку;

2) із використанням особливих повноважень, методів і форм, притаманних кожній із взаємодіючих сторін, що передбачені в кримінальному процесуальному законодавстві та відомчих нормативних актах МВС України,

3) які регламентують діяльність означених суб'єктів з метою виконання на досудовому провадженні завдань кримінального провадження за керівної ролі слідчого [17, с. 152].

Туризм, як один із соціально-економічних аспектів розвитку нашої держави, розвивається з використанням об'єктів державної, комунальної чи приватної власності відповідно до основного закону «Про туризм» від 15.09.1995 року за двома основними напрямками внутрішній та міжнародній [173]. Україна, виходячи з пріоритетних напрямків щодо діяльності в галузі туризму, реалізуючи державну політику в цій галузі визначає основи безпеки туристичної діяльності, нормативне регулювання цієї діяльності, кваліфікаційні вимоги до посад в галузі туризму, та вимог щодо отримання ліцензій на здійснення туроператорської діяльності, гарантуючи тим самим надання громадянам якісного туристичного продукту. А втім, після введення безвізового режиму, попит на туризм в Україні підвищився, і цим скористались недобросовісні туроператори, турагенти, а також кримінальні елементи під виглядом суб'єктів надання послуг в сфері туризму, нерідко використовуючи в своїй злочинній діяльності й мережу Інтернет з

опублікуванням оголошень про начебто розпродаж «гарячих» туристичних путівок за незначні кошти. Практикується і створення і сайту-двійника туроператора (турагента) з пропозиціями оплати в он-лайн режимі неіснуючих турів з вимогою перевести кошти на рахунки «підставних осіб», про що звичайно особи, які погодилися на такі пропозиції навіть і не здогадуються, що їх ошукують [4, с. 52-53].

Між тим, на сьогодні, у зв'язку з впровадженням карантинних заходів з питань боротьби з коронавірусом не лише в Україні, а й в багатьох державах, туристична сфера дуже сильно постраждала, саме тому Кабінетом Міністрів України проводиться певна робота з перспективи розвитку виїзного, внутрішнього туризму, та здійснення реформи туристичної галузі в цілому [221].

За своєю сутністю туризм має значне розгалуження, та нараховує понад 17 категорій різновидів з надання послуг у вказаній сфері, а тому, має і притаманні саме для неї особливості діяльності, за якими:

- здійснення туроператорської діяльності лише за наявності отриманої у встановленому законом порядку ліцензії;

- без отримання свідоцтва про встановлення категорії об'єкта туристичної інфраструктури заборонено оприлюднювати у будь якій формі інформацію щодо цього об'єкту та виду його категорії;

- не оприлюднювати у будь якій формі інформацію щодо об'єкта туристичної інфраструктури і його категорії, якщо така інформація відрізняється від даних, що містяться у свідоцтві про встановлення категорії об'єкта туристичної інфраструктури;

- доводити до споживачів туристичних послуг лише правдиву інформацію про вид об'єкта туристичної інфраструктури та вид його категорії;

- надавати туристичні послуги мають право лише особи, які відповідають кваліфікаційним вимогам встановленим законодавством;

- без затримок, та своєчасно завжди надавати туристові інформацію, що відповідає дійсності;

- не порушувати вимог з дотримання стандартів, норм і правил у сфері туристичної діяльності;
- не використовувати різні категорії об'єктів туристичної інфраструктури у незаконних цілях;
- не порушувати умов договору між туристом і суб'єктом туристичної діяльності з надання туристичних послуг;
- беззаперечно виконувати розпорядження відповідних уповноважених на це органів та посадових осіб з питань усунення порушень ліцензійних умов провадження туристичної діяльності;
- не створювати перешкоди уповноваженій на те законом посадовій чи службовій особі у здійсненні ним контролю за туристичною діяльністю, а також, у проведенні перевірки з якості надаваних (наданих) туристичних послуг або додержанні ліцензійних умов, стандартів, норм і правил щодо здійснення туристичної діяльності [78, с. 96-97].

Водночас, слід наголосити, що паралельно з розвитком суспільно-економічних відносин, враховуючі з одного боку значний попит на туристичні послуги та туристичний продукт, а з іншого недостатню урегульованість, чи певні правові колізії, злочинність, як соціальне явище, намагається також отримати свій зиск в сфері туризму. І нажаль, завдає не лише значної матеріальної, моральної шкоди потерпілим, але й підриває довіру до туристичного бізнесу, та в цілому має негативний вплив на репутацію нашої держави, як гравця на міжнародному туристичному ринку з надання туристичних послуг в указаній сфері. Хоча, оцінити реальні масштаби злочинності у сфері туристичного бізнесу вкрай складно, оскільки на сьогодні немає жодних офіційних статистичних даних про сучасний стан, структуру та тенденції злочинності у вказаній сфері [4, с. 4].

До критеріїв ризиків щодо настання можливих негативних наслідків для туриста, який отримує туристичні послуги від туроператора, турагента, чи іншого суб'єкта надання туристичних послуг, можна віднести:

- незабезпечення громадянина, що планує здійснити туристичну подорож відповідним полюсом медичного страхування, страхування від нещасного випадку;

- ненадання споживачу туристичних послуг, або надання не в повному обсязі інформації про туристичний продукт до укладення договору на туристичне обслуговування;

- відсутність у туроператора, турагента власного відповідного веб-сайта зі здійснення туристичної діяльності;

- тур операторська діяльність здійснюється без гарантії банку або іншої кредитної установи щодо фінансового забезпечення цивільної відповідальності перед туристами;

- відсутність свідоцтва про встановлення відповідної категорії об'єкта туристичної інфраструктури;

- пропонується туристичний продукт, вид якого не зазначений в ліцензії на провадження туроператорської діяльності;

- відсутність у турагента договорів з туроператором щодо здійснення посередницької діяльності з надання туристичних послуг;

- відсутність у турагента копій гарантійних документів, що підтверджують фінансове забезпечення цивільної відповідальності туроператора (з яким укладено угоду на здійснення посередницької діяльності з надання туристичних послуг) перед туристами;

- туроператор, турагент по оформленню туристичної путівки, страхового полюсу не надає споживачу таких туристичних послуг корінець прибуткового ордера, квитанцію, касового чека, чи іншого платіжного документу, що підтверджує факт цієї оплати;

- за місцем роботи з надання туристичних послуг, у туроператора, турагента відсутня відповідна табличка, вивіска та інформація щодо повного найменування суб'єкта туристичної діяльності та його режим роботи [163].

Між тим, ефективно протистояти злочинам, що вчиняються в туристичній сфері, та захистити громадян, які користуються туристичними

послугами, можливо лише за умов чіткої, налагодженої взаємодії визначених законом суб'єктів, а за необхідності, й здійснення міжнародного співробітництва з відповідною координацією дій уповноважених та те компетентних органів щодо розслідування вказаної категорії злочинів [32].

В переважній більшості способи вчинення злочинів в туристичній сфері пов'язані 1) з шахрайствами, за якими злочинець отримавши певні кошти навіть не має наміру виконувати взяті на себе зобов'язання з надання туристичних послуг, у тому числі зі здійснення страхування, чи отримання візи, як обов'язкової умови туристичної подорожі.

Так наприклад, 29 квітня 2020 р. слідчим суддею Дніпровського районного суду м. Києва, А.В. Курило, за клопотанням слідчого Дніпровського управління поліції Головного управління Національної поліції в м. Києві, у кримінальному провадженні № 12018100040007860 від 21.08.2018 року підозрюваному ОСОБА_1 було обрано запобіжний захід у вигляді домашнього арешту. Вказана особа підозрюється у неодноразовому вчиненні проти громадян шахрайських дій в сфері туризму продаючи їм тури на поїздку «Рим притягивает нас!», де повторно, умисно, не проводячи оплату туристичного продукту (подорожі) заволоділа грошима в загальній сумі 249196 грн. використавши їх в своїх цілях [204];

2) з підбркою, виготовленням, збутом та використанням різного роду фальшивих документів щодо діяльності в туристичній сфері, у тому числі щодо наявності певної матеріально-технічної бази, «кадрового потенціалу», документів, що підтверджують відносини зі страховою компанією, підтверджують фінансове забезпечення цивільної відповідальності, наявність відповідної освіти, кваліфікації.

Так наприклад, слідчим суддею Яворівського районного суду Львівської області Карпиним І. М., по кримінальному провадженню № 12018140350000270 від 20.02.2018, за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст.367 КК України від 05.05.2018 року було ухвалено рішення про тимчасовий доступ: до книги реєстрації наказів;

журналу вхідної та вихідної кореспонденції; до наказів начальника відділу культури і туризму Яворівської районної державної адміністрації Львівської області №79-О від 26.10.2017; №2-К від 03.01.2017 «Про призначення відповідальних осіб»; №2-Ка від 03.01.2017 «Про встановлення з 03.01.2017 року ОСОБА_6 8 розряд по оплаті праці»; №49-К від 01.08.2017 «Про функціонування ОСОБА_4»; №49-К від 01.08.2017 «Про прийняття на роботу ОСОБА_7І.»; №3-О від 04.01.2018 «Про впорядкування штатних розписів»; №73-К від 17.11.2017 «Про перенесення роботи установ культури в інші приміщення»; №73-К від 17.11.2017 «Про зміну графіка роботи ОСОБА_8І.»; №11-О від 30.01.2018 «Про відповідальність за роботу НД району»; №50 а-о від 06.07.2017 «Про проведення Міжнародного фестивалю молодих виконавців сучасної української пісні «Молода Галичина 2017», та ряду службових листів по кримінальному провадженню щодо підробки документів, печаток та підписів начальником відділу культури і туризму Яворівської районної державної адміністрації Львівської області [205].

3) з підробкою, виготовленням та використанням печаток, штампів, бланків з питань надання туристичних послуг та штучного нарощування показників роботи.

Так наприклад, у ході досудового розслідування № 12015230240000923 від 06.04.2015 року, за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст.191 КК України, було встановлено, що посадовими особами відділу культури і туризму Цюрупинської районної державної адміністрації здійснюється службове підроблення шляхом щомісячного незаконного внесення до офіційних документів - табелів обліку використання робочого часу неправдивих відомостей щодо виконання певних видів робіт деяких працівників відділу культури і туризму. З метою комплектування посад відділу культури і туризму Цюрупинської РДА та використання заробітної плати за займані посади для грошової винагороди за фактично виконуваними обов'язками особами, які ніби то займають дані посади, працевлаштовували на посади, але обов'язки працевлаштованих осіб

фактично виконували інші особи, хоча заробітну плату ні фактично працевлаштовані, ні працівники, які виконували цю роботу, не отримували.

За результатами розгляду (у цьому кримінальному провадженні щодо здійснення службового підроблення посадовими особами відділу культури та туризму Цюрупинської РДА) клопотання слідчого про тимчасовий доступ до речей і документів, слідчим суддею Цюрупинського районного суду Херсонської області Заславець Н. В., 22 червня 2015 року було ухвалено рішення про надання тимчасового доступу до ряду документів за період січень 2013- травень 2015 року, а саме: книги наказів; табелів робочого часу; відомостей про перелік гуртків, які вели працівники відділу культури і туризму зі списком відвідувачів даних гуртків; штатний розпис працівників відділу культури і туризму; звіти форми 6 - НК «Про діяльність державних, публічних бібліотек, централізованих бібліотечних систем, що віднесені до сфери управління Міністерства культури і туризму» [208]. Також Славутицький міський суд Київської області 21 серпня 2017 року ухвалив рішення щодо витребування для огляду в судовому засіданні ряду оригіналів документів з діяльності комунального підприємства Управління з розвитку фізичної культури, спорту і туризму Славутицької міської ради Київської області [206];

4) з корупційними діяннями, у тому числі зі зловживанням службовим становищем щодо надання відповідних дозволів, висновків тощо для безперешкодного відкриття туристичного бізнесу та його успішного функціонування.

Так наприклад, слідчим суддею Орджонікідзевського районного суду міста Запоріжжя Соболевім І. П. у кримінальному провадженні № 42017081060000225 від 25.12.2017 за ознаками злочину, передбаченого ч. 2 ст. 364 КК України (зловживання владою, або службовим становищем) за фактом зловживання посадовими особами Департаменту культури та туризму ЗМР своїм службовим становищем з метою отримання неправомірної вигоди для третьої особи при виконанні договору поставки

товару за результатом процедури публічної закупівлі, що призвело до завдання істотної шкоди інтересам держави, 5 липня 2018 року було ухвалено рішення про тимчасовий доступ, з можливістю вилучення у Департаменту культури та туризму ЗМР (місцезнаходження: вул. Незалежної України, 68а, м. Запоріжжя) наступних документів та інформації: 1) оригіналу довіреності №1075/01-12 від 06.07.2017 на підставі якої ОСОБА_2 від імені Департаменту уклала з ФОП ОСОБА_3 2) договір № 249-Т від 15.11.2017 на поставку товару «Повнокольоровий світлодіодний екран (код ДК 021:2015 (CPV) 32350000-1 частини до аудіо та відео обладнання»; 3) належним чином завірені копії положень про тендерний комітет та розпоряджень про затвердження складу тендерного комітету Департаменту культури та туризму ЗМР, які діяли у період з 01.09.2017 по день виконання ухвали; 4) належним чином завірену копію штатного розкладу та штатної чисельності Департаменту культури та туризму ЗМР, яка діяла у період з 01.09.2017 по 5 липня 2018 року [207];

5) з ухиленням від сплати податків й передбачених законом зборів (обов'язкових платежів). Не є таємницею, що окремі туристичні оператори, туристичні агентства нерідко занижують показники роботи, щоб не сплачувати такі податки [131, с. 2];

б) зі злочинними діями, які вчиняються під прикриттям туризму (торгівля людьми, інші незаконні угоди щодо людини, торгівля наркотиками, зброєю тощо).

Як приклад, Київським районним судом м. Харкова у кримінальному провадженні № 1201722000000179 від 16.02.2017 року, за ознаками злочину, передбаченого ч. 2 ст. 149 КК України відносно гр-на Веисел (Akagunduz Veysel), який працює директором анімації ТОВ «Еліт-туризм» і використовував свою професійну діяльність як прикриття торгівлі людьми, було відкрито кримінальне провадження [202].

До суб'єктів взаємодії з розслідування злочинів у туристичній сфері слід віднести слідчих, працівників оперативних підрозділів органів

Національної поліції, органів Державної прикордонної служби, Національного антикорупційного бюро, органів доходів і зборів, та Служби безпеки України [168]. Крім того, суб'єктами вказаної взаємодії можуть бути працівники органів місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, що реалізують державну політику в сфері туризму, у тому числі й Державне агентство з розвитку туризму. Останнє до того ж, згідно пунктів 10, 11 Постанови КМУ бере участь у розробленні міжнародних договорів у сфері туристичної діяльності, готує та подає в установленому порядку пропозиції щодо їх укладення і денонсації, забезпечує виконання Україною зобов'язань за міжнародними договорами з питань, що належать до його компетенції, а також, бере в установленому порядку участь у міжнародних заходах з питань туризму, та міжнародного співробітництва [62].

Суб'єктами взаємодії з розслідування злочинів у вказаній сфері можуть виступати й інші уповноважені державні та неурядові організації, представництво Міжнародної організації з міграції в Україні [1], Державна міграційна служба та закордонні дипломатичні установи України. Для останніх, до речі, згідно ст. 6 Закону України «Про дипломатичну службу», одним з пріоритетних завдань визначено захист прав та інтересів громадян України за кордоном [159].

До того ж, до суб'єктів взаємодії слід віднести уповноваженні компетентні органи інших держав, в рамках здійснення міжнародного співробітництва з надання правової допомоги у кримінальних провадженнях, що вчиняються в сфері туризму(гл. 43 КПК) [101].

Суб'єктами взаємодії можуть виступати й туроператори, турагенти, та інші суб'єкти підприємницької діяльності, що надають послуги з тимчасового розміщення (проживання), харчування, екскурсійних, розважальних та інших туристичних послуг. А також, фізичні особи, які проводять діяльність, пов'язану з туристичним супроводом (екскурсоводи, гіді перекладачі, провідники, спортивні інструктори тощо) (ст. 5 Закону України) [173]. За умови, що така взаємодія з розслідування злочинів в

туристичній сфері за обставин, що склалися, є доцільною, і буде забезпечувати не лише розумне об'єднання сил та засобів, але й найбільш ефективне та раціональне використання кожним суб'єктом взаємодії своїх повноважень, для досягнення поставленої мети.

Добре налагоджена та раціональна взаємодія слідчого з працівниками оперативних підрозділів служить однією з важливих умов, щодо забезпечення успішного розкриття, та розслідування злочинів в сфері туризму.

Між тим, Наказ МВС України від 07.07.2017 року № 575, який затвердив Інструкцію з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні чомусь не приділив уваги питанням щодо організації такої взаємодії при надходженні заяв, повідомлень про вчинення кримінальних правопорушень в сфері туризму [160]. Хоча, злочинність у цій сфері являє собою розгалужену сукупність суспільно небезпечних, кримінально караних діянь, корисливої спрямованості, які завдають суттєвої шкоди не лише громадянам, а й відносинам у сфері туризму. Порушуючи тим самим встановлений державою порядок щодо зайняття такого виду діяльності, ведення туристичного бізнесу, сплати передбачених податків (обов'язкових платежів), та в цілому така злочинність має негативний вплив на репутацію нашої держави, як гравця на внутрішньому так і міжнародному туристичному ринку з надання туристичних послуг в указаній сфері. А тому, враховуючи названі аспекти, доцільно положення вказаного наказу доповнити розділом з питань організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими визначеними в наказі органами щодо розслідування злочинів, які вчиняються в сфері туризму.

Іншим Наказом МВС України від 27.04.2020 року № 357 затверджено Інструкцію з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в

органах (підрозділах) Національної поліції України. Серед окремих його положень визначено і 42 алгоритми невідкладних та орієнтованих дій працівників Національної поліції щодо кримінальних правопорушень в залежності від об'єкта, суб'єкта посягання та об'єктивної сторони такого посягання, починаючи з убивства, виявлення трупа, і завершуючи кримінальними правопорушення щодо працівників правоохоронних органів, суддів, державних, чи громадських діячів [161].

Між тим, серед зазначених видів алгоритмів не прописано, як повинні діяти, та що з'ясувати працівники Національної поліції при надходженні заяв, повідомлень щодо вчинення злочинів у сфері туризму.

До таких алгоритмів доцільно включити наступне:

- 1) з'ясування обставин вчиненого злочину (час, місце, спосіб, характер та вид кримінального правопорушення);
- 2) з'ясування анкетних та інших установчих даних щодо потерпілого (потерпілих), особи заявника та їх місця перебування чи знаходження;
- 3) сума завданої шкоди, її вид, майно, яким заволоділи правопорушники, його особливі прикмети, і кількість;
- 4) з яких джерел (Інтернет, оголошення з газет, інші засоби масової інформації, рекомендація від знайомих тощо), і хто порекомендував звернутися до такого турагенства, туроператора, чи іншого суб'єкта надання туристичних послуг;
- 5) відомі на час звернення дані щодо туроператора, турагенства, з якими укладалась угода з надання туристичної путівки та інших послуг в сфері туризму, їх назва, адреса тощо;
- 6) з'ясування факту наявності туристичних путівок, страхового полюсу, договорів, корінця прибуткового ордера, квитанції, касового чека, ваучера на туристичне обслуговування, та інших документів з надання туристичних послуг;
- 7) попередження про необхідність їх зберігання;

- 8) з'ясування прикмет правопорушників (за можливості їх установчі дані), наявності у них транспортних засобів, їх марка, колір, номерний знак;
- 9) місця можливого їх місця знаходження чи переховування.

Слід констатувати, що сьогодні в Україні з питань розслідування кримінальних правопорушень, що вчиняються в сфері туристичних послуг, відсутні науково-практичні та теоретично обґрунтовані методичні розробки щодо здійснення взаємодії уповноваженими правоохоронними органами з іншими органами, що здійснюють державний нагляд та відповідний контроль у сфері з надання туристичних послуг. Така ситуація призводить до певного ускладнення криміногенної ситуації в сфері туризму, про що ряд науковців доводять в своєму монографічному дослідженні з питань злочинності, яка існує в сфері туристичного бізнесу [4; с. 36].

У випадку, коли злочини в туристичній сфері вчиняються, або їх наслідки настають за межами України в іншій державі, а також, коли злочинці перебувають на території декількох держав, вітчизняним органам досудового розслідування неможливо ефективно та всебічно здійснити розслідування зі встановленням всіх суб'єктів злочину та обставин, що підлягають доказуванню, без використання положень з міжнародного співробітництва у кримінальних провадженнях, та здійснення належної координації дій з розслідування вказаних злочинів в сфері туризму.

Особливістю вказаного міжнародного співробітництва є вимога, за якою допомога у кримінальному провадженні з розслідування злочинів, шляхом проведення окремих процесуальних дій, вручення документів, здійснення заходів щодо екстрадиції підозрюваного, перейняття кримінального провадження тощо повинна відбуватися не лише з дотриманням положень чинного КПК України, але й дотриманням положень відповідних міжнародних договорів, угод та конвенцій, ратифікованих нашою державою щодо надання правової допомоги у кримінальних провадженнях. А за відсутності таких договорів, здійснюватися правова допомога може на засадах взаємності (ст. 542, 544 КПК) [101].

В цілому, з питань надання правової допомоги у кримінальних провадженнях, найчастіше використовуються:

Конвенція Про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах 1993 року [171];

Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах 1959 року [153];

Європейська конвенція про передачу провадження у кримінальних справах 1972 року [170];

Європейська конвенція про видачу правопорушників, 1957 року [154].

Окрім цього, діяльність в сфері туризму регулюється рядом міжнародних правових актів, таких як: Римська Конвенція ООН з міжнародного туризму і подорожей 1963 року; Манільська декларація по світовому туризму 1980 року; Гаагська декларацію по туризму 1989 року; а також, Осакська декларація по туризму 1994 року, і Глобальний етичний кодекс туризму, 1999 року[61].

Крім цього, правову основу міжнародного співробітництва з питань здійснення туристичної діяльності визначають міжнародні договори, що ратифіковані нашою державою та діють на території України відповідно до Закону України «Про міжнародні договори» [167]. Слід також зазначити, що центральним органом виконавчої влади, з питань забезпечення представництва, та реалізації інтересів нашої держави в сфері туризму у відносинах з Європейськими країнами, та іншими державами світу, а також, у відносинах з міжнародними туристичними організаціями, є центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері туризму та курортів, організовує здійснення контролю за якістю надання туристичних послуг. На сьогодні, це Державне агентство розвитку туризму, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра культури та інформаційної політики[62].

Саме цей орган відповідно до Закону «Про туризм» поряд з іншими повноваженнями здійснює державний нагляд та відповідний контроль у

сфері з надання туристичних послуг. Відповідно до покладених на нього завдань, та в установленому законом порядку має право брати участь у підготовці проектів нормативно-правових актів у галузі туризму, у межах своєї компетенції розробляти і затверджувати нормативно-правові акти, узагальнювати практику застосування законодавства в галузі туризму, вносити пропозиції щодо його удосконалення, та укласти міжнародні договори з питань туризму. До того ж, положеннями вказаного закону в галузі туризму за межами України, передбачена й діяльність відповідних торгових представництв (ст. 35; ст. 36 Закону), створення та діяльність яких відбувається в рамках укладених міжнародних договорів (угод, меморандумів) про співробітництво в галузі туризму. На сьогодні Україною укладено 58 таких договорів. Але, в положеннях вказаного закону, з питань протидії кримінальним правопорушенням, що вчиняються в туристичній сфері, та їх своєчасного викриття, відсутні норми щодо необхідності здійснення з правоохоронними органами взаємодії тим органам виконавчої влади, які реалізують державну політику в галузі туризму [173]. А в положеннях вищезазначених договорів нема навіть і згадки щодо необхідності взаємодії таких представництв з компетентними правоохоронними органами з питань надання відповідної допомоги, з метою забезпечення безпеки туристів. Лише інколи зазначається, що держави будуть здійснювати в межах компетенції всі необхідні заходи відповідно до міжнародних стандартів щодо взаємного забезпечення безпеки туристів, які подорожують по їх країнах [123].

Відповідно до положень кримінального процесуального законодавства України міжнародне співробітництво у кримінальному провадженні з уповноваженими органами інших держав здійснюється уповноваженими центральними органами України, а саме: Офісом Генеральної прокуратури, Національним антикорупційним бюро та Міністерством юстиції України (ст. 545 КПК), а також, підпорядкованими їм відомчими органами. Вказана взаємодія передбачає вжиття необхідних заходів з метою надання

міжнародної правової допомоги шляхом вручення документів, виконання окремих процесуальних дій (допит свідка, потерпілого, експерта, повідомлення про підозру, проведення обшуку, огляду, вилучення речей, документів, арешту чи конфіскації майна, проведення інших процесуальних дій), видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, тимчасової передачі осіб, перейняття кримінального переслідування, передачі засуджених осіб та виконання вироків, але міжнародним договором України можуть бути передбачені й інші, ніж у КПК України форми співробітництва під час кримінального провадження (ст. 542 КПК) [101].

До міжнародних організацій, що сприяють виявленню, припиненню, розкриттю та успішному розслідуванню злочинів слід віднести Європол – Європейську поліцейську організацію та Інтерпол – Міжнародна організація кримінальної поліції, серед основних завдань якого наряду з іншими є: боротьба з організованими злочинними угрупованнями; злочинами у сфері економіки та координація здійснення міжнародного розшуку [45]. Водночас, вказані міжнародні організації не мають повноважень з розслідування злочинів, у тому числі і в сфері туризму. Як зазначає Ю. В. Оніщук, Інтерпол лише виробляє тактику боротьби зі злочинністю та сприяє і координує проведення одночасних міжнародних поліцейських операцій в кількох країнах світу, а також має право приймати участь в їх проведенні та оголошувати у міжнародний розшук осіб, які вчинили кримінальні правопорушення [135, с. 196-197].

Членом Національного центрального бюро Інтерполу поряд з іншими державами є й Україна. Відповідно до Інструкції «Про порядок використання правоохоронними органами України інформаційної системи Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерпол» з питань використання в рамках міжнародного співробітництва правоохоронними органами України можливостей Інформаційної системи Інтерполу зазначено, що вона використовується для обміну відомостями про фізичних та юридичних осіб, об'єкти, події та факти лише в рамках відповідного кримінального

провадження та/або оперативно-розшукової (розшукової) справи, для запобігання злочинам, виявлення, припинення, розкриття та їх розслідування (Розділ 2 п. 7-8 Інструкції). Крім того, поряд з іншими цілями, визначеними в Інструкції, вказана Інформаційна систем використовується для надання, чи отримання інформації, що стосується розслідування злочинів, встановлення місцезнаходження осіб, чи об'єктів, що становлять інтерес для правоохоронних органів, та встановлення місця знаходження розшукуваних осіб з метою їх подальшого затримання, арешту та екстрадиції (Розділ 2 п. 2 Інструкції). До того ж, під час досудового розслідування запити/звернення про необхідність використання інформаційної системи Інтерполу залежно від підслідності та їх терміновості надсилаються до Національного центрального бюро Інтерполу, Офісу Генерального прокурора, Центрального управління Служби безпеки України, Національного антикорупційного бюро України, центрального апарату Державного бюро розслідувань [162].

При формуванні запиту до компетентного органу іншої держави про надання допомоги у кримінальному провадженні в рамках міжнародного співробітництва необхідно брати до уваги не лише положення КПК України і керуватися ними, але також, обов'язково враховувати й положення відповідних ратифікованих Україною Конвенцій, міжнародних договорів, та угод з надання допомоги у кримінальних провадженнях. Крім цього, згідно положень ст. 553 КПК України відомості, які містяться в матеріалах, отриманих у результаті виконання запиту про міжнародну правову допомогу, не можуть визнаватися судом допустимими, якщо запит компетентного органу України був переданий запитуваній стороні з порушенням передбаченого порядку, встановленого цим Кодексом або міжнародним договором України [101].

Дотримуючись визначеного кримінальним процесуальним законодавством порядку щодо формування та направлення запиту до компетентного правоохоронного органу іншої держави про надання міжнародної правової допомоги у кримінальному провадженні, слід

зазначити наступне. При формуванні та направленні запиту з надання правової допомоги щодо злочинів, вчинених у сфері туризму, обов'язково треба враховувати наявні законодавчі вимоги щодо необхідності попереднього отримання погодження у (процесуального керівника розслідування) прокурора, отримання ухвали слідчого судді про дозвіл на проведення тих процесуальних дій, для проведення яких за положеннями чинного КПК України попередньо вимагається таке погодження у прокурора, та отримання дозволу (ухвали) від слідчого судді. Окрім цих документів, до запиту також додаються витяги з КК України тих статей, які інкримінуються особі, чи за ознаками яких проводиться розслідування, та витяги відповідних статей КПК України, які регламентують процесуальний порядок проведення тієї процесуальної дії, про яку йде мова в запиті, та права і обов'язки учасників такої процесуальної дії. До того ж, як запит, так і долучені до нього документи повинні бути засвідчені підписом уповноваженої особи та печаткою відповідного органу, і супроводжуватися засвідченням у встановленому порядку перекладом мовою визначеною відповідним міжнародним договором України, а за відсутності такого договору – офіційною мовою запитуваної сторони або іншою прийнятною для цієї сторони мовою (ч. 2, 3 ст. 548 КПК) [101].

Якщо в запиті йде мова про необхідність виклику особи в Україну для допиту в якості свідка, то слід дотримуватися і вимог ст. 12 Європейської Конвенції Про взаємну допомогу у кримінальних справах від 20.04.1959 р., в положеннях якої зазначено, що особи, які викликаються як свідок або експерт на територію іншої держави незалежно від громадянства, така особа не може притягуватися до відповідальності, утримуватися під вартою, підлягати будь-якому іншому обмеженню його особистої свободи на території цієї Сторони за діяння або обвинувальні вироки, які передували його від'їзду з території запитуваної Сторони, і які не зазначені у повістці про виклик. Але, передбачений у цій статті імунітет закінчується, якщо свідок або експерт, протягом послідовних п'ятнадцяти днів від дати, з якої її

присутність більше не була необхідною судовим органам, маючи можливість залишити територію запитуючої Сторони, все ж таки залишилася на цій території або, виїхавши з неї, знову туди повернулася [101].

Слід зазначити, що дотримуючись вимог вказаної Конвенції, вітчизняний законодавець майже однаковий текст передбачив в положеннях ст. 566 КПК України.

Злочинці, шукаючи шляхи незаконного збагачення, під прикриттям туризму та під виглядом надання туристичних послуг вчиняють також кримінальні правопорушення, що пов'язані з торгівлею людьми та різними їх проявами, серед яких: примусова праця, сексуальна експлуатація, наркоторгівля, втягнення в іншу злочинну діяльність, використання в порнобізнесі, незаконне вилучення органів, використання у збройних конфліктах тощо [219].

Так, за результатами опитування наших громадян, що працюють за кордоном, близько сорока одного відсотка працюють за кордоном неофіційно, і більшість з них виїжджали за кордон без необхідних для працевлаштування документів [174, с. 8].

У переважній більшості негативні наслідки від вчинення злочинів під прикриттям туризму наносять значну шкоду як людині, так і державі в цілому. Втім, розпочинаються вказані злочини як правило на території України, а завершуються за її межами в іншій державі. І тому, для успішного розслідування всіх обставин вчиненого кримінального правопорушення, та встановлення осіб, причетних до його вчинення, а також свідків, і інших потерпілих, та проведення необхідних процесуальних дій, й інших заходів з викриття злочинців та притягнення їх до кримінальної відповідальності, необхідно обов'язково використовувати положення кримінального процесуального законодавства та ратифікованих міжнародних правових угод з питань надання такої допомоги у кримінальних провадженнях.

Слід зазначити, що в структурі Національної поліції України діє Департамент боротьби зі злочинами пов'язаними з торгівлею людьми, що

перебуває у складі кримінальної поліції. Безпосередніми завданнями департаменту є боротьба зі злочинами вказаної категорії, та протидія їх вчиненню, у тому числі шляхом виявлення організаторів, вербувальників цього злочинного бізнесу, встановлення й інших його співучасників з документуванням такої злочинної діяльності.

Так, зі слів начальника Департаменту боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми, лише з січня по квітень 2019 року було зареєстровано на території України понад 160 кримінальних проваджень щодо торгівлі людьми, у яких 55 особам було оголошено про підозру, а потерпілими у цих злочинах визнано 184 особи [69].

Здійснюючи запобігання вчиненню, припинення та розкриття кримінальних правопорушень вказаної категорії, Департамент боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми у своїй діяльності взаємодіє не лише зі структурними територіальними підрозділами Національної поліції, але й з компетентними правоохоронними органами зарубіжних країн, а також, з відповідними міжнародними організаціями з питань боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми [126].

Виходячи з функцій, покладених на Державну прикордонну службу України, визначених статтею другою Закону України «Про Державну прикордонну службу України», вказаний орган, з метою протидії торгівлі людьми має право не лише створювати і використовувати відповідні інформаційні системи та бази даних, але й взаємодіяти з відповідними міжнародними організаціями та компетентними уповноваженими органами інших країн в порядку, визначеному законом (ст. 20 Закону) [158].

Специфіка вчинення злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми, часто пов'язана з незаконними міграційними процесами, що можуть проявлятися у незаконному в'їзді на територію іншої держави, в порушенні правил перебування в такій державі, у тому числі й з ухилянням особи від виїзду з такої країни по завершенню строку перебування у ній [74]. А тому, питаннями протидії таким негативним явищам, а відповідно і протидії

торгівлі людьми, повинна займатися і Державна міграційна служба України та її структурні підрозділи, що повинні не лише здійснювати заходи з державного контролю за дотриманням законодавства з протидії незаконній міграції (ст.ст. 3, 4 Положення) [165], а й тісно співпрацювати з відповідними компетентними уповноваженими органами Національної поліції, Державної прикордонної служби, Національного антикорупційного бюро, та Служби безпеки України й приймати участь у протидії таким злочинам як торгівля людьми. В зв'язку з чим доцільно в Положення «Про Державну міграційну службу України» внести відповідні зміни та доповнення щодо необхідності здійснення такої взаємодії.

Багато навіть розробити та затвердити спільний міжвідомчий наказ з питань здійснення взаємодії вищезазначених правоохоронних органів між собою та з компетентними органами іноземних держав щодо розслідування злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми. Вказане буде лише сприяти у виконанні завдань загальнодержавного значення щодо боротьби з таким ганебним явищем як торгівля людьми, та посилить захист громадян від таких злочинів як в Україні, так і за кордоном.

Адже навіть в положеннях чинного Кримінального Кодексу України законодавець не передбачив окремого розділу з вчинення злочинів в сфері туризму, а тому дійсно оцінити реальні масштаби злочинності у сфері туристичного бізнесу вкрай складно, оскільки немає жодних офіційних статистичних даних про сучасний стан, структуру та тенденції злочинності у вказаній сфері. І до того ж, не ведеться офіційна статистика щодо окремих видів злочинів, вчинюваних у сфері надання туристичних послуг [4, с. 34]. Про відсутність відповідних складів злочинів у сфері туристичної діяльності було також зазначено і у висновку від 30 листопада 2020 року, наданому Головним науково-експертним управлінням Верховної Ради України щодо проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про туризм» та деяких інших законодавчих актів щодо основних засад розвитку туризму» (п. 12 Висновку) [155].

Отже, на сьогодні в Україні відсутня чітка законодавча чи відомча регламентація з питань взаємодії у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів, що вчиняються в сфері туризму між уповноваженими компетентними правоохоронними органами, у тому числі й з питань їх взаємодії з органами місцевих державних адміністрацій, місцевого самоврядування, що забезпечують формування та реалізацію державної політики у сфері надання туристичних послуг. Як і відсутні теоретичні і науково обґрунтовані та практично апробовані методичні розробки з методики розслідування злочинів в сфері туризму.

Висновки до розділу 2

Під час дослідження організаційних основ розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності, слід констатувати таке.

1. Протягом 24 годин з'ясувати деякі з окреслених питань не надається можливим. У зв'язку із чим, достатніх підстав, які б свідчили про вчинення кримінального правопорушення у сфері туристичної діяльності, може не бути. Водночас, невизначеність питання стосовно віднесення діяння до конкретного виду правових відносин не дає підстави ігнорувати подію, а зобов'язує слідчого максимально зосередити всі зусилля на зібранні доказової бази, що підтвердить прийняття обґрунтованого рішення.

2. Основним тактичним завданням при перевірці заяв і повідомлень про злочини у сфері туристичної діяльності є передусім з'ясування наявності достатніх підстав для відкриття провадження. Зазначене тактичне завдання поділяється на більш дрібні, які полягають, наприклад, у встановленні наявності суспільно небезпечного діяння, ознак складу конкретного злочину, у встановленні можливих очевидців злочинної події, у пошуку та затриманні злочинця «за гарячими слідами» тощо. Тому, насамперед, слід окреслити коло обов'язкових завдань, які визначають зміст початкового етапу

розслідування злочинів досліджуваної категорії та впливатимуть на подальший його хід, що безпосередньо залежить від повноти інформації, що є на момент відкриття кримінального провадження та її оцінки.

3. Враховуючи різновиди злочинів, що вчиняються у туристичній галузі, та їх специфіку, ефективною є взаємодія не лише з оперативними підрозділами, але й з уповноваженими органами, що здійснюють контроль і нагляд у цій сфері, а також з іншими суб'єктами надання туристичних послуг.

4. При формуванні до компетентного органу іноземної держави запиту про правову допомогу з розслідування злочинів в сфері туризму з питань встановлення осіб причетних до його вчинення, а також свідків, й інших потерпілих, та проведення необхідних процесуальних дій, й інших заходів щодо викриття злочинців та притягнення їх до кримінальної відповідальності необхідно брати до уваги не лише положення КПК України та керуватися ними, але також, обов'язково враховувати й положення відповідних ратифікованих Україною Конвенцій, міжнародних договорів, і угод з надання такої допомоги у кримінальних провадженнях.

5. В рамках укладених та ратифікованих Україною міжнародних договорів (угод, меморандумів) про співробітництво в галузі туризму, у тому числі й діяльності торгових представництв, бажано також прописати й положення щодо необхідності взаємодії таких представництв з компетентними правоохоронними органами з питань надання відповідної допомоги, з метою забезпечення безпеки туристів.

РОЗДІЛ 3

ТАКТИЧНІ ОСНОВИ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1. Особливості отримання інформації від потерпілих, свідків та підозрюваних під час їх допитів

Розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності відрізняється певною специфікою, обумовленою обставинами та механізмом вчинення цього злочину. Особливе місце серед всіх інших джерел доказів займають показання, які набувають форми доказів лише у разі дотримання прав, свобод та законних інтересів осіб, які володіють інформацією про подію кримінального правопорушення та правильного їх процесуального оформлення. Проте, під час проведення допитів при розслідуванні злочинів, пов'язаних із туризмом, слідчі нерідко стикаються з труднощами як процесуального, так і організаційно-тактичного характеру.

Слід сказати, щодо проведення допитів у справах, пов'язаних із незаконними діями у сфері туристичної діяльності, досліджень не проводилося. Хоча у науковій літературі були спроби розглянути деякі аспекти даної проблематики. Так, Т. О. Калюга приділила велику увагу методиці розслідування шахрайства, пов'язаного із туризмом, у тому числі і тактиці провадження слідчих (розшукових) дій, заклавши підґрунтя для більш широкого охоплення злочинних дій у сфері туризму. Інтерес до даної проблематики виявили й А. І. Нестерова, О. А. Клименко, Л. М. Томаневич, М. В. Рібун та ін. Однак, їх дослідження стосувалися кримінологічних та кримінально-правових аспектів щодо злочинних дій у сфері туризму. Отже, залишається ряд дискусійних та невирішених питань щодо проведення допитів різної категорії осіб при розслідуванні злочинів у сфері туристичної діяльності.

Пропонуємо зупинитися на проблемах, які виникають під час організаційно-підготовчого етапу та безпосереднього проведення допиту.

Як показав аналіз наукової літератури та судово-слідчої практики, типовими помилками організаційно-підготовчого етапу допиту при розслідуванні злочинів у сфері туристичної діяльності є:

- формальний підхід до вивчення особливостей методики розслідування злочинів даної категорії, а також до тактики допита, залежно від процесуального становища особи, в якій отримуються показання, та від категорії справ;

- ігнорування допомоги спеціаліста при підготовці до проведення допиту;

- ігнорування рекомендацій щодо складання попереднього плану проведення допиту, в якому були б прописані всі складові проведення допиту, тактичні прийоми впливу на допитуваного;

- недостатній рівень ознайомлення з матеріалами кримінального провадження, а також поверхневе вивчення особистості допитуваного;

- замість проведення допиту особисто слідчим – надання оперативним працівникам доручення про проведення ними допиту, в той час, як допитуваний володіє важливою інформацією [34].

Виходячи з цього, слідчому необхідно більш ретельно готуватися до допиту у справах щодо злочинів у сфері туристичної діяльності. Зокрема, вивченню підлягають не тільки матеріали кримінального провадження, а й нормативні акти та спеціальна література.

На цьому наполягає й Т. О. Калюга, яка зазначає, що окрім традиційних обставин, які підлягають встановленню під час допиту (яка обстановка вчинення злочину, де саме вчинено злочинні дії і в який час, у який спосіб, хто вчинив злочинні дії і яка участь цієї особи у вчиненні злочину тощо), актуальною є потреба й у науковому вивченні об'єктивної обстановки, що склалася у готельному бізнесі, враховуючи правовий режим функціонування правовідносин у цій сфері та його вплив на обрання способу вчинення

злочину, в наслідок якого утворюються певні сліди, вибір жертви злочинного посягання тощо [76].

У разі виникнення питань щодо процедури укладання угод у сфері туризму, функціонування підприємств туристичного обслуговування та порушень в їх роботі, можливих зловживань у сфері туристичної діяльності, слідчому доцільно заздалегідь звернутися до спеціалістів у цій галузі, які допоможуть прояснити незрозумілі деталі та сформулювати коло питань для проведення допиту. Формулювання важливих питань під час підготовки до допиту, продумування різноманітних деталей, а також прогнозування можливої поведінки учасників з обранням шляхів реагування на кожний з випадків, сприятиме якісному його проведенню та запобіганню. Не слід нехтувати й складанням плану допиту.

Як слушно звертає увагу Т. О. Калюга «постраждати від дій шахраїв можуть не лише громадяни нашої держави, але й громадяни інших держав – іноземці, які тимчасово в межах визначених угод з надання туристичних послуг прибули на територію України, для отримання вказаного туристичного продукту, але, ставши жертвами шахрайських схем, так і не отримали обіцяні їм туристичні послуги». Водночас, отримання від вказаних осіб заяв про шахрайство та допит останніх, і проведення з ними необхідних слідчих (розшукових) дій має ряд особливостей, що тісно пов'язані з такими аспектами як: 1) короткостроковістю їх перебування на території України; 2) необізнаністю з питань існуючих загальних правил кримінального провадження; 3) незнанням мови, на якій здійснюється кримінальне провадження; 4) наявністю різноманітного розташування місць проведення допиту; 5) інколи недовірливе відношення до вітчизняних правоохоронних органів, що склалося на ґрунті помилкових політичних, ідеологічних та інших чинників [76, с. 134-135].

Втім, це зумовлює необхідність залучати до процесу досудового розслідування особу (перекладача), яка розуміє мову кримінального судочинства і здатна довести громадянинуві іншої держави основні

положення українського законодавства під час проведення слідчих (розшукових) дій. Попереднє вивчення матеріалів кримінального провадження є запорукою успіху проведення допиту, що допоможе правильно визначити предмет допиту, зміст основних питань та логічну послідовність. При цьому, слід погодитися з Н. В. Павловою та Т. М. Біденчук, що повторний допит іноземців є ускладненим. Це пов'язано з чітко встановленими термінами можливого перебування іноземця на території нашої держави. Якщо допитуваним є представник дипломатичної установи та консульства, то його повторний допит через особливий правовий статус може проводитися у разі виняткових обставин. Проте окреслені правові статуси особи іноземця також залежать від певних видів ратифікованих Україною міжнародних правових актів, що обов'язково необхідно враховувати як під час отримання заяв повідомлень про вчинення злочинів указаної категорії, так і під час проведення з потерпілими іноземцями окремих слідчих (розшукових) дій, у тому числі й допиту [13, с. 95].

Перекладач, не знаючи специфіки роботи слідчого, не може повністю виконати покладені на нього обов'язки, тому що не знає спеціальної юридичної термінології кримінального судочинства України. Щоб запобігти неправильному трактуванню юридичних термінів, появі ускладнень у процесі перекладу, необхідно вирішити низку організаційних питань щодо залучення перекладачів, а також підготовки слідчих Національної поліції України. Ураховуючи фактор тимчасового перебування під час проведення допиту чи здійснення з ним інших процесуальних дій, бажано документувати всі проведенні дії не лише у відповідних протоколах, але й застосовувати під час проведення цих дій належні технічні засоби фіксування з дотриманням усіх процесуальних вимог щодо застосування [13, с. 96].

Матеріали кримінальних проваджень та опитування практичних працівників свідчить і про проблеми та недоліки, що виявляються під час безпосередніх допитів. Так, виходячи зі змісту протоколів допитів, простежується формалізм, що полягає у поверхневому описі події злочину,

без уточнення дрібних деталей, які могли б сприяти встановленню важливої інформації. У показаннях різної категорії осіб має місце безліч неточностей, розбіжності з показаннями інших учасників та іншими джерелами доказів. В той час, як слідчі (розшукові) дії, спрямовані на усунення розбіжностей, проводилися лише у 34 % випадків.

Щодо встановлення психологічного контакту – 37 % працівників поліції надали відповідь, що в них немає часу, достатнього для встановлення психологічного контакту і вони обмежуються фіксацією обов'язкових анкетних даних та задаванням питань, які є обов'язковими для процедури проведення допиту. Витрачати час на знайомство з допитуваною особою, а також проводити тривалі бесіди на сторонні теми, цікаві допитуваному, 87 % слідчих не вбачають можливості через великий обсяг функціональних обов'язків та щільність робочого графіку.

Ще однією проблемою є той факт, що, у провадженнях щодо злочинів у сфері туризму, суб'єкти туристичної діяльності можуть помилково допитуватися не в тому статусі.

Бракує слідчим часу й технічної можливості супроводжувати процес отримання показань звуко- або відеозаписом. У 78% підозрювані особи через деякий час відмовляються від своїх показань, мотивуючи тим, що вони були отримані внаслідок психологічного тиску чи фізичного впливу. В той час, як матеріали звуко- відеозапису могли б сприяти спростуванню даних заяв і довести про правомірність дій особи, яка проводила допит [41].

З цього приводу можна погодитися із думкою О. В. Сорокевича, який ще за радянських часів наголошував, що «застосування звукозапису суттєво змінює умови проведення допиту, впливає на характер поведінки допитуваного...за інших умов допитуваний може застосовувати різні способи затягування часу; просто мовчати, поставити зустрічне запитання, зробити відвернену заяву, вступити в дискусію із несуттєвого питання, не мотивовано послатися на погане самопочуття, поставити свої умови тощо. Звукозапис повністю виключає або значно ускладнює використання всіх названих

способів маскуванню розгубленості, прагнення ухилитися від питань для виграшу часу й обмірковування відповідей [195, с. 62]. Втім, із розвитком технічного прогресу та появою відеокамер, з'явилася можливість фіксувати не тільки голос, але й наочно бачити в динаміці весь хід проведення допиту, що дозволяє спостерігати за мімікою, жестами, артикуляцією допитуваного.

К. О. Чаплинський застосування відеозапису відносить до тактичного прийому, що створює сприятливі умови для одержання доказової інформації, дозволяє фіксувати не тільки показання, але й «психологічний клімат», у якому вони були отримані, та психологічно впливає на злочинців [227, с. 185].

Дослідженням встановлено, що кримінальні провадження щодо злочинів, пов'язаних із туристичною діяльністю, мають тривалі строки розслідування. У зв'язку із чим, потерпілі та свідки на момент судового розгляду можуть ненавмисно викривляти раніше надані показання або забувати про ряд обставин. Інформація, яка міститься у матеріалах відеозапису, що є додатком до протоколу допиту, може допомогти пригадати певні факти щодо події кримінального правопорушення.

Насамперед, за правилами ст. 290 КПК України, потерпілий та обвинувачений (щодо якого складений обвинувальний акт), можуть ознайомитися із матеріалами кримінального провадження (у тому числі із протоколом допиту та відеозаписом його проведення) на стадії закінчення досудового розслідування. Крім того, згідно ст. 359 КПК, в залі судового засідання або в іншому спеціально обладнаному для цього приміщенні з відображенням у журналі судового засідання основних технічних характеристик обладнання та носіїв інформації і зазначенням часу відтворення (демонстрації), відтворюється звукозапис і відеозаписи із заслуховуванням доводів учасників судового провадження. До того ж, згідно ст. 358 КПК, протоколи слідчих (розшукових) дій та інші долучені до матеріалів кримінального провадження документи, якщо в них викладені чи посвідчені відомості, що мають значення для встановлення фактів і обставин кримінального провадження, повинні бути оголошені в судовому засіданні за

ініціативою суду або за клопотанням учасників судового провадження та пред'явлені для ознайомлення учасникам судового провадження [101].

Проте, у кримінальному процесі діє принцип безпосередності доказів, тобто всі показання повинні безпосередньо сприйматися судом. І, не дивлячись на оголошення раніше наданих показань в суді, ч. 4 ст. 95 КПК передбачено, що суд може обґрунтовувати свої висновки лише показаннями, які він безпосередньо сприймав під час судового засідання. Суд не вправі обґрунтовувати рішення показаннями, наданими слідчому, прокурору, або посилатися на них. Втім, згідно ст. 225 КПК, Суд може обґрунтовувати свої висновки, крім показань, які він безпосередньо сприймав під час судового засідання, також показаннями свідків або потерпілих, отриманих у порядку, передбаченому ст. 225 КПК, шляхом допиту свідків або потерпілих слідчим суддею під час досудового розслідування за обставин, визначених законом [101].

Отже, вбачається певна недовіра до слідчого, якого заздалегідь підозрюють в недотриманні процесуальних вимог під час проведення допиту, а також можливого порушенні прав та законних інтересів допитуваної особи.

Між тим, в багатьох країнах світу допускається прийняття судом показань особи, які були раніше надані слідчому, якщо такі свідчення проходять перевірку. Якщо ж вони викликають сумнів, або якщо було доведено, що свідчення були отримані під тиском, суд їх не враховує [244].

В контексті даної проблематики М. Є. Шумило наголошує, що законодавець поділяє докази у кримінальному провадженні на досудові та судові. Їх формування відбувається в різних процесуальних умовах (режимах). Процесуальна форма досудових доказів дає змогу використовувати їх лише для потреб досудового розслідування, проте для суду вони є лише вихідним матеріалом, що підлягає дослідженню судовим методом. Зібрані сторонами докази на досудовому розслідуванні можуть визнаватись судовими доказами лише за результатами їх інтерпретації сторонами у судовому засіданні [239, с. 86].

Як показав аналіз судово-слідчої практики, нерідко свідки або потерпілі, з'явившись до суду, інтерпретують подію в доволі узагальненому вигляді, уникаючи подробиць і не надаючи відповідей на ряд питань. При цьому вони посиляються на вплив значного проміжку часу з моменту вчинення кримінального правопорушення. При розслідуванні злочинів у сфері туризму така ситуація є доволі поширена, оскільки у 44 % випадків строки проведення досудового розслідування подовжуються.

Постає питання – чи можна судді посилатися на матеріали відеозапису, в якому зафіксовані докладні показання цих осіб, отримані на досудовому розслідуванні? З одного боку, як ми вже зазначали, законодавець висловив свою чітку позицію, згідно якої будь-які докази, отримані на досудовому розслідуванні, без безпосереднього сприйняття суддею не приймаються. З іншого – законодавець мав би передбачити такі ситуації. На нашу думку, якщо свідок або потерпілий прибули до зали судового засідання і надають інформацію щодо події в цілому, але через об'єктивні причини (значний проміжок часу з моменту вчинення кримінального правопорушення до моменту судового розгляду; хворобливий стан, що викликає певні порушення пам'яті із забуванням дрібних деталей тощо) уникають відповідей на питання щодо окремих деталей вчинення злочину, за умов перегляду відеозапису допиту та пригадування цією особою своїх показань, вони можуть прийнятися суддею, якщо сторони судового розгляду не заперечують проти цього. Шляхом прослуховування результатів допиту під час судового розгляду суддя може впевнитися в правдивості показів та оцінити їх за критеріями належності та допустимості. Після такої перевірки суд може посилатися на них і обґрунтовувати ними своє рішення [25].

Підтримуємо й думку науковців, які вважають, що відеозапис допиту можна використати для вирішення проблем, пов'язаних зі спробами опротестувати результати допиту під час судового розгляду. Вже раніше зазначалося, що аргументацією таких відмов стають посилання на вплив з боку правоохоронних під час проведення допиту чи на перебування

допитуваного у стані тимчасового психічного розладу. При перегляді відеоплівки відразу стає очевидним факт фізичного впливу в ході проведення допиту, якщо таке мало місце. За цими самими відеозаписами можна призначити психолого-психіатричну експертизу для визначення наявності і наслідків психологічного впливу з боку осіб, які проводять слідчу (розшукову) дію і є присутніми при її проведенні. Таким самим чином за манерою мови і поведінки під час давання показань можна дійти висновку про наявність яких-небудь форм впливу під час проведення слідчої (розшукової) дії або про стан тимчасового психічного розладу допитуваного [146, с. 128].

Не дивлячись на той факт, що показання, надані на досудовому розслідуванні, не враховуються в суді, а показання підозрюваного (обвинуваченого в суді) взагалі є його правом, а не обов'язком, відеозапис все одно може допомогти розібратися в подіях та підтвердити відсутність впливу з боку правоохоронних органів на допиті.

Найсуттєвішою проблемою є небажання слідчих застосовувати весь спектр тактичних прийомів, які рекомендовані криміналістикою та напрацьовані практикою. Опитування слідчих, які розслідували кримінальні провадження щодо злочинів у сфері туризму, показало, що серед найчастіше використовуваних здебільшого застосовуються наступні тактичні прийоми:

- встановлення психологічного контакту з допитуваним (89 %);
- використання позитивних якостей допитуваного (94 %);
- запевнення в зайнятті неправильної позиції(94 %);
- роз'яснення можливості пом'якшення покарання у разі визнання провини та співпраці з правоохоронними органами (86 %);
- оголошення показань інших осіб (56 %);
- згадування про наявні докази на допиті та їх пред'явлення (81 %);
- створення завищеної поінформованості слідчого щодо події злочину (78 %);

- приховування меж поінформованості слідчого щодо події злочину (51 %);
- виокремлення із загального потоку інформації тієї, що має відношення до справи (51 %);
- фактор раптовості (71 %) тощо[40; 39].

Водночас, низку тактичних прийомів, які могли б бути в нагоді, слідчі або взагалі не назвали, або вважають, що вони не ефективні, або посилаються на брак часу для їх використання (про що ми вже згадували). Такий тактичний прийом, як співставлення фактів та коректування предмету розповіді взагалі не назвали в той час, як ці тактичні прийоми допомагають держати ситуацію під контролем.

Одним із тактичних прийомів допиту, що ігноруються слідчими під час допиту – спостереження за поведінкою допитуваного та його психофізіологічними реакціями. За справедливим зауваженням І. В. Пирога, В. І. Кайка та Л. К. Варданяна, таке спостереження дозволяє виявити неправду або невідповідність (перекручення) у показаннях допитуваного. Ці зовнішні прояви поведінки допитуваного не можна зафіксувати у протоколі, вони не мають доказового значення, але можуть допомогти слідчому побудувати під час допиту свою лінію поведінки та сприяти застосуванню тактичних прийомів залежно від реакцій допитуваного на ті чи інші питання. Між тим, вчені підтверджують проблеми практики та зазначають, що іноді слідчому не вдається у повному обсязі спостерігати за поведінкою допитуваного у зв'язку з можливими відволікаючими факторами. Наприклад, слідчий може в певні моменти зосередитись на написанні протоколу, не помічаючи приховану реакцію підозрюваного на запитання [146, с. 128].

До того ж, згадуючи про пред'явлення наявних доказів на допиті, слідчі не приділяють достатньої уваги особливостям пред'явлення таких доказів, залежно від певних обставин.

Хоча, на важливості такої тактики ще за радянських часів наголосив В. С. Комарков, який, узагальнивши слідчу практику, виділив і згрупував способи пред'явлення доказів таким чином:

- за характером використання доказів у розслідуванні:
  - пред'явлення доказів на одному допиті;
  - пред'явлення доказів у ході ряду допитів однієї особи;
- за характером взаємозв'язку доказів:
  - роздільне пред'явлення одиничних доказів;
  - пред'явлення комплексу взаємозв'язаних доказів;
  - пред'явлення всієї системи доказів;
- за характером демонстрації доказів на допиті:
  - згадка про наявні докази на допиті;
  - перерахування наявних доказів з вказівкою джерел їх походження;
  - показ доказів допитуваному не повністю, як би ненавмисно;
  - надання допитуваному можливості розглянути, вивчити доказ;
- за характером додаткових умов, що підсилюють дію на допитуваного пред'явлених доказів:
  - несподіване пред'явлення доказів;
  - пред'явлення доказів після попереднього з'ясування обставин, пов'язаних з ними;
  - пред'явлення доказів і роз'яснення їх значення;
  - використання науково-технічних засобів (НТЗ) для роз'яснення допитуваному особливостей доказів, що пред'являються;
  - супровід пред'явлення доказів описам передбачуваного ходу події, що розслідується, і його обставин [88, с. 86].

Отже, кожний тактичний прийом має свої особливості та форми застосування, які залежать від ситуації, що склалася.

В контексті проблематики допиту, В. К. Весельський наголосив, що слідча тактика, як сукупність прийомів вирішення завдань розслідування, застосовується тільки там і тоді, де відбувається протидія розслідуванню,

діям слідчого. При цьому, тактика в загальному плані полягає в умінні переконати протилежну сторону [43, с. 11]. Між тим, навіть за відсутності протидії, коли ситуація є безконфліктною, без тактики не обійтися. Якщо, наприклад, потерпілий або свідок забувають певні факти щодо події злочину, криміналістикою рекомендований цілий арсенал тактичних прийомів, які обов'язково слід використовувати. Серед яких: постановка нагадуючих запитань; демонстрація речових і письмових доказів та іншої матеріалізованої інформації; оголошення показань інших осіб, допит на місці події тощо. Наприклад, якщо потерпілий не пам'ятає назви туристичного агентства, що було розміщено на вивісці офісу до того моменту, як агентство зникло, можна йому показати фотографії, запропонувати ще раз переглянути зміст документів, які підписувалися ним тощо. Потерпілий може не пам'ятати адреси туристичного агентства, але заявляє, що може показати, де воно знаходиться. За таких обставин можна виїхати на місце та ін.

Такі прийоми ще у криміналістиці мають назву «тактичні прийоми для оновлення пам'яті» [7, с. 20].

Загалом, вибір тактики допиту залежить від кількох чинників:

- ситуації допиту (первинний, повторний, наявність психологічного контакту тощо);
- особливостей допитуваної особи (вік, характер, рівень правової поінформованості, наявність злочинного досвіду і т.п.);
- характеру інформації і доказів, які є у слідства;
- процесуального положення допитуваного і рівня його зацікавленості в результатах розслідування тощо [141, с. 60–61].

Щодо останнього пункту, слід зазначити, що, серед усіх учасників потерпілі більш за всіх зацікавлені у встановленні об'єктивної істини і притягненні винних до кримінальної відповідальності, що є цілком логічним. Проте, за справедливим зауваженням Р. С. Белкіна, потерпілий відрізняється від інших учасників процесу тим, що злочином було порушено його права та охоронювані законом інтереси, тому він і зацікавлений у результатах справи.

Ця зацікавленість, а також можливість помилкового сприйняття фактів, в силу обстановки події та небезпеки, якій він міг піддаватися, повинна бути врахована при допиті та оцінці його показань [11]. Проте, іноді особи, які вважають себе потерпілими, можуть приховувати деякі факти, що ставлять під сумнів сумлінність їх дій. До того ж, як показав аналіз судово-слідчої практики, у 14 % випадків особи, які заявляють про вчинені у відношенні їх злочинні дії, пов'язані із туристичним бізнесом, самі можуть мати причетність до цих дій. При чому, 10 % осіб помилково вважає, що у відношенні них вчинено злочин. 4 % осіб навмисно подають заяву про вчинення щодо них злочину з метою притягнення до кримінальної відповідальності, наприклад, конкурентів по туристичному бізнесу, із мотивів помсти, користі та ін. Такі ситуації здебільшого мають місце при оформленні віз, страховок, коли потерпілі навмисно імітують страховий випадок з метою отримання страхових виплат. Також існують випадки, коли через халатність осіб, які відповідають за безпеку у туристичному бізнесі, виникають випадки травматизму, масових отруєнь, інші події, що мають тяжкі наслідки для туристів. Між тим, іноді туристи звинувачують суб'єктів туристичної діяльності в той час, як можуть самі спровокувати такі події.

З цього виходить, що при допиті потерпілого у кримінальних провадженнях, пов'язаних із туристичною сферою, слідчому слід критично відноситися до показань потерпілого та співставляти їх з іншими доказами, що є у справі.

Свідки здебільшого менш зацікавлені у встановленні об'єктивної істини у справі. Проте, за законодавством України, надавати показання щодо події, яка спостерігалася свідком, скоріше обов'язок, а не право. Адже, за ст. 385 КК України передбачено кримінальну відповідальність за відмову свідка від давання показань Вищій раді правосуддя, Конституційному Суді України або під час провадження досудового розслідування, здійснення виконавчого провадження, розслідування тимчасовою слідчою комісією чи спеціальною тимчасовою слідчою комісією Верховної Ради України.

Завідомо неправдиві показання свідка караються взагалі виправними роботами на строк до двох років або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до двох років [100]. У ряді випадків свідки несумлінно відносяться до процесуальних обов'язків, визначених законом, приховуючи важливу інформацію або дезінформуючи органи слідства та суду. Тому не дивно, що в КПК України 2012 року з'явилася стаття 96, в якій викладені положення щодо з'ясування достовірності показань свідка.

Слід погодитися з Ю. І. Лозинською, що слід розрізняти між собою забезпечення достовірності показань свідка та її з'ясування. Перше полягає у створенні через нормативні приписи у кримінальному процесуальному законодавстві умов для вільного прийняття рішення про давання свідком правдивих показань та їх об'єктивної перевірки та оцінки. А друге – у встановленні відповідності показань свідка реальним обставинам кримінального правопорушення шляхом застосування під час доказування сторонами кримінального провадження, судом процесуальних дій пошуково-пізнавального характеру, спрямованих на їх перевірку, та оцінки показань свідка в сукупності з іншими доказами відповідно до вимог, передбачених кримінальним процесуальним законодавством [108, с. 109].

У зв'язку із чим, до предмету допиту окрім обставин, які стосуються події злочину, щодо якої свідок надає показання, слід віднести ще й питання, спрямовані на з'ясування достовірності його показань, а також щодо попередніх показань, які не узгоджуються із його показаннями.

Як показав аналіз судово-слідчої практики, при розслідуванні злочинів у сфері туризму, в якості свідків можуть бути допитані: представники консульських установ; працівники туристичного агентства; працівники страхової компанії; працівники банківських установ; обслуговуючий персонал готельно-ресторанного підприємства; перевізники; бухгалтери, касири, які працюють на підприємствах ресторанно-готельного обслуговування та у туристичних агентствах; інші категорії свідків, які володіють інформацією, що має значення для кримінального провадження та

ін. Можуть становити інтерес особи, які працювали на туристичному підприємстві, але згодом звільнилися.

Предметом їх допиту здебільшого є наступні питання:

- яка сфера туристичного бізнесу охоплюється;
- які функції покладаються на допитуваного, в чому полягає його обов'язки, який режим роботи;
- якщо особа звільнилася, які причини, чи не було пропозиції бути співучасником злочинів у сфері туристичної діяльності, від кого поступали;
- особливості документообігу, обліку, звітності та контролю на підприємстві;
- які розрахунки між клієнтами та підприємством;
- який вид туристичного продукту пропонується підприємством;
- чи не було зловживань щодо якості наданих послуг та їх кількості, якщо так, хто мав до цього причетність;
- які взаємини із керівництвом, з іншими співробітниками;
- хто давав вказівки щодо проведення розрахунків за угодами;
- хто супроводжував угоди із клієнтами;
- чи були випадки використання керівником грошових коштів на особисті потреби;
- чи не володіє свідок інформацією про незаконність дій при відкритті підприємства (змова зі службовими особами, підробка реєстраційних документів, внесення фіктивних даних в реєстри тощо);
- чи володіє допитуваний інформацією про вчинення злочинних дій з боку керівників підприємств туристичного та готельно-ресторанного бізнесу, в чому полягали злочинні дії;
- чи володіє допитуваний інформацією про вчинення злочинних дій під прикриттям туризму (переправлення туристів за кордон та подальша сексуальна експлуатація; незаконне переміщення через державний кордон тощо);

- чи може свідок надати дані про злочинців, або описати їх зовнішність і в подальшому їх упізнати.

Слідчому важливо встановити, чи не перебувають допитувані з керівником туристичного або готельно-ресторанного підприємства у службових стосунках і який їх характер. Ця необхідність викликана поширеністю ситуацій, коли особи, які заявляють себе як свідки, мають причетність до злочинних дій.

За справедливим зауваженням Т. О. Калюги, межа між статусом підозрюваного і свідка настільки є тонкою, що ряд суб'єктів туристичної діяльності може помилково допитуватися не в тому статусі, якому вони відповідають. Звідси тяганина, закриття кримінального провадження, судові тяжби щодо порушення прав учасників та норм кримінального процесу та ін. Разом з тим, допит в статусі підозрюваної особи, яка не вчинила кримінального правопорушення, зумовлює документальну тяганину: низку скарг та пояснень, складання постанов про закриття кримінального провадження відносно цієї особи та ін. Тобто, одні й ті самі суб'єкти туристичної діяльності можуть за різних обставин виступати як підозрювані, так і свідки. Тому першочерговою задачею слідчого є чітко визначити перед допитом, яке відношення особа має до події кримінального правопорушення [76].

Враховуючи особливості механізму вчинення злочинів у сфері туристичної діяльності та досвід практиків, можна визначити коло загальних обставин, які повинні бути з'ясовані під час допиту підозрюваного:

- характеристика роботи підприємства, напрям діяльності і вид туристичних послуг, які пропонуються;

- особливості документообігу, обліку, звітності та контролю на підприємстві;

- якими установчими документами підтверджується діяльність підприємства, який статутний капітал, які страхові внески та банківські гарантії;

- чи не було відкрито туристичне підприємство незаконно і в чому полягали ці порушення, хто сприяв незаконному відкриттю;
- чи відповідає фактичне місцезнаходження юридичній адресі суб'єкта туристичної діяльності тощо;
- хто на підприємстві відповідальний за організацію й ведення бухгалтерського обліку, за складання документів;
- які функції покладаються на допитуваного, в чому полягають його обов'язки;
- чи не було з його боку зловживань щодо якості наданих послуг та їх кількості, якщо так, то в чому вони полягали;
- чи були випадки використання грошових коштів на особисті потреби;
- чи були з боку контролюючих органів перевірки, які їх результати та які дії було вжито щодо їх усунення;
- яка форма співробітництва туроператора з суб'єктами надання послуг з перевезення туристів, із готельного, із ресторанного обслуговування;
- які взаємини у допитуваного з іншими співробітниками, хто був обізнаний про злочинну діяльність, хто був співучасником;
- які саме злочинні дії було вчинено, в чому полягав їх зміст, в якому місці вчинялися злочинні дії і хто цьому сприяв;
- чи не була туристична діяльність прикриттям для вчинення інших злочинів.

Отже, допит при розслідуванні злочинів у сфері туристичної діяльності супроводжується низкою труднощів як процесуального, так і організаційно-тактичного характеру. Найсуттєвішою проблемою є брак часу для повноцінної підготовки до допиту, із вивченням законодавства у сфері туристичної діяльності, врахуванням всіх обставин, які підлягатимуть встановленню та складанням плану допиту. Застосування слідчими всього спектру тактичних прийомів, які рекомендовані криміналістикою та напрацьовані практикою, також застосовується не у достатньому обсязі.

Бракує слідчим часу й технічної можливості супроводжувати процес отримання показань звуко- або відеозаписом.

Тому, володіння правоохоронними органами інформацією щодо основних прийомів, методів та способів проведення допитів різної категорії осіб, а також специфіки злочинів зазначеного виду, сприятимуть успіху та встановленню об'єктивної істини у провадженні.

3.2. Проведення слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, спрямованих на вилучення та дослідження документальних джерел інформації

Згідно ст. 84 КПК України, процесуальними джерелами доказів є показання, речові докази, висновки експертів та документи. При цьому останні відіграють важливу роль у розслідуванні злочинів у сфері туристичної діяльності, оскільки в них можуть відобразитися як обставини здійснення підприємницької діяльності, пов'язаної із туризмом, так і фінансові махінації, що свідчать про незаконні дії, у тому числі й шахрайства. Своєчасна організація і проведення слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, метою яких є вилучення та дослідження документальних джерел доказів, є гарантією успішного розслідування.

Як показав аналіз кримінальних проваджень щодо злочинів у сфері туристичної діяльності, серед слідчих (розшукових) дій, спрямованих на дослідження документальних джерел доказів, можна відзначити слідчий огляд.

До того ж, одним з найбільш ефективних способів вирішення завдань кримінального судочинства є залучення до процесу розслідування різного роду експертів, а також призначення і проведення різного роду судових експертиз [60, с. 30]. Поряд зі слідчою та оперативно-розшуковою, експертна

діяльність посідає значне місце в системі заходів, спрямованих на розкриття та розслідування злочинів, формування доказової бази на досудовому слідстві [147, с. 4].

При цьому, якщо огляд місця події у провадженнях даної категорії проводився у 75 % випадків, то огляд документів складає 100 %. Експертизи по документах (почеркознавча та технічна експертиза документів) також проводилися у 100 % випадків [36].

Найпоширенішим серед всіх процесуальних дій, спрямованих на вилучення документів, виявився такий захід забезпечення кримінального провадження, як тимчасовий доступ до речей та документів (98 % випадків). Обшук проводився рідше і склав 46 %. Практичні працівники пояснили цей факт складністю отримання ухвали про проведення обшуку у слідчого судді та відсутністю необхідності у деяких ситуаціях проведення примусового вилучення.

Як слушно зауважує Н. В. Павлова, слідчому з метою повного та всебічного дослідження матеріальних слідів злочину необхідно, насамперед, сконцентрувати увагу на роботі з документами, що складають основний обсяг доказів у справах щодо шахрайств. Документи мають особливе значення тоді, коли, крім зафіксованої в них інформації, вони слугували знаряддям вчиненого злочину, зберегли на собі сліди злочину або були об'єктами злочинних дій [142, с. 107].

Втім, перед тим, як прийняти рішення про проведення процесуальної дії, спрямованої на отримання таких документів, необхідно вирішити ряд організаційно-тактичних питань. По-перше, постає питання про з'ясування переліку документів, в яких відображено певні юридичні факти, обставини вчинення протиправних дій, а також тих, що є знаряддям вчинення злочину.

На думку І. М. Попової, якщо планується вилучення документів, значення яких слідчий самостійно визначити не може, слід запрошувати фахівця відповідного профілю (бухгалтера, податківця, фахівця в галузі комп'ютерних технологій, експерта в галузі будівництва тощо). Здебільшого

робота з документами потребує комплексного застосування криміналістичних засобів та економічних методів із залученням фахівців різного профілю [150, с. 84].

Використання спеціальних знань у формі попередньої консультації зі спеціалістом допоможе визначити перелік документів, які можуть містити в собі інформацію про ознаки злочину або були знаряддям злочину; з'ясувати місця їх зберігання та осіб, які ними володіють або можуть надати доступ тощо. Отже, по-друге, необхідно з'ясувати дані осіб, які володіють певними документами та їх місцезнаходження, місця зберігання документів. По-третє, важливо визначити спосіб вилучення таких документів, правові підстави, а також вид їх експертного дослідження. При цьому, перелік документів, місця їх зберігання, а також коло осіб, в яких вони вилучаються, може різнитися, залежно від того, на які саме відносини було злочинне посягання.

Так, при розслідуванні злочинів, пов'язаних із відкриттям та веденням підприємницької діяльності (туристичної, у сфері готельно-ресторанного бізнесу тощо) всупереч норм закону, основну роль відіграють ліцензійні, статутні та фінансові документи, бухгалтерського обліку та статистичної звітності тощо.

Наприклад, обставини відкриття туристичного бізнесу (туристичної фірми, ресторанного, готельного підприємства щодо обслуговування туристів) відображаються у таких документах:

- свідоцтво про державну реєстрацію;
- статут;
- ліцензія на зайняття певним видом підприємницької діяльності;
- патенти встановленого зразка;

У разі відкриття туристичного бізнесу, якому передуює самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво на ній пансіонатів, санаторіїв, готельно-ресторанних комплексів, інших об'єктів туристичного бізнесу, від органів, які здійснюють державний контроль за використанням та охороною земель, дотриманням вимог законодавства України про охорону

земель, а також органів, які здійснюють контроль у сфері будівництва, можна отримати такі документи:

а) правовстановлюючі документи, які надають право на володіння чи користування земельною ділянкою та право власності на майно (державні акти, рішення місцевих рад, договори оренди чи суборенди);

б) матеріали державних інспекцій, в яких зафіксований факт самовільного зайняття земельної ділянки чи самовільного будівництва (акти відомчих перевірок, протоколи про вчинені за певний період адміністративні порушення, розрахунки розміру заподіяної шкоди та ін.);

в) документація, в якій міститься інформація про замовлення чи виконання земельних та будівельних робіт (договори про виконання земельних чи будівельних робіт, акти про їх виконання, банківські виписки, що підтверджують факт сплати, товарно-транспортні накладні та ін.) [157; 214, с. 145].

Обставини ведення туристичного бізнесу, що включає в себе й надання послуг з перевезення, екскурсійних послуг та послуг із ресторанно-готельного обслуговування, відображаються у таких документах:

- накази та розпорядження суб'єктів підприємництва;
- копії актів ревізій та перевірок;
- бухгалтерські рахунки, накладні, журнали обліку; бухгалтерський баланс, квитанції, заяви на відкриття рахунків, журнал платіжних документів, журнал реєстрації надходжень на поточний рахунок, платіжні доручення;
- документи обліку і звітності;
- документи з охорони праці на підприємстві та щодо продовольчої безпеки;
- блокноти, книги, аркуші із чорновими нотатками, в яких відображаються особливості ведення господарської діяльності;
- договори на туристичне обслуговування;
- агентський договір про надання послуг з реалізації туристичного продукту туроператора;

- договори надання туристичних послуг з іншими суб'єктами підприємницької діяльності (проживання, перевезення, харчування, екскурсійного обслуговування тощо);

- документи про проведення перевірки технічного стану та обов'язкового технічного контролю, технічних оглядів та ремонту транспортних засобів, акти виконаних робіт; звіти з питань діяльності підприємства з перевезення небезпечних вантажів;

- фінансові документи, що відображають господарські операції у напряму готельного обслуговування;

- фінансові документи, що відображають господарські операції підприємств ресторанного господарства;

- електронні документи та їх копії на письмових документах тощо.

У випадку вчинення шахрайських дій з боку як справжніх, так і фіктивних суб'єктів туристичної діяльності, шахрайські дії можуть відображатися в таких документах:

- реєстраційні та установчі документи туристичного підприємства;

- фінансові та бухгалтерські документи;

- бланки страхових компаній, страхові поліси;

- договори із споживачами туристичних послуг, з партнерами та ін.;

- підроблені документи для виїзду за кордон;

- підроблені паспорти;

- підроблені ваучери на проживання у готелях;

- проїзні документи, електронні квитки тощо;

- товарні чеки, розрахункові квитанції, касовий чек.

- рекламні буклети, каталоги, вивіски;

- електронні документи (інформація з веб-сайту, переписка між суб'єктами туристичної діяльності та туристами, дані електронних реєстрів).

Слід сказати, що, згідно Закону України «Про туризм» туристичний продукт – попередньо розроблений комплекс туристичних послуг, який поєднує не менше ніж дві такі послуги, до складу якого входять послуги

перевезення, послуги розміщення та інші туристичні послуги, не пов'язані з перевезенням і розміщенням (послуги з організації відвідувань об'єктів культури, відпочинку та розваг, реалізації сувенірної продукції тощо) [173]. Раніше вже зазначалося, що під час реалізації туристичного продукту можуть вчинятися як злочинні дії, пов'язані із веденням туристичного бізнесу всупереч закону, так і шахрайські при наданні таких послуг.

Так, якщо мали місце певні порушення з боку перевізників, із якими співпрацюють суб'єкти туристичної діяльності, вилученню та подальшій оцінці підлягають наступні документи:

- ліцензія на певний вид перевезення;
- копії свідоцтва про реєстрацію транспортних засобів та тимчасових реєстраційних талонів до них;
- документи про прийняття на роботу, а також про кваліфікаційний рівень персоналу згідно ліцензійних вимог;
- документи про проведення перевірки технічного стану та обов'язкового технічного контролю, технічних оглядів та ремонту транспортних засобів, акти виконаних робіт, платіжні документи, копії протоколів перевірки технічного стану транспортних засобів;
- щорічні звіти про проведені інструктажі та стажування водіїв;
- щоденні реєстраційні листки режимів праці та відпочинку, або бланки підтвердження діяльності або картки та роздруківки цифрового тахографа тощо. Слід зазначити, що згідно Ліцензійних умов щодо провадження господарської діяльності з перевезення пасажирів, ліцензіат (у нашому випадку – перевізник, який співпрацює із суб'єктом туристичної діяльності в рамках реалізації певного туристичного продукту) зобов'язаний зберігати в себе вказані документи [106].

С. А. Бурий наголошує, що в більшості випадків підприємства готельно-ресторанного бізнесу та туризму працюють на застарілому обладнанні, іноді використовується екологічно небезпечна сировина, (що диктується економією витрат виробництва і обслуговування), зустрічаються

випадки порушення вимог щодо дотримання технології процесів виробництва страв, порушення правил пожежної безпеки тощо [19]. В той час, як першочергове завдання адміністрації готелів та ресторанів полягає в попередженні всіх можливих ризиків для життя і здоров'я постояльців.

При порушенні встановленого порядку готельно-ресторанного обслуговування, що входить до складу туристичного продукту, інформацію (для вирішення питання про склад кримінального правопорушення) можна отримати з таких документів:

- облікові документи спеціалізованих робочих активів, витрат, доходів і фінансових результатів діяльності готельно-ресторанних підприємств;
- положення, посадові інструкції та інші внутрішні нормативні документи;
- затверджені бюджети, кошториси тощо;
- дані первинного обліку;
- інвентаризаційні описи;
- відомості внутрішнього контролю та управлінська звітність;
- реєстри аналітичного та синтетичного обліку, відомості обліку й фінансова звітність;
- інша документація, яка сформована на підприємстві та виступає інформаційним забезпеченням при прийнятті управлінських рішень;
- медичні книжки працівників, куди вносять результати медичних обстежень, зведення про перенесені інфекційні захворювання, про здачу санітарного мінімуму;
- журнали протипожежної безпеки тощо [63, с. 141].

При незаконному використанні знака для товарів і послуг, фірмового найменування, здобутків туристичного продукту, розробленого певним суб'єктом туристичної діяльності, джерелом доказів можуть бути:

- фальсифіковані патенти;
- паперові та електронні документи, що відображають дизайн, візитку;
- складові чужого туристичного продукту;

- маркетингові програми;
- підроблені договори франчайзингу.

Загалом, франчайзинг – це форма співпраці між юридично та фінансово незалежними сторонами (компаніями та/або фізичними особами), в рамках якої одна сторона (франчайзер), що володіє успішним бізнесом, відомою торговою маркою, ноу-хау, комерційними таємницями, репутацією та іншими нематеріальними активами, дозволяє іншій стороні (франчайзі) користуватися цією системою на певних умовах, прописаних в договорі [90]. І тільки франчайзі, що працюють у системі даної франшизи, мають ексклюзивне право використовувати товарний знак франчайзера[224]. Якщо цей знак використовується без згоди, можна вести мову про порушення правил ведення підприємницької діяльності.

В документах можуть відображатися й злочинні дії, вчинені під «прикриттям туризму». Це, наприклад, стосується тих випадків, коли для здійснення злочинної діяльності створюються юридичні особи – туристичні підприємства тощо, які на підставі легальної туристичної візи переправляють осіб за кордон із метою подальшої їх трудової, сексуальної експлуатації, контрабанди культурних цінностей, наркотичних засобів, зброї та боєприпасів тощо.

Інформація щодо здійснення контрабанди під виглядом туризму може міститися в таких документах, як: квитанції на міжнародні поштові відправлення, проїзні документи, довідки про телефонні переговори контрабандистів та їх співучасників, документи про проживання в готелях, документи про включення культурних цінностей до Державного реєстру національного культурного надбання, документи з Міжвідомчої ради з питань вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей, Національної комісії з питань повернення в Україну культурних цінностей та ін. [225, с. 14].

При підозрі на торгівлю людьми під приводом здійснення туристичної діяльності, на «фіктивному туристичному підприємстві» виявляються і

вилучаються, передусім, договори про туристичне обслуговування з потерпілими та іншими особами, боргові розписки, закордонні та громадянські паспорти потерпілих та інших осіб тощо, а також інші предмети та документи, що можуть служити речовими доказами і будуть використані для встановлення істини у кримінальному провадженні: будь-які документи, пов'язані з процесом вербування (копії рекламних оголошень, ділові щоденники з записами про призначені зустрічі, листи до курсів іноземних мов, до візових відділів посольств тощо); готівкові кошти, кредитні картки, чекові книжки та інші документи, пов'язані з будь-якими фінансовими операціями; документи, пов'язані з виплатами, які роблять жертви, такі як журнали щоденних виплат, квитанції грошових переказів тощо; проїзні документи: квитки, квитанції, талони на посадку, багажні бирки тощо; документи у будь-якій формі, пов'язані з оформленням паспортів та віз, включаючи будь-які запрошення тощо; будь-які документи, пов'язані з організацією проституції, такі як рекламні матеріали, графіки роботи, преїскуранти сексуальних послуг, стандартні тексти відповідей на телефонні дзвінки тощо; будь-які документи, пов'язані з орендою приміщень, конспіративних квартир тощо; будь-яке обладнання зв'язку та комп'ютерна техніка тощо [121, с. 108].

Як справедливо наголошує К. Кравченко, питання проведення обшуку на «фіктивному підприємстві» є проблемним. Прогалиною в чинному законодавстві є те, що всі слідчі (розшукові) дії, в тому числі й обшуки, проводяться щодо окремих фізичних осіб, які можуть бути залучені до діяльності зазначених юридичних осіб, але не безпосередньо юридичних осіб. Тобто ситуація фактично ускладнюється необхідністю доведення причетності конкретних фізичних осіб до діяльності фіктивних фірм, під прикриттям яких вчиняються різноманітні злочини, обґрунтування підстав проведення обшуку у їхніх приміщеннях тощо [91, с. 251]. До того ж, А. М. Багмета наголошує, що проведення обшуків в офісних приміщеннях ускладнюється наявністю великої кількості приміщень, які необхідно

досліджувати. У зв'язку з цим у ході підготовки до обшуку доцільно зібрати інформацію про розташування цих приміщень, шляхи підходу та відходу, внутрішню обстановку, наявність охорони та оснащення. Після проникнення в офісне приміщення з великою кількістю кабінетів необхідно вивести працівників організації з кабінетів і виставити співробітників підрозділів особливого призначення, що беруть участь в проведенні обшуку, для охорони кабінетів і перешкоджання знищенню доказів [5].

Слід мати на увазі, що у значних за обсягом приміщеннях працює значна кількість осіб, які можуть не мати жодного відношення до кримінального правопорушення. Натомість, І. Вегера переконана, що незважаючи на те, що такі особи не мають чітко визначеного процесуального статусу у конкретному кримінальному провадженні під час проведення слідчих (розшукових) дій, необхідно забезпечити таким особам надання правової допомоги відповідно до статті 59 Конституції України. Відмова ж слідчого, прокурора у допуску адвоката до участі в обшуку обмежує конституційне право особи на правову допомогу й у такий спосіб позбавляє її конституційних гарантій [22, с. 144]. А вже В. Михайленко звертає увагу на той факт, що інша сторона проблеми участі адвокатів у обшуках полягає у зловживаннях, яких вони можуть допускати. Йдеться, зокрема, про умисне надмірно тривале прибуття до місця проведення обшуку, активна (в тому числі, фізична) протидія його проведенню, намагання винести речі і документи, щодо яких надано дозвіл на проведення обшуку. І якщо в першому випадку (недопущення адвоката) закон передбачає наслідки такої поведінки, то реагування на випадки недобросовісної поведінки адвоката кримінальним процесуальним законом не врегульоване [122]. Як показали результати опитування практичних працівників, певні проблеми з цим справді є. Зокрема, 67 % респондентів заявили, що адвокати, намагаючись відстояти права підзахисних осіб, які є учасниками обшуку, нерідко перевищують свої функції і перешкоджають проведенню цієї слідчої (розшукової) дії. Серед проблем обшуку опитувані також вказали на

поширення ситуацій, коли раптово виникає необхідність вилучення предметів та документів, які не були зазначені в ухвалі слідчого судді про дозвіл на проведення обшуку, але у ході пошукових дій з'ясувалося, що вони також мають доказове значення у кримінальному провадженні.

У п. 7 ст. 234 КПК України окреслені обов'язкові вимоги вказувати у клопотанні про проведення обшук індивідуальні або родові ознаки речей, документів, іншого майна або осіб, яких планується відшукати, а також їхній зв'язок із вчиненим кримінальним правопорушенням. Між тим, законодавець передбачив й випадки, коли не очікувано під час обшуку виявляються речі та документи, що не вказані в переліку. Зокрема, вилучені речі та документи, які не входять до переліку, щодо якого прямо надано дозвіл на відшукування в ухвалі про дозвіл на проведення обшуку, та не відносяться до предметів, які вилучені законом з обігу, вважаються тимчасово вилученим майном [101].

У свою чергу, правильно зауважує І. Вегера, що «вказаний процесуальний механізм є гарантією прав і законних інтересів особи, у житлі чи іншому володінні якої проводиться обшук, лише у тому разі, коли слідчий, прокурор звертаються до слідчого судді з клопотанням про накладення арешту на тимчасово вилучене майно». Якщо ж відповідне клопотання не подавалося до слідчого судді, то і процесуального механізму захисту інтересів власника майна законом не передбачено [22, с. 146]. Тому слідчому необхідно уважно відноситися до строків подачі клопотання до слідчого судді, щоб не втратити доказову інформацію, яка міститься у вилучених документах.

При розслідуванні злочинів у сфері туристичної діяльності може виникнути необхідність у проведенні обшуків одночасно у декількох учасників або на декількох об'єктах, на кожному з яких може вилучатися велика кількість предметів та документів.

У цьому контексті А. В. Шевчишен зазначає, що у разі одночасного проведення обшуків в декількох місцях у межах району міста або обласних центрів слідчий за браком часу може бути позбавлений можливості оглянути

речі та документи, вилучені під час обшуку, з метою визначення необхідності звернутися протягом наступного робочого дня з клопотанням про арешт вилучених речей чи документів (як це передбачено ч. 5 ст. 171 КПК України). Зважаючи на викладене вчений вважає за доцільне доповнити ст. 171 КПК України положенням, відповідно до якого наділити прокурора, в необхідних випадках, правом продовження строку подачі клопотання про арешт тимчасово вилученого майна до слідчого судді. Наявність вказаного положення надасть можливість під час розслідування злочинів у сфері господарської діяльності визначити з великої кількості предметів чи документів ті, на які дійсно є необхідність накладення арешту, що, у свою чергу, буде додатковою гарантією від безпідставного накладення арешту на речі чи документи, які не стосуються кримінального правопорушення [234, с. 484].

Ще досить поширеною проблемою обшуку є його проведення на об'єктах, де тимчасово проживають (для офісів – працюють) не їх власники, а інші особи (орендарі, родичі власника, друзі). У цьому аспекті виникає питання – кого вказувати в ухвалі: власника чи користувача приміщення, в якому проводиться обшук. Так, 63 % практичних працівників, які брали участь у проведенні обшуків, надали відповідь, що вони вказували в ухвалі на проведення обшуку житла чи іншого володіння законного власника, навіть якщо фактично цим житлом (приміщенням) користуються інші особи. Натомість, 27 % респондентів відповіли, що в ухвалі доцільно писати осіб, які фактично володіють житлом (приміщенням), а не власників. І всього 10% респондентів акцентували увагу, що вони вказують володільців житла (приміщення), але за обов'язкової умови наявності документів, що засвідчують факт такого володіння (наприклад – договір оренди).

Проаналізуємо норми закону. Відповідно до ч. 1 ст. 235 КПК України, ухвала слідчого судді про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи з підстав, зазначених у клопотанні слідчого, надає право проникнути до житла чи іншого володіння особи [101]. У свою чергу, у ст. 397 ЦК України визначено, що особа, яка фактично користується майном, незалежно від того,

чи являється ця особа власником майна, є володільцем. При цьому, право володіння виникає на підставі договору з власником або особою, якій майно було передане власником [226]. З цього виходить, що не слід ототожнювати поняття «володіння особи» та «власність особи». На нашу думку, власник житла (приміщення) не має права надавати дозвіл на обшук тієї частини житла (приміщення), яку орендує інша особа. Але це володіння повинно бути доведено юридично посвідчувальними документами.

Верховний Суд в постанові №346/7477/13-к також зробив висновок, що проведення слідчих (розшукових) дій з дозволу власника приміщення в тій частині помешкання, яку винаймає особа, порушує недоторканність житла останньої. Так, приміщенням, у якому проводився обшук, володіло та користувалося ТОВ «В.О.К.С.» на підставі Договору № 1926 про передачу майна територіальної громади міста Києва в оренду, який був укладений з Департаментом комунальної власності м. Києва виконавчого органу Київської міської ради. Таким чином, володільцем приміщень, орендованих ТОВ «В.О.К.С.», виявився саме ТОВ «В.О.К.С.», а не власник приміщень – територіальна громада міста Києва. Між тим, в ухвалі не було жодної згадки про ТОВ «В.О.К.С.» як володільця приміщення в той час, як працівникам поліції на початку обшуку було надано відповідний договір оренди[151].

Як показав аналіз кримінальних проваджень, під час обшуків при розслідуванні злочинів у сфері туристичної діяльності здебільшого вилучалися: паспорти громадян України (як справжні, так і підроблені) (15 %); закордонні паспорти (15 %); страхові поліси (17 %); рекламні буклети (87 %); бланки договорів (66 %); установчі документи (87%); записи, схеми і графіки про злочинні дії (17 %); печатки та штампи як справжні, так і підроблені (32 %); кліше підписів (14 %); документи про фінансову діяльність туристичного підприємства (у тому числі ресторанно-готельного) (96 %); відомості внутрішнього контролю та управлінська звітність підприємства (87 %).

Під час обшуку необхідно вилучати і вільні зразки почерку, підпису та роздрукованих текстів, коли існує необхідність у їх подальшому експертному дослідженні [142, с. 115].

Разом з тим, як показав аналіз кримінальних проваджень, при проведенні обшуку, особливо підприємств туристичного бізнесу, найчастіше виникає необхідність у вилученні електронних інформаційних систем або їх частин, мобільних терміналів систем зв'язку (98 %). Така необхідність викликана тим, що сьогодні суб'єкти господарювання у своїй фінансово-господарській діяльності активно використовують комп'ютерну техніку. Зокрема, це ведення бухгалтерського обліку за допомогою програмного забезпечення, подання податкової звітності в електронній формі тощо [233, с. 76].

Згідно п. 2 ст. 168 КПК України, під час обшуку, огляду можна тимчасово вилучати електронні інформаційні системи або їх частини, мобільні термінали систем зв'язку для вивчення фізичних властивостей, які мають значення для кримінального провадження. Натомість це дозволяється лише у разі, якщо вони безпосередньо зазначені в ухвалі суду. При цьому, слід звернути увагу, що законодавець забороняє тимчасове вилучення електронних інформаційних систем або їх частин, мобільних терміналів систем зв'язку, за виключенням випадків, коли їх надання разом з інформацією, що на них міститься, є необхідною умовою проведення експертного дослідження, або якщо такі об'єкти отримані в результаті вчинення кримінального правопорушення чи є засобом або знаряддям його вчинення, а також якщо доступ до них обмежується їх власником, володільцем або утримувачем чи пов'язаний з подоланням системи логічного захисту. У разі необхідності слідчий чи прокурор здійснює копіювання інформації, що міститься в інформаційних (автоматизованих) системах, телекомунікаційних системах, інформаційно-телекомунікаційних системах, їх невід'ємних частинах. Копіювання такої інформації здійснюється із залученням спеціаліста [101]. У такому випадку до проведення обшуку доцільно залучати спеціалістів у галузі інформаційних технологій,

основними завданнями яких є виконання всіх необхідних дій із комп'ютерною технікою, виявлення й вилучення комп'ютерної інформації, запобігання знищенню чи пошкодженню такої інформації тощо [233, с. 76].

Натомість, у цьому розрізі постає питання: чи можна буде використовувати у подальшому не сервісне обладнання, а електронні копії як докази у кримінальному провадженні. Для цього необхідно проаналізувати зміст електронної інформації.

Відповідно до закону «Про авторське право і суміжні права» електронна (цифрова) інформація – аудіовізуальні твори, музичні твори (з текстом або без тексту), комп'ютерні програми, фонограми, відеограми, програми (передачі) організацій мовлення, що перебувають в електронній (цифровій) формі, придатній для зчитування і відтворення комп'ютером, які можуть існувати і (або) зберігатися у вигляді одного або кількох файлів (частин файлів), записів у базі даних на зберігаючих пристроях комп'ютерів, серверів тощо у мережі Інтернет, а також програми (передачі) організацій мовлення, що ретранслюються з використанням мережі Інтернет. Така інформація може зберігатися на картках флеш-пам'яті, записуючих пристроях (CD, DVD), серверах, портативних пристроях (картах пам'яті, мобільних телефонах), в Інтернеті або інших місцях. Тому перелік джерел інформації, які можуть використовуватися як «електронні докази», не є вичерпним. Якщо інформація, яка є доказом у кримінальному провадженні, отримана у порядку, встановленому КПК, вона має визнаватися допустимим доказом. Для визнання фактичних даних допустимими вони повинні мати процесуальне закріплення, відповідне джерело інформації та відповідати вимогам щодо способу їх отримання. Електронна інформація, отримана шляхом копіювання з відповідного пристрою, стає «електронним доказом», якщо її процесуальне оформлення здійснене у визначеному порядку. Вона має бути закріплена на відповідних носіях, про що вказується у протоколі із зазначенням технічних засобів та програм, за допомогою яких здійснювалося копіювання такої інформації. Під час копіювання електронної інформації

обов'язково має проводитися відеозапис із зазначенням технічних засобів, які використовувалися для його проведення [18].

Постає питання і щодо оцінки на предмет допустимості матеріалів фото- відео- зйомки події кримінального правопорушення.

Як свідчать матеріали кримінальних проваджень щодо злочинів у сфері туристичної діяльності, інформація, що міститься на таких носіях, може допомогти встановити низку фактів, послідовність вчинення злочинних дій, причетність осіб до факту вчинення злочину, час вчинення злочинних дій. Отримати такі матеріали можна у різний спосіб: шляхом тимчасового доступу до речей та документів (ст. 159 КПК України), шляхом проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ч. 1 ст. 256 КПК України); у ході обшуку (ст. 234 КПК України) тощо. Право на добровільне надання таких матеріалів потерпілою особою на підтвердження своєї заяви передбачено й у ст. 56 КПК України.

У цьому контексті Т. О. Калюга звертає увагу, що ряд потерпілих в якості доказів на підтвердження шахрайських дій вимагали залучення до кримінального провадження матеріалів фото- відео зйомки та звукозапису. Найпоширенішими виявилися такі матеріали фото-, відео-, звукофіксації:

- факти укладання договору туристичного обслуговування, умови якого у подальшому не були виконані (наприклад, у разі заперечення турагентом факту знайомства) – 23 %;

- факти звернення потерпілого до суб'єкта туристичної діяльності з вимогою повернути внесені грошові кошти за ненаданий туристичний продукт – 14 %;

- факти зменшення якості та кількості туристичних послуг (наприклад, замість сплаченого п'ятизіркового готелю було надано хостел без зручностей) – 32 %;

- факти розміщення рекламних засобів суб'єктом туристичної діяльності, який заперечує своє відношення до пропонованого туристичного продукту (фото білбордів у певних місцях, скріншоти сайтів, які зникли

тощо) – 21 % та ін. [76].

Слід погодитися з Н. В. Павловою, що звуко- і відеозапис, матеріали фотозйомки можуть розглядатися як документ, у тому числі і як джерело доказу при дотриманні певних вимог. Так, згідно ст. 94 КПК України, слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд за своїм внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на всебічному, повному й неупередженому дослідженні всіх обставин кримінального провадження, керуючись законом, оцінюють кожний доказ з точки зору належності, допустимості, достовірності, а сукупність зібраних доказів – з точки зору достатності та взаємозв'язку для прийняття відповідного процесуального рішення. Втім, допустимість доказів, отриманих із використанням засобів звуко- і відеозапису та фотозйомки, викликає низку суперечок і суд може не прийняти до уваги такі матеріали, виявивши, що вони здобуті із порушенням визначеної законом процедури, без згоди певних осіб, із порушенням їх прав, свобод та законних інтересів [143, с. 264].

Наприклад, якщо до матеріалів кримінального провадження потерпілим будуть надані матеріали прихованого фото- і відеозапису номерів готелю (якщо вони в них не проживають); фото- і відеозапису підсобних приміщень ресторану, готелю; кабінетів володільця ресторану, адміністрації готелю; офісу туристичного оператора тощо у разі, якщо відео спостереження проводиться без згоди осіб, які є володільцями цих об'єктів, таке відеоспостереження вважатиметься недопустимими, а матеріали не є допустимими як докази у провадженні.

Отже, вищевказаний перелік документів можна вилучити під час обшуку та тимчасового доступу до речей та документів, іноді – через проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Найчастіше місцями вилучення у провадженнях щодо злочинів у сфері туристичної діяльності, є:

- приміщення виконавчих комітетів міських та районних рад (з питань видачі свідоцтва про реєстрацію туристичного підприємства);
- податкова адміністрація;

- страхові компанії;
- офіси туристичних агентств та туристичного оператора (як фіктивні так і справжні);
- приміщення адміністративно-управлінських служб туристичних підприємств (у тому числі готелів, ресторанів тощо);
- кабінет директора та його заступників туристичного підприємства;
- приміщення господарчого призначення туристичних підприємств;
- кабінети служби безпеки туристичних підприємств (у тому числі готелів, ресторанів тощо);
- кабінети планово-економічних відділів туристичних підприємств (у тому числі готелів, ресторанів тощо);
- рекламно-інформаційні компанії;
- підприємства транспортного зв'язку;
- банківські установи;
- органи ліцензування тощо.

У більшості випадків документи, що знаходяться у вищевказаних місцях, можна отримати тимчасовим доступом до речей та документів на підставі судового рішення. Між тим, як наголошує Г. А. Матусовський, обшук із метою вилучення документів проводиться, коли є інформація про приховування документів або в разі відмови керівника чи головного бухгалтера чи іншого суб'єкта господарювання добровільно видати документи [117, с. 210].

У 23 % випадків обшук проводився за місцем проживання керівників підприємства, що здійснює туристичну діяльність, та осіб, які відповідають за фінансові операції підприємства. У 9 % випадків обшуки проводилися за місцем проживання їх родичів та знайомих.

Документи, вилучені в ході обшуку чи тимчасового доступу до речей та документів підлягають огляду. При цьому, як зазначає В. Ю. Шепітько, під час огляду будь-якого документа вирішуються наступні питання: 1) призначення документа; 2) аналіз його зовнішнього вигляду і стану;

3) вивчення змісту; 4) аналіз його реквізитів; 5) з якого матеріалу виготовлений; 6) ознаки підробки документа [238, с. 129].

Наприклад, під час огляду ліцензійних документів, слід звертати увагу на такі реквізити, як: найменування органу ліцензування, що видав ліцензію; вид господарської діяльності, на яку отримано ліцензію; найменування юридичної або фізичної особи, на ім'я якої надано ліцензію; ідентифікаційний номер юридичної (фізичної) особи; місце провадження виду господарської діяльності; дата та номер рішення про видачу ліцензії; строк дії ліцензії тощо.

Вивчаючи зміст установчих документів, слід звернути увагу, що вони повинні містити відомості про найменування суб'єкта господарювання, мету і предмет господарської діяльності, склад і компетенцію його органів управління, порядок прийняття ними рішень, порядок формування майна, розподілу прибутків та збитків, умови його реорганізації та ліквідації. Статут повинен містити відомості про його найменування, мету і предмет діяльності, розмір і порядок утворення статутного капіталу та інших фондів, порядок розподілу прибутків і збитків, про органи управління і контролю, їх компетенцію, про умови реорганізації та ліквідації суб'єкта господарювання, а також інші відомості, пов'язані з особливостями організаційної форми суб'єкта господарювання, передбачені законодавством [55; 76].

Вивчаючи зміст договорів, які складають 92 % вилучених документів у провадженнях щодо злочинів у сфері туристичної діяльності, слід звернути увагу на зміст заголовку, дату укладання, строк дії, підписи, місця складання, зміст тексту, обставини та умови укладеного договору.

Найпоширенішим із договорів у провадженнях вказаної категорії є договір на туристичне обслуговування, обов'язковими реквізитами якого повинні бути: 1) строк перебування у місці надання туристичних послуг із зазначенням дат початку та закінчення туристичного обслуговування; 2) характеристика транспортних засобів, що здійснюють перевезення, зокрема їх вид і категорія, а також дата, час і місце відправлення та

повернення (якщо перевезення входить до складу туристичного продукту); 3) готелі та інші аналогічні засоби розміщення, їх місце розташування, категорія, а також відомості про підтвердження відповідності послуг готелю встановленим вимогам, строк і порядок оплати готельного обслуговування; 4) види і способи забезпечення харчування; 5) мінімальна кількість туристів у групі (у разі потреби) та у зв'язку з цим триденний строк інформування туриста про те, що туристична подорож не відбудеться через недобір групи; 6) програма туристичного обслуговування; 7) види екскурсійного обслуговування та інші послуги, включені до вартості туристичного продукту; 8) інші суб'єкти туристичної діяльності (їх місцезнаходження та реквізити), які надають туристичні послуги, включені до туристичного продукту; 9) страховик, що здійснює обов'язкове та/або добровільне страхування туристів за бажанням туриста, інших ризиків, пов'язаних з наданням туристичних послуг; 10) правила в'їзду до країни (місця) тимчасового перебування та перебування там; 11) вартість туристичного обслуговування і порядок оплати; 12) форма розрахунку [173].

Необхідно також надавати велику увагу записам в бухгалтерських документах та облікових регістрах, за допомогою яких здійснюються фінансові операції туристичного підприємства.

При цьому, окрім перевірки наявності обов'язкових елементів, слід звернути увагу на можливі ознаки підробки документів. Як показав аналіз кримінальних проваджень, найпоширенішими способами часткової підробки документів були: переклейка фотокартки (24 %); підчищення та дописка текстів (45 %); заміна аркушів (17 %). У 62 % випадків вже у ході огляду у слідчого виникали сумніви з приводу справжності підпису, а також інших реквізитів на документі, а також з приводу повної підробки певного документа.

Втім, як відомо, встановити справжність або підробку документів можна лише шляхом призначення та проведення експертиз, спрямованих на дослідження документальних джерел доказів. Такими є технічна експертиза

документів та почеркознавча експертиза, які склали 97 %, відповідно 89% випадків. При цьому, О. Р. Росинська наголошує, що судова експертиза призначається незалежно від того, чи володіють слідчий, прокурор, суддя спеціальними знаннями, призначаючи експертизу, оскільки фактичні дані, отримані шляхом експертного дослідження, не можуть бути відображені ні в якому процесуальному документі, окрім висновку експерта [181, с. 9].

Слід зазначити, що залежно від напряму туристичної діяльності, де вчинено злочин, перелік необхідних експертиз варіюється. Наприклад, у випадках розслідування злочинних дій у сфері підприємницької діяльності, пов'язаної із туризмом, поширеною є також судово-бухгалтерська експертиза (42%), будівельно-технічна (14 %), фінансово-економічна (38 %) та ін.

Фінансово-економічну експертизу призначають для перевірки правильності дотримання встановлених вимог, що регулюють фінансові, економічні й договірні відносини організації з партнерами, проведення операцій із цінними паперами, відповідність фінансових операцій бюджетним вимогам тощо. Проведення судово-товарознавчої експертизи передбачає з'ясування якості виготовлених товарів, продукції, майна, встановлення їх сорту, виробника, відповідності вимогам зберігання й інших типових питань [58, с. 185].

Іноді у провадженнях, пов'язаних із злочинністю у туристичному бізнесі, призначаються біологічні (3 %), ґрунтознавчі (1 %), пожежно-технічні (11 %), трасологічні (21 %), портретні (4 %), судово-медичні (9 %) та інші види досліджень. В основному ці експертизи призначаються у випадках вчинення злочинних дій під прикриттям туристичної діяльності.

Отже, документи у провадженнях щодо злочинів у сфері туристичної діяльності відіграють важливу роль, оскільки в них відображаються як обставини здійснення підприємницької діяльності, пов'язаної із туризмом, так і фінансові махінації, що свідчать про незаконні дії, у тому числі й шахрайства. Серед слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, спрямованих на вилучення документів, найпоширенішими є обшук та

тимчасовий доступ до речей та документів. Проведення вказаних процесуальних дій при розслідуванні злочинів у сфері туристичної діяльності супроводжується низкою труднощів як процесуального, так і організаційно-тактичного характеру. Тому володіння правоохоронними органами інформацією щодо основних прийомів, методів та способів проведення обшуку та тимчасового доступу до речей та документів, а також специфіки злочинів зазначеного виду, сприятимуть успіху.

3.3. Тактичні операції, спрямовані на викриття злочинних схем з організації туристичного бізнесу та «під прикриттям туризму»

Вирішити завдання, які стоять перед правоохоронними органами, неможливо без системного підходу, що полягає у комплексному поєднанні слідчих (розшукових) дій, організаційних і спеціальних оперативно-розшукових заходів [24]. Такий комплекс дій в методиках розслідування отримав визначення «тактичні операції» [118, с. 33].

Між тим, слід визнати, що існування у структурі криміналістичної методики тактичних операцій викликає бурхливі дискусії. Немає чіткої визначеності й у питанні співвідношення понять «тактична операція» та «тактична комбінація». З цього приводу підтримуємо думку Н. В. Павлової, яка вважає, що терміни «тактична комбінація» та «тактична операція» не є тотожними і включають в себе різне змістовне наповнення. Так, тактична комбінація складається із найбільш доцільного у тій чи іншій ситуації переліку (комбінації) тактичних прийомів, що застосовуються в межах однієї слідчої (розшукової) дії і не припускає поєднання з тактичними прийомами іншої процесуальної дії. Якщо таке поєднання є необхідним, то має місце комплекс слідчих (розшукових) дій. Втім, сукупність (комплекс) як

різнойменних, так і однойменних дій, спрямованих на вирішення важливого проміжного тактичного завдання і є тактичною операцією [144, с. 137].

Досліджуючи різні підходи до структури окремої криміналістичної методики та визначаючи можливість існування в її змісті тактичних операцій, М. С. Казаренко дійшов висновку, що напрямком удосконалення методик розслідування злочинів є використання ситуаційного підходу з визначенням типових завдань і засобів їх вирішення (слідчих дій та оперативно-розшукових заходів) у комплексі [75, с. 73].

Аналіз юридичної літератури показав, що прихильниками розгляду криміналістичної методики через тактичні операції є чимала кількість науковців, зокрема: А. Ф. Волобуєв, О. В. Пчеліна, О. І. Ромців, Р. Л. Степанюк, В. Ю. Шепітько, В. М. Шевчук, К. О. Чередник, С. С. Чернявський та ін. Натомість, поряд із єдністю поглядів щодо необхідності існування тактичних операцій в межах методики розслідування, вченими висловлена велика кількість пропозицій щодо класифікації таких тактичних операцій.

В. М. Шевчук, враховуючи розмаїття таких пропозицій, наголошує на потребі в розробленні універсальних класифікаційних підстав, які б мали наскрізний характер, могли успішно використовуватися до будь-яких злочинних проявів, ситуацій, тактичних завдань. Вчений вважає за доцільне запропонувати такі класифікаційні підстави розподілу тактичних операцій: 1) за змістом: а) базові (універсальні); б) специфічні. Базові (універсальні) тактичні операції розробляються на більш узагальненій теоретичній та емпіричній основі, є типовими для злочинів різних видів; 2) за функціональною спрямованістю, тобто призначенням і роллю тактичних операцій у процесі розслідування: а) пізнавальні, б) пошукові, в) забезпечувальні, г) організаційні; д) профілактичні; 3) за тактичними завданнями, що вирішуються: а) виявлення джерел інформації, б) отримання інформації, в) здолання опору, г) затримання злочинця, д) нейтралізація протидії розслідуванню з боку заінтересованих осіб, е) перевірка алібі,

є) упередження негативного впливу з боку підозрюваного; 4) за внутрішньою структурою: а) однорідні; б) неоднорідні (змішані). Однорідні – це тактичні операції, які сформовані лише процесуальними діями, наприклад допитом, одночасним допитом тощо. Проведення змішаних тактичних операцій забезпечується комплексом слідчих (розшукових) дій, оперативно-розшукових та організаційних заходів; 5) за технологією реалізації дій і заходів, що входять до структури тактичної операції, слід розрізняти операції з одночасним (паралельним) та послідовним здійсненням відповідних дій і заходів [235, с. 188-189].

Виходячи з цього, можна побачити, що саме тактичні завдання є визначальними критеріями щодо обрання того чи іншого комплексу слідчих (розшукових) дій, організаційних та оперативно-розшукових заходів. Втім, специфіка кримінальних правопорушень у сфері туристичної діяльності впливає на процес їх розслідування та дозволяє окреслити наступні типові тактичні завдання:

- встановлення ознак складу кримінального правопорушення (а не іншого складу (наприклад адміністративного правопорушення або цивільно-правового делікту));
- встановлення можливості існування іншої незаконної діяльності під прикриттям туристичної діяльності;
- встановлення всіх осіб, які мали відношення до вчинення злочинів у сфері туристичної діяльності та сприяли цьому;
- встановлення можливості існування злочинного угруповання, діяльність якого пов'язана із вчиненням злочинів у сфері туристичної діяльності або під прикриттям такої діяльності;
- встановлення наявності в особи статусу службової особи або факту присвоєння цією особою владних повноважень службової особи;
- встановлення факту фіктивності туристичного підприємства, яке займається туристичною діяльністю;

- встановлення тривалості дій щодо досягнення кінцевого результату та всіх можливих епізодів;
- встановлення конкретних наслідків діяння;
- встановлення причин та умов, що сприяли чи перешкождали учиненню злочину тощо.

Виходячи із окреслених завдань, можна сформувати відповідні ним тактичні операції: «встановлення статусу суб'єкта злочину», «пошук та затримання злочинців», «фіктивність туристичного підприємства», «епізод», «встановлення свідків», «встановлення умислу», «встановлення співучасників», «подолання протидії», «корупційні зв'язки», «дії під прикриттям туризмом» та ін.

Отже, в межах розслідування може проводитися не одна, а низка різноманітних тактичних операцій, що дозволяє успішно вирішити як проміжні завдання, так і загальні і в цілому досягти кінцевої мети.

Так, на думку К. О. Чередник та К. О. Чаплинського, такі тактичні операції, як «склад групи», «стійкість зв'язків», «епізод», «корумповані зв'язки», «об'єднаність задуму», «сфера інтересів» тощо спрямовані на виконання проміжних завдань, загальною метою яких є встановлення ознак організованості [229, с. 126]. До вказаних тактичних операцій може входити достатньо широкий спектр дій та заходів, який може змінюватися, залежно від зміни слідчої ситуації та проміжних завдань. До тактичних операцій, спрямованих на встановлення ознак організованості, можуть входити: допити свідків, потерпілих, співучасників; пред'явлення для впізнання предметів, документів, осіб; проведення НСРД, спрямованих на спостереження за особою, річчю або місцем, зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж та електронних інформаційних систем (спостерігання за членами групи, які знаходяться на волі та прослуховування їхніх розмов); виконання спеціального завдання щодо участі в ЗУ особи, яка на конфіденційній основі співпрацює з органами досудового розслідування (впровадження в групу); контроль за вчиненням злочину; тимчасовий доступ

до речей та документів та провадження одночасних обшуків; огляд вилучених предметів та документів; призначення судових експертиз (почеркознавчої, технічної експертизи документів, комп'ютерної техніки та програмних продуктів, економічної, судово-психологічної тощо); проведення СРД, ОРЗ, спрямованих на розшук активів та накладення на них арешту; ОРЗ, спрямовані на встановлення місцезнаходження осіб, які переховуються від слідства та суду; проведення ОРЗ, спрямованих на отримання інформації про співучасників та осіб, які могли сприяти вчиненню злочину тощо [229, с. 126-127]. При цьому, при проведенні тактичної операції «Встановлення співучасників» працівники оперативних підрозділів за дорученнями слідчого, вказівкою прокурора проводять оперативно-розшукові заходи, спрямовані на пошук і перевірку осіб на причетність до вчиненого злочину; негласні слідчі (розшукові) дії; перевірки за інтегрованими інформаційно-пошуковими системами Національної поліції України, Єдиними та Державними реєстрами, іншими пошуковими системами з метою отримання інформації про причетних до вчинення злочинів. Також встановлення співучасників здійснюється шляхом проведення низки допитів підозрюваного (-их), свідків, у тому числі одночасних допитів [176, с. 292].

З метою правильної кваліфікації злочинів, виявлення всіх причетних до злочину осіб, у тому числі серед можновладців, та недопущення їх впливу на процес розслідування з боку органів досудового розслідування можуть також вживатися відповідні комплекси заходів. Мова йде про тактичну операцію «встановлення корумпованих зв'язків». Для реалізації вказаної операції можуть проводитися оперативно-розшукові заходи, спрямовані на виявлення зв'язків підозрюваного (-их); допити підозрюваного (-их), свідків; вилучення та дослідження службової документації; негласні слідчі (розшукові) дії, спрямовані на виявлення близького оточення злочинця, характер відносин між ними та їхньої причетності до злочинної діяльності та інші заходи [176, с. 291].

Беззаперечним є той факт, що туризм є однією з провідних і найбільш динамічних галузей економіки та за швидкі темпи зростання він визнаний

економічним феноменом сторіччя. В умовах жорсткої конкуренції туристичні фірми змушені шукати нові форми конкурентної боротьби [212, с. 19]. При цьому, специфіка злочинності у сфері туристичного бізнесу пов'язана з особливостями самої туристичної галузі та наявністю специфічних суб'єктів туристичної діяльності – туроператорів і турагентів. Перші не просто продають, а формують туристичний продукт, а другі є лише посередниками між туристами та туроператорами і залежать від останніх [128, с. 315]. Натомість, на шляху до отримання матеріальної вигоди, в умовах конкурентної боротьби, не всі суб'єкти туристичного ринку організовують свою діяльність в рамках закону. До того ж, як ми вже зазначали раніше, низка туристичних підприємств діють фіктивно. У зв'язку із чим стає в нагоді така тактична операція, як «встановлення ознак фіктивності» [42].

До такої тактичної операції відноситимуться заходи, спрямовані на встановлення обставин проходження процедури реєстрації, отримання ліцензії та ведення фінансово-господарських операцій.

У цьому розрізі В. П. Головіна акцентує на необхідності встановлення на початку розслідування законності створення та функціонування юридичної особи. Така робота відбувається шляхом дослідження портфелю документів, законності проходження процедури реєстрації та ведення фінансово-господарських операцій. Вирішити ці питання можна через проведення обшуків у підозрюваних, їх контрагентів, установах та накладення арешту на грошові рахунки підозрюваних [51, с. 119].

Варто погодитися із позицією, що розслідування шахрайства сполучається із трудомісткими заходами, пов'язаними із вилученням низки документів, предметів, які використовувалися для досягнення злочинного умислу, а також комп'ютерної техніки і електронних носіїв інформації [145, с. 119]. Втім, виявлення порушень в ході проведення туристичної діяльності, а також підроблених документів, печаток, штампів тощо в установі, в якій провадитиметься обшук, може свідчити про фіктивність цієї «фірми». Доказове значення ряду вилучених документів може полягати як у змістовній

частині (відобразити незаконні дії щодо споживачів туристичних послуг), так і містити на собі сліди злочину [79,с. 186].

Слід враховувати, що правова реєстрація туристичного підприємства проводиться виконавчими комітетами міських та районних рад або уповноваженими органами. За загальними правилами, реєстрація відбулась, якщо відповідний запис внесений в Державний реєстр, а підприємству видано свідоцтво про реєстрацію відповідної форми. Після цього настає процедура взяття на облік в органах статистики, податковій адміністрації, Пенсійному фонді, Фонді соціального страхування та ін. Наступним організаційним заходом є відкриття розрахункових рахунків у банківській установі. Важливим етапом створення туристичного підприємства є розробка установчих документів у відповідності з обраною організаційно-правовою формою. Так, засновницькими документами туристичного підприємства є установчий договір, підписаний його засновниками (учасниками) та статут [80]. У ході огляду реєстраційних та установчих документів, необхідно з'ясувати наявність всіх обов'язкових реквізитів і перевірити ці документи на наявність ознак підробки. При аналізі установчого договору слід звернути увагу на наявність таких обов'язкових реквізитів, як: вказівка на всіх засновників, розмір статутного капіталу, його розподіл по частках, перелік майна, яке вноситься засновниками в статутний фонд, його оцінка та ін. [76, с. 168].

Якщо йдеться про перевірку законності діяльності туроператора, слід зауважити, що, згідно Закону України «Про туризм», «туроператор» повинен мати ліцензію на здійснення туроператорської діяльності [173]. При цьому, дія Ліцензійних умов поширюється на юридичних осіб незалежно від їх організаційно-правової форми та форми власності, які провадять та які мають намір провадити туроператорську діяльність [164]. Відсутність такої ліцензії може також свідчити про фіктивність діяльності такого суб'єкта. Навіть, якщо туроператор має ліцензію на зайняття туристичною діяльністю, слід перевірити, що діяльність здійснюється згідно ліцензії. Наприклад, згідно ліцензійних умов провадження туроператорської діяльності, затверджених

Кабінетом Міністрів України від 11 листопада 2015 р. № 991 ліцензіат зобов'язаний провадити туроператорську діяльність виключно в межах місць провадження такої діяльності. У разі прийняття ліцензіатом рішення про звуження провадження туроператорської діяльності ліцензіат подає до органу ліцензування заяву про звуження провадження туроператорської діяльності. Те ж саме відбувається й у разі розширення провадження туроператорської діяльності [164]. З цього виходить, що, навіть у разі наявності ліцензії на провадження туроператорської діяльності, необхідно дотримуватися всіх умов, які прописані у ліцензії.

Як ми вже зазначали, туристична індустрія включає в себе готелі, мотелі, кемпінги, туристичні бази та комплекси, пансіонати, підприємства громадського харчування і транспорту, установи культури та спорту, а також інші установи, що забезпечують приймання, розміщення, обслуговування і доставляння туристів [140]. Щодо необхідності придбання ліцензії при наданні готельних послуг зазначимо, що у Законі про ліцензування з переліку видів діяльності, що підлягають ліцензуванню, готельні послуги не вказані [166]. Інша справа, якщо готель надає супутні послуги, включені до зазначеного Переліку (наприклад, послуги з прокату спортивного і туристичного інвентарю, послуги перукарні тощо). У такому разі слід придбати торговий патент на здійснення діяльності з надання побутових послуг, а також торговий патент у разі здійснення підприємствами готельного господарства торговельної діяльності [56].

Якщо у ході туристичної діяльності надаються послуги з перевезення, то, згідно п. 24 ст. 7 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності», перевезення пасажирів річковим, морським, автомобільним, залізничним та повітряним транспортом, міжнародні перевезення пасажирів та вантажів автомобільним транспортом відносяться до видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню [166].

Втім, крім отримання відповідної ліцензії, суб'єкти туристичної діяльності, які надають готельні послуги та послуги харчування, повинні

мати й сертифікат відповідності цих послуг до вимог нормативних документів [173]. Тому, завданням правоохоронних органів є перевірка наявності всіх необхідних дозволів на проведення певного виду туристичної діяльності.

До того ж, за умов обов'язкової сертифікації готельних послуг за всіма напрямками потрібно перевірити наявність договорів, актів, висновків останньої перевірки із санепідемслужби, органів пожежного, технічного нагляду та інших установ у межах їхньої компетенції і в установленому порядку. Слід запевнитися, що підприємство може надавати готельні послуги, які відповідають обов'язковим вимогам нормативних документів щодо безпеки та вимогам певної категорії [114].

В рамках тактичної операції, спрямованої на встановлення ознак фіктивності туристичного підприємства, слід допитати всіх осіб, які причетні до видачі реєстраційних та ліцензійних документів, сертифікатів якості та здійснити вилучення документів в порядку тимчасового доступу до речей та документів в органі ліцензування, органах сертифікації, які отримали акредитацію в Системі сертифікації УкрСЕПРО, у виконавчому комітеті міської, районної у місті ради або в районній державній адміністрації, що здійснюють державну реєстрацію та ін.

Згідно Закону України від 2 березня 2015 року № 222-VIII «Про ліцензування видів господарської діяльності», орган ліцензування зобов'язаний зробити копії (фотокопії) документів, що вилучаються з ліцензійної справи, пронумерувати, прошити та завірити їх печаткою. Витребування документів з ліцензійних справ здійснюється на підставі судового рішення. При цьому, до ліцензійної справи долучаються судові рішення про витребування документів, супровідний лист або документ, яким суд уповноважив особу на їх одержання, та копія (фотокопії) до опису витребовуваних документів. Оригінали витребовуваних документів надсилаються поштовим відправленням з описом вкладення до суду або передаються безпосередньо особі, уповноваженій судом на їх одержання

[166]. Необхідно також направити запити до державних органів, які видавали дозвіл на відкриття туристичного підприємства та перевірити наявність записів в Державних реєстрах про реєстрацію даного підприємства [76, с. 169].

Крім того, слід направити запити до Державної фіскальної служби України з метою з'ясування порядку та повноти податкової звітності, отримання інформації про постановку на податковий облік, а також до банку, з метою отримання інформації щодо банківських зобов'язань, руху грошових коштів тощо.

Як свідчить практика, досить часто туристичні підприємства розміщуються на захоплених земельних ділянках або пов'язані із забудовою об'єкта (готелю, санаторію, пансіонату тощо) без належного оформлення необхідних документів [71]. У зв'язку із чим, до розглядуваної нами тактичної операції також можуть входити дії, спрямовані на: перевірку земельної ділянки за даними Держгеокадастру; перевірку відповідності будівництва цільовому призначенню земельної ділянки відповідно до Класифікації видів цільового призначення земель; перевірку дозвільної будівельно-технічної документації: декларації про початок виконання будівельних робіт; експертного звіту щодо міцності, надійності та довговічності об'єкта будівництва; наявності містобудівних умов та обмежень щодо об'єкта будівництва та відповідності задекларованого будівництва таким містобудівним умовам та обмеженням; наявності необхідних погоджень управлінь та департаментів органів місцевого самоврядування; наявності ліцензій (дозволів) у разі їх необхідності та їх чинності; наявності технічних умов на водопостачання, водовідведення, газопостачання, електроенергію; перевірку реєстраційних даних забудовника (встановлення даних про розмір статутного капіталу контрагента; встановлення зареєстрованих видів діяльності; встановлення дати державної реєстрації; перевірку наявності обмежень у Єдиному реєстрі судових рішень; встановлення наявності даних про перебування юридичної особи в процесі провадження у справі про банкрутство, санації та даних про перебування

юридичної особи в процесі припинення; перевірку інформації щодо наявності відкритих виконавчих проваджень щодо юридичної особи (для незавершених виконавчих проваджень) [243].

Через домінуючу роль документів у механізмі слідоутворення у провадженнях даної категорії, деякі науковці навіть виокремлюють окремо типову тактичну операцію «Документ». Зміст вказаної операції полягає у комплексі заходів, спрямованих на пошук та збереження документів, у яких відображено важливі для кримінального провадження дані, а також дослідженні цих документів і подальшому використанні у доказуванні [214, с. 152]. Втім, вважаємо більш доцільним виконувати завдання, пов'язані із пошуком та збереженням документів, в межах вищезгаданих тактичних операцій.

Провівши окреслений комплекс дій, можна дійти наступних висновків:

- туристичне підприємство взагалі ніде не зареєстровано;
- туристичне підприємство зареєстроване на підставну особу;
- туристичне підприємство зареєстроване, але не поставлено на податковий облік та відсутні рахунки у банку;
- туристичне підприємство зареєстроване, але здійснює іншу діяльність, не пов'язану з туризмом.

В контексті цього, слід зауважити, що у зв'язку із розвитком туризму, поширилися й випадки правопорушень під прикриттям туризму. При цьому, злочинні дії у сфері туристичної діяльності можуть вчинятися як з боку справжніх суб'єктів туристичної діяльності, так і з боку фіктивних підприємств, а також осіб, які супроводжують угоди щодо туристичного обслуговування.

Як ми вже раніше зазначали, деякі особи під виглядом туристів можуть незаконно переправлятися через державний кордон України. Також через митний кордон України особами, які маскуються під туристів, можуть переміщуватися культурні цінності, отруйні, сильнодіючі, вибухові речовини, радіоактивні матеріали, зброя або боєприпаси, наркотичні засоби,

психотропні речовини, їх аналоги чи прекурсори або фальсифіковані лікарські засоби. Під прикриттям туризму також може здійснюватися торгівля людьми. Тобто, людину суб'єкти туристичної діяльності відправляють за кордон як туриста, після цього забирають документи і залучають до трудової або сексуальної експлуатації [38, с. 247].

Нерідко дуже складно відрізнити кримінальне правопорушення від цивільно-правового делікту, особливо у випадку маскуванню під легальну господарську діяльність.

Правильно розібратися в криміналістичній сутності вчиненого діяння можна лише шляхом проведення низки заходів, спрямованих на вирішення окремих та загальних завдань. У цьому розрізі Р. Л. Степанюк наголошує, що деякі проміжні завдання є настільки складними і специфічними, що вимагають організації цілого комплексу дій [211, с. 204].

На нашу думку, до тактичної операції «прикриття туризмом» можуть входити такі дії та заходи:

- допит потерпілих та свідків з приводу обставин вчинення злочину та умов використання туристичної діяльності як прикриття для вчинення злочинних дій та яких саме;

- допит підозрюваних щодо обставин організації туристичного бізнесу та злочинних дій, які вчинялися «під прикриттям туризму»;

- проведення одночасних допитів між потерпілими, свідками та підозрюваними в різних варіаціях з метою усунення протиріч;

- проведення оглядів місця події (місць укладання угоди щодо туристичного обслуговування; місць проживання туристів, відносно яких було вчиненого злочинні дії; місць утримання осіб, які під виглядом туристів були продані в сексуальне чи трудове рабство; місць утримання наркотичних засобів, інших заборонених засобів, які особи під виглядом туристів повинні були перевозити тощо);

- освідчування осіб, щодо яких було вчинено насильство з метою примушування до певних дій (перевезти наркотичні та інші заборонені засоби, надати послуги сексуального характеру тощо);

- проведення обшуків, тимчасового доступу до речей та документів;

- огляд документів, які використовувалися у ході функціонування туристичної діяльності та під її прикриттям;

- призначення та проведення почеркознавчих та технічних експертиз документів з метою встановлення факту виконання підписів та інших текстів у документах від імені інших осіб, подробиці документів, які використовуються у ході здійснення туристичної діяльності тощо.

Важливе значення має також економічна експертиза. Адже кожна господарська операція, у тому числі й у сфері туристичної діяльності, відображається в облікових документах і на носіях електронної інформації, на підставі чого робляться записи в облікових регістрах. Найчастіше електронні документи зберігаються в базах даних програм для ведення бухгалтерського та податкового обліку, які використовує суб'єкт господарської діяльності. Їх дослідження потребує від експерта не лише належної професійної підготовки, адже вони мають бути програмно сумісними з технічними засобами, якими користується експерт. Експерт повинен знати особливості функціонування комп'ютерних систем бухгалтерського обліку та вміти ними користуватися, а також оцінювати достовірність та якість даних на носіях електронної інформації, знати методику їх дослідження, щоб надавати обґрунтовані відповіді на поставлені перед ним запитання. Так, формування висновків з питань, пов'язаних із дослідженням показника, що відображає результат фінансової або виробничої діяльності суб'єкта, потребує використання всього комплексу даних із бази. Водночас для дослідження окремих напрямів господарської діяльності (наприклад, руху основних засобів або операцій у межах взаємин з окремими контрагентами) експерт працює з даними стосовно лише певної операції. Також електронний пошук забезпечує швидку та якісну вибірку і

поділ даних за будь-яким принципом відповідно до можливостей формату представленого матеріалу, дозволяє отримати виписки будь-яких розрахунків, узагальнити необхідні відомості за податковими періодами тощо. Основним завданням при цьому є забезпечення узгодженості формату вихідних даних з програмними можливостями засобів експерта [179, с. 58].

- знаття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж та електронних систем з метою встановлення перемов між співучасниками, спілкування злочинців з жертвами (наприклад при торгівлі людьми);

- проведення контролю за вчиненням злочину.

Завданнями такої НСРД, як «контроль за вчиненням злочину», можна визначити такі: виявлення прихованих від зовнішнього спостереження дій особи, конкретизація фактів протиправних намірів особи /злочинних дій; створення сприятливих умов для конспіративного спостереження та документування дій особи; встановлення осіб, причетних до реалізації злочинних намірів особи; визначення причин і умов, що сприяють вчиненню особою протиправних дій; перевірка достовірності інформації, що стала підставою проведення такої форми контролю за вчиненням злочину; встановлення ступеня суспільної небезпеки особи, щодо якої проводиться зазначена НСРД. При цьому, необхідно враховувати ймовірну необхідність одночасного проведення й інших НСРД (спостереження за особою, річчю, місцем, виконання спеціального завдання з метою розкриття злочинної діяльності, аудіо-, відеоконтроль особи й місця тощо) [89, с. 141].

В рамках тактичної операції перевірі також підлягають дані прикордонної служби щодо перетину конкретною особою державного кордону України. Така інформація може бути отримана в ході проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій або шляхом виконання окремих доручень слідчого, надсилання запитів до відповідних установ [103, с. 192].

В рамках тактичної операції слід провести численні перевірки діяльності туристичного підприємства з метою виявлення ознак злочинності дій (торгівлі

людьми, перевезення під виглядом туристів заборонених предметів, працевлаштування під прикриттям туризму, шахрайство тощо) [29].

Так, наприклад, відповідно до п. 2 ч. 14 ст. 11 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні», посадові особи органу державного фінансового контролю мають право приступити до проведення ревізії за наявності підстав для їх проведення та за умови надання посадовим особам підконтрольних установ, інших суб'єктів господарської діяльності під розписку: копії рішення суду про дозвіл на проведення позапланової виїзної ревізії, в якому зазначаються підстави проведення такої ревізії, дата її початку та дата закінчення, а у разі проведення ревізії щодо суб'єктів господарської діяльності, не віднесених цим Законом до підконтрольних установ, – також номер кримінального провадження, орган, що здійснює досудове розслідування, дата та підстави повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення [169]. Ненадання цих документів посадовим особам підконтрольних установ та інших суб'єктів господарської діяльності або їх надання з порушенням встановлених до них вимог є підставою для недопущення посадових осіб органу державного фінансового контролю до проведення ревізії. Таким чином, при зверненні слідчого, прокурора з клопотанням до органів державного фінансового контролю про проведення ревізії підконтрольних установ та інших суб'єктів господарської діяльності у кримінальних провадженнях, де особі не повідомлено про підозру, зазначені органи відмовляють у задоволенні клопотання. Однак проведення вказаних ревізій необхідне для прийняття рішення про повідомлення особі про підозру [234, с. 485]. Більше того, як зауважує В. А. Журавель, повідомлення про підозру й допит підозрюваного мають бути поєднані у відповідну тактичну операцію, мати єдину мету та засоби її досягнення [67, с. 254].

Так, на думку Т. О. Калюги та К. О. Чаплинського, отримання грошових коштів від туристів, приховуючи факт неможливості виконання зобов'язань перед ними, як то банкрутство, інші проблеми майнового та

організаційного характеру, є одним із способів обману. Про обман свідчить також фальсифікація фактів шляхом внесення інформації, що не відповідає дійсності, в документи (реєстраційні, договірні тощо). Для викриття даних фактів необхідно докладно вивчити зміст документації суб'єкта туристичної діяльності з метою співставлення інформації, що міститься в документах, з реальними обставинами та фактами, а також виявлення ознак фальсифікації. Проаналізувавши стан справ на туристичному підприємстві можна виявити фінансову неспроможність щодо виконання договірних зобов'язань [78, с. 85].

Недостатня контрольованість діяльності туристичних фірм і допуск їх до оформлення виїзних документів та недосконалість зразка анкети для отримання закордонного паспорта, в якій не зазначається країна та мета виїзду, призводить до вивозу під виглядом туристів осіб, щодо яких вчиняються у подальшому злочинні дії. Торговці людьми використовують різні шляхи та засоби для втягнення в свій бізнес українських громадян і прикриття туризмом не є виключенням [14, с. 354].

Якщо під прикриттям туризму вчиняються такі дії, всі зусилля правоохоронців повинні зосереджуватися на встановленні та затриманні осіб, які мають відношення до такої діяльності та доведення, що така діяльність проводилася під прикриттям туризму.

Д. Б. Санакоєв наголошує, що найбільш ефективною тактичною операцією при торгівлі людьми є затримання злочинців «на гарячому», зокрема у таких типових ситуаціях: 1) при вивезенні людей за кордон за фальшованими документами чи взагалі без них; 2) при перевезенні людей поза пунктами пропуску через державний кордон України; 3) під час отримання коштів за проданих людей, якщо гроші отримують на території України (наприклад, готівкою або через систему «WesternUnion», «WebMoney», «MoneyGram» тощо); 4) коли кур'єр, який перевозить гроші, перетинає державний кордон, у разі якщо гроші отримані за кордоном; 5) при перевірці фермерських господарств, підпільних виробництв, «дозвільних центрів», «спеціалізованих» саун, нічних клубів, жилих приміщень, де за

наявною інформацією переховуються чи експлуатуються потерпілі від торгівлі людьми [189, с. 552; 188]. При цьому, П. В. Горбасенко виділяє два основні моменти при проведенні тактичної операції при торгівлі людьми: виключна специфіка їх проведення, що означає залучення представників багатьох служб та відомств до її проведення, у тому числі представників уповноважених органів інших держав, а також висока ефективність проведення операції, що дає змогу говорити про виконання завдань, які стояли перед слідством. Серйозною прогалиною результатів операції автор називає лише упущення в питаннях процесуального закріплення результатів, особливо якщо це стосується необхідності легалізації даних, отриманих за кордоном. Вчений називає приблизний перелік процесуальних та непроцесуальних засобів, типових для окремої тактичної операції. Наприклад, місце події об'єктивно вимагає його огляду, пошуку речових доказів та їх огляду, розшуку та затримання злочинців. Крім того, у справах про торгівлю людьми можливий огляд трупа, встановлення транспортних засобів, особистий обшук затриманих, виїмка речових доказів у потерпілих. Зміст цього комплексу слідчих дій та інших заходів кожен раз визначається специфікою конкретного кримінального провадження та слідчої ситуації [54, с. 12-13]. Після проведення необхідних слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій здійснюється обмін матеріалами та виконання інших завдань досудового розслідування, у тому числі на підставі надісланих клопотань про надання міжнародної правової допомоги [232, с. 103].

При розслідуванні переміщення контрабандного товару через митний кордон України під виглядом туристів, насамперед слід провести огляд місця події, під час якого предмет контрабанди має бути ретельно оглянутий і описаний у протоколі з фіксацією його індивідуальних ознак. Також слід повністю оглянути транспортний засіб, в якому перевозилися такі предмети. Для виявлення місць прихованих предметів контрабанди доцільно використовувати криміналістичні прийоми: візуальний метод, методи простукування, порівняння зовнішніх і внутрішніх об'єктів, щупання тощо.

Огляд виявлених документів проводиться від загального до часткового, від найменування до їх реквізитів, змісту та ретельного дослідження тих частин, що мають значення для розслідування. Також до тактичного комплексу входить проведення обшуку за місце проживання підозрюваних [225, с. 10]. Під час допитів осіб, в яких вилучено контрабандні предмети, слід з'ясувати їх походження і мету перевезення, осіб, які схилили до злочинних дій тощо.

Вказані тактичні операції не є вичерпними при розслідуванні злочинів у сфері туристичної діяльності. Можуть проводитися й інші комплекси слідчих (розшукових) дій, оперативно-розшукових та організаційних заходів. Все залежить від того, які тактичні завдання стоять перед правоохоронними органами і яка склалася слідча ситуація у провадженні на певному етапі.

Висновки до розділу 3

Під час дослідження тактичних особливостей проведення окремих слідчих (розшукових) та процесуальних дій слід констатувати таке.

1. Розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності відрізняється певною специфікою, обумовленою обставинами та механізмом вчинення цього злочину. Особливе місце серед всіх інших джерел доказів займають показання, які набувають форми доказів лише у разі дотримання прав, свобод та законних інтересів осіб, які володіють інформацією про подію кримінального правопорушення та правильного їх процесуального оформлення.

2. Допит при розслідуванні злочинів у сфері туристичної діяльності супроводжується низкою труднощів як процесуального, так і організаційно-тактичного характеру. Найсуттєвішою проблемою є брак часу для повноцінної підготовки до допиту, із вивченням законодавства у сфері туристичної діяльності, врахуванням всіх обставин, які підлягатимуть встановленню та складанням плану допиту. Застосовування слідчими всього

спектру тактичних прийомів, які рекомендовані криміналістикою та напрацьовані практикою, також застосовується не у достатньому обсязі. Бракує слідчим часу й технічної можливості супроводжувати процес отримання показань звуко- або відеозаписом.

Тому, володіння правоохоронними органами інформацією щодо основних прийомів, методів та способів проведення допитів різної категорії осіб, а також специфіки злочинів зазначеного виду, сприятимуть успіху та встановленню об'єктивної істини у провадженні.

3. Документи у провадженнях щодо злочинів у сфері туристичної діяльності відіграють важливу роль, оскільки в них відображаються як обставини здійснення підприємницької діяльності, пов'язаної із туризмом, так і фінансові махінації, що свідчать про незаконні дії, у тому числі й шахрайства. Серед слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, спрямованих на вилучення документів, найпоширенішими є обшук та тимчасовий доступ до речей та документів. Проведення вказаних процесуальних дій при розслідуванні злочинів у сфері туристичної діяльності супроводжується низкою труднощів як процесуального, так і організаційно-тактичного характеру. Тому володіння правоохоронними органами інформацією щодо основних прийомів, методів та способів проведення обшуку та тимчасового доступу до речей та документів, а також специфіки злочинів зазначеного виду, сприятимуть успіху.

4. Обставини ведення туристичного бізнесу, що включає в себе й надання послуг з перевезення, екскурсійних послуг та послуг із ресторанно-готельного обслуговування, відображаються у таких документах: накази та розпорядження суб'єктів підприємництва; копії актів ревізій та перевірок; бухгалтерські рахунки, накладні, журнали обліку; бухгалтерський баланс, квитанції, заяви на відкриття рахунків, журнал платіжних документів, журнал реєстрації надходжень на поточний рахунок, платіжні доручення; документи обліку і звітності; документи з охорони праці на підприємстві та щодо продовольчої безпеки; блокноти, книги, аркуші із чорновими

нотатками, в яких відображаються особливості ведення господарської діяльності; договори на туристичне обслуговування; агентський договір про надання послуг з реалізації туристичного продукту туроператора; договори надання туристичних послуг з іншими суб'єктами підприємницької діяльності (проживання, перевезення, харчування, екскурсійного обслуговування тощо); документи про проведення перевірки технічного стану та обов'язкового технічного контролю, технічних оглядів та ремонту транспортних засобів, акти виконаних робіт; звіти з питань діяльності підприємства з перевезення небезпечних вантажів; фінансові документи, що відображають господарські операції у напряму готельного обслуговування; фінансові документи, що відображають господарські операції підприємств ресторанного господарства; електронні документи та їх копії на письмових документах тощо.

5. При розслідуванні злочинів у сфері туристичної діяльності можуть застосуватися наступні тактичні операції: «встановлення статусу суб'єкта злочину», «пошук та затримання злочинців», «фіктивність туристичного підприємства», «епізод», «встановлення свідків», «встановлення умислу», «встановлення співучасників», «подолання протидії», «корупційні зв'язки», «дії під прикриттям туризмом» та ін.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичний аналіз та розв'язання наукового завдання з розробки й наукового обґрунтування основ методики розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності. Найсуттєвішими результатами дослідження є:

1. Здійснено криміналістичний аналіз туристичного бізнесу та класифіковано злочини, пов'язані із туристичною діяльністю, використовуючи комплексний підхід у розрізі кримінального права та криміналістики, з урахуванням об'єктивної та суб'єктивної сторони, відомостей щодо суб'єкта злочину, місця та часу вчинення кримінальних правопорушень у вказаній галузі. Зокрема, злочини у сфері туристичної діяльності класифіковано за такими критеріями: залежно від родового об'єкта; за конструкцією; залежно від місцевості скоєння; залежно від способів і технологій суспільно небезпечних діянь у сфері туристичної діяльності; за секторами функціонування сфери туристичної діяльності. До того ж, всі злочини у сфері туристичної діяльності можна поділити на базові (вчинені шляхом обману та зловживання довірою та інші злочинні дії у сфері підприємництва, конкурентних відносин та іншої діяльності суб'єктів туристичної діяльності), допоміжні (пов'язані зі створенням умов, необхідних для успішного функціонування туристичної діяльності), супутні (вчинені під прикриттям туризму, або в наслідок функціонування туристичної діяльності).

2. Визначено сутність та структуру криміналістичної характеристики злочинів у сфері туристичної діяльності. Зокрема, теоретичні положення та практичні рекомендації з розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності можуть бути більш аргументованими у разі врахування особливостей законодавства України, що регулює правові відносини між різноманітними суб'єктами у ході функціонування туристичної діяльності; обстановки та умов, в яких вчинявся злочин; механізму вчинення злочинів,

залежно від напряму туристичної сфери, а також характеру дій його учасників. Особливе криміналістичне значення має слідова інформація про подію, оскільки саме виявлення певної групи слідів може вказувати на характер злочину. Виходячи з цього, можна виділити наступні елементи криміналістичної характеристики злочинів у сфері туристичної діяльності: спосіб вчинення злочину; типові наслідки його застосування у вигляді слідів (слідова картина); особу злочинця; особу потерпілого; мотив і мету злочину; місце, час та обстановку в розрізі законодавчого регулювання туристичної діяльності.

3. Способи вчинення злочинів у сфері туристичної діяльності залежать від обраних схем, а також наявності корупційних зв'язків зі службовими особами, які мають відношення до видачі певних документів, необхідних для відкриття туристичного підприємства та успішного його функціонування тощо. Формуючи способи вчинення злочинів у сфері туристичної діяльності, за основу запропоновано взяти: дії пов'язані зі створенням умов, необхідних для безперешкодного відкриття туристичного бізнесу (навіть всупереч встановленим нормам); шахрайські дії під виглядом надання послуг із організації туристичної подорожі; незаконні дії, пов'язані із намаганням успішного функціонування туристичної діяльності та отриманням надприбутків; дії, що вчиняються під прикриттям туризму.

Будь-які способи дій у підсумку мають свої відображення у вигляді слідів. Вони можуть міститися в документах, які подаються у різноманітні інстанції для відкриття туристичного підприємства, у реєстраційних, звітних, облікових, фінансових документах туристичних підприємств, у документах, які заповнюються з метою туристичної подорожі тощо. Інформацію про злочинну діяльність можна отримати також внаслідок вивчення електронних документів (реєстри, облікові записи користувачів Інтернет, веб-сторінки, сайти тощо). Про вчинення злочину можуть свідчити й ідеальні сліди, тобто ті сліди, що залишилися в пам'яті людей (свідків, потерпілих).

4. Виокремлено криміналістично вагомні ознаки особи злочинця та

потерпілого. Осіб, які вчиняють злочини у сфері туристичної діяльності, можна об'єднати у три групи: 1) особи, які для досягнення умислу здійснюють різного роду насильство, фізичні та психічні погрози та інші посягання на особу (в основному діють такі особи під «прикриттям туристичної діяльності»); 2) особи, які використовують задля досягнення кінцевої мети тільки обман чи зловживання довірою (в основному йдеться про шахрайські дії при наданні туристичних послуг тощо); 3) особи, які вчиняють незаконні дії у ході функціонування туристичної діяльності з метою одержання надприбутків. Ці особи здебільшого здійснюють підробку документів, печаток і штампів організацій, що мають відношення до угод, пов'язаних із туристичною діяльністю. Нерідко такі шахраї вступають у змову із корумпованими чиновниками та іншими особами, які мають відношення до туристичної діяльності (в основному злочинні дії мають місце у разі незаконного використання знака, фірмового найменування туристичного продукту, ведення підприємницької діяльності (туристичної) всупереч закону тощо).

Потерпілими у провадженнях щодо злочинів у сфері туристичної діяльності в основному є добропорядні громадяни, з нормальним рівнем матеріального достатку, середнього працездатного віку, які намагалися отримати туристичний продукт як компенсацію за тривалі робочі будні. Віктимна поведінка в основному проявлялася у необачливості при обранні суб'єкта туристичної діяльності та неуважному ставленні до підписання низки документів.

5. Виявлено проблемні питання початку досудового розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності. Зокрема, при розслідуванні злочинів у сфері туристичної діяльності на початку провадження складно відмежувати злочин від цивільно-правового делікту або адміністративного правопорушення. Основним тактичним завданням при перевірці заяв і повідомлень про злочини у сфері туристичної діяльності є передусім з'ясування наявності достатніх підстав для відкриття провадження. Втім,

протягом 24 годин з'ясувати всі важливі обставини не завжди надається можливим. У зв'язку із чим, достатніх підстав, які б свідчили про вчинення кримінального правопорушення у сфері туристичної діяльності, може не бути. Водночас, невизначеність питання стосовно віднесення діяння до конкретного виду правових відносин не дає підстави ігнорувати подію, а зобов'язує слідчого максимально зосередити всі зусилля на зібранні доказової бази, що підтвердить прийняття обґрунтованого рішення.

Визначено коло обставин, що підлягають встановленню у справах щодо злочинів, вчинених у сфері туристичної діяльності, зокрема: чи дійсно дії, пов'язані із туристичною діяльністю, мають ознаки складу злочину; чи не мали місце злочинні дії, вчинені під прикриттям туристичної діяльності; якого виду туризму стосувалися дії злочинців; в чому полягали підготовчі дії, дії з безпосереднього вчинення та приховування злочину; яка тривалість дій щодо досягнення кінцевого результату; в яких місцях відбувалася подія, дані щодо обстановки вчинення злочину; кількість та характер участі кожного із злочинців у вчиненні злочину; відомості, що характеризують кожного злочинця та визначають ступінь вини; конкретні наслідки діяння; причини та умови, що сприяли чи перешкождали учиненню злочину; чи не було під час злочину вчинено інших правопорушень тощо. За будь-яких обставин, слід в обов'язковому порядку досліджувати умисел особи на момент укладання договору про надання туристичних послуг.

6. Охарактеризовано основні напрями взаємодії та міжнародного співробітництва у попередженні, виявленні та розслідуванні злочинів, що вчиняються в сфері туризму. Ефективно протистояти таким злочинам та захистити громадян, які користуються туристичними послугами, можливо лише за умов чіткої, налагодженої взаємодії визначених законом та відомчими нормативно-правовими актами суб'єктів такої взаємодії, а за необхідності, й здійснення міжнародного співробітництва з відповідною координацією дій уповноважених та компетентних органів щодо розслідування вказаної категорії злочинів.

До суб'єктів взаємодії з розслідування злочинів в сфері туризму слід віднести не лише слідчих та працівників оперативних підрозділів органів Національної поліції, органів Державної прикордонної служби, Національного антикорупційного бюро, органів доходів і зборів, Служби безпеки України, але й органи місцевих державних адміністрацій, органи місцевого самоврядування, що реалізують державну політику в сфері туризму, Державне агентство з розвитку туризму та інші уповноважені державні, неурядові організації, у тому числі представництво Міжнародної організації з міграції в Україні, Державну міграційну службу та закордонні дипломатичні установи. Окрім цього, до взаємодії можуть залучатися й інші суб'єкти туристичної діяльності, що надають різні послуги в сфері туризму, за умови, що така взаємодія за обставин, що склалися, є доцільною, і буде забезпечувати не лише розумне об'єднання сил та засобів, але й найбільше ефективне та раціональне використання кожним суб'єктом взаємодії своїх повноважень, для досягнення поставленої мети.

7. Розкрито особливості отримання інформації від потерпілих, свідків та підозрюваних під час їх допитів. Під час проведення допитів при розслідуванні злочинів, пов'язаних із туризмом, слідчі нерідко стикаються з труднощами як процесуального, так і організаційно-тактичного характеру. У разі виникнення питань щодо процедури укладання угод у сфері туризму, функціонування підприємств туристичного обслуговування та порушень в їх роботі, можливих зловживань у сфері туристичної діяльності, слідчому доцільно заздалегідь звернутися до спеціалістів у цій галузі, які допоможуть прояснити незрозумілі деталі та сформулювати коло питань для проведення допиту. Формулювання важливих питань під час підготовки до допиту, продумування різноманітних деталей, а також прогнозування можливої поведінки учасників з обранням шляхів реагування на кожний з випадків, сприятиме якісному його проведенню та запобіганню.

Під час допиту при розслідуванні злочинів у сфері туризму доцільно з'ясувати обставини вчиненого злочину, анкетні й інші установчі дані

щодо потерпілого (потерпілих), їх місця перебування чи знаходження, суму і характер завданої шкоди. Обставинами, що з'ясовуються під час допиту також є: 1) з яких джерел (Інтернет, оголошення з газет, інші засоби масової інформації, рекомендація від знайомих тощо), і хто порекомендував звернутися до такого турагенства, туроператора, чи іншого суб'єкта надання туристичних послуг; 2) відомі на час звернення дані щодо туроператора, турагентства, з якими укладалась угода з надання туристичної путівки та інших послуг в сфері туризму, їх назва та адреса; 3) наявність у потерпілого туристичних путівок, страхового полюсу, договорів, корінця прибуткового ордера, квитанції, касового чека, ваучера на туристичне обслуговування, та інших документів з надання туристичних послуг; 4) наявність попередження про необхідність їх збереження; 5) з'ясування прикмет правопорушників, наявності у них транспортних засобів, їх марка, колір, номерний знак, та місця можливого їх місця знаходження чи переховування тощо.

8. Документи у провадженнях щодо злочинів у сфері туристичної діяльності відіграють важливу роль, оскільки в них відображаються як обставини здійснення підприємницької діяльності, пов'язаної із туризмом, так і фінансові махінації, що свідчать про незаконні дії, у тому числі й шахрайства. Серед слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, спрямованих на вилучення документів, найпоширенішими є обшук та тимчасовий доступ до речей та документів. При розслідуванні злочинів у сфері туристичної діяльності об'єктами вилучення здебільшого є: паспорти громадян України (як справжні, так і підроблені) (15 %); закордонні паспорти (15%); страхові поліси (17 %); рекламні буклети (87 %); бланки договорів (66 %); установчі документи (87%); записи, схеми і графіки про злочинні дії (17 %); печатки та штампи як справжні, так і підроблені (32 %); кліше підписів (14 %); документи про фінансову діяльність туристичного підприємства (у тому числі ресторанно-готельного) (96 %); електронні носії інформації; відомості внутрішнього контролю та управлінська звітність підприємства (87 %).

Місцями вилучення даних об'єктів є: приміщення виконавчих комітетів міських та районних рад (з питань видачі свідоцтва про реєстрацію туристичного підприємства); податкова адміністрація; страхові компанії; офіси туристичних агентств та туристичного оператора (як фіктивні так і справжні); приміщення адміністративно-управлінських служб туристичних підприємств (у тому числі готелів, ресторанів тощо); кабінет директора та його заступників туристичного підприємства; приміщення господарчого призначення туристичних підприємств; кабінети служби безпеки туристичних підприємств (у тому числі готелів, ресторанів тощо); кабінети планово-економічних відділів туристичних підприємств (у тому числі готелів, ресторанів тощо); рекламно-інформаційні компанії; підприємства транспортного зв'язку; банківські установи; органи ліцензування тощо.

9. Сформовано типові тактичні операції, спрямовані на вирішення завдань розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності. Саме тактичні завдання є визначальними критеріями щодо обрання того чи іншого комплексу слідчих (розшукових) дій, організаційних та оперативно-розшукових заходів. Специфіка кримінальних правопорушень у сфері туристичної діяльності впливає на процес їх розслідування та дозволяє окреслити наступні типові тактичні завдання: встановлення ознак складу кримінального правопорушення; встановлення можливості існування іншої незаконної діяльності під прикриттям туристичної діяльності; встановлення всіх осіб, які мали відношення до вчинення злочинів у сфері туристичної діяльності та сприяли цьому; встановлення можливості існування злочинного угруповання, діяльність якого пов'язана із вчиненням злочинів у сфері туристичної діяльності або під прикриттям такої діяльності; встановлення наявності в особи статусу службової особи або факту присвоєння цією особою владних повноважень службової особи; встановлення факту фіктивності туристичного підприємства, яке займається туристичною діяльністю; встановлення тривалості дій щодо досягнення кінцевого результату та всіх можливих епізодів; встановлення конкретних наслідків

діяння; встановлення причин та умов, що сприяли чи перешкоджали учиненню злочину тощо. Виходячи із окреслених завдань, можна сформулювати відповідні ним тактичні операції: «встановлення статусу суб'єкта злочину», «пошук та затримання злочинців», «фіктивність туристичного підприємства», «епізод», «встановлення свідків», «встановлення умислу», «встановлення співучасників», «подолання протидії», «корупційні зв'язки», «дії під прикриттям туризмом» та ін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агентство ООН з питань міграції: Міжнародна організація з міграції URL: <https://iom.org.ua/ua/mom-v-ukrayini>. (дата звернення 14.01.2021 р.).
2. Александров И. В. Уклонение от уплаты налогов: основы криминалистической характеристики. СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2011. 232 с.
3. Алікіна Н. Зловживання психологічними закономірностями. *Український юрист*. 2004. № 4. С. 42-45.
4. Андрушко А. В. Нестерова І. А. Злочинність у сфері туристичного бізнесу: кримінологічна характеристика та запобігання: монографія. Ужгород: ТОВ «ІВА», 2016. 220 с.
5. Багмета А. М. Особенности выявления, раскрытия и расследования рейдерских захватов имущественных комплексов: учебно-методическое пособие / под ред. А. М. Багмета, В. В. Бычкова. М.: Академия Следственного комитета Российской Федерации, 2014. 227 с.
6. Бахин В. П. Криминалистика. Проблемы и мнения (1962-2002): монографія. Киев, 2002. 268 с.
7. Бахін В. П., Весельський В. К. Тактика допиту: навчальний посібник. Київ, НВТ «Правник». 1997. 64 с.
8. Бахін В. П., Гора І. В., Цимбал П. В. Криміналістика: Курс лекцій: Ч. 1. Ірпінь: Вид-во Академії ДПС України, 2002. 356 с.
9. Белкин Р. С. Курс криминалистической методики: Курс криминалистики: в 3-х т. М. Юристь, 1997. 480 с.
10. Белкин Р.С. Общая теория советской криминалистики. Саратов: Изд-во Саратовск. ун-та., 1986. 398 с.
11. Белкин Р.С. Тактика следственных действий. М. Новый юристь, 1997. 176 с.

12. Берназ П.В. Поняття «криміналістична характеристика злочину». *Південноукраїнський правничий часопис*. 2017. С. 34-38.
13. Біленчук Т. М., Павлова Н. В. Установлення психологічного контакту під час допиту громадянина іншої держави за участю перекладача. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2-2 (36). 2019. С. 94-97.
14. Біленчук П. Д., Гель А. П., Семаков Г. С. Криміналістична тактика і методика розслідування окремих видів злочинів: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: МАУП, 2007. 512 с.
15. Білоус В. В. Проблеми методики розслідування фіктивного підприємництва: дис... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Національна юридична академія імені Ярослава Мудрого. Харків., 2004. 179 с.
16. Божук Т. І. Поняття, функції та завдання релігійного туризму. *Вісник Львівського університету. Серія географічна*. 2010. Вип.38. С. 37-44.
17. Бойко О. П., Рогальська В. В. Взаємодія слідчих Національної поліції України з підрозділами карного розшуку на досудовому провадженні. Монографія. Дніпро: Видавець Біла К.О., 2018. 180 с.
18. Бургай О. Носії речових доказів. *Закон і бізнес*. 2020. https://zib.com.ua/graphics/logotype_zib_small_ua.gif. (дата звернення 01.11.2020р.).
19. Бурий С. А. Інноваційний потенціал у сфері готельно-ресторанного бізнесу та туризму. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2014. №5. Т.2. С.201-205.
20. Вандышев В. В. Роль и значение виктимологических данных в системе факторов, обуславливающих способы сокрытия краж личной собственности. М.: Академия МВД СССР. 1987. С. 49-50.
21. Васильев В. Л. Юридическая психология: учеб. пособие. 4-е изд., доп. и перераб. СПб.: Питер, 2002. 640 с.
22. Вегера І. Проблемні питання участі адвоката у проведенні обшуку. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 7. С. 144-147.

23. Величко В. В. Організація рекреаційних послуг: навч. посібник. Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2013. 202 с.

24. Венгерова Ю. В. Можливість проведення комплексів тактичних операцій під час розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності. *Актуальні питання виявлення та розкриття злочинів Національною поліцією: вітчизняний та зарубіжний досвід*: матеріали Міжнар. наук.-практ. круглого столу (м. Київ, 19 лют. 2020 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2020. С. 163–167.

25. Венгерова Ю. В. Застосування відеозаписувальних технічних засобів під час допиту осіб, які вчинили злочини у сфері туристичної діяльності: тактичний та процесуальний аспекти. *Сучасний рух науки*: тези доп. XI Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Дніпро, 8-9 жовт. 2020 р.). Дніпро, 2020. Т. 1. С. 114–116.

26. Венгерова Ю. В. Концептуальные подходы к формированию криминалистической характеристики преступлений, связанных с туристической деятельностью. *Visegradjournalonhumanrights*. 2019. № 6-2. P. 293–298. (Словацкая Республика).

27. Венгерова Ю. В. Криміналістична класифікація злочинів у сфері туристичної діяльності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*: Науковий журнал. 2019. № 4 (101). С. 202–209.

28. Венгерова Ю. В. Криміналістична характеристика осіб, які вчиняють злочини у сфері туристичної діяльності. *Актуальні питання досудового розслідування*: матер. V Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Кривий Ріг, 11 жовт. 2019 р.). Ред. кол.: О.О. Волобуєва, Т.О. Лоскутов, А.С. Політова. Кривий Ріг: Поліграфічна компанія «Геліос-Принт», 2019. С. 141–143.

29. Венгерова Ю. В. Криміналістичне забезпечення розслідування кримінальних правопорушень у сфері туристичної діяльності: наукові

дискусії та реалії практики. *Кримінальний процес та криміналістика: сучасний стан та перспективи*: тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 26 листоп. 2020 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. С. 82–83.

30. Венгерова Ю.В. Криміналістичний аналіз способів учинення кримінальних правопорушень у сфері туристичної діяльності. *Теоретичні та практичні проблеми розвитку кримінального права і процесу*: матер. ІХ Всеукр.наук.-практ. семінару (м. Івано-Франківськ, 04 груд. 2020 р.). Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2020. С. 19–22.

31. Венгерова Ю. В. Обставини, що підлягають встановленню при розслідуванні злочинів у сфері туристичної діяльності. *Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 29–30 січ. 2021 р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2021. Ч. 2. С. 93–96.

32. Венгерова Ю. В. Основні напрями взаємодії та міжнародного співробітництва у попередженні, виявленні та розслідуванні злочинів у сфері туристичної діяльності. *Актуальні питання розвитку та взаємодії публічного та приватного права*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 19–20 берез. 2021 р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2021. Ч. 2. С. 90–93.

33. Венгерова Ю. В. Оцінка первісної інформації на початковому етапі розслідування злочинів, пов'язаних із туристичною діяльністю. *Актуальні проблеми експертного забезпечення досудового розслідування*: матер. наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 29 трав. 2020 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. С. 193–195.

34. Венгерова Ю. В. Проблемні аспекти організаційно-тактичного забезпечення допиту при розслідуванні злочинів у сфері туристичної діяльності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*: Науковий журнал. 2020. № 3 (106). С. 251–256.

35. Венгерова Ю. В. Слідова картина як джерело інформації при розслідуванні злочинів, пов'язаних із туристичною діяльністю. *Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі: зимові диспути: тези доп. І Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Дніпро, 6-7 лют. 2020 р.)*. Дніпро, 2020. Т. 1. С. 191–195.

36. Венгерова Ю. В. Слідчі (розшукові) та інші процесуальні дії з вилучення документальних джерел доказів під час розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності. *Науково-практичний господарсько-правовий журнал Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 12 (298). С. 250–255.

37. Венгерова Ю. В. Способи вчинення злочинів у сфері туристичної діяльності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ: Науковий журнал*. 2020. № 1 (104). С. 244–250.

38. Венгерова Ю. В. Способи вчинення злочинів у сфері туристичної діяльності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ: Науковий журнал*. 2020. № 1 (104). С. 244–250.

39. Венгерова Ю. В. Features of obtaining information from victims, witnesses and suspects in the investigation of crimes committed in tourist industry. *Scientific Bulletin of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs : Scientific Journal*. 2020. Special Issue № 1 (109). 390 p. P. 289–293.

40. Венгерова Ю. В. Тактичні прийоми допиту під час розслідування злочинів, пов'язаних із туристичною діяльністю. *Актуальні проблеми кримінально-правового, кримінально-процесуального та криміналістичного забезпечення безпеки України та світу: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 27 лист. 2020 р.)*. Дніпро: Видавець Біла К. О., 2021. С. 45–47.

41. Венгерова Ю. В. Типові помилки в організації проведення допитів, обшуків та інших слідчих (розшукових) дій під час розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності. *Актуальні питання криміналістики та судової експертизи: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 19 листоп. 2020 р.)* / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2020. С. 122–125.

42. Венгерова Ю. В. Характеристика злочинних дій на етапі відкриття туристичного бізнесу. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти*: матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 13 бер. 2020 р.). Дніпро : Дніпропетр. держ. ун-т внутрішніх справ, 2020. С. 354–356.
43. Весельський В. К. Сучасні проблеми допиту (процесуальні, організаційні і тактичні спекти): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. Київ, 1999. 18 с.
44. Видонов Л. Г., Видонов В. Л. К вопросу о криминалистической характеристике преступлений и закономерных связях между ее элементами. *Криминалистическая характеристика преступлений*: сб. науч. трудов. М., 1984. С. 96
45. Википедия: Интерпол: URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/>(дата звернення 27.01.2021 р.).
46. Винберг А. И. Криминалистика: учебник / Винберг А. И., Колмаков В. П., Митричев С. П.; под ред. С. П. Митричева и П. И. Тарасова-Родионова. М. : Госюриздат, 1952. Ч. 2. 176 с.
47. Волобуев А. Ф. Фиктивное предпринимательство как способ сокрытия тяжких экономических преступлений. *Российская юстиция*. 2001. № 6. С. 54-55.
48. Гавло В. К. К вопросу о криминалистической характеристике преступлений (статья первая). *Вопросы повышения борьбы с преступностью*. Томск, 1980. С. 123.
49. Гавло В. К. Теоретические проблемы и практика применения методики расследования отдельных видов преступлений. Томск, 1985. 333 с.
50. Герасимов И. Ф. Некоторые проблемы раскрытия преступлений. Свердловск: Средне-Уральское кн. изд-во, 1976. 184 с.
51. Головіна В. П. Основи методики розслідування легалізації (відмивання) грошових коштів, здобутих злочинних шляхом, з

використанням кредитно-банківської системи: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Національна академія внутрішніх справ України. Київ, 2004. 178 с.

52. Голод А. Безпека регіональних туристичних систем: теорія, методологія та проблеми гарантування: монографія. Львів: ЛДУФК, 2017. 340 с.

53. Гора І. Поняття способу вчинення злочину та його значення в розкритті та розслідуванні. *Закон та життя*. №9. 2012. С. 35-38.

54. Горбасенко П. В. Загальні положення методики розслідування торгівлі людьми: автореф. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. 12.00.09. Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна». Київ. 2013. 20 с.

55. Господарський кодекс: Закон України від 2003 року (із змінами та доповненнями). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua> (дата звернення 12.09.2021 р.).

56. Готельні послуги: організація діяльності, облік доходів та витрат. 7.06.2013. №22 (22). URL: <http://www.visnuk.com.ua/>(дата звернення 03.04.2021 р.).

57. Грищук А. М., Масюк Ю. О. Особливості прийняття стратегічних інноваційних рішень туристичними фірмами в умовах конкуренції. *Lviv Polytechnic National University Institutional Repository* <http://ena.lp.edu.ua> (дата звернення 12.01.2020).

58. Давиденко В. С. Спеціальні знання в розслідуванні економічних злочинів. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2016. № 2 (12). С. 178-188.

59. Давыдова Н. Н. Криминалистические классификации преступлений и методик их расследования: автореф. дис. на соискание уч. степ. канд. юрид. наук: 12.00.09. Саратов. СГАП, 2009. 26 с.

60. Дараган В. В. О методиках экспертного исследования документов, касающихся осуществления государственных закупок в Украине. *Криминалистический вестник*. № 1 (29). 2018. С. 29-43.

61. Державне регулювання туристичної сфери в країнах світу: URL: <https://studfiles.net/preview/2299597/page:26/> (дата звернення 16.01.2021 р.).
62. Деякі питання діяльності Державного агентства розвитку туризму: Постанова кабінету міністрів України № 1162 від 24 грудня 2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1162-2019-%D0%BF#n11> (дата звернення 16.01.2021 р.).
63. Домбик О. М. Облік і внутрішній контроль в управлінні діяльності підприємств готельно-ресторанного бізнесу: дис. ... канд. юрид. наук: 08.00.09. Львівська комерційна академія. Львів, 2016. 299 с.
64. Драпкин Л. Я. Предмет доказывания и криминалистическая характеристика преступлений. *Криминалистические характеристики в методике расследования преступлений: сборник научных трудов.* Свердловск, 1978. Вып. 69. С. 16-25.
65. Дрозд В. Г. Окремі питання регламентації початку досудового розслідування в умовах проведення правової реформи. *Підприємство, господарство і право.* №12. 2017. С. 268-272.
66. Ермолович В. Ф. Криминалистическая характеристика преступлений / Мн.: Амалфея, 2001. 304 с.
67. Журавель В. А. Початок досудового розслідування: деякі процесуальні та організаційно-тактичні проблеми. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка.* № 1. 2015. С. 251-258.
68. Журавель В. А. Система слідчих дій та тактичні операції в структурі окремої криміналістичної методики розслідування злочинів. *Вісник Академії правових наук України.* 2009. № 2 (57). С. 197-202.
69. З початку року поліція виявила понад 160 фактів торгівлі людьми – Артем Крищенко: Єдиний портал органів системи МВС України. URL: https://mvs.gov.ua/ua/news/19880__Z_pochatku_roku_policiya_viyavila_ponad_160_faktiv_torgivli_lyudmi__Artem_Krishchenko.htm (дата звернення 22.01.2020 р.).

70. Зарубей В. В. Особливості версійного процесу та планування розслідування квартирних крадіжок, вчинених іноземцями. *Юридична наука*. № 1. 2012. С. 143-149.
71. Захарчук В. М. Самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво за кримінальним правом України: монографія. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2015. 214 с.
72. Ищенко Е. П. Криминалистика: курс лекцій / Е.П. Ищенко. М.: АСТ, 2011. 416 с.
73. Ищенко Е. П. Топорков А. А. Криминалистика: учебник / [изд. 2-е, испр. и доп.]. Юридическая фирма «Контракт», «Инфра-М», 2005. 404 с.
74. Іваненко С. Міграційні явища та процеси: поняття, методи, факти URL: <https://hmilnytska-gromada.gov.ua/news/1575464004/> (дата звернення 22.01.2020 р.).
75. Казаренко М. С. Про тактичні операції у структурі розслідування економічних злочинів. *Право і безпека*. 2005. С. 73-75.
76. Калюга Т. О. Розслідування шахрайства у сфері надання туристичних послуг: дис ... канд. юрид. наук, спец.: 12.00.09. Київ: МАУП, 2019. 264 с.
77. Калюга Т. О. Розслідування шахрайства у сфері надання туристичних послуг: автореферат ... канд. юрид. наук, спец.: 12.00.09. Київ: МАУП, 2019. 21 с.
78. Калюга Т. О. Чаплинський К. О. Теоретичні та практичні основи розслідування шахрайства у сфері надання туристичних послуг: монографія. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2020. 238 с.
79. Калюга Т. О. Організаційно-тактичні особливості проведення обшуку при розслідуванні шахрайства, пов'язаного з наданням туристичних послуг. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2017. Випуск 43. Т. 4. С. 184-189.
80. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні: навч. посібник. Чернівці: Книги-XXI, 2003. 300 с.

81. Клименко О. А., Савченко А. В. Шахрайство у сфері надання туристичних послуг в Україні: кримінально-правова характеристика та запобігання: монографія. Київ: Видавничий дім «АртЕк», 2018. 226 с.
82. Клименко О. А. Актуальні питання протидії злочинам у сфері туристичної діяльності. *Вісник національної академії прокуратури України*. № 3 (41). 2015. С. 105-111.
83. Клименко О. А. Особливості кримінально-правової характеристики шахрайства у сфері надання туристичних послуг. *Верховенство права*. №2. 2017: URL: <http://sd-vp.info> (дата звернення 14 жовтня 2018 року).
84. Коваль О. М. Перспективи створення туристичних кластерів на Закарпатті. URL: tisit.edu.ua/tisit_news/128 (дата звернення 19 січня 2020 року).
85. Козаченко И. П. Основные направления совершенствования теории и практики оперативно-розыскной деятельности. Вопросы совершенствования оперативно-розыскной деятельности органов внутренних дел. Київ: УАВС, 1992. С. 177-180.
86. Колесниченко А. Н. Общие положения методики расследования отдельных видов преступлений. Харків, 1976. 47 с.
87. Колесниченко А. Н., Коновалова В. Е. Криминалистическая характеристика преступлений: учеб. пособ. Харьков: Юрид. ин-т, 1985. 93 с.
88. Комарков В. С. Тактика допроса. Харків, 1975.
89. Комашко В. В. Правові та організаційні основи контролю за вчиненням злочину. дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.09. Національний університет Одеська юридична академія. Одеса, 216. 226 с.
90. Костюк А. К. Перспективи розвитку сучасних підприємств на умовах франчайзингу. URL: <http://probl-economy.kpi.ua/pdf/2014-35.pdf>. (дата звернення 17.09.2020 р.).

91. Кравченко К. Тактика проведення обшуків під час розслідування торгівлі людьми з метою трудової експлуатації. *Підприємство, господарство і право*. № 2. 2019. С. 249-253.
92. Кривонос М. В. Криміналістична класифікація злочинів як наукова основа застосування спеціальних знань у розслідуванні злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. *Вісник академії митної служби України*. Серія «Право». № 2 (9). 2012. С. 129-135. URL: <http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/bitstream/123456789/687/1/21>. (дата звернення 26.06.2020 р.).
93. Кривоченко Л. М. Класифікація злочинів за ступенем тяжкості у Кримінальному кодексі України: монографія / Київ: Юрінком Інтер, 2010. 120 с.
94. Криміналістика / под ред. А. Н. Васильєва. М., 1971.
95. Криміналістика: Учебник / под ред. Р. С. Белкина. М.: Юрид. лит., 1986. 542 с.
96. Криміналістика: учебник / под. ред. Н.П. Яблоков. 2-е изд., перераб. и доп. М.: Юристъ, 2001. 718 с.
97. Криміналістика: учебник для вузов / под. ред. Р. С. Белкина. М.: ГОРМА, 2001. 990 с.
98. Криміналістика: підруч. для студ. юрид. спец. вищ. закл. освіти / за ред. В. Ю. Шепітька. 3-тє вид., переробл. і допов. Київ: Вид. Дім «Ін Юре», 2004. 736 с.
99. Кримінальне право і законодавство України. Частина Загальна. Курс лекцій / за ред. М. Й. Коржанського. К: Атіка, 2001. 432 с.
100. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <http://www.rada.gov.ua/> (дата звернення 19 грудня 2019 року).
101. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI: URL: <http://www.rada.gov.ua/> (дата звернення 29 грудня 2020 р.).

102. Куранова Э. Д. Об основных положениях методики расследования отдельных видов преступлений. *Вопросы криминалистики*. 1962. № 6-7. С. 165 – 167.

103. Лисенко О. В. Організація розшуку осіб, які переховуються від органів досудового слідства та суду. *Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право)*. № 4 (63). 2013.

104. Литвин О. П. Злочини проти екологічної й громадської безпеки та безпеки здоров'я населення: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. Черкаси: Східноєвропейський університет економіки і менеджменту, 2004. С. 365-273.

105. Літвін Л., Мельник Г. Особливості криміналістичної характеристики порушень державного кордону. *Підприємство, господарство і право*. № 7. 2019. С. 211-216.

106. Ліцензійні умови щодо провадження господарської діяльності з перевезення пасажирів, небезпечних вантажів та небезпечних відходів автомобільним транспортом, міжнародних перевезень пасажирів та вантажів автомобільним транспортом: постанова Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2015 р. № 1001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index> (дата звернення 23.10.2020 р.).

107. Лобойко Л. М. Початок досудового розслідування за новим КПК. *Новели Кримінального процесуального кодексу України 2012 року: збірник статей*. Київ: Істина, 2012. С. 33–43.

108. Лозинська Ю. І. Засоби з'ясування достовірності показань у кримінальному провадженні. *Університетські наукові записки*. 2018. № 65. С. 101-112.

109. Лузгин И. М. Методологические проблемы расследования. М.: Юрид. лит., 1973. 64 с.

110. Лузгин И.М., Лавров В.П. Способ сокрытия преступления и его криминалистическое значение. М. 1980. 82 с.

111. Лук'янчиков Б. Є. Вневидові методики розслідування злочинів як напрямок удосконалення криміналістичної методики: автореф. дис... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.09. Національна академія внутрішніх справ України. Київ, 2001. 19 с.
112. Лускатов О. В., Лускатова Т. О. Використання окремих нетрадиційних засобів для отримання криміналістично значущої інформації. *Криміналістичний вісник*. 2013. № 1 (19). С. 101–107.
113. Мальська М. П. Основи туристичного бізнесу: навч. посіб. Київ: Центр навч. л-ри, 2004. 272 с.
114. Мальська М. П., Пандяк І. Г. Готельний бізнес: теорія та практика: нав. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 472 с.
115. Марценюк Л., Камерон Б. Напрями зниження негативного впливу пандемії короно вірусу на туристичну сферу. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 3. С. 214-221.
116. Масляк П. О. Рекреаційна географія: навч. посіб. Київ: Знання, 2008. 343 с.
117. Матусовский Г. А. Экономические преступления: криминалистический анализ. Харьков: Консум, 1999. С. 210.
118. Матусовский Г. А. Методика расследования хищений, Киев: УМК ВО, 1988. 88 с.
119. Мельниченко О. А., Шведун В. О. Особливості розвитку індустрії туризму в Україні: монографія. Харків: Вид-во НУЦЗУ, 2017. 153 с.
120. Мельниченко О. А., Кішінець А. С. Перспективи розвитку мисливського туризму в Україні. *Фінансово-економічні важелі розвитку невиробничої сфери в умовах нестабільності*: зб. тез міжнар. наук.-практ. конф., 17-18 листопада 2016 р. Харків: Вид-во ХТЕІ КНТЕУ, 2016. С. 77-78.
121. Методика расследования торговли людьми: учеб. пособ. / А. А. Хамдамов, О. А. Камалов, У. Э. Расулев и др. Т.: Академия МВД Республики Узбекистан, 2015. 225 с.

122. Михайленко В. Обшук проводиться виключно за участю адвоката. URL: <http://court.gov.ua/> (дата звернення 28.10.2020 р.).
123. Міністерство культури та інформаційної політики. Міжнародні акти. URL: <https://mkip.gov.ua/files/pdf> (дата звернення 29.01.2021 р.).
124. Мусієнко О. Л. Криміналістична класифікація злочинів, що вчиняються за допомогою обману як елемент окремої криміналістичної методики. *Visegrad Journal on Human Rights*. № 5/2. 2016. С. 109-114.
125. Назаренко К. Ю. Методика розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом: монографія. Дніпро: Видавничий дім «Гельветика», 2018. 172 с.
126. Національна поліція: Департамент боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми. URL: <https://www.npu.gov.ua/about/struktura/struktura/dbzptl.html> (дата звернення 22.01.2020 р.).
127. Нестерова І. А. Совершение преступлений, связанных с сексуальной эксплуатацией несовершеннолетних в туристическом бизнесе: причины, способы предотвращения. *Адвокат*. № 12. (135). 2011. С. 46-48.
128. Нестерова І. А. Діяльність кримінологічного дослідження злочинності у сфері туристичного бізнесу. *Актуальні проблеми політики*. 2017. Вип. 60. С. 307-317.
129. Нестерова І. А. Злочинність у сфері туристичного бізнесу: кримінально-правова характеристика та запобігання: дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.08. Держ. НДІ М-ва внутр. справ України. Київ, 2016. 240 с.
130. Нестерова І. А. Способи шахрайства в сфері туристичного бізнесу України. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 1. С. 295-298.
131. Нестерова І. А. Ухилення від сплати податків як один з способів тіньових проявів та видів злочинів, притаманних джерелам тіньових відносин у сфері здійснення туристичної діяльності. *Розвиток правової свідомості сучасного суспільства*: матер. міжнар. наук.-практ. конф. Тернопіль, 2009.

URL.: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/>(дата звернення 04.01.2021 р.).

132. Образцов В. А. Проблемы раскрытия преступлений против здоровья населения, связанных с пищевыми отравлениями: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. М., 1977. 20 с.

133. Одерій О. В. Теорія і практика розслідування злочинів проти довкілля. Харків, 2015. 528 с.

134. Олішевський О. В. Організація розслідування злочинів в органах внутрішніх справ (криміналістичний аспект): монографія / за заг. ред. О.М. Литвинова. Харків: Кримінологічна асоціація України; ФОП Ніконова, 2011. 200 с.

135. Оніщик Ю. В. Міжнародне співробітництво у боротьбі з фінансовими правопорушеннями. Навчальний посібник. Київ: Алерта, 2016. 422 с.

136. Опанасюк Н. А. Конституційно-правові основи туризму в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Інститут держави та права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ, 2005. 19 с.

137. Опанасюк Н. А., Вихристенко Б. І. Цивільно-правові проблеми у діяльності туристичних підприємств: порівняльно-правовий аналіз. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2007. № 8. С. 76-94.

138. Опанасюк Н. А., Вихристенко Б. І. Концепція системи правового регулювання туризму в Україні та проблеми правореалізації (початок). *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 5. С. 15-25.

139. Організація готельного господарства: навч. посібник / за заг. ред. О. М. Головка. Київ: Кондор, 2011. 410 с.

140. Особливості організації та обліку туристичної діяльності. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/main/index> (дата звернення 01.04.2021 р.).

141. Особливості провадження допиту підозрюваного (обвинуваченого) з метою недопущення тортур та інших порушень прав людини: посібник В. К. Весельський, В. С. Кузьмічов, В. С. Мацишин,

А. В. Старушкевич. Київ: Національна академія внутрішніх справ України, 2004. 148 с.

142. Павлова Н. В. Особливості розслідування шахрайства, пов'язаного з відчуженням приватного житла: дис... канд. юрид. наук: 12.00.09. Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ. Д., 2007. 223 с.

143. Павлова Н. В. Оцінка на предмет допустимості як доказів матеріалів фотозйомки, звуко- відеозапису події злочину. *Науковий вісник Дніпропетровського університету внутрішніх справ*. № 1. 2017. С. 262-271.

144. Павлова Н. В. Тактична операція та її співвідношення з іншими категоріями криміналістичної тактики. *Актуальні проблеми кримінально-правового, кримінально-процесуального та криміналістичного забезпечення безпеки України*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. С. 136-138.

145. Павлова Н. В., Птушкін Д. А., Чаплинський К. О. Теоретичні засади методики розслідування шахрайства, пов'язаного з відчуженням об'єктів нерухомого майна громадян: монографія. Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2019. 190 с.

146. Пиріг І. В., Кайко В. І., Варданян Л. К. Можливості використання науково-технічних засобів при допиті. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 3. С. 126-131.

147. Пиріг І. В. Теоретичні основи експертної діяльності органів внутрішніх справ: монограф. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2011. 312 с.

148. Писаревский Е. Л. Преступность в сфере туризма (криминологическая характеристика и меры предупреждения). *Российский следователь*. 2011. № 6. С. 27–31.

149. Письменний Д. П., Федченко В. М. Розслідування злочинів слідчою та слідчо-оперативною групою: правові та організаційні засади: монограф. Д.: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2006. 248 с.

150. Попова І. М. Розслідування шахрайств, пов'язаних із залученням коштів громадян на будівництво житла: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. МВС України, Нац. акад. внутр. справ. Київ, 2011. 250 с.

151. Постанова від 31.10.2019 № 346/7477/13-к Верховний Суд. Касаційний кримінальний суд https://liga360.ligazakon.net/?_ga2.88246235.1387064368.1604009422-959032568.1578245818 (дата звернення 12.04.2021 р.).

152. Постанова Верховного Суду України від 24 листопада 2016 року: URL: <http://www.shatarska.in.ua>. (дата звернення 17.09.2020 р.).

153. Про взаємну допомогу у кримінальних справах: Європейська конвенція, Страсбург, 20 квітня 1959 року.: URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_036 (дата звернення 16.01.2021 р.).

154. Про видачу правопорушників: Європейська конвенція (Париж, 13 грудня 1957 р.) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_033#Text (дата звернення 16.01.2021 р.).

155. Про внесення змін до Закону України «Про туризм» та деяких інших законодавчих актів щодо основних засад розвитку туризму: проект Закону. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70072 (дата звернення 29.01.2021 р.).

156. Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо зменшення тиску на бізнес: Закон України від 18.09.2019 № 1080. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index> (дата звернення 19 грудня 2019 року).

157. Про Державний земельний кадастр: Закон України від 07.07.2011 р. (зі змінами та доповненнями). URL: www.zakon.rada.gov.ua. (дата звернення 12.06.2020 р.).

158. Про державну прикордонну службу України: Закон України від 3 квітня 2003 року № 661-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15#Text> (дата звернення 23.01.2021 р.).

159. Про дипломатичну службу: Закон України від 7 червня 2018 р. № 2449-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2449-19#Text> (дата звернення 14.01.2021 р.).

160. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні. Наказ МВС України № 575 від 07.07.2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17#Text> (дата звернення 15.12.2020 р.).

161. Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України. Наказ МВС України № 357 від 27.04.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-20#n7> (дата звернення 08.01.2021 р.).

162. Про затвердження Інструкції про порядок використання правоохоронними органами України інформаційної системи Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерпол. Наказ Міністерство внутрішніх справ України, Офіс Генерального прокурора, Національне антикорупційне бюро України, Служба безпеки України, Державне бюро розслідувань, Міністерство фінансів України, Міністерство юстиції України № 613/380/93/228/414/510/2801/5 від 17.08.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0849-20#Text> (25.01.2021 р.).

163. Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження туроператорської діяльності, що підлягає ліцензуванню, та визначається періодичність проведення планових заходів державного нагляду (контролю) Державним агентством розвитку туризму: Постанова Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2018 р. № 747. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/747-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення 06.01.2020).

164. Про затвердження Ліцензійних умов провадження туropераторської діяльності: Постанова кабінету міністрів від 11 листопада 2015 р. № 991. м. Київ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index> (дата звернення 23.10.2020 р.).

165. Про затвердження положення про державну міграційну службу: Постанова Кабінету Міністрів України № 360 від 20.08.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/360-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення 23.01.2022 р.).

166. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України 2015 року // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 23, ст.158. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index> (дата звернення 12.09.2020 р.).

167. Про міжнародні договори: Закон України № 1906-IV від 29 червня 2004 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text> (дата звернення 16.01.2021 р.).

168. Про оперативно-розшукову діяльність. Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення 04.01.2021).

169. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 26 січня 1993 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index> (дата звернення 23.10.2020 р.).

170. Про передачу провадження у кримінальних справах: Європейська конвенція (ETS N 73) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_008 (дата звернення 16.01.2021).

171. Про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах: Конвенція URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_009 (дата звернення 11.01.2021 р.).

172. Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорті:

Постанова Пленуму Верховного суду України від 23.12.2005 № 14. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index> (дата звернення 25.03.2020 р.).

173. Про туризм: Закон України від 15 верес. 1995 р. N 324/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 15.12.2019).

174. Протидія торгівлі людьми в Україні: навчально-методичний посібник до спецкурсу / за заг. ред. К. Левківського та ін. Київ: ВАІТЕ, 2017. 88 с. URL: <https://ippo.kubg.edu.ua/wp-content/uploads/2017/11/Posibnyk-STNB-final.pdf> (дата звернення 23.02.2020 р.).

175. Пуцентейло П. Р. Економіка і організація туристично-готельного підприємництва: навчальний посібник. Київ: ЦУЛ, 2007. 344 с.

176. Пчеліна О. В. Тактичні операції під час розслідування злочинів у сфері службової діяльності. *Підприємство, господарство і право*. № 3. 2017. С. 290-294.

177. Пчеліна О. В. Криміналістична класифікація злочинів у сфері службової діяльності. *Національний юридичний журнал: Теорія і практика*. 2014. С. 260-271.

178. Пчолкін В. Д., Піддубний В. В. Поняття та криміналістична класифікація злочинів економічної спрямованості. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. № 6 том 3. 2017. С. 202-206.

179. Рева Т. М. Електронні докази як об'єкт судової економічної експертизи. *Криміналістичний вісник*. N 2 (32), 2019. С. 53-59.

180. Розслідування злочинів у сфері господарської діяльності: окремі криміналістичні методика: монографія / за ред. В. Ю. Шепітька. Харків: Право, 2006.

181. Россинская Е. Р. Судебная экспертиза в гражданском, арбитражном, административном и уголовном процессе. 2-е изд., перераб. и доп. М.: Норма, 2008. 688 с.

182. Руденко Л. Д., Мазюк В. В. Щодо відповідальності суб'єктів туристичної діяльності. *Форум права*. 2011. № 3. С. 668–674. URL:

<http://www.nbuu.gov.ua/e-journals/FP/2011-3/11rldctd.pdf> (дата звернення 12.01.2021 р.).

183. Рудницький І. Л. Особливості виявлення та розслідування контрабанди наркотичних засобів, що вчиняються організованими злочинними групами: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Львів. Національний університет «Львівська політехніка». 2019. 250 с.

184. Рыжаков А. П. Уголовно-процессуальное доказывание: понятие и средства. М.: Инф. издат. дом «Филинь», 1997. 212 с.

185. Сагалакова Н. О. Концептуальна еволюція поняття туризму як соціально-економічного явища. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2015, № 2, Т. 2. С. 72-77.

186. Салтєвський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі): підруч. Київ: Кондор, 2008. 558 с.

187. Салтєвський М. В. Криміналістика: Підручник: У 2 ч. Ч. 2. Х.: Консум, 2001. 528 с.

188. Санакоєв Д. Б. Розслідування торгівлі людьми, вчиненої організованими групами: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Дніпропетровськ, 2009. 256 с.

189. Санакоєв Д. Б. Тактична операція затримання як засіб реалізації матеріалів оперативно-розшукової діяльності у справах про торгівлю людьми. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 1. С. 551-556.

190. Сардак С. Е., Таран С. В. Потенціал «темного» туризму в країнах Європи. *Економіка і суспільство*. Випуск 19. 2018. С. 27-34.

191. Сафронов С. О. Методика розслідування умисного заподіяння тяжкого і середньої тяжкості тілесних ушкоджень: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків: Університет внутрішніх справ МВС України, 1999. 229 с.

192. Селиванов Н. А. Советская криминалистика: система понятий. М.: Юрид. лит., 1982. 152 с.

193. Сергеев Л. А. Сущность и значение криминалистической характеристики преступлений. Руководство для следователей. М., 1971. 438 с.
194. Советская криминалистика. Методика расследования отдельных видов преступлений: учеб. / В. П. Бахин, В. И. Гончаренко, Н. И. Клименко и др. Киев: Вища шк., 1988. 405 с.
195. Сорокевич А. Б. Тактические приемы применения звукозаписи в допросе подозреваемых и обвиняемых. *Криминалистика и судебная экспертиза*: Київ, 1972. Выпуск 9. С. 62.
196. Справа 1522/29641/12 // Архів Приморського районного суду м. Одеси за 2013 рік.
197. Справа № 1-66/12. Вирок іменем України Сумського районного суду Сумської області від 07 серпня 2014 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/67003483>(дата звернення 04.01.2021 р.).
198. Справа № 1-51-2010. Вирок іменем України Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області від 25 жовтня 2010 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/67003483>(дата звернення 02.02.2020 р.).
199. Справа № 1-кп/718/39/19. Вирок іменем України Кіцманського районного суду Чернівецької області від 21 травня 2019 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/67003483>(дата звернення 04.01.2021 р.).
200. Справа № 333/2734/16-к. Вирок іменем України Комунарського районного суду м. Запоріжжя від 13 червня 2016 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/67003483>(дата звернення 06.03.2020 р.).
201. Справа № 520/19785/19. Ухвала іменем України слідчого судді Київського районного суду від 19 серпня 2019 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/67003483>(дата звернення 04.01.2021 р.).
202. Справа № 640/5166/17. Ухвала Київського районного суду м. Харкова від 8 червня 2017 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/67003483>(дата звернення 09.05.2020 р.).

203. Справа № 755/2266/15-к. Вирок іменем України Дніпровського районного суду м. Києва від 15 листопада 2018 року. URL.:<https://reyestr.court.gov.ua/Review/67003483>(дата звернення 04.02.2020 р.).

204. Справа №:755/3512/19. Ухвала Дніпровського районного суду м. Києва від 29 квітня 2020 року. URL.:<https://reyestr.court.gov.ua/Review/89003815> (дата звернення 116.04.2020 р.).

205. Справа № 460/1818/18. Ухвала про надання тимчасового доступу до речей та документів. URL.:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/73885979>(дата звернення 116.04.2020 р.).

206. Справа №377/519/16-к. Ухвала Славутицького міського суду Київської області від 21 серпня 2017 року. URL.:<https://reyestr.court.gov.ua/Review/68382249> (дата звернення 116.04.2020 р.).

207. Справа № 335/7526/18. Ухвала слідчого судді Орджонікідзевського районного суду міста Запоріжжя від 5 липня 2018 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75119366> (дата звернення 116.04.2020 р.).

208. Справа №664/2015/15. Ухвала Цюрупинського районного суду Херсонської області від 22 червня 2015 року. URL:<https://reyestr.court.gov.ua/Review/68382249> (дата звернення 116.04.2020 р.).

209. Старенький О. С. Щодо визначення поняття меж доказування у кримінальному провадженні. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Право». 2014. №1 (9).

210. Степанюк Р. Л. Проблеми формування криміналістичної характеристики окремих видів і груп злочинів. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2013. № 5. С. 173-180.

211. Степанюк Р. Л. Типові тактичні операції в методиці розслідування злочинів, вчинених у бюджетній сфері. *Право і Безпека*. 2012. № 1. С. 204-208.

212. Сущенко О. А., Кравченко В. В. Становлення вітуального туризму як напрямку розвитку інформатизації діяльності туристичного підприємства. *Комунальне господарство міст*. 2018. Випуск № 140. С. 19-24.

213. Танасевич В. Г. Теоретические основы методики расследования преступлений. *Методика расследования преступлений. Общие положения: материалы научно-практической конференции* (г. Одесса, ноябрь 1976 г.). М., 1976. С. 3–10.

214. Татарин Н. М., Пряхін Є. В. Методика розслідування самовільного зайняття земельної ділянки та самовільного будівництва: монографія. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 192 с.

215. Теория доказательств в советском уголовном процессе. Часть общая/ Р. С. Белкин, А. И. Винберг, В. Я. Дорохов, Л. М. Корнеева. М. : Юр. лит., 1966. 584 с

216. Техника, тактика, организация и методика расследования преступлений под ред. Р. С. Белкина, В. Г. Коломацкого, А. Г. Филипова. Волгоград: ВСШ МВС России, 1994. 559 с.

217. Томаневич Л. М. Протидія шахрайству у сфері туризму. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна*. 2013. № 2. С. 154–161.

218. Томаневич Л. М., Рібун М. В. Протидія шахрайству у сфері туризму. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія економічна*. 2013. Вип. 2. С. 154-161.

219. Торгівля людьми. Основні поняття та види експлуатації. Міністерство соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/16080.html?PrintVersion> (дата звернення 23.02.2020 р.).

220. Туристический сектор Евросоюза теряет 1 млрд евро ежемесячно из-за эпидемии коронавируса. URL: <http://elvisti.com/news/2020/3/2/turisticheskiy-sektor-es-teryayet-1-mlrd-evroezhemesyachno-iz-za-rasprostraneniya> (дата звернення 12.08.2020 р.).

221. У кабміні розповіли про перший крок до створення «абсолютно нової моделі» туризму в Україні. УНІАН: URL: <https://www.unian.ua/tourism/news/turizm-v-ukrajini-vidpochinok-i-karantin-novini-11013203.html> (дата звернення 15.12.2020 р.).

222. У Києві заблокували схему «візового» шахрайства для виїзду в США. URL: <https://www.unian.ua/> (дата звернення 12.03.2021 р.).

223. Філіппов С. О. Кримінологічні засади протидії транскордонній злочинності. дис... докт. юрид. наук.: 12.00.08. Національна Академія державної прикордонної служби України ім. Богдана Хмельницького. Хмельницький, 2019. 561 с.

224. Франчайзинг: поняття, види, форми. Договір франчайзингу. URL: <https://content.admixer.net/test1/b502cff6-938e-4b45-9d8b-5ae438ea3e3d/86afe5dc-0cb5-4dde-8e1f-4a1a76df8c35.jpg> (дата звернення 17.09.2020 р.).

225. Фурман Я. В. Основи методики розслідування контрабанди культурних цінностей: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2009. 22 с.

226. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40-44. Ст. 356.

227. Чаплинський К. О. Тактика проведення окремих слідчих дій: монографія. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2006. 308 с.

228. Чельшева О. В. Механизм преступления и криминалистическая характеристика. *Вестник криминалистики*. М.: Спарк, 2004. № 2 (10). С. 11–17.

229. Чередник К. О., Чаплинський К. О. Теоретичні засади методики розслідування шахрайства на ринку нерухомості: монографія. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2020. 244 с.
230. Чередник К. О. Розслідування шахрайства на ринку нерухомості, вчиненого злочинними угрупованнями: дис... канд. юрид. наук: 12.00.09 / ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна академія управління персоналом». Київ., 2019. 270 с.
231. Чернявський С. С., Довбаш Р. С. Протидія злочинам, пов'язаним з незаконним відшкодуванням ПДВ /: наук.-практ. посіб. Київ: Хай-Тек Прес, 2009. 216 с.
232. Черечукіна Л. В., Яковенко М. О. Виявлення та розслідування злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми: метод. рек. для практ. працівників / Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка. Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2013. 135 с.
233. Шаповал О. В. Особливості організаційно-тактичного забезпечення обшуку під час розслідування економічних злочинів. *Судова апеляція*. № 4 (45), 2016. С. 71-79.
234. Шевчишен А. В. Деякі особливості розслідування злочинів у сфері господарської діяльності за новим КПК. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 3. С. 479-486.
235. Шевчук В. М. Проблеми криміналістичної класифікації тактичних операцій. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2012. Випуск № 24. С. 180-192.
236. Шепелюк С. І. Туристичний продукт та туристична послуга: Критерії розмежування понять. URL: <http://www.irbis.nbu.gov.ua/cgi/irbis> (дата звернення 15.12.2019).
237. Шепитько В. Ю. Криміналістика: курс лекцій. Изд. третє. Харків: ООО «Одиссей», 2009. С. 253.

238. Шепитько В. Ю. Криміналістика: Курс лекцій. Харьков: «Одиссей», 2003. 352 с.
239. Шумило М. Є. Досудові та судові докази в КПК України. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 82-86.
240. Щур Б. В. Криміналістична класифікація злочинів: співвідношення із суміжними поняттями. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2010. № 2. С. 337–344.
241. Щур Б. В. Теоретичні основи формування та застосування криміналістичних методик: монографія. Харків: Харків. юрид. ін.-т, 2010. 174 с.
242. Щур Б.В. Теоретичні основи формування та застосування криміналістичних методик: автореф. дис. ... докт. юрид. наук: спец. 12.00.09 / Харків: НЮУ ім. Я. Мудрого, 2011. 32 с.
243. Юридичний аналіз угоди з придбання нерухомості в новобудові. URL: <https://advokatura.lviv.ua/>(дата звернення 19.08.2018).
244. Policeand Criminal Evidence Act 1984. P.76.URL: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1984/60/section/76> (дата звернення 24.03.2021 р.).
245. Vengerova J.V.Characteristicsofcriminalactionsatthestageoftheopenin gofthetouristbusiness. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених* : тези доп. учасників наук.-практ. конф. з нагоди святкування Дня науки (м. Харків, 15 трав. 2020 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2020. 402 с. С. 65–67.
246. Yana Kuznichenko, Mariia V. Dykha, Natalia Pavlova, Serhiy Frolov, Olha Hryhorash.Defining the probability of bank debtors' default using financial solvency assessment models. *Banks and Bank Systems*, 13 (2). 1-11. doi:10.21511/bbs.13(2). 2018.

ДОДАТКИ

Додаток А

Список публікацій здобувача за темою дисертації та відомості про апробацію результатів дисертації

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Венгерова Ю.В. Криміналістична класифікація злочинів у сфері туристичної діяльності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*: Науковий журнал. 2019. № 4 (101). 316 с. С. 202–209.

2. Венгерова Ю.В. Концептуальные подходы к формированию криминалистической характеристики преступлений, связанных с туристической деятельностью. *Visegrad journal on human rights*. 2019. № 6-2. P. 293–298. (Словацкая Республика).

3. Венгерова Ю.В. Способи вчинення злочинів у сфері туристичної діяльності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*: Науковий журнал. 2020. № 1 (104). 334 с. С. 244–250.

4. Венгерова Ю.В. Проблемні аспекти організаційно-тактичного забезпечення допиту при розслідуванні злочинів у сфері туристичної діяльності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*: Науковий журнал. 2020. № 3 (106). 328 с. С. 251–256.

5. Венгерова Ю.В. Слідчі (розшукові) та інші процесуальні дії з вилучення документальних джерел доказів під час розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності. *Науково-практичний господарсько-правовий журнал Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 12 (298). 324 с. С. 250–255.

6. Vengerova Yulia Features of obtaining information from victims, witnesses and suspects in the investigation of crimes committed in tourist industry. *Scientific Bulletin of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*: Scientific Journal. 2020. Special Issue № 1 (109). 390 p. P. 289–293.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Венгерова Ю.В. Криміналістична характеристика осіб, які вчиняють злочини у сфері туристичної діяльності. *Актуальні питання досудового розслідування* : матер. V Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Кривий Ріг, 11 жовт. 2019 р.). Ред. кол.: О. О. Волобуєва, Т. О. Лоскутов, А. С. Політова. Кривий Ріг: Поліграфічна компанія «Геліос-Принт», 2019. 151 с. С. 141–143 (очна участь).

8. Венгерова Ю.В. Слідова картина як джерело інформації при розслідуванні злочинів, пов'язаних із туристичною діяльністю. *Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі: зимові диспути*: тези доп. I Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Дніпро, 6–7 лют. 2020 р.). Дніпро, 2020. – Т. 1. 561 с. С. 191–195 (очна участь).

9. Венгерова Ю. В. Можливість проведення комплексів тактичних операцій під час розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності. *Актуальні питання виявлення та розкриття злочинів Національною поліцією: вітчизняний та зарубіжний досвід* [Текст] : матеріали Міжнар. наук.-практ. круглого столу (м. Київ, 19 лют. 2020 р.) / [ред. кол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 246 с. С. 163–167 (заочна участь).

10. Венгерова Ю.В. Характеристика злочинних дій на етапі відкриття туристичного бізнесу. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти* : матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 13 бер. 2020 р.). Дніпро : Дніпропетр. держ. ун-т внутрішніх справ, 2020. 414 с. С. 354–356 (очна участь).

11. Vengerova J.V. Characteristics of criminal actions at the stage of the opening of the tourist business. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених* : тези доп. учасників наук.-практ. конф. з нагоди святкування Дня науки (м. Харків, 15 трав. 2020 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : ХНУВС, 2020. 402 с. С. 65–67 (заочна участь).

12. Венгерова Ю.В. Оцінка первісної інформації на початковому етапі розслідування злочинів, пов'язаних із туристичною діяльністю. *Актуальні проблеми експертного забезпечення досудового розслідування* : матер. наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 29 трав. 2020 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 372 с. С. 193–195 (очна участь).

13. Венгерова Ю.В. Застосування відеозаписувальних технічних засобів під час допиту осіб, які вчинили злочини у сфері туристичної діяльності: тактичний та процесуальний аспекти. *Сучасний рух науки: тези доп. XI Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.* (м. Дніпро, 8–9 жовт. 2020 р.). – Дніпро, 2020. – Т. 1. 440 с. С. 114–116 (очна участь).

14. Венгерова Ю.В. Типові помилки в організації проведення допитів, обшуків та інших слідчих (розшукових) дій під час розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності. *Актуальні питання криміналістики та судової експертизи* [Текст] : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 19 листоп. 2020 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарєв, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 461 с. С. 122–125 (заочна участь).

15. Венгерова Ю.В. Криміналістичне забезпечення розслідування кримінальних правопорушень у сфері туристичної діяльності: наукові дискусії та реалії практики. *Кримінальний процес та криміналістика: сучасний стан та перспективи* : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 26 листоп. 2020 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2020. 431 с. С. 82–83 (заочна участь).

16. Венгерова Ю.В. Тактичні прийоми допиту під час розслідування злочинів, пов'язаних із туристичною діяльністю. *Актуальні проблеми кримінально-правового, кримінально-процесуального та криміналістичного забезпечення безпеки України та світу* : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 27 лист. 2020 р.). – Дніпро : Видавець Біла К. О., 2021. 224 с. С. 45–47 (очна участь).

17. Венгерова Ю.В. Криміналістичний аналіз способів учинення кримінальних правопорушень у сфері туристичної діяльності. *Теоретичні та*

практичні проблеми розвитку кримінального права і процесу: матер. ІХ Всеукр. наук.-практ. семінару (м. Івано-Франківськ, 04 груд. 2020 р.). – Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2020. 185 с. С. 19–22 (заочна участь).

18. Венгерова Ю.В. Обставини, що підлягають встановленню при розслідуванні злочинів у сфері туристичної діяльності. *Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 29–30 січ. 2021 р.) – Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2021. – Ч. 2. 116 с. С. 93–96 (заочна участь).

19. Венгерова Ю.В. Основні напрями взаємодії та міжнародного співробітництва у попередженні, виявленні та розслідуванні злочинів у сфері туристичної діяльності. *Актуальні питання розвитку та взаємодії публічного та приватного права*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 19–20 берез. 2021 р.). – Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2021. – Ч. 2. 116 с. С. 90–93 (заочна участь).

*Зведені результати анкетування
120 працівників оперативних підрозділів, 135 слідчих, 86 працівників
прокуратури та 98 обізнаних осіб*

	З а п и т а н н я	%
1.	Вкажіть Ваш вік:	
	До 25 років	33
	25-30 років	39
	31-40 років	24
	старше 40	14
2.	Вкажіть стаж практичної роботи:	
	до 1 року	7
	від 1 до 3 років	15
	від 3 до 6 років	23
	від 6 до 10 років	34
	більше 10 років	21
3.	Ваша служба та посада:	
	керівник слідчого підрозділу	6
	заступник начальника відділення	11
	старший слідчий	46
	слідчий	12
	працівник оперативного підрозділу процесуальний керівник (прокурор прокуратури)	13 12
4.	Ваша освіта:	
	вища юридична	88
	вища освіта за іншим профілем	10
	середня освіта	2
5.	Чи розслідували Ви особисто або брали участь у розслідуванні злочинів, пов'язаних із туристичною діяльністю:	
	так	98
	ні	2
6.	Які саме злочинні дії, пов'язані із туристичною діяльністю, частіше за все чиняться:	
	дії, вчинені шляхом обману та зловживання довірою (шахрайство)	38

	злочинні дії у сфері підприємництва, конкурентних відносин та іншої діяльності суб'єктів господарювання	21
	торгівля людьми (сексуальні експлуатація)	8
	нелегальна міграція	8
	незаконне використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару	7
	контрабанда	9
	інше	9
7.	Чи існує в органі, де Ви працюєте, спеціалізація окремих працівників з розслідування злочинів, пов'язаних із туристичною діяльністю:	
	існує	11
	не існує	99
8.	Чи вважаєте Ви, що розслідування злочинів даної категорії потребує відповідної кваліфікації слідчого у цьому напрямку:	
	так	100
	ні	0
9.	Як Ви вважаєте, яким чином слід підвищувати свою кваліфікацію у цьому напрямку:	
	шляхом спілкування з фахівцями у галузі туристичної діяльності	71
	шляхом вивчення спеціальної літератури	61
	немає необхідності	0
	інше	11
10.	Як часто Вами використовується відеозапис під час проведення слідчих (розшукових) дій:	
	постійно, не залежно від обов'язкових вимог	31
	не бачу необхідності	8
	тільки у випадках, в яких застосування відеозапису є обов'язковим	44
	інше	17
11.	Чи вважаєте Ви, що питання, які стосуються злочинів, пов'язаних із туристичною діяльністю, є достатньо складними для сприйняття слідчим без належної підготовки:	
	так	98
	ні	2
12.	Вкажіть причини, які впливали на те, що у розслідуваних Вами провадженнях не встановлено злочинців:	
	недоліки в організації та плануванні розслідування	41
	злочин виявлено через певний проміжок часу	24
	знищення окремих слідів та доказів	41
	недостатній рівень знань щодо розслідування таких злочинів	24
	недостатнє використання науково-технічних засобів при проведенні слідчих (розшукових) дій	27
	помилки в оцінці наявної інформації та доказів, внаслідок яких	18

	були висунуті та перевірялись хибні версії	
	інше	18
13	Міжнародне співробітництво у справах щодо злочинів, пов'язаних із туристичною діяльністю, має місце у формі:	
	надання запитів про міжнародну правову допомогу	88
	видача (екстрадиція) особи	22
	переїняття кримінального переслідування	11
	інше	14
14	Вкажіть, які слідчі (розшукові) та процесуальні дії у провадженнях даної категорії звичайно проводяться:	
	огляд місця події	99
	огляд предметів та документів	99
	допит	100
	обшук	55
	пред'явлення для впізнання	34
	слідчий експеримент	11
	призначення експертиз	100
	освідування	19
	тимчасовий доступ до речей та документів	100
	інші	17
15	Інформація про об'єкти пошуку, а також місця їх знаходження надається:	
	оперативними працівниками	71
	міститься в показаннях свідків	44
	міститься в показаннях потерпілих	21
	міститься у висновках експертиз	11
	інше	8
16	Об'єктами пошуку при планованому обшуку чи тимчасовому доступу до речей та документів в основному визначаються:	
	договори про туристичне обслуговування	84
	касові чеки	89
	установчі та ліцензійні документи	38
	листування, чорнові записи, блокноти, записні книжки, в тому числі електронні	66
	носії комп'ютерної інформації (комп'ютери, компакт-диски, мобільні телефони, електронні записники і інші електронні носії текстової або цифрової інформації)	78
	цінності, здобуті злочинним шляхом	81
	фотографії, аудіо- та відеозаписи	42
	інше	38
17	Як Ви вважаєте, якими можуть бути основні причини великої тривалості розслідування злочинів, пов'язаних із туристичною діяльністю:	
	багатоепізодність	88

	недостатність кваліфікації у слідчого	44
	відсутність технічного оснащення	31
	відсутність у справах слідчо-оперативної групи	3
	інше	33
18	Вкажіть умови, які сприяють успішному проведенню слідчих (розшукових) дій при розслідуванні даних злочинів:	
	всебічна та ретельна підготовка	100
	своєчасність у прийнятті рішення	100
	правильне застосування тактичних прийомів та їх комплексів	79
	використання спеціальних знань, у тому числі інших осіб	62
	залучення відповідних спеціалістів	48
	інше	38
19	Які чинники, на Вашу думку, впливають на поширення злочинів, пов'язаних із туристичною діяльністю? (вкажіть не більше трьох):	
	недосконалість законодавства у сфері туризму	94
	недосконалість державного контролю за сферою туризму	74
	відсутність ефективної взаємодії державних органів між собою	31
	відсутність налагодженої міжнародної співпраці	87
	віктимна поведінка (недбалість, необізнаність, зайва довірливість тощо) потерпілих	88
	високий рівень корумпованості органів державної влади та місцевого самоврядування	51
	інше	34

Результати вивчення

167 кримінальних проваджень щодо злочинів у сфері туристичної діяльності (Вінницька, Волинська, Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Івано-Франківська, Київська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Херсонська та Чернівецька області, м. Київ)

№	Досліджувані питання	%
1	За якою статтею Кримінального кодексу України розслідувалося провадження:	
	кримінальне провадження розслідувалося лише за ст. 190 КК України	22
	кримінальне провадження (справа) розслідувалося за сукупністю статей КК України	17
	кримінальне провадження (справа) розслідувалося у сукупності із ст. 364 КК України	33
	кримінальне провадження (справа) розслідувалося у сукупності із ст. 197 ¹ КК України	8
	кримінальне провадження (справа) розслідувалося у сукупності із ст. 201 КК України	8
	кримінальне провадження (справа) розслідувалося у сукупності із ст. 205 ¹ КК України	33
	кримінальне провадження (справа) розслідувалося у сукупності із ст. 212 КК України	32
	кримінальне провадження (справа) розслідувалося у сукупності із ст. 229 КК України	31
	кримінальне провадження (справа) розслідувалося у сукупності із ст. 149 КК України	8
	кримінальне провадження (справа) розслідувалося у сукупності із ст. 355 КК України	3
	інше	27
2	Способи вчинення злочинів, пов'язаних із туристичною діяльністю включали	
	підготовка, безпосереднє вчинення, приховування	98
	тільки підготовка та вчинення	4
	тільки вчинення	0
3	Підготовка до вчинення злочинів, пов'язаних із туристичною діяльністю включала	
	обрання напряму туристичної діяльності	99
	обрання місця (місць) знаходження суб'єкта туристичної діяльності	99
	підшукування осіб на роль засновників та керівників підприємства та підбір персоналу	99

	підготовка та надання необхідного пакету документів до офіційних установ з метою державної реєстрації суб'єкта підприємництва	91
	отримання дозволів на початок роботи в органі санітарно-епідеміологічного контролю, державного пожежного нагляду, державного нагляду за охороною праці тощо	92
	обладнання приміщення, в якому здійснюватиметься туристична діяльність, необхідним устаткуванням, атрибутами, створення належної сприятливої атмосфери	89
	інше	24
4	Способи вчинення злочинів, пов'язаних із туристичною діяльністю	
	умисне зменшення обсягу послуг, що були включені до вартості туристичного продукту та оплачені замовниками з метою отримання прибутку від різниці	21
	вчинення шахрайських дій при оформленні страховки	16
	шахрайства при оформленні віз для виїзду за кордон з метою туристичної подорожі	16
	недоотримання встановлених норм та правил здійснення туристичної діяльності, що призвело до тяжких наслідків	12
	незаконне використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару	11
	інше	32
5	Способами приховування злочинів, пов'язаних із туристичною діяльністю є:	
	підробка документів	75
	знищення предметів, документів та інших засобів учинення злочину	30
	укладання документів від імені іншої особи	17
	давання заздальгідь неправдивих показань та замовчування певних фактів	92
	організація роботи під виглядом зайняття легальної діяльності	32
	інше	21
6.	Слідову картину складають:	
	різноманітні оголошення, що рекламують діяльність туристичного підприємства та пропонують туристичний продукт	65
	бланки та копії договорів	61
	анкети для отриманні віз	31
	бази даних систем онлайн-бронювання	27
	інше	55
7	Відомості про особу, яка вчиняє злочинів, пов'язаних із туристичною діяльністю	
	<i>1) освіта:</i>	

	середня-спеціальна вища загальна середня освіта	14 72 11
	2) місце проживання: сільська місцевість велике місто	6 94
	3) вік: до 20 років 20-30 років 31-40 років більше 40 років	3 38 34 25
	4) сімейний стан: є сім'я немає сім'ї	61 49
	5) наявність судимості: є судимість немає судимості	25 75
	б) склад осіб: вчинено однією особою вчинено групою осіб вчинено організованою злочинною групою	14 46 40
	7) стать: жіноча чоловіча	45 55
	8) професійна зайнятість: особи, які не мають офіційної зайнятості суб'єкти господарювання, які надають послуги у сфері туристичної діяльності і працюють на легальній основі особи, які надають послуги у сфері туристичної діяльності, але вони діють без отримання ліцензії на зайняття підприємницькою діяльністю у цьому напрямку особи, які займаються страховою діяльністю представники державної міграційної служби особи, які здійснюють юридичне супроводження інше	42 21 19 6 6 31 26
8	Відомості про потерпілого	
	1) освіта: середня вища неповна середня освіта або взагалі немає	36 48 16
	2) чи належить потерпілий до соціально незахищених верств населення: так ні	2 98

	3) <i>стать:</i> чоловік жінка	45 55
	4) <i>вік</i> до 20 років з 20 до 30 років з 30 до 50 після 50	4 58 27 11
	5) <i>рівень матеріального благополуччя:</i> заможні особи особи середнього рівня достатку особи низького рівня достатку	24 58 18
9	Які слідчі (розшукові), процесуальні дії проводились у справах щодо злочинів, пов'язаних із туристичною діяльністю	
	допит	100
	одночасний допит двох або більше осіб	87
	обшук	54
	огляд місця події	99
	огляд предметів та документів	99
	пред'явлення для впізнання осіб	32
	призначення експертиз	100
	тимчасовий доступ до речей та документів	100
	інші	74
10	Свідками у справах щодо злочинів, пов'язаних із туристичною діяльністю виступали:	
	особи, які знаходилися у приміщенні туристичного агенства і спостерігали подію	61
	працівники страхових агентств, консульств, державної міграційної служби, через яких оформлювалися документи	21
	банківські працівники, які проводили розрахункові операції	12
	родичі, знайомі, сусіди потерпілого, підозрюваного та ін.	31
	інші	22
11	Одночасний допит проводився:	
	між підозрюваними особами	17
	між підозрюваним та потерпілим	61
	між підозрюваним та свідками	11
	між свідками	9
12	Де найчастіше здійснюється вилучення документів (під час обшуку або тимчасового доступу до речей та документів):	
	в державній міграційній службі України	17
	в офісі тур агента чи туроператора	41

	в банківських установах	7
	в центрі надання адміністративних послуг	7
	в страхових фірмах та компаніях	8
	в консульських установах	4
	в прикордонних пунктах пропуску	3
	інше	31
13	Які документи найчастіше вилучаються під час обшуків та під час тимчасового доступу до речей та документів:	
	реєстраційні, установчі та ліцензійні документи, що посвідчують законність діяльності	32
	документи, що підтверджують відкриття розрахункових рахунків у банківській установі	41
	журнал реєстрації господарських операцій	23
	туристичні угоди	81
	документи, що підтверджують оплату послуг (розрахунковий документ)	95
	інше	37
14	Призначення експертиз	
	почеркознавчі	89
	технічні експертизи документів	97
	комп'ютерно-технічні	14
	трасологічні	9
	експертиза документів бухгалтерського, податкового обліку і звітності	19
	портретні	4
	інші	22
15	Найпоширенішими способами часткової підробки документів були:	
	переклейка фотокартки	24
	підчищення та дописка текстів	45
	заміна аркушів	17

**Акти впровадження
результатів дисертаційного дослідження
в освітній процес, наукову діяльність та правозастосовну практику**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук

Володимир КОВБАСА

_____ 2020 року

АКТ

**впровадження у наукову діяльність
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ**

«07» грудня 2020 року

м. Дніпро

Про впровадження у наукову діяльність Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ основних результатів дисертаційного дослідження Венгерової Юлії Віталіївни «Криміналістична характеристика та особливості розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності» на здобуття наукового ступеня доктора філософії (кандидата юридичних наук) за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Уклала комісія у складі:

голови: т.в.о. начальника відділу організації наукової роботи Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидата економічних наук, доцента Вакулич М.М.

членів комісії: завідувача кафедри оперативно-розшукової діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктора юридичних наук, доцента Дарагана В.В.

професора кафедри криміналістики та домедичної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктора юридичних наук, професора Пирога І.В.

професора кафедри кримінального права та кримінології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктора юридичних наук, професора Шаблістого В.В.

Комісія відповідно до Положення про організацію проведення НДР і ДКР у системі МВС України, затвердженого наказом МВС України «Про організацію наукової діяльності в системі МВС України» від 15.05.2007 № 154 склала цей акт з приводу того, що комісією розглянуто результати

дисертаційного дослідження аспіранта кафедри криміналістики та домедичної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ Венгерової Юлії Віталіївни на тему: «Криміналістична характеристика та особливості розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності» використовуються у науково-дослідницькій роботі Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ з метою подальшої розробки проблемних питань методики розслідування кримінальних правопорушень у сфері туризму.

Результати дисертації відображаються у наступних наукових публікаціях:

1. Венгерова Ю.В. Криміналістична класифікація злочинів у сфері туристичної діяльності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*: Науковий журнал. 2019. № 4 (101). 316 с. С. 202–209.

2. Венгерова Ю.В. Концептуальні підходи к формированию криминалистической характеристики преступлений, связанных с туристической деятельностью. *Visegrad Journal on human rights*. 2019. № 6-2. P. 293–298. (Словацкая Республика)

3. Венгерова Ю.В. Способи вчинення злочинів у сфері туристичної діяльності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*: Науковий журнал. 2020. № 1 (104). 334 с. С. 244–250.

4. Венгерова Ю.В. Проблемні аспекти організаційно-тактичного забезпечення допиту при розслідуванні злочинів у сфері туристичної діяльності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*: Науковий журнал. 2020. № 3 (106). 328 с. С. 251–256.

5. Венгерова Ю.В. Слідчі (розшукові) та інші процесуальні дії з вилучення документальних джерел доказів під час розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності. *Науково-практичний господарсько-правовий журнал Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 12 (298). 324 с. С. 250–255.

6. Венгерова Ю.В. Криміналістична характеристика осіб, які вчиняють злочини у сфері туристичної діяльності. *Актуальні питання досудового розслідування* : матер. V Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Кривий Ріг, 11 жовт. 2019 р.). Ред. кол.: О.О. Волобуєва, Т.О. Лоскутов, А.С. Політова. Кривий Ріг: Поліграфічна компанія «Геліос-Принт», 2019. 151 с. С. 141–143.

7. Венгерова Ю.В. Слідова картина як джерело інформації при розслідуванні злочинів, пов'язаних із туристичною діяльністю. *Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі: зимові диспути: тези доп. I Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Дніпро, 6-7 лют. 2020 р.)*. Дніпро, 2020. – Т. 1. 561 с. С. 191–195.

8. Венгерова Ю.В. Можливість проведення комплексів тактичних операцій під час розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності. *Актуальні питання виявлення та розкриття злочинів Національною поліцією: вітчизняний та зарубіжний досвід* [Текст] : матеріали Міжнар. наук.-практ.

круглого столу (м. Київ, 19 лют. 2020 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. С. 163–167.

9. Vengerova Yulia Characteristics of criminal activities at the stage of starting tourist business. *International and national security: theoretical and applied aspects* : Theses of the IV-th International. scientificpractical conference (Dnipro, March 13, 2020). Dnipro :Dniprop. State Univ. of Int. Aff, 2020. 388 p. P. 343–344.

10. Венгерова Ю.В. Характеристика злочинних дій на етапі відкриття туристичного бізнесу. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти* : матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 13 бер. 2020 р.). Дніпро : Дніпропетр. держ. ун-т внутрішніх справ, 2020. С. 354–356.

11. Vengerova J.V. Characteristics of criminal actions at the stage of the opening of the tourist business. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених* : тези доп. учасників наук.-практ. конф. з нагоди святкування Дня науки (м. Харків, 15 трав. 2020 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : ХНУВС, 2020. 402 с. С. 65–67.

12. Венгерова Ю.В. Оцінка первісної інформації на початковому етапі розслідування злочинів, пов'язаних із туристичною діяльністю. *Актуальні проблеми експертного забезпечення досудового розслідування* : матер. наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 29 трав. 2020 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 372 с. С. 193–195.

13. Венгерова Ю.В. Застосування відеозаписувальних технічних засобів під час допиту осіб, які вчинили злочини у сфері туристичної діяльності: тактичний та процесуальний аспекти. *Сучасний рух науки: тези доп. XI Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.* (м. Дніпро, 8-9 жовт. 2020 р.). – Дніпро, 2020. Т. 1. 440 с. С. 114–116.

14. Венгерова Ю.В. Типові помилки в організації проведення допитів, обшуків та інших слідчих (розшукових) дій під час розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності. *Актуальні питання криміналістики та судової експертизи [Текст]* : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 19 листоп. 2020 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020, 461 с. С. 122–125.

15. Венгерова Ю.В. Криміналістичне забезпечення розслідування кримінальних правопорушень у сфері туристичної діяльності: наукові дискусії та реалії практики. *Кримінальний процес та криміналістика: сучасний стан та перспективи* : тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 26 листоп. 2020 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2020. 431 с. С. 82–83.

16. Венгерова Ю.В. Криміналістичний аналіз способів учинення кримінальних правопорушень у сфері туристичної діяльності. *Теоретичні та практичні проблеми розвитку кримінального права і процесу* : матеріали ІХ Всеукраїнського науково-практичного семінару (м. Івано-Франківськ, 04 груд. 2020 р.). – Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2020. 185 с. С. 19–22.

Вказані матеріали дисертаційного дослідження впроваджено у наукову діяльність Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ і

використовуються з метою подальшої розробки проблемних питань методики розслідування кримінальних правопорушень у сфері туристичної діяльності.

Наукові публікації здійснено відповідно до планів науково-дослідницьких робіт Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ на 2020-2021 рр. та у межах загальноуніверситетської наукової теми «Теорія і практика застосування кримінально-правових і кримінально-процесуальних норм, криміналістичних заходів протидії злочинності в Україні» (державний реєстраційний номер 0112U003551), затвердженої 28.05.2012 р.

Комісія вважає, що представлені наукові статті та тези доповідей, отримані на основі проведеного наукового дослідження, мають необхідний теоретичний і методологічний рівень та практичну значимість, а також були враховані відділом організації наукової роботи Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ при проведенні наукових досліджень на замовлення Головного Управління Національної поліції в Дніпропетровській області.

Голова комісії:

Марина ВАКУЛИЧ

Члени комісії:

Валерій ДАРАГАН

Ігор ПИРИГ

Володимир ШАБЛИСТІЙ

ЗАТВЕРДЖУЮ
 Ректор
 Університету митної справи
 та фінансів

Д.О. Бочаров
 2021 року

АКТ
впровадження у наукову діяльність та освітній процес
Університету митної справи та фінансів
результатів дисертаційного дослідження

Комісія у складі:

1. Завідувача кафедри правоохоронної діяльності та кримінально-правових дисциплін Університету митної справи та фінансів, кандидата юридичних наук, доцента Варави В.В.
2. Професора кафедри правоохоронної діяльності та кримінально-правових дисциплін Університету митної справи та фінансів, доктора юридичних наук, професора Тертишника В.М.
3. Доцента кафедри правоохоронної діяльності та кримінально-правових дисциплін Університету митної справи та фінансів, кандидата юридичних наук Карнаухова О.В.

склала цей акт про те, що комісією розглянуто результати дисертаційного дослідження аспіранта кафедри криміналістики та домедичної підготовки факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ Венгерової Юлії Віталіївни на тему «Криміналістична характеристика та особливості розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії) за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність (081 «Право») у вигляді наукових статей і тез доповідей на науково-практичних конференціях, семінарах та круглих столах.

Основні наукові положення, загальні висновки та результати дисертаційного дослідження опубліковано у наступних наукових роботах:

Венгерова Ю.В. Криміналістична класифікація злочинів у сфері туристичної діяльності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ: Науковий журнал*. 2019. № 4 (101). 316 с. С. 202–209.

Венгерова Ю.В. Концептуальные подходы к формированию криминалистической характеристики преступлений, связанных с туристической

деяльністю. *Visegrad journal on human rights*, 2019. № 6-2. P. 293–298, (Словацкая Республика)

Венгерова Ю.В. Способи вчинення злочинів у сфері туристичної діяльності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*: Науковий журнал. 2020. № 1 (104). 334 с. С. 244–250.

Венгерова Ю.В. Проблемні аспекти організаційно-тактичного забезпечення допиту при розслідуванні злочинів у сфері туристичної діяльності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*: Науковий журнал. 2020. № 3 (106). 328 с. С. 251–256.

Венгерова Ю.В. Особливості допиту в кримінальних провадженнях щодо шахрайства у сфері надання послуг із посередництва у працевлаштуванні. *Науково-практичний господарсько-правовий журнал Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 12.

Венгерова Ю.В. Криміналістична характеристика осіб, які вчиняють злочини у сфері туристичної діяльності. *Актуальні питання досудового розслідування* : матер. V Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Кривий Ріг, 11 жовт. 2019 р.). Ред. кол.: О.О. Волобуєва, Т.О. Лоскутов, А.С. Політова. Кривий Ріг: Поліграфічна компанія «Геліос-Принт», 2019. 151 с. С. 141–143.

Венгерова Ю.В. Слідова картина як джерело інформації при розслідуванні злочинів, пов'язаних із туристичною діяльністю. *Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі: зимові диспути*: тези доп. I Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Дніпро, 6-7 лют. 2020 р.). Дніпро, 2020. – Т. 1. 561 с. С. 191–195.

Венгерова Ю. В. Можливість проведення комплексів тактичних операцій під час розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності. *Актуальні питання виявлення та розкриття злочинів Національною поліцією: вітчизняний та зарубіжний досвід* [Текст] : матеріали Міжнар. наук.-практ. круглого столу (м. Київ, 19 лют. 2020 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 246 с. С. 163–167.

Vengerova Yulia Characteristics of criminal activities at the stage of starting tourist business. *International and national security: theoretical and applied aspects* : Theses of the IV-th International. scientificpractical conference (Dnipro, March 13, 2020). Dnipro :Dniprop. State Univ. of Int. Aff, 2020. 388 p. P. 343–344.

Венгерова Ю.В. Характеристика злочинних дій на етапі відкриття туристичного бізнесу. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти* : матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 13 бер. 2020 р.). Дніпро : Дніпропетр. держ. ун-т внутрішніх справ, 2020. 414 с. С. 354–356.

Vengerova J.V. Characteristics of criminal actions at the stage of the opening of the tourist business. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених* : тези доп. учасників наук.-практ. конф. з нагоди святкування Дня науки (м. Харків, 15 трав. 2020 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : ХНУВС, 2020. 402 с. С. 65–67.

Венгерова Ю.В. Оцінка первісної інформації на початковому етапі розслідування злочинів, пов'язаних із туристичною діяльністю. *Актуальні проблеми експертного забезпечення досудового розслідування* : матер. наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 29 трав. 2020 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 372 с. С. 193–195.

Венгерова Ю.В. Застосування відеозаписувальних технічних засобів під час допиту осіб, які вчинили злочини у сфері туристичної діяльності: тактичний та процесуальний аспекти. *Сучасний рух науки*: тези доп. XI Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Дніпро, 8-9 жовт. 2020 р.). – Дніпро, 2020. Т. 1. 440 с. С. 114–116.

Венгерова Ю.В. Типові помилки в організації проведення допитів, обшуків та інших слідчих (розшукових) дій під час розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності. *Актуальні питання криміналістики та судової експертизи* [Текст] : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 19 листоп. 2020 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 461 с. С. 122–125.

Венгерова Ю.В. Криміналістичне забезпечення розслідування кримінальних правопорушень у сфері туристичної діяльності: наукові дискусії та реалії практики. *Кримінальний процес та криміналістика: сучасний стан та перспективи* : тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 26 листоп. 2020 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2020. 431 с. С. 82–83.

Венгерова Ю.В. Криміналістичний аналіз способів учинення кримінальних правопорушень у сфері туристичної діяльності. *Теоретичні та практичні проблеми розвитку кримінального права і процесу* : матеріали ІХ Всеукраїнського науково-практичного семінару (м. Івано-Франківськ, 04 груд. 2020 р.). – Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2020. 185 с. С. 19–22.

Зазначені наукові роботи використовуються в освітньому процесі, навчально-методичній та науковій діяльності кафедри кримінально-правових дисциплін Університету митної справи та фінансів, впроваджені до текстів лекцій, семінарських, практичних занять, робочої навчальної програми з тем № 15 «Тактика слідчого огляду та освідування», № 16 «Тактика обшуку», № 18 «Тактика допиту» і № 19 «Тактика пред'явлення для впізнання», № 20 «Слідчий експеримент» навчальної дисципліни «Криміналістика», а також за окремими темами навчальної дисципліни «Практикум зі складання процесуальних документів» та рекомендовані до вивчення під час самостійної роботи студентів денної та заочної форм навчання.

Голова комісії:

Завідувач кафедри правоохоронної діяльності
та кримінально-правових дисциплін
Університету митної справи та фінансів
кандидат юридичних наук, доцент

V.V. Varava

Члени комісії:

Професор кафедри правоохоронної діяльності
та кримінально-правових дисциплін
Університету митної справи та фінансів
доктор юридичних наук, професор

В.М. Тертишник

Доцент кафедри правоохоронної діяльності
та кримінально-правових дисциплін
Університету митної справи та фінансів
кандидат юридичних наук, доцент

О.В. Карнаухов

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент
Заслужений юрист України

Андрій ФОМЕНКО

«14» _____ 2021 року

АКТ

**впровадження у наукову діяльність
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
результатів дисертаційного дослідження**

«14» січня 2021 року

м. Дніпро

Про впровадження у наукову діяльність Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ основних результатів дисертаційного дослідження Венгерової Юлії Віталіївни «Криміналістична характеристика та особливості розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності» на здобуття наукового ступеня доктора філософії (кандидата юридичних наук) за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Комісія у складі:

голови: старшого наукового співробітника відділу організації наукової роботи Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ Можечук Л.В.

членів комісії: завідувача кафедри оперативно-розшукової діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктора юридичних наук, доцента Дарагана В.В.
професора кафедри криміналістики та домедичної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктора юридичних наук, професора Пирого І.В.

склала цей акт про те, що матеріали дисертаційного дослідження аспіранта кафедри криміналістики та домедичної підготовки факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ Венгерової Юлії Віталіївни на тему «Криміналістична характеристика та особливості розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності» використовуються у науково-дослідницькій

роботі Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ з метою подальшої розробки проблемних питань методики розслідування кримінальних правопорушень у сфері туризму.

Результати дисертації відображаються у наступних наукових публікаціях:

Венгерова Ю.В. Криміналістична класифікація злочинів у сфері туристичної діяльності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*: Науковий журнал. 2019. № 4 (101). 316 с. С. 202–209.

Венгерова Ю.В. Концептуальные подходы к формированию криминалистической характеристики преступлений, связанных с туристической деятельностью. *Visegrad Journal on human rights*. 2019. № 6-2. P. 293–298. (Словацкая Республика)

Венгерова Ю.В. Способи вчинення злочинів у сфері туристичної діяльності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*: Науковий журнал. 2020. № 1 (104). 334 с. С. 244–250.

Венгерова Ю.В. Проблемні аспекти організаційно-тактичного забезпечення допиту при розслідуванні злочинів у сфері туристичної діяльності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*: Науковий журнал. 2020. № 3 (106). 328 с. С. 251–256.

Венгерова Ю.В. Особливості допиту в кримінальних провадженнях щодо шахрайства у сфері надання послуг із посередництва у працевлаштуванні. *Науково-практичний господарсько-правовий журнал Підприємство, господарство і право*. 2020. № 12.

Венгерова Ю.В. Криміналістична характеристика осіб, які вчиняють злочини у сфері туристичної діяльності. *Актуальні питання досудового розслідування* : матер. V Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Кривий Ріг, 11 жовт. 2019 р.). Ред. кол.: О.О. Волобуєва, Т.О. Лоскутов, А.С. Політова. Кривий Ріг: Поліграфічна компанія «Геліос-Принт», 2019, 151 с. С. 141–143.

Венгерова Ю.В. Слідова картина як джерело інформації при розслідуванні злочинів, пов'язаних із туристичною діяльністю. *Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі: зимові диспути*: тези доп. I Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Дніпро, 6-7 лют. 2020 р.). Дніпро, 2020. – Т. 1. 561 с. С. 191–195.

Венгерова Ю.В. Можливість проведення комплексів тактичних операцій під час розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності. *Актуальні питання виявлення та розкриття злочинів Національною поліцією: вітчизняний та зарубіжний досвід* [Текст] : матеріали Міжнар. наук.-практ. круглого столу (м. Київ, 19 лют. 2020 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 246 с. С. 163–167.

Vengerova Yulia Characteristics of criminal activities at the stage of starting tourist business. *International and national security: theoretical and applied aspects* : Theses of the IV-th International. scientificpractical conference (Dnipro, March 13, 2020). Dnipro :Dniprop. State Univ. of Int. Aff, 2020. 388 p. P. 343–344.

Венгерова Ю.В. Характеристика злочинних дій на етапі відкриття туристичного бізнесу. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти* : матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 13 бер. 2020 р.). Дніпро : Дніпропетр. держ. ун-т внутрішніх справ, 2020. 414 с. С. 354–356.

Vengerova J.V. Characteristics of criminal actions at the stage of the opening of the tourist business. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених* : тези доп. учасників наук.-практ. конф. з нагоди святкування Дня науки (м. Харків, 15 трав. 2020 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : ХНУВС, 2020. 402 с. С. 65–67.

Венгерова Ю.В. Оцінка первісної інформації на початковому етапі розслідування злочинів, пов'язаних із туристичною діяльністю. *Актуальні проблеми експертного забезпечення досудового розслідування* : матер. наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 29 трав. 2020 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 372 с. С. 193–195.

Венгерова Ю.В. Застосування відеозаписувальних технічних засобів під час допиту осіб, які вчинили злочини у сфері туристичної діяльності: тактичний та процесуальний аспекти. *Сучасний рух науки: тези доп. XI Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.* (м. Дніпро, 8-9 жовт. 2020 р.). – Дніпро, 2020. Т. 1. 440 с. С. 114–116.

Венгерова Ю.В. Типові помилки в організації проведення допитів, обшуків та інших слідчих (розшукових) дій під час розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності. *Актуальні питання криміналістики та судової експертизи* [Текст] : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 19 листоп. 2020 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 461 с. С. 122–125.

Венгерова Ю.В. Криміналістичне забезпечення розслідування кримінальних правопорушень у сфері туристичної діяльності: наукові дискусії та реалії практики. *Кримінальний процес та криміналістика: сучасний стан та перспективи* : тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 26 листоп. 2020 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2020. 431 с. С. 82–83.

Венгерова Ю.В. Криміналістичний аналіз способів учинення кримінальних правопорушень у сфері туристичної діяльності. *Теоретичні та практичні проблеми розвитку кримінального права і процесу* : матеріали IX Всеукраїнського науково-практичного семінару (м. Івано-Франківськ, 04 груд. 2020 р.). – Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2020. 185 с. С. 19–22.

Вказані матеріали дисертаційного дослідження впроваджені у наукову діяльність Харківського національного університету внутрішніх справ і використовуються з метою подальшої розробки проблемних питань методики розслідування кримінальних правопорушень у сфері туристичної діяльності.

Наукові публікації здійснено відповідно до планів науково-дослідницьких робіт Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ на 2020-2021 рр. та у межах загальноуніверситетської наукової теми

«Теорія і практика застосування кримінально-правових і кримінально-процесуальних норм, криміналістичних заходів протидії злочинності в Україні» (державний реєстраційний номер 0112U003551), затвердженої 28.05.2012 р.

Комісія вважає, що представлені наукові статті та тези доповідей, отримані на основі проведеного наукового дослідження, мають необхідний теоретичний і методологічний рівень та практичну значимість, а також були враховані відділом організації наукової роботи Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ при проведенні наукових досліджень на замовлення Головного Управління Національної поліції в Дніпропетровській області.

Голова комісії:

Ліося МОЖЕЧУК

Члени комісії:

Валерій ДАРАГАН

Ігор ПИРІГ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор Харківського
національного університету
внутрішніх справ
доктор юридичних наук,
професор

Леонід МОГЛЕВСЬКИЙ

2021 року

АКТ

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Венгерової Юлії Віталіївни на тему «Криміналістична характеристика та
особливості розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності» у
наукову діяльність Харківського національного
університету внутрішніх справ**

19 січня 2021 року

м. Харків

Комісія у складі:

1) завідувача кафедри криміналістики, судової експертології та домедичної підготовки факультету № 1 ХНУВС, кандидата юридичних наук Кікінчука В.В. (голова комісії);

2) завідувача кафедри кримінального процесу та організації досудового слідства факультету № 1 ХНУВС, доктора юридичних наук, професора Юхна О.О.;

3) професора кафедри криміналістики, судової експертології та домедичної підготовки факультету № 1 ХНУВС, доктора юридичних наук, доцента Малярової В.О.,

склала цей акт про те, що матеріали дисертаційного дослідження аспіранта кафедри криміналістики та домедичної підготовки факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ Венгерової Юлії Віталіївни на тему «Криміналістична характеристика та особливості розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності» використовуються у науково-дослідницькій роботі Харківського національного університету внутрішніх справ з метою подальшої розробки проблемних питань методики розслідування кримінальних правопорушень у сфері туризму.

Результати дисертації відображаються у наступних наукових публікаціях:

Венгерова Ю.В. Криміналістична класифікація злочинів у сфері туристичної діяльності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ: Науковий журнал*. 2019. № 4 (101). 316 с. С. 202–209.

Венгерова Ю.В. Концептуальные подходы к формированию криминалистической характеристики преступлений, связанных с туристической деятельностью. *Visegrad journal on human rights*, 2019. № 6-2. P. 293–298. (Словацкая Республика)

Венгерова Ю.В. Способи вчинення злочинів у сфері туристичної діяльності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*: Науковий журнал. 2020. № 1 (104). 334 с. С. 244–250.

Венгерова Ю.В. Проблемні аспекти організаційно-тактичного забезпечення допиту при розслідуванні злочинів у сфері туристичної діяльності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*: Науковий журнал. 2020. № 3 (106). 328 с. С. 251–256.

Венгерова Ю.В. Особливості допиту в кримінальних провадженнях щодо шахрайства у сфері надання послуг із посередництва у працевлаштуванні. *Науково-практичний господарсько-правовий журнал Підприємство, господарство і право*. 2020. № 12.

Венгерова Ю.В. Криміналістична характеристика осіб, які вчиняють злочини у сфері туристичної діяльності. *Актуальні питання досудового розслідування* : матер. V Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Кривий Ріг, 11 жовт. 2019 р.). Ред. кол.: О.О. Волобуєва, Т.О. Лоскутов, А.С. Політова. Кривий Ріг: Поліграфічна компанія «Геліос-Принт», 2019. 151 с. С. 141–143.

Венгерова Ю.В. Слідова картина як джерело інформації при розслідуванні злочинів, пов'язаних із туристичною діяльністю. *Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі: зимові диспути*: тези доп. I Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Дніпро, 6-7 лют. 2020 р.). Дніпро, 2020. – Т. 1. 561 с. С. 191–195.

Венгерова Ю. В. Можливість проведення комплексів тактичних операцій під час розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності. *Актуальні питання виявлення та розкриття злочинів Національною поліцією: вітчизняний та зарубіжний досвід* [Текст] : матеріали Міжнар. наук.-практ. круглого столу (м. Київ, 19 лют. 2020 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 246 с. С. 163–167.

Vengerova Yulia Characteristics of criminal activities at the stage of starting tourist business. *International and national security: theoretical and applied aspects* : Theses of the IV-th International. scientificpractical conference (Dnipro, March 13, 2020). Dnipro :Dniprop. State Univ. of Int. Aff, 2020. 388 p. P. 343–344.

Венгерова Ю.В. Характеристика злочинних дій на етапі відкриття туристичного бізнесу. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти* : матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 13 бер. 2020 р.). Дніпро : Дніпропетр. держ. ун-т внутрішніх справ, 2020. 414 с. С. 354–356.

Vengerova J.V. Characteristics of criminal actions at the stage of the opening of the tourist business. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених* : тези доп. учасників наук.-практ. конф. з нагоди святкування Дня науки (м. Харків, 15 трав. 2020 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : ХНУВС, 2020. 402 с. С. 65–67.

Венгерова Ю.В. Оцінка первісної інформації на початковому етапі розслідування злочинів, пов'язаних із туристичною діяльністю. *Актуальні проблеми експертного забезпечення досудового розслідування* : матер. наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 29 трав. 2020 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 372 с. С. 193–195.

Венгерова Ю.В. Застосування відеозаписувальних технічних засобів під час допиту осіб, які вчинили злочини у сфері туристичної діяльності: тактичний та процесуальний аспекти. *Сучасний рух науки: тези доп. XI Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.* (м. Дніпро, 8-9 жовт. 2020 р.). – Дніпро, 2020. Т. 1. 440 с. С. 114–116.

Венгерова Ю.В. Типові помилки в організації проведення допитів, обшуків та інших слідчих (розшукових) дій під час розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності. *Актуальні питання криміналістики та судової експертизи* [Текст] : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 19 листоп. 2020 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 461 с. С. 122–125.

Венгерова Ю.В. Криміналістичне забезпечення розслідування кримінальних правопорушень у сфері туристичної діяльності: наукові дискусії та реалії практики. *Кримінальний процес та криміналістика: сучасний стан та перспективи* : тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 26 листоп. 2020 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2020. 431 с. С. 82–83.

Венгерова Ю.В. Криміналістичний аналіз способів учинення кримінальних правопорушень у сфері туристичної діяльності. *Теоретичні та практичні проблеми розвитку кримінального права і процесу* : матеріали IX Всеукраїнського науково-практичного семінару (м. Івано-Франківськ, 04 груд. 2020 р.). – Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2020. 185 с. С. 19–22.

Вказані матеріали дисертаційного дослідження впроваджені у наукову діяльність Харківського національного університету внутрішніх справ і використовуються з метою подальшої розробки проблемних питань методики розслідування кримінальних правопорушень у сфері туристичної діяльності.

Голова комісії:

 Василь КІКІНЧУК

Члени комісії:

 Олександр ІОХНО

 Валерія МАЛЯРОВА

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук

Володимир КОВБАСА

_____ 2020 року

АКТ

**впровадження в освітній процес
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
результатів дисертаційного дослідження**

« 07 » грудня 2020 року

м. Дніпро

Про впровадження в освітній процес Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ основних результатів дисертаційного дослідження Венгерової Юлії Віталіївни «Криміналістична характеристика та особливості розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності» на здобуття наукового ступеня доктора філософії (кандидата юридичних наук) за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Уклала комісія у складі:

голови:	начальника	навчально-методичного	відділу
	Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ	Акімової О.О.	
членів комісії:	завідувача кафедри криміналістики та домедичної підготовки	Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,	доктора юридичних наук, професора Чаплинського К.О.
	завідувача кафедри оперативно-розшукової діяльності	Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,	доктора юридичних наук, доцента Дарагана В.В.
	професора кафедри криміналістики та домедичної підготовки	Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,	доктора юридичних наук, професора Пирого І.В.

Комісія відповідно до Положення про організацію проведення НДР і ДКР у системі МВС України, затвердженого наказом МВС України «Про

організацію наукової діяльності в системі МВС України» від 15.05.2007 № 154 склала цей акт з приводу того, що комісією розглянуто результати дисертаційного дослідження аспіранта кафедри криміналістики та домедичної підготовки факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ Венгерової Ю.В. «Криміналістична характеристика та особливості розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності» на здобуття наукового ступеня доктора філософії (кандидата юридичних наук) за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність у вигляді наукових статей і тез доповідей на науково-практичних конференціях і семінарах, зокрема:

1. Венгерова Ю.В. Криміналістична класифікація злочинів у сфері туристичної діяльності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*: Науковий журнал. 2019. № 4. 316 с. С. 202–209.

2. Венгерова Ю.В. Концептуальні підходи к формированию криминалистической характеристики преступлений, связанных с туристической деятельностью. *Visegrad journal on human rights*. 2019. № 6-2. P. 293–298. (Словацкая Республика)

3. Венгерова Ю.В. Способи вчинення злочинів у сфері туристичної діяльності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*: Науковий журнал. 2020. № 1 (104). 334 с. С. 244–250.

4. Венгерова Ю.В. Проблемні аспекти організаційно-тактичного забезпечення допиту при розслідуванні злочинів у сфері туристичної діяльності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*: Науковий журнал. 2020. № 3 (106). 328 с. С. 251–256.

5. Венгерова Ю.В. Слідчі (розшукові) та інші процесуальні дії з вилучення документальних джерел доказів під час розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності. *Науково-практичний господарсько-правовий журнал Підприємництва, господарство і право*. 2020. № 12 (298). 324 с. С. 250–255.

6. Венгерова Ю.В. Криміналістична характеристика осіб, які вчиняють злочини у сфері туристичної діяльності. *Актуальні питання досудового розслідування* : матер. V Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Кривий Ріг, 11 жовт. 2019 р.). Ред. кол.: О.О. Волобуєва, Т.О. Лоскутов, А.С. Політова. Кривий Ріг: Поліграфічна компанія «Геліос-Принт», 2019. 151 с. С. 141–143.

7. Венгерова Ю.В. Слідова картина як джерело інформації при розслідуванні злочинів, пов'язаних із туристичною діяльністю. *Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі: зимові диспути*: тези доп. I Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Дніпро, 6-7 лют. 2020 р.), Дніпро, 2020. – Т. 1. 561 с. С. 191–195.

8. Венгерова Ю.В. Можливість проведення комплексів тактичних операцій під час розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності. *Актуальні питання виявлення та розкриття злочинів Національною поліцією: вітчизняний та зарубіжний досвід* [Текст] : матеріали Міжнар. наук.-практ.

круглого столу (м. Київ, 19 лют. 2020 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. С. 163–167.

9. Vengerova Yulia Characteristics of criminal activities at the stage of starting tourist business. *International and national security: theoretical and applied aspects* : Theses of the IV-th International, scientificpractical conference (Dnipro, March 13, 2020). Dnipro :Dniprop, State Univ. of Int. Aff, 2020. 388 p. P. 343–344.

10. Венгерова Ю.В. Характеристика злочинних дій на етапі відкриття туристичного бізнесу. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти* : матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 13 бер. 2020 р.). Дніпро : Дніпропетр. держ. ун-т внутрішніх справ, 2020. С. 354–356.

11. Vengerova J.V. Characteristics of criminal actions at the stage of the opening of the tourist business. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених* : тези доп. учасників наук.-практ. конф. з нагоди святкування Дня науки (м. Харків, 15 трав. 2020 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : ХНУВС, 2020. 402 с. С. 65–67.

12. Венгерова Ю.В. Оцінка первісної інформації на початковому етапі розслідування злочинів, пов'язаних із туристичною діяльністю. *Актуальні проблеми експертного забезпечення досудового розслідування* : матер. наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 29 трав. 2020 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 372 с. С. 193–195.

13. Венгерова Ю.В. Застосування відеозаписувальних технічних засобів під час допиту осіб, які вчинили злочини у сфері туристичної діяльності: тактичний та процесуальний аспекти. *Сучасний рух науки: тези доп. XI Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.* (м. Дніпро, 8-9 жовт. 2020 р.). – Дніпро, 2020. Т. 1. 440 с. С. 114–116.

14. Венгерова Ю.В. Типові помилки в організації проведення допитів, обшуків та інших слідчих (розшукових) дій під час розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності. *Актуальні питання криміналістики та судової експертизи* [Текст] : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 19 листоп. 2020 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 461 с. С. 122–125.

15. Венгерова Ю.В. Криміналістичне забезпечення розслідування кримінальних правопорушень у сфері туристичної діяльності: наукові дискусії та реалії практики. *Кримінальний процес та криміналістика: сучасний стан та перспективи* : тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 26 листоп. 2020 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2020. 431 с. С. 82–83.

16. Венгерова Ю.В. Криміналістичний аналіз способів учинення кримінальних правопорушень у сфері туристичної діяльності. *Теоретичні та практичні проблеми розвитку кримінального права і процесу* : матеріали ІХ Всеукраїнського науково-практичного семінару (м. Івано-Франківськ, 04 груд. 2020 р.). – Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2020. 185 с. С. 19–22.

Зазначені наукові статті і тези доповідей внесені до списку літератури робочих програм навчальних дисциплін: «Криміналістика» і «Організація

розслідування кримінальних правопорушень» та використовуються під час підготовки курсантів й слухачів до семінарських та практичних занять з зазначених навчальних дисциплін.

Комісія вважає, що представлені наукові статті та тези доповідей, отримані на основі проведеного наукового дослідження, мають необхідний теоретичний і методологічний рівень та можуть використовуватися в освітньому процесі Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ при підготовці фахівців для підрозділів кримінальної поліції, превентивної діяльності, органів досудового розслідування та навчально-наукового інституту заочного навчання та підвищення кваліфікації.

Голова комісії:

Олена АКИМОВА

Члени комісії:

Костянтин ЧАПЛИНСЬКИЙ

Валерій ДАРАГАН

Ігор ШИРИГ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент
Заслужений юрист України

Андрій ФОМЕНКО

2021 року

АКТ

**впровадження в освітній процес
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
результатів дисертаційного дослідження**

«14» січня 2021 року

м. Дніпро

Про впровадження в освітній процес Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ основних результатів дисертаційного дослідження Венгерової Юлії Віталіївни «Криміналістична характеристика та особливості розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності» на здобуття наукового ступеня доктора філософії (кандидата юридичних наук) за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Комісія у складі:

голови: декана факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидата юридичних наук, доцента Обшалова С.В.

членів комісії: завідувача кафедри оперативно-розшукової діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктора юридичних наук, доцента Дарагана В.В.

завідувача кафедри криміналістики та домедичної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктора юридичних наук, професора Чаплинського К.О.

склала цей акт з приводу того, що комісією розглянуто результати дисертаційного дослідження аспіранта кафедри криміналістики та домедичної підготовки факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ Венгерової Юлії Віталіївни на тему: «Криміналістична характеристика та особливості розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності» на

здобуття наукового ступеня доктора філософії (кандидата юридичних наук) за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність у вигляді наукових статей і тез доповідей на науково-практичних конференціях, семінарах та круглих столах, зокрема:

Венгерова Ю.В. Криміналістична класифікація злочинів у сфері туристичної діяльності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*: Науковий журнал. 2019. № 4 (101). 316 с. С. 202–209.

Венгерова Ю.В. Концептуальні підходи к формированию криминалистической характеристики преступлений, связанных с туристической деятельностью. *Visegrad journal on human rights*. 2019. № 6-2. P. 293–298. (Словацкая Республика)

Венгерова Ю.В. Способи вчинення злочинів у сфері туристичної діяльності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*: Науковий журнал. 2020. № 1 (104). 334 с. С. 244–250.

Венгерова Ю.В. Проблемні аспекти організаційно-тактичного забезпечення допиту при розслідуванні злочинів у сфері туристичної діяльності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*: Науковий журнал. 2020. № 3 (106). 328 с. С. 251–256.

Венгерова Ю.В. Особливості допиту в кримінальних провадженнях щодо шахрайства у сфері надання послуг із посередництва у працевлаштуванні. *Науково-практичний господарсько-правовий журнал Підприємство, господарство і право*. 2020. № 12.

Венгерова Ю.В. Криміналістична характеристика осіб, які вчиняють злочини у сфері туристичної діяльності. *Актуальні питання досудового розслідування* : матер. V Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Кривий Ріг, 11 жовт. 2019 р.). Ред. кол.: О.О. Волобуєва, Т.О. Лоскутов, А.С. Політова. Кривий Ріг: Поліграфічна компанія «Геліос-Принт», 2019. 151 с. С. 141–143.

Венгерова Ю.В. Слідова картина як джерело інформації при розслідуванні злочинів, пов'язаних із туристичною діяльністю. *Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі: зимові диспути*: тези доп. I Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Дніпро, 6-7 лют. 2020 р.). Дніпро, 2020. – Т. 1. 561 с. С. 191–195.

Венгерова Ю.В. Можливість проведення комплексів тактичних операцій під час розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності. *Актуальні питання виявлення та розкриття злочинів Національного поліцією: вітчизняний та зарубіжний досвід* [Текст] : матеріали Міжнар. наук.-практ. круглого столу (м. Київ, 19 лют. 2020 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарєв, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 246 с. С. 163–167.

Vengerova Yulia Characteristics of criminal activities at the stage of starting tourist business. *International and national security: theoretical and applied aspects* : Theses of the IV-th International. scientificpractical conference (Dnipro, March 13, 2020), Dnipro :Dniprop. State Univ. of Int. Aff, 2020. 388 p. P. 343–344.

Венгерова Ю.В. Характеристика злочинних дій на етапі відкриття туристичного бізнесу. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти* : матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 13 бер. 2020 р.). Дніпро : Дніпропетр. держ. ун-т внутрішніх справ, 2020. 414 с. С. 354–356.

Vengerova J.V. Characteristics of criminal actions at the stage of the opening of the tourist business. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених* : тези доп. учасників наук.-практ. конф. з нагоди святкування Дня науки (м. Харків, 15 трав. 2020 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : ХНУВС, 2020. 402 с. С. 65–67.

Венгерова Ю.В. Оцінка первісної інформації на початковому етапі розслідування злочинів, пов'язаних із туристичною діяльністю. *Актуальні проблеми експертного забезпечення досудового розслідування* : матер. наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 29 трав. 2020 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 372 с. С. 193–195.

Венгерова Ю.В. Застосування відеозаписувальних технічних засобів під час допиту осіб, які вчинили злочини у сфері туристичної діяльності: тактичний та процесуальний аспекти. *Сучасний рух науки: тези доп. XI Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Дніпро, 8-9 жовт. 2020 р.)*. – Дніпро, 2020. Т. 1. 440 с. С. 114–116.

Венгерова Ю.В. Типові помилки в організації проведення допитів, обшуків та інших слідчих (розшукових) дій під час розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності. *Актуальні питання криміналістики та судової експертизи* [Текст] : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 19 листоп. 2020 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 461 с. С. 122–125.

Венгерова Ю.В. Криміналістичне забезпечення розслідування кримінальних правопорушень у сфері туристичної діяльності: наукові дискусії та реалії практики. *Кримінальний процес та криміналістика: сучасний стан та перспективи* : тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 26 листоп. 2020 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2020. 431 с. С. 82–83.

Венгерова Ю.В. Криміналістичний аналіз способів учинення кримінальних правопорушень у сфері туристичної діяльності. *Теоретичні та практичні проблеми розвитку кримінального права і процесу* : матеріали ІХ Всеукраїнського науково-практичного семінару (м. Івано-Франківськ, 04 груд. 2020 р.). – Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2020. 185 с. С. 19–22.

Зазначені наукові статті і тези доповідей внесені до списку літератури робочих програм навчальних дисциплін: «Криміналістика» і «Організація розслідування кримінальних правопорушень» та використовуються під час підготовки курсантів й слухачів до семінарських та практичних занять з зазначених навчальних дисциплін.

Комісія вважає, що представлені наукові статті та тези доповідей, отримані на основі проведеного наукового дослідження, мають необхідний

теоретичний і методологічний рівень та можуть використовуватися в освітньому процесі Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ при підготовці фахівців для підрозділів кримінальної поліції та органів досудового розслідування.

Голова комісії:

Сергій ОБШАЛОВ

Члени комісії:

Валерій ДАРАГАН

Костянтин ЧАПЛИНСЬКИЙ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор Одеського
державного університету
внутрішніх справдоктор юридичних наук,
професор

Володимир ГРОХОЛЬСЬКИЙ

« 20 » січня 2021 року

АКТ

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Венгерової Юлії Віталіївни на тему «Криміналістична характеристика та
особливості розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності» у
наукову діяльність Одеського державного
університету внутрішніх справ

20 січня 2021 року

м. Одеса

Комісія у складі:

- 1) начальника відділу організації наукової роботи ОДУВС, кандидата юридичних наук Домброван Н.В. (голова комісії);
- 2) професора кафедри кримінального процесу ОДУВС, доктора юридичних наук, професора Тарасенка В.Є.;
- 3) провідного наукового співробітника відділу організації наукової роботи ОДУВС, доктора юридичних наук, старшого наукового співробітника Воронова І.О.,

склала цей акт про те, що матеріали дисертаційного дослідження аспіранта кафедри криміналістики та домедичної підготовки факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ Венгерової Юлії Віталіївни на тему «Криміналістична характеристика та особливості розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності» використовуються у науково-дослідницькій роботі Одеського державного університету внутрішніх справ з метою подальшої розробки проблемних питань методики розслідування кримінальних правопорушень у сфері туризму.

Результати дисертації відображаються у наступних наукових публікаціях:

Венгерова Ю.В. Криміналістична класифікація злочинів у сфері туристичної діяльності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного*

університету внутрішніх справ: Науковий журнал. 2019. № 4 (101). 316 с. С. 202–209.

Венгерова Ю.В. Концептуальні підходи к формированию криміналістической характеристики преступлений, связанных с туристической деятельностью. *Visegrad journal on human rights*. 2019. № 6-2. P. 293–298. (Словацкая Республика)

Венгерова Ю.В. Способи вчинення злочинів у сфері туристичної діяльності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*: Науковий журнал. 2020. № 1 (104). 334 с. С. 244–250.

Венгерова Ю.В. Проблемні аспекти організаційно-тактичного забезпечення допиту при розслідуванні злочинів у сфері туристичної діяльності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*: Науковий журнал. 2020. № 3 (106). 328 с. С. 251–256.

Венгерова Ю.В. Особливості допиту в кримінальних провадженнях щодо шахрайства у сфері надання послуг із посередництва у працевлаштуванні. *Науково-практичний господарсько-правовий журнал Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 12.

Венгерова Ю.В. Криміналістична характеристика осіб, які вчиняють злочини у сфері туристичної діяльності. *Актуальні питання досудового розслідування*: матер. V Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Кривий Ріг, 11 жовт. 2019 р.). Ред. кол.: О.О. Волобуєва, Т.О. Лоскутов, А.С. Політова. Кривий Ріг: Поліграфічна компанія «Геліос-Принт», 2019. 151 с. С. 141–143.

Венгерова Ю.В. Слідова картина як джерело інформації при розслідуванні злочинів, пов'язаних із туристичною діяльністю. *Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі: зимові диспути*: тези доп. I Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Дніпро, 6-7 лют. 2020 р.). Дніпро, 2020. – Т. 1. 561 с. С. 191–195.

Венгерова Ю. В. Можливість проведення комплексів тактичних операцій під час розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності. *Актуальні питання виявлення та розкриття злочинів Національною поліцією: вітчизняний та зарубіжний досвід* [Текст]: матеріали Міжнар. наук.-практ. круглого столу (м. Київ, 19 лют. 2020 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2020. 246 с. С. 163–167.

Vengerova Yulia Characteristics of criminal activities at the stage of starting tourist business. *International and national security: theoretical and applied aspects*: Theses of the IV-th International. scientificpractical conference (Dnipro, March 13, 2020). Dnipro :Dniprop. State Univ. of Int. Aff. 2020. 388 p. P. 343–344.

Венгерова Ю.В. Характеристика злочинних дій на етапі відкриття туристичного бізнесу. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти*: матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 13 бер. 2020 р.). Дніпро: Дніпропетр. держ. ун-т внутрішніх справ, 2020. 414 с. С. 354–356.

Vengerova J.V. Characteristics of criminal actions at the stage of the opening of the tourist business. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених*: тези доп. учасників наук.-практ. конф. з нагоди святкування

Дня науки (м. Харків, 15 трав. 2020 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : ХНУВС, 2020. 402 с. С. 65–67.

Венгерова Ю.В. Оцінка первісної інформації на початковому етапі розслідування злочинів, пов'язаних із туристичною діяльністю. *Актуальні проблеми експертного забезпечення досудового розслідування* : матер. наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 29 трав. 2020 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 372 с. С. 193–195.

Венгерова Ю.В. Застосування відеозаписувальних технічних засобів під час допиту осіб, які вчинили злочини у сфері туристичної діяльності: тактичний та процесуальний аспекти. *Сучасний рух науки*: тези доп. XI Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Дніпро, 8-9 жовт. 2020 р.). – Дніпро, 2020. Т. 1. 440 с. С. 114–116.

Венгерова Ю.В. Типові помилки в організації проведення допитів, обшуків та інших слідчих (розшукових) дій під час розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності. *Актуальні питання криміналістики та судової експертизи* [Текст] : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 19 листоп. 2020 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарєв, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 461 с. С. 122–125.

Венгерова Ю.В. Криміналістичне забезпечення розслідування кримінальних правопорушень у сфері туристичної діяльності: наукові дискусії та реалії практики. *Кримінальний процес та криміналістика: сучасний стан та перспективи* : тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 26 листоп. 2020 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2020. 431 с. С. 82–83.

Венгерова Ю.В. Криміналістичний аналіз способів учинення кримінальних правопорушень у сфері туристичної діяльності. *Теоретичні та практичні проблеми розвитку кримінального права і процесу* : матеріали ІХ Всеукраїнського науково-практичного семінару (м. Івано-Франківськ, 04 груд. 2020 р.). – Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2020. 185 с. С. 19–22.

Вказані матеріали дисертаційного дослідження впроваджені у наукову діяльність Одеського державного університету внутрішніх справ і використовуються з метою подальшої розробки проблемних питань методики розслідування кримінальних правопорушень у сфері туристичної діяльності.

Голова комісії:

Наталія ДОМБРОВАН

Члени комісії:

Владислав ТАРАСЕНКО

Ігор ВОРОНОВ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор інституту права
та суспільних відносин
Відкритого міжнародного
Університету розвитку людини
«Україна»

А.Л. Терещенко
«20» _____ 2021 року

АКТ

Про впровадження в освітній процес та наукову діяльність Вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» основних результатів дисертаційного дослідження Венгерової Ю.В. «Криміналістична характеристика та особливості розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії) за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Уклала комісія у складі:

Голови комісії:

Заступника директора інституту права та суспільних відносин університету «Україна», кандидата юридичних наук, доцента Федоренко Т. В.

Членів комісії:

Доцента кафедри цивільного, господарського, адміністративного права та правоохоронної діяльності інституту права та суспільних відносин університету «Україна» Сердюка В. П.

Доцента кафедри теорії права, політичних та міжнародних відносин Інституту права та суспільних відносин університету «Україна» Федоренко Т.В.

Комісія склала цей акт з приводу того, що було розглянуто результати дисертаційного дослідження аспіранта кафедри криміналістики та домедичної підготовки факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ Венгерової Юлії Віталіївни на тему «Криміналістична характеристика та особливості розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності» на

здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії) за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність (081 «Право») у вигляді наукових статей і тез доповідей на науково-практичних конференціях, семінарах та круглих столах.

На підставі наукового дослідження дисертанткою підготовлено низку наукових статей і тез доповідей на науково-практичних конференціях, семінарах та круглих столах, зокрема:

Венгерова Ю.В. Криміналістична класифікація злочинів у сфері туристичної діяльності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*: Науковий журнал. 2019. № 4 (101). 316 с. С. 202–209.

Венгерова Ю.В. Концептуальні підходи к формированию криминалистической характеристики преступлений, связанных с туристической деятельностью. *Visegrad journal on human rights*. 2019. № 6-2. P. 293–298. (Словацкая Республика)

Венгерова Ю.В. Способи вчинення злочинів у сфері туристичної діяльності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*: Науковий журнал. 2020. № 1 (104). 334 с. С. 244–250.

Венгерова Ю.В. Проблемні аспекти організаційно-тактичного забезпечення допиту при розслідуванні злочинів у сфері туристичної діяльності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*: Науковий журнал. 2020. № 3 (106). 328 с. С. 251–256.

Венгерова Ю.В. Особливості допиту в кримінальних провадженнях щодо шахрайства у сфері надання послуг із посередництва у працевлаштуванні. *Науково-практичний господарсько-правовий журнал Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 12.

Венгерова Ю.В. Криміналістична характеристика осіб, які вчиняють злочини у сфері туристичної діяльності. *Актуальні питання досудового розслідування* : матер. V Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Кривий Ріг, 11 жовт. 2019 р.). Ред. кол.: О.О. Волобуєва, Т.О. Лоскутов, А.С. Політова. Кривий Ріг: Поліграфічна компанія «Геліос-Принт», 2019. 151 с. С. 141–143.

Венгерова Ю.В. Слідова картина як джерело інформації при розслідуванні злочинів, пов'язаних із туристичною діяльністю. *Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі: зимові диспути*: тези доп. I Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Дніпро, 6-7 лют. 2020 р.). Дніпро, 2020. – Т. 1. 561 с. С. 191–195.

Венгерова Ю.В. Можливість проведення комплексів тактичних операцій під час розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності. *Актуальні питання виявлення та розкриття злочинів Національною поліцією: вітчизняний та зарубіжний досвід* [Текст] : матеріали Міжнар. наук.-практ. круглого столу (м. Київ, 19 лют. 2020 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 246 с. С. 163–167.

Vengerova Yulia Characteristics of criminal activities at the stage of starting tourist business. *International and national security: theoretical and applied aspects* : Theses of the IV-th International. scientificpractical conference (Dnipro, March 13, 2020). Dnipro :Dniprop. State Univ. of Int. Aff, 2020. 388 p. P. 343–344.

Венгерова Ю.В. Характеристика злочинних дій на етапі відкриття туристичного бізнесу. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти* : матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 13 бер. 2020 р.). Дніпро : Дніпропетр. держ. ун-т внутрішніх справ, 2020. 414 с. С. 354–356.

Vengerova J.V. Characteristics of criminal actions at the stage of the opening of the tourist business. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених* : тези доп. учасників наук.-практ. конф. з нагоди святкування Дня науки (м. Харків, 15 трав. 2020 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : ХНУВС, 2020. 402 с. С. 65–67.

Венгерова Ю.В. Оцінка первісної інформації на початковому етапі розслідування злочинів, пов'язаних із туристичною діяльністю. *Актуальні проблеми експертного забезпечення досудового розслідування* : матер. наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 29 трав. 2020 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 372 с. С. 193–195.

Венгерова Ю.В. Застосування відеозаписувальних технічних засобів під час допиту осіб, які вчинили злочини у сфері туристичної діяльності: тактичний та процесуальний аспекти. *Сучасний рух науки: тези доп. XI Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Дніпро, 8-9 жовт. 2020 р.)*. – Дніпро, 2020. Т. 1. 440 с. С. 114–116.

Венгерова Ю.В. Типові помилки в організації проведення допитів, обшуків та інших слідчих (розшукових) дій під час розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності. *Актуальні питання криміналістики та судової експертизи [Текст]* : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 19 листоп. 2020 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарєв, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 461 с. С. 122–125.

Венгерова Ю.В. Криміналістичне забезпечення розслідування кримінальних правопорушень у сфері туристичної діяльності: наукові дискусії та реалії практики. *Кримінальний процес та криміналістика: сучасний стан та перспективи* : тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 26 листоп. 2020 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2020. 431 с. С. 82–83.

Венгерова Ю.В. Криміналістичний аналіз способів учинення кримінальних правопорушень у сфері туристичної діяльності. *Теоретичні та практичні проблеми розвитку кримінального права і процесу* : матеріали ІХ Всеукраїнського науково-практичного семінару (м. Івано-Франківськ, 04 груд. 2020 р.). – Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2020. 185 с. С. 19–22.

Комісія вважає, що представлені наукові статті та тези доповідей, отримані на основі проведеного наукового дослідження, мають необхідний

теоретичний і методологічний рівень та практичну значимість, а також були враховані навчально-методичним відділенням та відділом організації наукової роботи Вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» при проведенні наукових досліджень.

Комісія вважає, що представлені наукові статті та тези доповідей, отримані на основі проведеного наукового дослідження мають необхідний теоретичний і методологічний рівень та практичну значимість для кримінального процесу та криміналістики, а також були враховані відділом організації наукової роботи та навчально-методичним відділом Вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» при проведенні навчальних занять та наукових досліджень.

Голова комісії:

Т. В. Федоренко

Члени комісії:

В. П. Серлюк

О. О. Фаст

Затверджую
 Заступник начальника УСР
 в Дніпропетровській області
 ДСР НП України
 підполковник поліції

Віктор ДІДЕНКО

2021 р.

АКТ

Про впровадження у практичну діяльність управління стратегічних розслідувань в Дніпропетровській області ДСР НП України основних результатів наукового дослідження Венгерової Ю.В. «Криміналістична характеристика та особливості розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності» на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Уклала комісія у складі:

Голови:	Начальник відділу УСР в Дніпропетровській області ДСР НП України кандидат юридичних наук, майор поліції Макашов А.В.
Членів комісії:	Начальник відділу УСР в Дніпропетровській області ДСР НП України полковник поліції Гребенюк А.В. Старший оперуповноважений УСР в Дніпропетровській області ДСР НП України кандидат юридичних наук підполковник поліції Богуславський М.Г.

Комісія відповідно до Положення про організацію проведення НДР і ДКР у системі МВС України, затвердженого наказом МВС України «Про організацію наукової діяльності в системі МВС України» від 15.05.2007 № 154 склала цей акт з приводу того, що комісією розглянуто результати дисертаційного дослідження аспіранта кафедри криміналістики та домедичної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ Венгерової Ю.В. «Криміналістична характеристика та особливості розслідування злочинів у сфері туристичної

діяльності» на здобуття наукового ступеня доктора філософії (кандидата юридичних наук) за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність (081 «Право») у вигляді наукових статей і тез доповідей на науково-практичних конференціях та семінарах, зокрема:

Венгерова Ю.В. Криміналістична класифікація злочинів у сфері туристичної діяльності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*: Науковий журнал. 2019. № 4. С. 202–209.

Венгерова Ю.В. Концептуальні підходи к формированию криминалистической характеристики преступлений, связанных с туристической деятельностью. *Visegrad journal on human rights*. 2019. № 6-2. P. 293–298. (Словацкая Республика)

Венгерова Ю.В. Способи вчинення злочинів у сфері туристичної діяльності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*: Науковий журнал. 2020. № 1 (104). 334 с. С. 244–250.

Венгерова Ю.В. Проблемні аспекти організаційно-тактичного забезпечення допиту при розслідуванні злочинів у сфері туристичної діяльності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*: Науковий журнал. 2020. № 3 (106). 328 с. С. 251–256.

Венгерова Ю.В. Слідчі (розшукові) та інші процесуальні дії з вилучення документальних джерел доказів під час розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності. *Науково-практичний господарсько-правовий журнал Підприємство, господарство і право*. 2020. № 12. 324 с. С. 250–255.

Венгерова Ю.В. Криміналістична характеристика осіб, які вчиняють злочини у сфері туристичної діяльності. *Актуальні питання досудового розслідування* : матер. V Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Кривий Ріг, 11 жовт. 2019 р.). Ред. кол.: О.О. Волобуєва, Т.О. Лоскутов, А.С. Політова. Кривий Ріг: Поліграфічна компанія «Галіос-Принт», 2019. 151 с. С. 141–143.

Венгерова Ю.В. Слідова картина як джерело інформації при розслідуванні злочинів, пов'язаних із туристичною діяльністю. *Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі: зимові диспути: тези доп. I Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.* (м. Дніпро, 6-7 лют. 2020 р.). Дніпро, 2020. – Т. 1. С. 191–195.

Венгерова Ю. В. Можливість проведення комплексів тактичних операцій під час розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності. *Актуальні питання виявлення та розкриття злочинів Національною поліцією: вітчизняний та зарубіжний досвід* [Текст] : матеріали Міжнар. наук.-практ. круглого столу (м. Київ, 19 лют. 2020 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. С. 163–167.

Vengerova Yulia Characteristics of criminal activities at the stage of starting tourist business. *International and national security: theoretical and applied aspects* : Theses of the IV-th International. scientificpractical conference (Dnipro, March 13, 2020). Dnipro :Dniprop. State Univ. of Int. Aff, 2020. 388 p. P. 343–344.

Венгерова Ю.В. Характеристика злочинних дій на етапі відкриття туристичного бізнесу. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і*

прикладні аспекти : матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 13 бер. 2020 р.). Дніпро : Дніпропетр. держ. ун-т внутрішніх справ, 2020. С. 354–356.

Vengerova J.V. Characteristics of criminal actions at the stage of the opening of the tourist business. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених* : тези доп. учасників наук.-практ. конф. з нагоди святкування Дня науки (м. Харків, 15 трав. 2020 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : ХНУВС, 2020. 402 с. С. 65–67.

Венгерова Ю.В. Оцінка первісної інформації на початковому етапі розслідування злочинів, пов'язаних із туристичною діяльністю. *Актуальні проблеми експертного забезпечення досудового розслідування* : матер. наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 29 трав. 2020 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 372 с. С. 193–195.

13. Венгерова Ю.В. Застосування відеозаписувальних технічних засобів під час допиту осіб, які вчинили злочини у сфері туристичної діяльності: тактичний та процесуальний аспекти. *Сучасний рух науки*: тези доп. XI Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Дніпро, 8-9 жовт. 2020 р.). – Дніпро, 2020. Т. 1. 440 с. С. 114–116.

Венгерова Ю.В. Типові помилки в організації проведення допитів, обшуків та інших слідчих (розшукових) дій під час розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності. *Актуальні питання криміналістики та судової експертизи* [Текст] : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 19 листоп. 2020 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 461 с. С. 122–125.

Венгерова Ю.В. Криміналістичне забезпечення розслідування кримінальних правопорушень у сфері туристичної діяльності: наукові дискусії та реалії практики. *Кримінальний процес та криміналістика: сучасний стан та перспективи* : тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 26 листоп. 2020 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2020. 431 с. С. 82–83.

Венгерова Ю.В. Криміналістичний аналіз способів учинення кримінальних правопорушень у сфері туристичної діяльності. *Теоретичні та практичні проблеми розвитку кримінального права і процесу*: матеріали IX Всеукраїнського науково-практичного семінару (м. Івано-Франківськ, 04 груд. 2020 р.). – Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2020. 185 с. С. 19–22.

Комісія вважає, що представлені наукові статті і тези доповідей, отримані на основі проведеного наукового дослідження, мають необхідний теоретичний і методологічний рівень та практичну значимість, а також можуть бути впроваджені у діяльність управління стратегічних розслідувань в Дніпропетровській області ДСР НП України.

Голова комісії:

 Антон МАКАШОВ

Члени комісії:

Андрій ГРЕБЕНЮК

Максим БОГУСЛАВСЬКИЙ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор
Дніпропетровського НДЕКЦ МВС
кандидат юридичних наук

Володимир КОРОТАЄВ

30 04 2021 р.

АКТ

Про впровадження у практичну діяльність Дніпропетровського НДЕКЦ МВС України результатів наукового дослідження Венгерової Юлії Віталіївни «Криміналістична характеристика та особливості розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії) за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Уклала комісія у складі:

Голови:

заступника директора
Дніпропетровського НДЕКЦ МВС –
завідувач лабораторії
криміналістичних видів досліджень
Павла Кумця

членів комісії:

заступника директора
Дніпропетровського НДЕКЦ МВС –
завідувача лабораторії АТД та КДГЗ
Аркадія Морохова
заступника завідувача лабораторії
криміналістичних видів досліджень
Дніпропетровського НДЕКЦ МВС
Олександра Сороки

Комісія відповідно до Положення про організацію проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт у системі МВС України, затвердженого наказом МВС України «Про організацію наукової діяльності в системі МВС України» від 15.05.2007 № 154 склала цей акт з приводу того, що комісією розглянуто результати дисертаційного дослідження аспіранта кафедри криміналістики та домедичної підготовки факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ Венгерової Ю.В. «Криміналістична характеристика та особливості розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності» на здобуття наукового ступеня доктора філософії (кандидата

юридичних наук) за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність (081 «Право») у вигляді наукових статей і тез доповідей на науково-практичних конференціях, семінарах та круглих столах, зокрема:

1. Венгерова Ю.В. Криміналістична класифікація злочинів у сфері туристичної діяльності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*: Науковий журнал. 2019. № 4. 316 с. С. 202–209.

2. Венгерова Ю.В. Концептуальні підходи к формированию криминалистической характеристики преступлений, связанных с туристической деятельностью. *Visegrad journal on human rights*. 2019. № 6-2. P. 293–298. (Словацкая Республика)

3. Венгерова Ю.В. Способи вчинення злочинів у сфері туристичної діяльності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*: Науковий журнал. 2020. № 1 (104). 334 с. С. 244–250.

4. Венгерова Ю.В. Проблемні аспекти організаційно-тактичного забезпечення допиту при розслідуванні злочинів у сфері туристичної діяльності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*: Науковий журнал. 2020. № 3 (106). 328 с. С. 251–256.

5. Венгерова Ю.В. Слідчі (розшукові) та інші процесуальні дії з вилучення документальних джерел доказів під час розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності. *Науково-практичний господарсько-правовий журнал Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 12 (298). 324 с. С. 250–255.

6. Венгерова Ю.В. Криміналістична характеристика осіб, які вчиняють злочини у сфері туристичної діяльності. *Актуальні питання досудового розслідування* : матер. V Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Кривий Ріг, 11 жовт. 2019 р.). Ред. кол.: О.О. Волобуєва, Т.О. Лоскутов, А.С. Політова. Кривий Ріг: Поліграфічна компанія «Геліос-Принт», 2019. 151 с. С. 141–143.

7. Венгерова Ю.В. Слідова картина як джерело інформації при розслідуванні злочинів, пов'язаних із туристичною діяльністю. *Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі: зимові диспути*: тези доп. I Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Дніпро, 6-7 лют. 2020 р.). Дніпро, 2020. – Т. 1. 561 с. С. 191–195.

8. Венгерова Ю. В. Можливість проведення комплексів тактичних операцій під час розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності. *Актуальні питання виявлення та розкриття злочинів Національною поліцією: вітчизняний та зарубіжний досвід* [Текст] : матеріали Міжнар. наук.-практ. круглого столу (м. Київ, 19 лют. 2020 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. С. 163–167.

9. Vengerova Yulia Characteristics of criminal activities at the stage of starting tourist business. *International and national security: theoretical and applied aspects* : Theses of the IV-th International. scientificpractical conference (Dnipro, March 13, 2020). Dnipro :Dniprop. State Univ. of Int. Aff, 2020. 388 p. P. 343–344.

10. Венгерова Ю.В. Характеристика злочинних дій на етапі відкриття туристичного бізнесу. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і*

прикладні аспекти : матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 13 бер. 2020 р.). Дніпро : Дніпропетр. держ. ун-т внутрішніх справ, 2020. С. 354–356.

11. Vengerova J.V. Characteristics of criminal actions at the stage of the opening of the tourist business. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених* : тези доп. учасників наук.-практ. конф. з нагоди святкування Дня науки (м. Харків, 15 трав. 2020 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : ХНУВС, 2020. 402 с. С. 65–67.

12. Венгерова Ю.В. Оцінка первісної інформації на початковому етапі розслідування злочинів, пов'язаних із туристичною діяльністю. *Актуальні проблеми експертного забезпечення досудового розслідування* : матер. наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 29 трав. 2020 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 372 с. С. 193–195.

13. Венгерова Ю.В. Застосування відеозаписувальних технічних засобів під час допиту осіб, які вчинили злочини у сфері туристичної діяльності: тактичний та процесуальний аспекти. *Сучасний рух науки*: тези доп. XI Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Дніпро, 8-9 жовт. 2020 р.). – Дніпро, 2020. Т. 1. 440 с. С. 114–116.

14. Венгерова Ю.В. Типові помилки в організації проведення допитів, обшуків та інших слідчих (розшукових) дій під час розслідування злочинів у сфері туристичної діяльності. *Актуальні питання криміналістики та судової експертизи* [Текст] : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 19 листоп. 2020 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 461 с. С. 122–125.

15. Венгерова Ю.В. Криміналістичне забезпечення розслідування кримінальних правопорушень у сфері туристичної діяльності: наукові дискусії та реалії практики. *Кримінальний процес та криміналістика: сучасний стан та перспективи* : тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 26 листоп. 2020 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2020. 431 с. С. 82–83.

16. Венгерова Ю.В. Криміналістичний аналіз способів учинення кримінальних правопорушень у сфері туристичної діяльності. *Теоретичні та практичні проблеми розвитку кримінального права і процесу* : матеріали IX Всеукраїнського науково-практичного семінару (м. Івано-Франківськ, 04 груд. 2020 р.). – Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2020. 185 с. С. 19–22.

Комісія вважає, що представлені наукові статті та тези доповідей, отримані на основі проведеного наукового дослідження, мають необхідний теоретичний і методологічний рівень та практичну значимість, а також можуть бути впроваджені у діяльність Дніпропетровського НДЕКЦ МВС України.

Голова комісії:

Члени комісії:

Павло КУМЕЦЬ

Аркадій МОРОХОВ

Олександр СОРОКА

